

**GELİBOLULU ÂLÎ (öi. 1600) ve NEV'ÎZÂDE
ÂTÂ'Î'NİN (öi. 1636) MÜNŞEÂTLARI ÜZERİNDE
MUKAYESELİ SENTAKS İNCELEMESİ**

109 079

Hazırlayan: Ebru BOZTÜRK

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Emin KALAY

109079

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı için öngördüğü
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak hazırlanmıştır.

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Edirne
Trakya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Şubat, 2001

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ OLARAK Oybirliği/Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Başkan: *[Signature]*
Prof. Dr. Muhammet YELTEN

Üye: *[Signature]*
Prof. Dr. S. Mahmut KAŞGARLI

Üye: *[Signature]*
Yrd. Doç. Dr. Emin KALAY

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2001

Doç. Dr. Cevat Celep

Enstitü Müdürü

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ

TEZ VERİ FORMU

Tez No:

Konu No:

Üniv. Kodu:

* Not: Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.

Tez Yazarının

Soyadı: BOZTÜRK

Adı: Ebru

Tezin Türkçe Adı : Gelibolulu Âlî ve Nev'î-zâde Atâ'nin Münşeâtları Üzerine Mukayeseli Sentaks İncelemesi.

Tezin Yabancı Dildeki Adı : Contrastive Syntax Analysis on the Münşeât's of Gelibolulu Âlî and Nev'î-zâde Atâ'î.

Tezin Yapıldığı

Üniversite: Trakya Üniversitesi

Enstitü: Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yılı: 2001

Tezin Türü: Yüksek Lisans

Dili : Türkçe

Sayfa Sayısı : ix+156

Referans Sayısı : 8

Tez Danışmanının:

Unvanı: Yrd. Doç. Dr.

Adı: Emin

Soyadı: KALAY

Türkçe Anahtar Kelimeler:

1. Münşeât
2. Telhis
3. Sentaks
4. Gelibolulu Âlî
5. Nev'îzâde Atâ'î

İngilizce Anahtar Kelimeler:

1. Münşeât
2. Telhis
3. Syntax
4. Gelibolulu Âlî
5. Nev'îzâde Atâ'î

Tarih: 29. 01. 2001

İmza:

ÖN SÖZ

Dünyanın önemli bir coğrafyasında konuşulan ve en köklü dillerinden biri olan Türkçe üzerine yapılan akademik araştırmaların tarihçesi çok uzak geçmişe dayanmamaktadır. Ülkemizde yaklaşık bir asır önce başlayan sistematik Türk filolojisi tetkiklerinin ilk malzemeleri tabii olarak ilk yazılı metinlerimiz olmuştur. Bunları geçmişte Türk coğrafyasında konuşulmuş/yazılmış olan diğer tarihi Türk şiveleri üzerine yapılan araştırmalar takip eder. Karahan, Harezm, Kıpçak, Çağatay gibi asrın hükümler Türk devletlerinin ve boylarının adlarıyla anılan bu devirlerin metinleri üzerinde müstakil gramer yazımlarının yanı sıra fonetik ve morfolojik pek çok araştırma da yapılmıştır. Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nin bağımsızlıklarını kazandıkları 90'lı yıllardan sonra ise Türk Dili üzerine yapılan araştırmalar büyük bir açılım ve ivme kazanmış, daha önce yoğun bir şekilde incelenen tarihi Türk şiveleri eski önemini yitirerek yerini daha aktüel ve hemen hiç tetkik edilmemiş olan çağdaş Türk lehçelerine bırakmıştır.

Tarihi Türk şiveleri arasında en uzun soluklu olanı ve itiraf edilmelidir ki en popüler olmasına rağmen Osmanlı Türkçesi'nin, filolojik araştırmalar açısından aynı oranda şanslı olduğu söylenemez. Bunda 15-20. yy. Anadolu Türkçesi'nin, Türkçe'nin daha önceki hiçbir döneminde olmadığı kadar gayri milli unsurlar taşımalarının ve konuşma dilinden ziyade edebi bir yazı dili olması hasebiyle, tabii söyleyişlerden daha çok, uzun tumturaklı cümleler ihtiva etmesinin büyük payı vardır. Fakat her şeye rağmen Türk cümle yapısının tarihi değişim ve gelişiminin sağlıklı bir şekilde tespit edilebilmesi için bu beş yüz yıllık dönemin titizlikle incelenmesi gerekmektedir. Yapılan incelemelerden isabetli sonuçlar alınabilmesi için seçilen metinlerin, yazıldığı devir Türkçesi'nin bütün özelliklerini taşımaya bağlı olduğu da altı çizilmesi gerekli önemli bir husustur.

Bu düşüncelerle yüksek lisans tez konusu olarak 15-16. yy. Osmanlı Türkçesi'nin cümle yapısını seçtik. Yaşadıkları asrın en önemli kalemlerinden çıkmalarına ve kronik, sosyolojik ve filolojik olarak pek değerli bilgiler ihtiva etmelerine rağmen daha önce yayınlanmamış, herhangi bir akademik çalışmaya konu

olmamış olan Gelibolulu Ali* ve Nev'izade Ata'i** Münşeatları'nı çalışma metinlerimiz olarak belirledik. İlk iş olarak metinleri en az hata ve eksikle transkripsiyonlu olarak tespit etmeye çalıştık. Metin tespiti sırasında okuyamadığımız kelimeleri ve anlayamadığımız mefhumları "?" işareti ile belirttik. İnceleme bölümünü ise Cümle ve Kelime bahisleri olarak iki ana bölüme ayırdık. Bu iki bölümde cümle çeşitlerini ve kelime gruplarını daha önce yapılmış olan sentaks çalışmalarında izlenen usulle ayrıntılı bir şekilde inceledik. Ulaştığımız neticeleri Sonuç bölümünde özetleyerek Kaynakça ile çalışmamızı tamamladık.

Tezin hazırlanması sırasında fikirlerinden yararlandığım danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Emin Kalay'a, ciddi katkılarını gördüğüm Yrd. Doç. Dr. Çağrı Özdarendeli ve Yrd. Doç. Dr. Ömür Ceylan'a teşekkürlerimi sunarım.

Ebru BOZTÜRK

Edirne, 2000

---

* Beyazıt Devlet Ktp. Veliyyüddin Efendi Bölümü 1916

** İstanbul Üniversitesi Ktp. T.Y. 4097

Tezin Adı : Gelibolulu Ālī ve Nev'ī-zāde Atā'īnin Münşeatları Üzerine
Mukayeseli Sentaks İncelemesi.

Hazırlayan : Ebru BOZTÜRK

ÖZET

Yazı dilleri üzerine yapılan filolojik araştırmalar genellikle fonetik, morfolojik, semantik ve sentaks incelemeleri şeklinde olur. Türk Dili'nin tarihi metinlerini konu edinen akademik araştırmalar da bu cümledendir.

Bu tez 15-16. yy. Osmanlı Türkçesi cümle yapısının incelenmesini konu edinmektedir. İnceleme için söz konusu asırların en önemli yazarlarından Gelibolulu Ālī ve Nev'ī-zāde Atā'īnin, henüz bu tür bir incelemeye malzeme olmamış olan *Münşeat* adlı mektup metinleri seçilmiştir. Münşeat ve yazar biyografileri hakkında bilgiler içeren bir *Giriş* bölümünden sonra el yazması halindeki metinler transkribe edilmiş ve cümle yapıları iki ana başlık altında ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. *I. Bölüm*'de cümle çeşitleri *II. Bölüm*'de ise kelime grupları tasnif edilerek, 15-16. yy. cümlesinin daha önceki asırlardan ayrılan hususiyetleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler:

- 1) Münşeat
- 2) Telhis
- 3) Sentaks
- 4) Gelibolulu Ālī
- 5) Nev'ī-zāde Atā'ī

Name : Contrastive Syntax Analysis on the Münşeat's of Gelibolulu Ālī and Nev'ī-zāde Atā'ī.
Author : Ebru BOZTÜRK

SUMMARY

The philological researches about written languages are generally focusing on phonetics, morphology, semantics, syntax. Academic researches about historical text of Turkish Language also comes from.

This thesis is about the investigation of Ottoman Turkish sentence structure Gelibolulu Ālī and Nev'ī-zāde Atā'ī who are famous writers of so-called centuries were chosen for the texts of *Münşeat*. After an introduction including information about Münşeat biographies of the writers, these paragraphs are transcribed in hand writing and the sentence structures are studied in two title. The difference of 15-16. Century sentence from is the other centuries is tried to be identified by the help of sentence structures of Part I, and word groups of Part II.

Key Words:

- 1) Münşeat
- 2) Telhis
- 3) Syntax
- 4) Gelibolulu Ālī
- 5) Nev'ī-zāde Atā'ī

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	iii

GİRİŞ

1. Münşeat.....	1
2. Gelibolulu Âlî ve Nev'î-zâde Atâ'î'nin Hayatları, Edebî Kişilikleri ve Eserleri.....	2
2.1. Gelibolulu Âlî	2
2.1.1. Edebî Yönü.....	4
2.1.2. Şâirliği	5
2.1.3. Eserleri	7
2.2. Nev'î-zâde Atâ'î.....	9
2.2.1. Eserleri	11

BİRİNCİ BÖLÜM SENTAKS İNCELEMESİ

1. Kelime Grupları.....	14
1.1. İsim Tamlaması	14
1.1.1. Türkçe Kurallarla Yapılanlar.....	14
1.1.1.1. İyelik Grubu	14
1.1.1.2. Belirtili İsim Tamlaması.....	14
1.1.1.3. Belirtisiz İsim Tamlaması.....	14
1.1.2. Farsça Kurallarla Yapılanlar	15
1.1.3. Arapça Kurallarla Yapılanlar	15
1.2. Sıfat Tamlaması	15
1.2.1. Türkçe Kurallarla Yapılanlar.....	15
1.2.1.1. Belirtme Sıfatlarıyla Yapılanlar	16
1.2.1.1.1. İşaret Sıfatlarıyla Yapılanlar	16
1.2.1.1.2. Sayı Sıfatlarıyla Yapılanlar	16
1.2.1.1.2.1. Asıl Sayı Sıfatlarıyla Yapılanlar	16
1.2.1.1.2.2. Sıra Sayı Sıfatlarıyla Yapılanlar	16
1.2.1.1.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatlarıyla Yapılanlar	16

1.2.1.1.3. Soru Sıfatlarıyla Yapılanlar	16
1.2.1.1.4. Belirsizlik Sıfatlarıyla Yapılanlar	16
1.2.1.2. Niteleme Sıfatlarıyla Yapılanlar	16
1.2.2. Farsça Kurallarla Yapılanlar	17
1.2.3. Arapça Kurallarla Yapılanlar	17
1.3. Sıfat-Fiil Grubu	17
1.3.1. “-an/-en” Ekleriyle Yapılanlar	17
1.3.2. “-dik/-dik/-duk/-dük” Ekleriyle Yapılanlar	17
1.4. Zarf-Fiil Grubu	18
1.4.1. “-up/-üp” Ekleriyle Yapılanlar	18
1.4.2. “-ınca/-ince” Ekleriyle Yapılanlar	18
1.4.3. “-ıca” Ekleriyle Yapılanlar	18
1.4.4. “-ken” Ekleriyle Yapılanlar	18
1.4.5. “-dikça/-dikçe” Ekleriyle Yapılanlar	19
1.4.6. “-dikda/-dikde” Ekleriyle Yapılanlar	19
1.4.7. “-alı/-eli” Ekleriyle Yapılanlar	19
1.5. İsim-Fiil Grubu	19
1.5.1. “-mak/-mek” Ekleriyle Yapılanlar	19
1.5.2. “-ma/-me” Ekleriyle Yapılanlar	19
1.6. Tekrar Grubu	19
1.6.1. Aynen Tekrarlar	20
1.6.2. Eş Manalı Tekrarlar	20
1.6.3. Zıt Manalı Tekrarlar	20
1.7. Edat Grubu	20
1.7.1. İsim Unsuru Yalın Halde Olanlar	21
1.7.1.1. “ile” Edatıyla Yapılanlar	21
1.7.1.2. “birle” Edatıyla Yapılanlar	21
1.7.1.3. “deyü” Edatıyla Yapılanlar	21
1.7.1.4. “içün” Edatıyla Yapılanlar	21
1.7.1.5. “üzre” Edatıyla Yapılanlar	21
1.7.1.6. “gibi” Edatıyla Yapılanlar	22
1.7.1.7. “içre” Edatıyla Yapılanlar	22
1.7.1.8. “dahi” Edatıyla Yapılanlar	22
1.7.2. İsim Unsuru Yaklaşma Halinde Olanlar	22
1.7.2.1. “dek” Edatıyla Yapılanlar	22
1.7.2.2. “göre” Edatıyla Yapılanlar	22
1.7.2.3. “bina’en” Edatıyla Yapılanlar	22
1.7.3. İsim Unsuru Uzaklaşma Halinde Olanlar	22
1.7.3.1. “berü” Edatıyla Yapılanlar	22
1.7.3.2. “ma’ada” Edatıyla Yapılanlar	22

1.7.3.3. "gayrı" Edatıyla Yapılanlar	22
1.7.4. Edat Gibi Kullanılan Kelimelerle Yapılanlar	23
1.7.4.1. "mukaddem/mukaddemā" Edatıyla Yapılanlar	23
1.7.4.2. "mahsūs" Edatıyla Yapılanlar	23
1.7.5. Cümle Başı Edatları	23
1.8. Bağlama Grubu	25
1.8.1. Sıralama Edatlarıyla Yapılanlar	25
1.8.1.1. "ve" Edatıyla Yapılanlar	25
1.8.1.1.1. "ve" Edatının "u, ü, vu, vü" Şeklinde Okunmasıyla Yapılanlar	25
1.8.1.1.2. "ve" Edatının "ve" Şeklinde Okunmasıyla Yapılanlar	25
1.8.2. Denkleştirme Edatlarıyla Yapılanlar	25
1.8.2.1. "veyahud" Edatıyla Yapılanlar	25
1.8.3. Karşılaştırma Edatlarıyla Yapılanlar	26
1.8.3.1. "ne...ne..." Edatlarıyla Yapılanlar	26
1.9. Unvan Grubu	26
1.10. Birleşik İsim	26
1.11. Ünlem Grubu	26
1.12. Birleşik Fiil	26
1.12.1. Bir İsim Unsuru ile Bir Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller	27
1.12.2. Bir Fiil Unsuru ile Bir Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller	27
1.12.3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller	27
1.13. Kısaltma Grupları	27
1.13.1. Belirtme Grubu	27
1.13.2. Yaklaşma Grubu	28
1.13.3. Bulunma Grubu	28
1.13.4. Uzaklaşma Grubu	28
1.13.5. Vasıta Grubu	28
2. Cümle	29
2.1. Cümlenin Unsurları	29
2.1.1. Yüklem	29
2.1.1.1. Ek Fiille Çekimlenmiş İsimlerin Yüklem Olarak Kullanılması	29
2.1.1.1.1. Ek Fiille Çekimlenmiş Tek Bir İsmi'nin Yüklem Olarak Kullanılması	29
2.1.1.1.2. Ek Fiille Çekimlenmiş Kelime Gruplarının Yüklem Olarak Kullanılması	30
2.1.1.2. Basit Fiillerin Yüklem Olarak Kullanılması	31
2.1.1.3. Birleşik Fiillerin Yüklem Olarak Kullanılması	31
2.1.2. Özne	32
2.1.2.1. Tek Kelimelerin Özne Olarak Kullanılması	33
2.1.2.2. Kelime Gruplarının Özne Olarak Kullanılması	33

2.1.2.3. Öznesi Gizli Olan Cümleler.....	34
2.1.2.4. Edilgen Yapılı Cümleler.....	34
2.1.3. Nesne.....	34
2.1.3.1. Belirtisiz Nesne.....	35
2.1.3.1.1. Tek Kelimenin Belirtisiz Nesne Olması.....	35
2.1.3.1.2. Kelime Gruplarının Belirtisiz Nesne Olması.....	35
2.1.3.2. Belirtili Nesne.....	35
2.1.3.2.1. Kelime Gruplarının Belirtili Nesne Olması.....	35
2.1.4. Dolaylı Tümleç.....	36
2.1.4.1. Tek Kelimenin Dolaylı Tümleç Olması.....	37
2.1.4.2. Kelime Gruplarının Dolaylı Tümleç Olması.....	37
2.1.5. Zarf.....	38
2.1.5.1. Tek Kelimenin Zarf Olması.....	39
2.1.5.2. Kelime Grubunun Zarf Olması.....	39
2.1.5.2.1. İsim Tamlamasının Zarf Olması.....	39
2.1.5.2.2. Sıfat Tamlamasının Zarf Olması.....	39
2.1.5.2.3. Zarf Fiil Grubunun Zarf Olması.....	39
2.1.5.2.4. İsim Fiil Grubunun Zarf Olması.....	40
2.1.5.2.5. Tekrar Grubunun Zarf Olması.....	40
2.1.5.2.6. Edat Grubunun Zarf Olması.....	40
2.1.5.2.7. Bağlama Grubunun Zarf Olması.....	41
2.1.5.2.8. Arapça ve Farsça Bazı Edatlarla Yapılan Kelime Gruplarının Zarf Olması.....	41
2.1.5.3. Şart Cümlesinin Zarf Olması.....	41
2.2. Yapılarına Göre Cümleler.....	42
2.2.1. Basit Cümleler.....	42
2.2.2. Birleşik Cümleler.....	42
2.2.2.1. Şartlı Birleşik Cümle.....	43
2.2.2.2. Ki'li Birleşik Cümle.....	43
2.2.2.2.1. Yardımcı Cümlenin Asıl Cümlenin Öznesi Olması.....	43
2.2.2.2.2. Yardımcı Cümlenin Asıl Cümlenin Nesnesi Olması.....	43
2.2.2.2.3. Yardımcı Cümlenin Asıl Cümlenin Zarfı Olması.....	43
2.2.2.2.4. Yardımcı Cümlenin Asıl Cümlenin Yüklemine Açıklaması.....	43
2.2.2.3. İç İçe Birleşik Cümle.....	44
2.2.3. Bağlı Cümleler.....	45
2.2.3.1. “ve” Edatıyla Bağlanan Cümleler.....	46
2.2.3.2. Diğer Edatlarla Bağlanan Cümleler.....	47
2.2.3.2.1. “amma” Edatıyla Bağlanan Cümleler.....	47
2.2.3.2.2. “yani” Edatıyla Bağlanan Cümleler.....	47
2.2.3.2.3. “lakin” Edatıyla Bağlanan Cümleler.....	47

2.2.4. Sıralı Cümleler.....	47
2.3. Yüklemin Türüne Göre Cümleler	47
2.3.1. Fiil Cümlesi	48
2.3.2. İsim Cümlesi.....	48
2.4. Yüklemin Yerine Göre Cümleler	48
2.4.1. Kurallı Cümle	48
2.4.2. Devrik Cümle	49
2.5. Anlamına Göre Cümleler	49
2.5.1. Olumlu Cümle	50
2.5.2. Olumsuz Cümle	50
2.5.2.1. Olumsuz Fiil Cümlesi.....	50
2.5.2.2. Olumsuz İsim Cümlesi	51
2.5.3. Soru Cümlesi	52
3. Sonuç	53

İKİNCİ BÖLÜM

METİNLER

1. Transkripsiyonlu Metinler	56
1.1. Gelibolulu Âlî Münşeatından.....	57
1.2. Nev'î-zâde Atâ'î Münşeatı.....	86
2. Orijinal Metinler.....	95
2.1. Münşeat-ı Gelibolulu Âlî.....	95
2.2. Münşeat-ı Nev'î-zâde Atâ'î	149
KAYNAKÇA.....	155

GİRİŞ

1. MÜNŞEAT

Münşeât kelimesinin sülasi kökü "neş'e" olup "yükselmek, gelişip büyümek, yeniden peyda olmak" manalarına gelir. Dörtlü (rubai) şekli "enşe'e" ise "yaratmak, vaz etmek, ilerletmek, çıkmak, şiir inşad etmek, hutbe okumak" manalarındadır. Kelimenin "inşâ" kökünde "yaratmak, üretmek, tertip etmek" manaları yanında "kompozisyon, edebiyat, üslup inceliği" manaları da vardır.

Belagat kaynaklarında "inşâ" bir ilim dalı olarak fasih ve belîğ mensur yazı yazma, hitabet, nutuk, mektup manalarıyla alakalı olarak geçer.¹

Mektuplar, yazılmış şeyler, edebiyatta küçük nesir yazısı ve mektupların bir araya toplandığı mecmua. Münşeâtlar yazı heveslileri tarafından istinsah edilir, yahut yazdırılır, icap ettiği zaman müracaat etmek üzere saklanırdı.

Divan edebiyatında şiirlerin bir ara getirilerek toplandığı eserlere *divan* dendiği gibi, edebiyat değeri taşıyan nesir yazılarının toplandığı dergilere de *münşeât* adı verelerdi. Münşeâtlarda çeşitli konularla ilgili mensur metinler, sanatla ilgili yorum ve değerlendirmeler, mektuplar toplanmıştır. 14. yy.'dan başlayarak gitgide daha çok kullanılan Arapça, Farsça kelimeler ve süslü üslup özellikleri münşeât derlemelerine hakim oldu.

Münşeât mecmuaları, içindeki yazıların türlerine göre üç kısma ayrılır.

1) Resmi yazılardan oluşan münşeâtlar: Özellikle devlet büyüklerinin çeşitli nedenlerle yazdıkları düz yazıları içerir. Bu yazıların bir çoğu birine hitaben yazılmış emir, ferman, berat vs. yazı ve vesikaların kopyalarıdır. II. Murad ve Fatih devrindeki resmi yazıların toplandığı *Menahicü'l-İnşa* adlı eser ile Feridun Bey'in *Münşeâtü's-Selatin*'i buna örnektir.

---

¹ Mütercim Asım, *Kamus Tercümesi*; İbni Manzur, *Lisanü'l-Arab*, F. Steingas, *Persian-English Dictionary*; Taşköprülüzade, *Mevzûatü'l-Ulûm*; Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-zünûn*; İsmail Rüşuhi, *Miftâhü'l-Belâga*'dan naklen Halil İbrahim Aksever (2000): "Münşeât Mecmuaları ve Edebiyat Tarihimiz İçin Önemi", *İlmi Araştırmalar*. Sayı: 10. İstanbul.

2) Her kademedeki insana hitaben yazılacak yazıların başlıkları, uygun düşecek cümleler, örnekler ve sonucun nasıl bitirilmesi gerektiğine dair didaktik kompozisyon ve yazı sanatını konu alan münşeatlar: Eskiden okullarda bu tür eserler okutulmuş ve bu konuda dersler verilmiştir. Bu tür münşeatların belli bir yazarı olmayıp yazı heveslileri tarafından derlenir ve gerektiği zaman başvurulmak üzere saklanırdı. Raşid, Razi ve Fasih Ahmed Dede'ye ait yazı örneklerinin bulunduğu mecmua böyledir.

3) Şâirlerin mektuplarından oluşan münşeatlar: Bu tür eserler o şâirlere ait kaynaklarda bulunmayan bilgiler içerir ve secili bir üslupla yazılırdı.

Bir şâirin kendisine ait resmi, edebi ve özel mektuplarını toplayan münşeat mecmuası oluşturması yanında, birkaç şâirin dikkate değer mektuplarının toplandığı münşeat mecmuaları da vardır. Veysî, Nergisî, Şerif Sabrî vb. şâir ve münşilerin mektuplarının toplandığı münşeat mecmuası buna örnektir.²

2. GELİBOLULU ĀLĪ VE NEV'Ī-ZĀDE ATĀ'ĪNİN HAYATLARI, EDEBĪ KİŞİLİKLERİ VE ESERLERİ

2.1. GELİBOLULU ĀLĪ³

1541 yılında Gelibolu'da doğdu. Medrese tahsili gördükten sonra yazdığı şiirlerle dikkati çekerek ilk eseri *Mihr ü Mah*'ı sunduğu Şehzâde Selim'e divan katibi oldu. Mevki hırsından dolayı ne şehzade, ne de İstanbul'a giderek başvurduğu Kanuni Sultan Süleyman onun müderrislik veya kadılık isteğini kabul ettiler. Şehzâde Selim'in lalası Hüseyin Bey ile aralarının açılması üzerine, Konya da iken tanıdığı şehzadenin eski lalası Mustafa Paşa'nın daveti ile divan katibi olarak önce Halep'e, sonra Şam'a gitti ve altı yıl bu vilayette kaldı. Lala Mustafa Paşa Yemen serdarlığına tayin edilince onunla Mısır'a geçti. Mustafa Paşa'nın azli ve muhtemelen yazdığı mektuplar yüzünden teftişe uğraması üzerine Saruhan (Manisa) sancak beyi Şehzade Murad'a (III. Murad) sığınarak onun aracılığı ile affedildi. Burada iken,

² İskender Pala (1989): *Dīvān Şiiri Sözlüğü*, Cilt: I-II, Ankara: Akçağ Yay., s.370.

³ Ömer Faruk Akün (1964): "Ali Mustafa Efendi" maddesi, *İslam Ansiklopedisi*. Cilt: 2. İstanbul: M.E. Basımevi. s.414-421.

daha önce yazmış olduğu *Mihr ü Vefâ* ve *Nâdirü'l-mehârib*'i şehzadeye sunduğu gibi *Râhatü'n-nüfûs*'u onun emriyle genişleterek tercüme etti. Daha sonra İstanbul'a giderek *Heft Meclis*'i Sokullu Mehmed Paşa'ya sundu, ancak umduğu zeâmet yerine kendisine Bosna beylerbeyi Ferhad Paşa'nın divan kâtipliği verildi. III. Murad'ın padişah olması üzerine (1574) İstanbul'a gitti ve ona bazı kasidelerle birlikte *Zübtedü't-tevârih*'i sundu, fakat karşılığında bir memuriyet alamadığı için tekrar Bosna'ya dönmek zorunda kaldı.

Lala Mustafa Paşa Gürcistan ve Şirvan Seferi'ne serdar tayin edilince, onu Hoca Sâdeddin Efendi aracılığı ile divan kâtipliğine getirtti (1578). Bu sefer sırasında pek çok hadisenin yakın şahidi oldu; bir ara Mustafa Paşa vasıtası ile defterdarlık isteğinde de bulundu, fakat yine bir netice alamadı; nişancılık verilmesi hakkında bizzat padişaha müracaatı da kabul edilmedi. Nihayet Halep timar defterdarlığına tayin olundu. Ancak Mustafa Paşa'nın azli üzerine, bir müddet Trabzon'a gönderilen zahirenin ambarlanmasına ve nakline nezaret etmek zorunda kaldı. Bu görevinden sonra Halep'e gitti ve uzun süre burada bulundu. 1581'de Halep ve civarının askeriyle Van hududu muhafazası ile görevlendirildi. Ancak gözü daima yüksekte idi ve devamlı olarak halinden şikayet ediyor, nişancılık yahut Mısır'da bir sancak beyliği istiyordu. İstanbul'a gelip *Nusretnâme* ile *Câmiü'l-buhûr* adlı eserlerini sunarak muradına erişmeyi beklerken Halep'teki görevinden de alındı (1583) ve iki yıl açıkta kaldı. 1585 yılı baharında Tebriz Seferi'ne çıkan Özdemiroğlu Osman Paşa tarafından Erzurum hazine defterdarlığına tayin edildi. Altı ay sonra Bağdat mal defterdarlığına naklolundu ise de kısa zamanda azledilerek İstanbul'a geldi ve uzun müddet yine açıkta kaldı. 1589'da Sivas defterdarlığına getirildi, ancak bu görev kısa bir süre sonra başkasına verildi. Temmuz 1592'de yeniçeri kâtibi, Ekim 1592'de defter emini, Ocak 1595'de tekrar yeniçeri kâtibi oldu. Yeni padişah III. Mehmed'den, telifine başladığı *Künhü'l-ahbâr* için bol kitap bulacağını umduğu Mısır defterdarlığına tayinini istedi. Fakat haremın nüfuzlu ağaları buna engel olduklarından Amasya sancak beyliği ve Rum defterdarlığı ile yetinmek zorunda kaldı. Çok geçmeden yanındaki kapıkulunun halka eziyeti sebebiyle Rum defterdarlığından alındığı gibi (Eylül 1595), Amasya sancak beyliğinden de Kayseri'ye nakledildi. Bu arada Şam beylerbeyiliğine tayin olundu, fakat görevine başlayamadı. Son olarak Cidde sancak beyliğine tayin edildi ve 1600 senesi

başlarında Cidde'ye giderek, son eseri *Mevâidü'n-nefâis*'i padişahın Mısır beylerbeyliğini istemek üzere Mekke'de tamamladı. Muhtemelen 1600 yılında Cidde sancak beyi iken öldü.

Resmi hizmetlerinde pek fazla dikkati çekmeyen Âlî, yoğun edebi faaliyeti ve bilhassa tarihçiliği ile büyük bir şöhret kazanmıştır. Çoğu bir mevki elde etmek için yazılmış irili ufaklı mensur ve manzum altmışa yakın eserin sahibi olduğu anlaşılmakta ise de isimleri kendisi tarafından verilen bazı kitapların nüshaları ele geçmemiştir.

2.1.1. Edebî Yönü

Çeşitli sahalardaki geniş kültürünü aksettiren eserlerinin zenginliği ve bunlardaki görüşlerinin hususiyet ve farklılığı ile XVI. yüzyılın en dikkate değer kalem sahiplerinden biri olan Âlî'nin tarihçiliği yanında, şâir ve bir nesir ustası olarak ağır basan edebiyatçı tarafı da vardır. Kendisini önce şiir ve edebiyat sahasında tanıtmış olduğu gibi ömrünün sonuna kadar da bu yoldaki faaliyetlerini sürdürmüştür. Divanlar dolduran şiirleri dışında, değişik konularda manzum eserler ortaya koyduktan başka nesirle olan yazılarının aralarına büyüklü küçüklü manzum parçalar katmaktan geri kalmamış, mensur eserlerine ayrıca zamanının anlayışına göre edebi bir kisve vermeye dikkat etmiştir.

Gelibolu'dan on altı yaşında geldiği İstanbul'da hemşehrisi ve hocası müderris şâir Surûrî ile Hayâlî gibi devrin önde gelen üstatlarından edebi terbiye alan genç Mustafa, o yaşlarda önce Çeşmî mahlası ile şiir yazmaya başlamış, az sonra ise bütün hayatına hâkim olan yükselme ihtirası ve kendini herkesten üstün görme duygusuna uygun düşen Âlî mahlasında karar kılarak bütün eserlerini bu ad ile vermiştir.

Henüz yirmi iki yaşında iken, daha iki yıl önce kendisine divan kâtipliği kapısını açan *Mihr ü Mâh* ile birlikte *Enîsü'l-kulûb* ve *Mihr ü Vefâ* gibi üç edebi eserin sahibi bulunan Âlî, aşk macerası konularından, hikâyelerden uzaklaşmaya başlayarak sanatını *Tuhfetü'l-uşşâk*'tan bu yana tarihe, sosyal muhteva ve kültür ağırlıklı konulara yönelmiştir.

Şiiri her türlü duygu ve düşüncelerini ifadeye uygun bir zemin olarak gören Âlî, ardarda divanlar teşkil edecek kadar yeni manzumeler yazmaya devam ederken bir yandan, değişik sahalarda sayısı yıldan yıla artan eserlerini meydana koyar. Konu

dairesi halka halka genişleyen bu eserlerin zaman zaman isimleri ve bilhassa sayıları ile dökümünü yapmaktan hoşlanan Âlî, memuriyet ve mevki elde etmek dileği ile hükümdar ve yüksek makam sahiplerine sunduğu manzume, eser ve mektuplarında dirayetinin ve memlekete olan hizmetlerinin bir senedi olmak üzere eserlerinin sayısına işaret etmektedir. Hele bunlar içinde *Nüshatü's-selâtin*'in hemen bütün ile dördüncü bölümü âdetâ eserlerinin devrelere göre ayrılmış bir tarihçesidir. Yaşı kırkı bulduğunda on yediye varmış olan eserlerinin sayısı 1001 (1593) yılına ait dökümünde yirmi sekize, 1006'da (1698) elliye yükselir. Adlarını vermedikleri veya daha sonra yazdıkları ile bu altmışa varır. Cilt diye bahsettiği bu eserler arasında *Gül-i Sadberk*, *Kırk Hadis Tercümesi*, *Subhatü'l-inâbe* adlı terkihibendi gibi hacmi beş on yapraktan öteye geçmeyenlerin de bulunduğunu unutmamak gerekir. Âlî, *Künhü'l-ahbâr*'da 1005 (1597) yılına ait bir liste verirken sayısını elli olarak gösterdiği eserlerinden otuzunun kitap, yirmisinden fazlasının da risâle olduğunu söylemek suretiyle konuya açıklık getirir. Terkiib ve terciibend, kaside yollu uzunca bazı manzumelerine hususi birer ad koymaktan hoşlanan Âlî'nin böyle yazılarından müstakil bir eser gibi bahsedilmiştir.

2.1.2. Şâirliği

Hayatının sonuna kadar şiir vadisinde kalem yürütmüş olmasına karşılık "asırlarca süren" şöhreti nesir sahasındaki eserlerinden gelen Âlî dördü Türkçe, biri Farsça beş divan sahibi olmak gibi çok verimli bir şâir hüviyeti gösterirse de bu şiir zenginliği kendisine çağdaşı Bâkî, Nev'î gibi şâirler safında bir yer temin etmemiştir. Âlî, divan şiirinin estetik disiplinine onun büyük temsilcileri derecesinde bağlı kalmayarak oldukça serbest, tabiiğe ve yaşanan hayata daha yaklaşan bir yol tutmuştur. Divan şiirinin mazmunlarını zaman zaman alışılmış olanın dışına çıkarıp beklenmeyen şekillere döken üslûbu, çözümlü ifadesi ile Âlî devrinde yadırganmıştır. Çok rahat ve ifade tekniği kuvvetli bir şiir söyleme kabiliyeti gösteren Âlî'nin orijinal ve farklı tarafı da asıl buradadır. Divan şiiri onda, esas geleneğinin hep etrafında döndüğü aşk dışında ferdi hayatın başka hadise ve meselelerine de açılmıştır. Âlî sadece aşk konusunda kalmayarak uğradığı haksızlıkları, kendinden esirgenen vazife ve makamlara ulaşamayışı, azillerle bir köşeye atılıp unutulmuşu gibi hayat arızalarını, yükselme ihtirasının doğurduğu duyguları, devamlı ve gittikçe artan bir ölçüde şiire getirmiştir. Divanındakilerden başka, mensur eserlerindeki manzum parçalarda da

siyaset, ahlâk ve tarih sahasındaki kitaplarında ifadesini bulan sosyal görüş ve tenkitlere şiirini tahsis eden Âlî, bu koduna sayısı mühim bir yekün tutan bu manzumeleriyle divan edebiyatının sosyal muhtevası en fazla ve kuvvetli bir şâiri olarak belirir. Kendi ferdi sıkıntı ve şikâyetlerinden hareketle zamanının devlet idaresi yanında müesseseler ve cemiyet düzenindeki bozulmayı dile getiren bu şiirleri Âlî'ye çöküş çağının habercisi bir sosyal şâir olmak hüviyetini kazandırır. Kırk yaşına doğru şiirinde devir ve cemiyetle ilgili karamsar duygu ve görüşler daha artan bir şekilde kendini hissettirmeye başlar. Bu, bazan 989 (1581-82) sıralarında yazıldığı sanılan "Hulâsatü'l-ahvâl der letâfet-i mevâiz-i Sahîhü'l-hâl" adlı 247 beytlik terciübendinde olduğu gibi hükümdarlık müessesinden başlayıp vezirler, ulemâ, tarikat şeyhleri, şâirler, beylerbeyiler, zeâmet sahipleri ve tüccarlara kadar her sınıfi ile cemiyetteki bozulmayı acı bir mizah içinden aksettiren toplu bir ifadesini bulur. Bunun gibi, 998-999 (1590-1591) yılları arasına ait olduğunu tespit ettiğimiz "bol" redifli altmış dokuz beyitlik uzun bir manzumesinde de devrinde devlet ve cemiyet hayatının bütün kesimlerinde gördüğü umumi bozuluşu İstanbul'u merkez alarak geniş bir tablo içinde göstermek istemiştir. Elli yaşına girdiği devrede ise hayatında umduğu, kendini lâıyk gördüğü bir noktaya ulaşamayışın doğurduğu ruh hali ile cemiyette ve değer ölçülerindeki bozuluşun duygu ve reaksiyonları artık şiirini bırakmayan konular haline gelir.

Âlî'nin belirtilmesi gereken bir başka tarafı da divan şiirinde "hamâsiyyât" denilen cengâverlik ve savaş ile ilgili duygu ve konulara en fazla yer vermiş bir şâir oluşudur. Sekiz sene müddetle Bosna ve civarında vazife görürken Balkanlar'da, daha sonra Lala Mustafa Paşa'nın maiyetinde İran'a karşı seferlerde çeşitli harp sahnelerine şahit olduktan başka bunların bir kısmına da fiilen iştirakinden dolayı devlete kalemi yanında kılıcı ile de hizmet ettiğinden bahseden Âlî, başka divan şâirlerinde rastlanmayan ölçüde savaş şiirleri kaleme almıştır.

İyi bir müşahedeci tarafı olduğundan Âlî'nin şiirlerinde kuvvetli bir tasvir kabiliyeti görülür. Bu yönünü bilhassa aksettiren tabiatla ilgili ifadelerinde kış şiirlerinin çokluğu ayrıca dikkati çeken bir husustur. Öte yandan Mevlânâ ve Mevlevîliğe karşı sevgisini zaman zaman dile getiren Âlî'nin şiirlerinde ölüm ve mezarla ilgili unsurlar da kendisini çok hissettirir. Bir mersiye şâiri hüviyetini gösteren Âlî'nin bu yoldaki manzumeleri yüksek tabakaya mensup kimselerden çok

kendi hayatına girmiş insanlar ve sevgililer etrafındadır. Onun Kerbelâ ve Muharrem mersiyeleri ise bu vadede ayrı bir daire teşkil eder.

Dil ve ifade bakımından da farklılıklar gösteren Âlî, şiire gözden kaçırılmayacak, dikkate değer bir redif zenginliği getirmiş, başkalarının kullanmaya cesaret edemediği, alışılmamış sözleri ve deyiş şekillerini denemiştir. Üslûp ve ifadesini, Türkçe'nin sonraki asırlarda çoğu arka planda kalacak birçok nâdir sözlerine açıp bunları işlemesi de Âlî'nin şiirde bir başka yönüdür. Âlî'nin, kolay ifade edilemeyecek bazı duygu ve halleri yakalayan kuvvetli söyleyişleri dikkat çekicidir. Ancak çok yazdığı için bir kısım şiirlerinde alelâdeliğe düşmekten de kurtulamaz.

Erzurum defterdarlığında bulunduğu sırada onun Neffî'nin yetişmesi üzerinde tesiri olmuş, kendisine bu mahlas bizzat Neffî'nin "Suhan" redifli manzumesinde belirttiği gibi Âlî tarafından verilmiştir. *Âlî'nin Câmi'ül-buhâr, Şerh-i Ebyât-ı Câmi* gibi bazı Farsça teliflerinin ortaya çıkmasında Neffî'nin bir rolü bulunduğu görülmektedir.

2.1.3. Eserleri:

Türkçe Divanlar; Âlî'nin Türkçe dört ayrı divanı olup bunlardan ilkini 975'te (1567) tertip etmiştir. Bunun kardeşi tarafından istinsah edilmiş nüshası, Âlî'nin el yazısı ile Cemaziyelevvel 975 sonunu (Kasım/Aralık 1567) gösteren ferağ kaydını taşımaktadır. Bu ilk tertip divanın, Abdülmecid zamanında istinsah edilmiş ve arada gazel sayısı fazlaştırmış bir nüshası Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndedir. İstinsah tarihi 1033 (1624) olan, önsözü başka ve şiir sayısı daha az bir nüshası da İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir. Bu nüshanın 975 (1567-68) tarihi taşıyan oldukça kısa önsözü, 982'de (1574) ikinci divanına koyacağı önsözün çok değişik ve küçük bir ilk taslağı durumundadır. Bu nüshaya karışmış görünen III. Murad'la ilgili bir kaside sonraki divanında yer almaz. Her üç nüshadaki tarih manzumeleri 969-974 (1561-1567) yıllarını içine alır. Divanın bu tertibinde bulunan seksen altı beyitlik "Şehrengiz Berây-ı Hûb-rûyan-ı Gelibolu" adlı şehrengizini Âlî diğer divanlarına almamıştır.

Âlî Türkçe ikinci divanını III. Murad tahta çıktığında onun adına 982'de (1574) Banyaluka'da iken tertip ederek *Vâridâtü'l-enîka* diye adlandırmıştır. Başına ilk

divanındakinden başka bir önsöz koyduğu divana, arada yazdığı yeni şiirlerle yeni hükümdar hakkındaki kasideleri yanında, ilk divanından onu kaside, 142'si gazel olmak üzere 146 kadar manzumeyi de aynen, bazan ufak değişikliklerle dahil etmiştir. Tertip tarihini bütün nüshalarda 982 (1574) olarak belirten önsözüne karşılık Âlî bunu *Nüshatü's-selâtin*'de 988 (1580) şeklinde göstermekle açık bir çelişkiye düşer. Âlî'nin nüshaları en yaygın olan divanı bu olmuştur. Bu divanına sonraları 988 (1580) yılına kadar yazdığı şiirleri ilâve ettiği gibi çeşitli istinsahları sırasında başkaları tarafından, üçüncü ve dördüncü divanlarında rastlanan çok sonraki tarihlere ait parçalar da katıştırılmıştır. Bunlar içinde en zenginleri İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki 1054 (1644) tarihli nüsha ile şâir Cevrî'nin 1055'te (1645) istinsah ettiği nüshadır. *Vâridâtü'l-enîka*'nın şiir sayısı daha sınırlı nüshaları da Süleymaniye Kütüphanesi ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi yazmalarıdır.

Âlî'nin Türkçe divanlarının üçüncüsü ise 988'den (1580) 1000 yılının başına (Ekim/Kasım 1591) kadar geçen zaman içinde yazdıklarını toplayan *Lâyihatü'l-hakîka*'dır. İstanbul'da 1000 Muharrem'inde tertiplemediği bu divana koyduğu yeni önsöz, Âlî'nin bu devrede içinde bulunduğu ruh halini de aksettirmektedir. Bugün İstanbul kütüphanelerinde rastlanmayan bu divanın Dârü'l-kütübî'l-Kavmiyye'de *Vâridâtü'l-enîka* ile birlikte aynı ciltte bulunan nüshası ilk defa Fleischer tarafından haber verilmiştir.

Âlî'nin bu divanını tamamladığı 1000 (1591) tarihinden ölümüne kadarki şiirlerini toplayan dördüncü divanı ise şâir Hisâlî tarafından tertip edilmiştir. Buradaki bazı şiirlerin başında nerede, ne vakit ve ne münasebetle yazıldıklarına dair bir kısmı Âlî'nin ifadesiyle olan kayıtlar görülmektedir. Dördüncü divanın tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir.

Farsça Divan; Âlî'nin muhtelif eserlerinde söz ettiği ve içinden örnekler naklettiği bu divan henüz ele geçmemiştir. Bazı kayıtlardan, onun bu divanını kırk yaşından önceki devrede meydana getirdiği anlaşılıyor. Eserlerinde sık sık rastlanan parçalar Âlî'nin Farsça şiirlerinin az olmadığını göstermektedir. Âlî daha sonraki yıllarda da Farsça şiirler yazmaya devam etmiş, hatta bazı büyük İran şâirlerine yaptığı nazireleri derleyen eserler dahi ortaya koymuştur.

Menşeu'l-inşâ; Divan katipliğiyle yanlarında vazife yaptığı makam sahipleri adına yazdıkları ile kendi şahsî mektuplarını toplayan bir eserdir. Konuları

bakımından beş ayrı bölüme ayrılmış yetmiş yedi parçadan ibaret olan ve hayatı hakkında ilk elden bilgiler vermek gibi bir değer taşıyan bu mektupların ulaştığı son tarih 994'tür (1586). Tarihini tespit etmek mümkün olanlardan en geriye çıkan ise Kınalızâde Ali Çelebi'ye Edirne kadısı iken 977 Rebûlâhirindeki (Eylül 1569) büyük İstanbul yangını anlatan mektuptur. Mektuplar içinde biri III. Murad'a, diğeri sadrazam Lala Mustafa Paşa'ya yazılan ikisi, manzumdur. *Nüşatü's-selâtin*'de kırk yaşında, yani 988'de (1580) meydana konmuş gösterdiği eserin bu tarihten sonraki metinlerin ilavesiyle genişletildiği anlaşılıyor. Bir nüshası Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndedir.

Diğer eserleri; Mihr ü Mâh, Tuhfetü'l-uşşâk, Mihr ü Vefâ, Enûsü'l-kulûb, Riyâzü's-sâlikîn, Ravzatü'l-letâif, Sade-i Sad-güher, Gül-i Sad-berk, Subhatü'l-abdâl, Kırk Hadis Tercümeleri, Dekâikü't-tevhîd, Meâlimü't-tevhîd, Nükatü'l-kâl fî tazmîni'l-makâl, Bedâiyü'l-makâl, Mecmau'l-bahreyn, Bed'ü'r-rukûm, Câmiü'l-buhûr der Mecâlis-i Sûr.

Tarihle ilgili eserleri; *Nâdirü'l-mehârib, Heft Meclis, Zübdetü't-tevârih, Nusretnâme, Fursatnâme, Câmiü'l-buhûr der Mecâlis-i Sûr, Menâkıb-ı Hünerverân, Mir'âtü'l-avâlim, Mirkâtü'l-cihâd, Künhü'l-ahbâr, Füsûsü'l-hal ve'l-akd ve usælü'l-harc ve'n-nakd, Hâlâtü'l-Kâhire mine'l-âdâti'z-zâhire, Nüşatü's-selâtin, Mehâsimü'l-âdâb, Kavâidü'l-mecâlis, Mevâidü'n-nefâis fî kavâidü'l-mecâlis, Hilyetü'r-ricâl, Nevâridü'l-hikem, Tuhfetü'l-sulehâ, Zübtedü'l-evrâd, Câmiü'l-kemâlât, Ferâidü'l-vilâde.*

2.2. NEV'Î-ZÂDE ATÂ'Î

Atâ'î'nin baba tarafından dedesi, Halvetî tarikatı şeyhlerinden Pir Ali b. Nasuh Efendi (öl. 1545/962), babası tanınmış şâir ve âlim Yahya Nev'î Efendi'dir.

Yahya Nev'î Efendi, Karamanlı Ahmed ve Mehmed Efendi'den ders görüp, Bâkî Hoca Sadeddin gibi ünlü şâir ve bilginlerle sınıf arkadaşlığı yaparak yetiştikten sonra ilmiye yolunu seçmiştir.

Nev'îzâde Atâ'î olarak tanınan Atâullah 1583'te (991 Şevval) Anadoluhisarı'nda doğdu.⁴

⁴ Tunca Kortantamer (1997): *Nev'îzâde Atâ'î ve Hamse'si*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, s.101-105.

Önce babasından, daha sonra Kafzâde Feyzullah Efendi'den ders okudu. 1601 yılında Ahîzâde Abdülhalim Efendi'den mülâzım olarak tahsilini tamamladı.⁵ Eserlerinde babasından ve onun çevresinde aldığı eğitimin izleri rahatlıkla farkedilir.

İstanbul kadısı Zekeriyâ Yahyâ Efendi'nin yardımıyla 1605'te kırk akçelik Canbaziye Medresesi müderrisliğine tayin edildi. 1608'de müderrisliği bırakarak kadılığa başvurdu ve Lofça kadılığına gönderildi. Bir süre sonra kadılıktan alındı. 1610'da Babaeski kadısı, ardından Varna, Rusçuk ve 1618'de Silistre kadısı oldu. 1620 yılında Tekirdağ, arkasından da Hezargrad kadılıklarına tayin edildi.⁶

1623'de Hezargrad Kadılığından azledildi. 1624 Nisan'ında Tırnova ve Sahra kazaları verilir. Bu yıllar Atâ'î için sanat açısından çok verimli geçer. Tırnova'da Nefhatü'l-ezhâr'ı yazar bitirir. 1625 Temmuz'unda (1034 Şevval) Tırhala'ya naklonulur. Orada Sohbetü'l-ebkâr'ı tamamlar. 1627 Haziran'ında (1036 Şevval) azledilip İstanbul'a döner. Heft Han'ı altı ay süren bu mazuliyet sırasında yazmış olmalıdır.

Devlet görevlerinin parayla satıldığı, bilginin, iyi yetişmenin değerinin kalmadığı, İstanbul'un zorbalara kontrolüne girdiği Osman II'nin tahttan indirilişini izleyen devreyi Şakâyik Zeyli'nde "fetret-i Osmânî" diye adlandıran Atâ'î, o günleri ve kendi sıkıntısını Sohbetü'l-ebkâr'da çok canlı bir şekilde gözler önüne serer.

1627 yılı Aralık ayında (1037 Rebûlâhir) Atâ'î'nin Mezistire Kadılığına tayini çıkar. 1628 yılında Üsküp'te ölen Veysi'nin mezar taşı için bir tarih düşüren Atâ'î beş yıla yakın Mezistire Kadılığı yapar.

Atâ'î 1630/1041 yılında ikinci defa Tırhala Kadılığına tayin edilir. Abdülhalimzâde yerine olan bu tayine bir tarih düşürmüştür; ama pek de sevinmediği anlaşılmaktadır. Onu 1631/1041'de Üsküb'e tayini çok sevindirir. Bu tayine tarih düşürürken sevincini gösterir. Üsküp'te 1634 Eylül'ünde (1044 Rebûlâhir) Şakâyik Zeyli'ni tamamlar.⁷

⁵ Haluk İpekten (1964): "Atâ'î Nev'î-zâde" maddesi, *İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 4, İstanbul: TDV. DİA, s.40-42.

⁶ İpekten, 1964: 40-42.

⁷ Kortantamer. 1997: 119-130.

Ölüm tarihi *Keşfü'z-zunûn*'da 1044, *Tezkire-i Rızâ*'da 1046 olarak gösterilmiştir. Buna karşılık Şeyhî Mehmed'in *Vekâyiü'l-fuzalâ*'sında Cemâziyelevvel 1045, Muhibbî'nin *Hulâsatü'l-eser*'i ve Âsım'ın *Zeyl-i Zübtedü'l-eş'âr*'ında Cemâziyelâhir 1045 tarihleri verilmiştir.

Atâî, mâzul bulunduğu kısa süreler dışında ömrünü İstanbul'dan uzakta, Balkanlar'daki çeşitli kadılıklarda geçirmiştir. Kaynaklardan anlaşıldığına göre güzel konuşan, nükteli ve alaycı bir insandır. Dedesi ve babası gibi o da tasavvufa yönelmiş ve Celvetiyye'nin kurucusu Aziz Mahmud Hüdâyî'nin müridlerinden olmuştur. Bursalı Mehmed Tâhir'in bildirdiğine göre Aziz Mahmud Hüdâyî Türbesi'nin kapısı üstündeki Arapça tarih kitâbesi onundur.⁸

2.2.1. Eserleri

Atâî değişik konularda manzum ve mensur pek çok eser vermiştir. Başlıca eserleri şunlardır: *Divan*; Şeyhüslâm Yahyâ Efendi'ye ithaf ettiği divanı orta büyüklükte bir eserdir. Yazma nüshaları oldukça fazladır. Yalnız İstanbul kütüphanelerinde on sekiz nüshası vardır. Manzume sayıları çok farklı olan bu nüshalar karşılaştırıldığında divanda mensur bir dîbâceden sonra bir mi'râciyye, otuz bir kaside, 303 gazel, iki mersiye, dört muhammes, dört müseddes, bir muaşşer, elli kıta, on üç rübâî, yirmi sekiz tarih ve yetmiş beyit bulunduğu görülür. Atâî orta derecede bir şâir olduğundan şiirleriyle fazla tanınmamıştır. Dili oldukça ağır ve külfetli olan şâirin gazellerinde Fuzûlî, Nevî ve Bâkî'nin etkileri görülür.

Hamse; Nizâmî'yi örnek alarak meydana getirdiği hamsesinde Atâî'nin bu şâire bağlılığı sadece iki müsveddesinin adlarında ve dış görünüşlerindedir. Şâir bu eserlerinde çok kullanılmış konular yerine yeni konuları ele almıştır. Yer yer mahallî hayatı, halkın yaşayış ve törelerini dile getirmiş, özellikle İstanbul'un değişik manzaraları ve güzelliklerini ortaya koymaya çalışmıştır; hatta hikâyeler içinde bazı gerçek olayları dahi anlatmıştır. Böylece mesnevilerine yerli unsurlar katarak İran mesnevi geleneğinden kurtulmayı denemiştir. Hamse nüshalarına, *Hilyetü'l-efkâr* dışında divanı ile bir arada külliyyat halinde çokça rastlanmakta, tamamı ise Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul Üniversitesi ve Süleymaniye kütüphanelerinde

⁸ İpekten, 1964: 40-42.

bulunmaktadır. Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'nde bulunan dört sütun halinde yazılmış nüsha ise tezhipli, minyatürlü ve çiçekli bir yazmadır. Yazmalarının çokluğu mesnevilerinin sevilerek okunduğunu gösterir. Bundan dolayı da Atâî daha çok mesnevi şâiri olarak tanınmıştır. Atâî'nin hamsesini oluşturan beş mesnevi şunlardır: *Âlemnümâ (Sâkinâme)*, *Nefhatü'l-ezhâr*, *Sohbetü'l-ebkâr*, *Heft Hân*, *Hilyetü'l-efkâr*.

Hadâikü'l-hakâik fi tekmileti's-Şekâik; Atâî'nin Üsküp kadısı iken 1634 yılında bitirdiği ve *Zeyl-i Şekâik* veya *Zeyl-i Atâî* diye de tanınan bu mensur eseri, Taşköprizâde'nin meşhur *eş-Şekâikü'n-Numâniyye* adlı eserinin 965-1044 (1558-1634) yıllarını içine alan Türkçe zeylidir. Bu yetmiş altı yıllık sürede Osmanlı Devleti sınırları içinde yetişen şeyhler, ilim adamları ve şâirler hakkında bilgi veren eser, kendisini 1730 yılına kadar zeyleden Şeyhî'nin *Vekâyü'l-fuzalâ*'sıyla birlikte *Şekâik*'in en önemli zeyli olarak ilim tarihimizin ana kaynaklarından sayılmaktadır. Türkiye'de ve dış ülkelerde pek çok yazma nüshası vardır. İstanbul kütüphanelerindeki nüshaları Zahir Güvemli tarafından, tercüme ve zeyilleri ise Behcet Gönül tarafından tespit edilen eser ayrıca iki cildi bir arada İstanbul'da basılmıştır (1268). Bu neşrin tıpkı basımı, Mecdî'nin *Şekâik* tercümesi ve öteki yazma zeyillerle birlikte bir indeks ilâvesiyle 1989'da Abdülkadir Özcan tarafından yapılmıştır.

Atâî'nin bunlardan başka, bir kısım külliyat nüshalarının sonunda, devrinde yaşayan bazı kişiler hakkında yazılmış 100 beyit kadar tutan *Hezliyyât*'ı, yarım kalmış bir *Siyer-i Veysî* zeyli, sekiz mektuptan oluşan bir *Münşeât*'ı ayrıca Kudûrî, Kâdîhan, Dürer gibi birçok fıkıh kitabında yer alan bazı görüşleri müellif ve kitap ismi vererek tenkit etmek üzere hazırlanmış *el-Kavlü'l-hasen fi cevâbi'l-kavli li-men* adlı Arapça küçük bir fıkıh kitabı vardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SENTAKS İNCELEMESİ

1. KELİME GRUPLARI

1.1. İSİM TAMLAMASI

Osmanlı Türkçesi'nin genel yapısına uygun olarak, eserimizde Arapça ve Farsça kaidelerle yapılan birçok isim tamlaması vardır. Bu nedenle çalışmalarımızı yaparken isim tamlamalarını üç grupta inceledik:

1.1.1. Türkçe Kurallarla Yapılanlar

1.1.2. Farsça Kurallarla Yapılanlar

1.1.3. Arapça Kurallarla Yapılanlar

Eserimizde Arapça kurallarla yapılan isim tamlamalarına az rastladık.

1.1.1. Türkçe Kurallarla Yapılanlar

Her iki metnimizde de Türkçe kurallarla yapılan pek çok örnek vardır. Bu isim tamlamalarını üç gruba ayırdık.

1.1.1.1. İyelik Grubu

1.1.1.2. Belirtili İsim Tamlaması

1.1.1.3. Belirtisiz İsim Tamlaması

1.1.1.1. İyelik Grubu

sultānım hazretleri (GA, 16b/3)

benim mürüvvetli sultānum (NA, 2a/16) : bizim Habīb Efendi (NA, 2a/30)

1.1.1.2. Belirtili İsim Tamlaması

sultānımın himmet-i bī-nazirleri (GA, 16a/18) : Korupe'nin karavolcuları (GA, 17b/19) : ol diyārın kemāl-i kaht u gılasına (GA, 30a/7) : vüzerānın hüsn-i tesbiyetiyle (GA, 47a/5) : midhat ü tavsiflerinin ziyā-yı ālem-tabına (GA, 48a/16)

sultānım hazretlerinün gubār-ı tutya-ayar-ı asitaneleri (NA, 1a/31) : kt'a-i yakut misāl ve şüküfe safhalarınun her tahfesi (NA, 2a/22) : muhbirinün her nefesi (NA, 2a/6) : kasabanun birinde (NA, 1b/3) : nā-murādun kaffale-i ikbāline (NA, 1b/15)

1.1.1.3. Belirtisiz İsim Tamlaması

Töni semtinde (GA, 18a/5) : kiral vilayetine (GA, 22b/1) : Bosna sancağı (GA, 23b/10) : Mustafa Paşa kulları (GA, 23b/10) : kazasker oğullarına (GA, 26b/15)

kifayet ihtimali (NA, 2b/25) : bār-gāh-ı celāllerine dest-i dua ber averde-i imad ve kah-ı devlet ü ikbālleri (NA, 2a/2) : tayīn-i hidemāt-ı aliyye esnası eda-i farz duaları (NA, 2a/6)

1.1.2. Farsça Kurallarla Yapılanlar

vezīr-i kebir-reviş-i tedbir (GA, 19b/6) : civār-ı cennetde (GA, 20b/9) : maruz-ı evlād-ı Resūl-i muhtar (GA, 26b/3) : taht-ı saltanatını (GA, 21a/6)
mahsud-ı tüvanan (NA, 2b/15) : muhrik-i zebane-i zeban-ı beyan (NA, 2b/16) : tak-ı bāb-ı devlet (NA, 2b/15)

1.1.3. Arapça Kurallarla Yapılanlar

mecmaü'l-bahreyn (GA, 57b/17) : bi-ināyetillahi'llahi-malūm (GA, 57b/18) : muhassilü'l-merām (GA, 37a/18)
münselibü'l-ihmāl (NA, 2b/28)

1.2. SIFAT TAMLAMASI

Eserimizde mevcut olan sıfat tamlamaları da üç dilin kurallarıyla yapılmıştır. Bu nedenle sıfat tamlamalarını üç grupta inceledik.

- 1.2.1. Türkçe Kurallarla Yapılanlar
- 1.2.2. Farsça Kurallarla Yapılanlar
- 1.2.3. Arapça Kurallarla Yapılanlar

İncelediğimiz bölümlerdeki sıfat tamlamalarında, isim tamlamalarında olduğu gibi, Arapça kurallarla yapılanlar daha az yer tutmaktadır.

1.2.1. Türkçe Kurallarla Yapılanlar

Eserimizde rastladığımız Türkçe kurallarla yapılan sıfat tamlamalarını iki gruba ayırdık.

- 1.2.1.1. Belirtme Sıfatlarıyla Yapılanlar
- 1.2.1.2. Niteleme Sıfatlarıyla Yapılanlar

Belirtme sıfatlarıyla yapılan sıfat tamlamalarını dört grupta inceledik.

- 1.2.1.1.1. İşaret Sıfatlarıyla Yapılanlar
- 1.2.1.1.2. Sayı Sıfatlarıyla Yapılanlar
- 1.2.1.1.3. Soru Sıfatlarıyla Yapılanlar
- 1.2.1.1.4. Belirsizlik Sıfatlarıyla Yapılanlar

1.2.1.1. Belirtme Sıfatlarıyla Yapılanlar

1.2.1.1.1. İşaret Sıfatlarıyla Yapılanlar

bu kulları (GA, 16b/18) : ol makule (GA, 18a/13) : iş bu ramazan-ı şerîf (GA, 17b/17) : şunca defterdarlar (GA, 30b/7) : şu makule (GA, 48a/13) : o padişah-ı büzürgvar (GA, 58b/9)

ol vücud-ı za'îf (NA, 2a/19) : bu yıl (NA, 2a/25) : ol mahzen (NA, 2a/13) : bu hal (NA, 2a/13)

1.2.1.1.2. Sayı Sıfatlarıyla Yapılanlar

Eserimizde bulunan sayı sıfatlarını kendi içinde üç grupta inceledik.

1.2.1.1.2.1. Asıl Sayı Sıfatlarıyla Yapılanlar

1.2.1.1.2.2. Sıra Sayı Sıfatlarıyla Yapılanlar

1.2.1.1.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatlarıyla Yapılanlar

Nev'î-zâde Atâ'î'ye ait münşeâtların okuduğumuz bölümlerinde sıra sayı sıfatı, üleştirme sayı sıfatı ve soru sıfatına rastlamadık.

1.2.1.1.2.1. Asıl Sayı Sıfatlarıyla Yapılanlar

üç (yarar olay) (GA, 18b/3) : yedi yüz (akça) hisse (GA, 24a/5) : dört (yıllık) (GA, 28b/11) : iki (sene) (GA, 3a/4)

yedi (derya-yı cuşan) (NA, 1a/11) : bir (seneden) (NA, 1b/8)

1.2.1.1.2.2. Sıra Sayı Sıfatlarıyla Yapılanlar

yigirmi dördüncü (günü) (GA, 18a/15) : on ikinci (günü) (GA, 19b/21)

1.2.1.1.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatlarıyla Yapılanlar

birer (tarikle) (GA, 45b/7) : otuzar bin altuna (GA, 45b/17) : ikişer üçer yüz miktar (GA, 46a/5)

1.2.1.1.3. Soru Sıfatlarıyla Yapılanlar

kangı kal'aya (GA, 18a/6)

1.2.1.1.4. Belirsizlik Sıfatlarıyla Yapılanlar

bir yere (GA, 18a/9) : birkaç baş begzadeleri (GA, 18b/4) : her âyine-i erbâb-ı dânişe (GA, 19a/5)

her kuşesin (NA, 2b/18) : bir eser (NA, 3a/1) : her çend (NA, 2b/27)

1.2.1.2. Niteleme Sıfatlarıyla Yapılanlar

evlâd-ı resûlden zuhûr iden ulemâ (GA, 27b/3)

tabak tabak cevāhir (NA, 1b/4) : taze hil'at-i mansıb-ı fahir (NA, 1b/30)

1.2.2. Farsça Kurallarla Yapılanlar

Eserlerimizde Farsça kurallarla yapılan sıfat tamlamaları, Arapça kurallarla yapılan sıfat tamlamalarına göre daha fazladır.

müşkil-kuşa (GA, 57b/5) : padişah-ı büzürgvar (GA, 58b/9) : ömr-i azizleri (GA, 58b/10) : ber-karar (GA, 58b/10)

huceste-āsār (NA, 2b/29) : efkār-ı saife (NA, 2b/30) : gars-ı nihāl-i ferhunde-tılāl (NA, 2b/28) : nūr-efşān (NA, 2b/15) : şem'-i nūr-efşān (NA, 2b/15) : çapuk-destan-hāl-i şāhāne (NA, 2b/27)

1.2.3. Arapça Kurallarla Yapılanlar

cemilü'l-kadr (GA, 14b/4)

veliyü'n-niam (NA, 1a/31)

1.3. SIFAT-FİİL GRUBU

Metinlerimizde geçen sıfat-fiil gruplarını aldıkları sıfat-fiil eklerine göre iki gruba ayırdık. Her iki eserde de "-an/-en" ve "-dik/-dik, -duk/-dük" sıfat-fiil ekleriyle yapılan sıfat-fiil gruplarının örneği çoktur.

Çalışmamızdaki sıfat-fiil grupları şu şekildedir:

1.3.1. "-an/-en" Ekleriyle Yapılanlar

1.3.2. "-dik/-dik/-duk/-dük" Ekleriyle Yapılanlar

Sıfat-fiil grubunu oluşturan sıfat-fiiller genellikle "ol-/it-/kıl-" gibi yardımcı fiillerle yapılmıştır.

1.3.1. "-an/-en" Ekleriyle Yapılanlar

erbāb-ı ma'ārifden te'lifata kâdir olanlara (GA, 47a/7) : mîr-i mîrān olan (GA, 49a/13) : sudde-i sa'ādete müteveccih olan (GA, 49b/19)

ol havāliyi olan (menasib) (NA, 1b/13) : ihsan u kerem olan (NA, 2a/22) : bakiyyetü's-süyüf olanlar (NA, 1a/17)

1.3.2. "-dik/-dik/-duk/-dük" Ekleriyle Yapılanlar

basit-i arza sāye-güster oldukları (GA, 21a/4) : bu mazmuna muvafik arzlar taştir itdükleri (GA, 46b/10)

marekeye çıkdıklarında (NA, 1a/21) : mahsūd-ı tüvānān kıldıkları (NA, 2b/15) : kifāyet itmedügi (NA, 2b/29)

1.4. ZARF-FİİL GRUBU

Eserlerimizdeki zarf-fiil gruplarını aldıkları zarf-fiil eklerine göre gruplandırdık. Buna göre zarf-fiil grupları şu şekildedir:

1.4.1. “-up/-üp” Ekleriyle Yapılanlar

1.4.2. “-ınca/-ince” Ekleriyle Yapılanlar

1.4.3. “-ıcak” Ekleriyle Yapılanlar

1.4.4. “-ken” Ekleriyle Yapılanlar

1.4.5. “-dıkça/-dikçe” Ekleriyle Yapılanlar

1.4.6. “-dıkda/-dikde” Ekleriyle Yapılanlar

1.4.7. “-alı/-eli” Ekleriyle Yapılanlar

Eserlerimizde "-up/-üp" zarf-fiil eki ile yapılan zarf-fiil grubu örnekleri fazladır. Bu ek her iki metinde de düzlük yuvarlaklık uyumuna girmeyip sadece yuvarlak ünlülü şekliyle kullanılmıştır.

1.4.1. “-up/-üp” Ekleriyle Yapılanlar

sābıkan vezir-i a‘zam hazretlerine virilüp (GA, 16a/13) : asākir-i mansūre ahvalini yazub (GA, 47b/13) : ser-ā-pā alev ü şerer görinüp (GA, 13b/12) : kenār-ı mansıblarıyla ayakda kalup (GA, 48b/1)

āteşdān-ı dil-i alil-ahbaba icrā-yı selsebil-i sabr-ı cemil eyleyüp (NA, 2a/19) : nesīm-i seher gülgün-ı kilik-i aşışeyi zerkeş-i berduş idüp (NA, 2b/2) : bī-fazlihi te‘ālā edā-yı farz du‘ālarına kudret mukarrer olup (NA, 2a/6) : her tarafā adālet nāmeler parekende kılup (NA, 2b/19)

1.4.2. “-ınca/-ince” Ekleriyle Yapılanlar

icāzet almayınca (GA, 45b/14)

1.4.3. “-ıcak” Ekleriyle Yapılanlar

bir nişan bulmayıcak (NA, 3a/1) : bir eser hüveyda olmayıcak (NA, 3a/1)

1.4.4. “-ken” Ekleriyle Yapılanlar

Sultān Selīm Han-ı bülend-iktidar zıllullah iken (GA, 2a/2)

itmām-ı hizmet kemā-yenbagi karin-i ihtimām iken (NA, 2a/6) : mānend-i nergis ü gül, çeşm ü gümüş iken (NA, 2b/21)

1.4.5. “-dikça/-dikçe” Ekleriyle Yapılanlar

nām-ı şerīfleri zikr olundukça (GA, 16a/12) : zuhūru bürūzda oldukça (GA, 20b/8)

sāye-vār yerde yatdıkça (NA, 2a/20) : tekrīm ü tebcīl itdükçe (NA, 2a/19)

1.4.6. “-dikda/-dikde” Ekleriyle Yapılanlar

istihbār oldukda (GA, 22b/6) : ekl ü şürb ü nefsāniyyetiniz mükemmel oldukda (GA, 22a/3)

hidmet-i hak-rūbi edā kılındıkda (NA, 2a/4) : der-çehre-i niyāz fersūde kılındukda (NA, 2a/23) : mazmūnın āşikār itdükde (NA, 1a/20) : mübāşeret eyledükde (NA, 1a/21)

1.4.7. “-alı/-eli” Ekleriyle Yapılanlar

meş‘ale-i ‘adl ü ihsānları ile münevver olalı (NA, 1b/5)

1.5. İSİM-FİİL GRUBU

Her iki yüzyıla ait metinde de isim-fiil ekleri “-mak/-mek” ve “-ma/-me” ekleriyle yapılmıştır. Ancak “-mak/-mek” şekli daha yoğun tekrarlanmıştır.

Eserlerimizdeki isim-fiil gruplarını aldıkları isim-fiil eklerine göre şu şekilde sınıflandırdık.

1.5.1. “-mak/-mek” Ekleriyle Yapılanlar

1.5.2. “-ma/-me” Ekleriyle Yapılanlar

1.5.1. “-mak/-mek” Ekleriyle Yapılanlar

ferāmuş buyurulmamak (GA, 17a/13) : ruk‘a-i ber-mucib bulmak (GA, 46a/18) : şeref-i dest-būsımla müşerref olmak (GA, 15b/14) : etvār-ı nā-üstüvārına mütabaat semtini farz u vācib bilmek (GA, 46b/5)

sezā-yı pāy-endāz-ı huddām-kirām görülmek (NA, 2b/28) : Rüstem-bālā-yı şecāatlerine kabayı Rüstemi olmak (NA, 1a/12) : üftān ü hizen revān olmak (NA, 2a/29) : benüm gibi nā-murāduñ kaffāle-i ikbāline tevkī‘-i ikbāl çekilmek (NA, 1b/15)

1.5.2. “-ma/-me” Ekleriyle Yapılanlar

hayırla yad olunmaları (GA, 19b/14)

1.6. TEKRAR GRUBU

Eserlerimizde üç çeşit tekrar grubu kullanılmıştır.

1.6.1. Aynen Tekrarlar

1.6.2. Eş Manalı Tekrarlar

1.6.3. Zıt Manalı Tekrarlar

1.6.1. Aynen Tekrarlar

taraf taraf (senālar) (GA, 20b/1)

tabak tabak (NA, 1b/4) : zār zār (inlerdi) (NA, 1b/25) : çāk çāk (oldığı) (NA, 2a/13) : döge döge (NA, 1a/19)

1.6.2. Eş Manalı Tekrarlar

iki üç (adem) (GA, 17b/20) : ikişer üçer (yüz) (GA, 46a/5)

bir iki (defa) (NA, 1b/12)

1.6.3. Zıt Manalı Tekrarlar

gece gündüz (GA, 23a/2)

1.7. EDAT GRUBU

Eserlerimizde bulunan edat gruplarını kullanışlarına göre sınıflandırdık.

1.7.1. İsim Unsuru Yalın Halde Olanlar

1.7.1.1. "ile" Edatıyla Yapılanlar

1.7.1.2. "birle" Edatıyla Yapılanlar

1.7.1.3. "deyü" Edatıyla Yapılanlar

1.7.1.4. "içün" Edatıyla Yapılanlar

1.7.1.5. "üzre" Edatıyla Yapılanlar

1.7.1.6. "gibi" Edatıyla Yapılanlar

1.7.1.7. "içre" Edatıyla Yapılanlar

1.7.1.8. "dahi" Edatıyla Yapılanlar

1.7.2. İsim Unsuru Yaklaşma Halinde Olanlar

1.7.2.1. "dek" Edatıyla Yapılanlar

1.7.2.2. "göre" Edatıyla Yapılanlar

1.7.2.3. "bina'en" Edatıyla Yapılanlar

1.7.3. İsim Unsuru Uzaklaşma Halinde Olanlar

1.7.3.1. “berü” Edatıyla Yapılanlar

1.7.3.2. “ma’ada” Edatıyla Yapılanlar

1.7.3.3. “gayrı” Edatıyla Yapılanlar

1.7.4. Edat Gibi Kullanılan Kelimelerle Yapılanlar

1.7.4.1. "mukaddem/mukaddemâ" Edatıyla Yapılanlar

1.7.4.2. "mahsūs" Edatıyla Yapılanlar

1.7.5. Cümle Başı Edatları

1.7.1. İsim Unsuru Yalın Halde Olanlar

1.7.1.1. “ile” Edatıyla Yapılanlar

gamz-ı gammāzān ve cefā-yı hasidān ile (GA, 16b/11) : mekārim-i bī-hisāb ile (GA, 15a/20) : emr-i cihān-muta ile (GA, 21a/5) : du‘ā vü senāyla (GA, 19b/13) : envā‘-i hayrla (GA, 19b/14) : şevk ü garāmıla (GA, 37a/11)

asdaf-ı pūr-le‘ālī ile (NA, 1b/4) : nevā-yı hoş-sedā-yı mısra‘-ı tesellī gūne ile (NA, 1b/6) : dāver-i bülend-ahteriyle (NA, 1b/22) : has ü hāşāk-i efkār-ı zā‘ife ile (NA, 2b/30) : Sa‘y-i bī-şümār ile (NA, 3a/1)

1.7.1.2. “birle” Edatıyla Yapılanlar

hiffet ü sefeh birle (GA, 21b/11) : guzāt-ı zafer-destgāhī birle (GA, 18a/4)

gubār-ı tutyā-ayār-ı kadem-i meymenet tevemleri birle (NA, 1b/27) : vücūd-ı feyz-i Rabbānī birle (NA, 2b/23)

1.7.1.3. “deyü” Edatıyla Yapılanlar

dā‘ire-i tahkīke yetişmişdür diyü (GA, 46b/7)

arsa-i şehāmet-i Tahmurs deyi (NA, 1a/10)

1.7.1.4. “içün” Edatıyla Yapılanlar

husūli içün (GA, 1b/12) : gılālden gılāyi def‘ içün (GA, 30a/10) : eskiligiyçün (GA, 47a/19)

istisāl-i ādū-yı bed-fercām içün (NA, 1a/16) : resm-i tevkī-i ikbāl içün (NA, 2a/31)

1.7.1.5. “üzre” Edatıyla Yapılanlar

kitābet-i samiyyelerine verziş üzre (GA, 15b/7) : bir barmak üzre (GA, 23a/7)

bu üftāde-i hak-i zillet üzre (NA, 2b/7)

1.7.1.6. "gibi" Edatıyla Yapılanlar

kan gibi (GA, 22a/6) : bunun gibi (GA, 19b/11)

benüm gibi (NA, 1b/15) : gül-i rüzî gibi (NA, 2b/24) : tahte-i seyfi gibi (NA, 2b/22)

1.7.1.7. "içre" Edatıyla Yapılanlar

düd içre (GA, 15a/8) : hâkister içre (GA, 15a/8)

şehr içre (NA, 2a/27) : penbe içre (NA, 2b/10)

1.7.1.8. "dahi" Edatıyla Yapılanlar

mücâlesetde dahi (GA, 19b/14) : cāniblere dahi (GA, 20b/2)

anlarda dahi (NA, 1b/10) : abd-i kalîlü'l-i'tibâr dahi (NA, 2a/5)

1.7.2. İsim Unsuru Yaklaşma Halinde Olanlar

1.7.2.1. "dek" Edatıyla Yapılanlar

devr-i kıyâmete dek (GA, 19b/12) : şimdiye dek (GA, 16a/8)

sabâh-ı haşre dek (NA, 2b/15)

1.7.2.2. "göre" Edatıyla Yapılanlar

sanayimize göre (GA, 16a/4) : murâdına göre (GA, 46a/17)

1.7.2.3. "bina'en" Edatıyla Yapılanlar

dāniş ü binişime binā'en (GA, 30b/18) : ana binā'en (GA, 47a/7)

1.7.3. İsim Unsuru Uzaklaşma Halinde Olanlar

1.7.3.1. "berü" Edatıyla Yapılanlar

iki üç seneden berü (GA, 30a/12) : beş altı yıldan berü (GA, 16a/10)

1.7.3.2. "ma'ada" Edatıyla Yapılanlar

nebb-i emvâl ve kat'-ı ensâl olduğundan ma'ada (GA, 24a/5) : çelevi ulüfesinden mahrûm olduklarından ma'ada (GA, 27b/5)

1.7.3.3. "gayri" Edatıyla Yapılanlar

tahsîn ü âferinden gayri (GA, 48b/14) : vâki' olduğundan gayri (GA, 17b/1)

1.7.4. Edat Gibi Kullanılan Kelimelerle Yapılanlar

1.7.4.1. "mukaddem/mukaddemā" Edatıyla Yapılanlar

buluşmazdan mukaddem (GA, 18a/14) : Mustafa Paşa kulları mukaddemā (GA, 23b/10)

1.7.4.2. "mahsūs" Edatıyla Yapılanlar

ehil olanlara mahsūs (GA, 47b/4) : ferhunde-tılāl-i medh ü senālarına mahsūs (NA, 2b/29)

1.7.5. Cümle Başı Edatları

Cümle başı edatları bizim çalışmamıza benzer çalışmalarda genellikle cümle dışı unsurlar bahsinde gösterilmektedir. Cümle dışı unsur kavramı gramer terminolojimizde henüz olgunluk kazanmadığı için biz bu edatları asıl yerleri olan edat bahsinde tasnif etmeyi uygun gördük.

Hakkā bu beliyye-i haşyet-şi'ār her vechle dehşet-disār u kıyāmet-^[10]āsār olmağın tavk-ı penāyiş-gerdün-ı 'ubūdiyyete taklīd ve du'ā-nāme-i ^[11]perestāyiş ebkār-ı efkāra bu tarikle ta'vīz olundu. (GA, 15a/9)

Egerçi ki ^[14]şeref-i dest-busiñizla müşerref olmak ve müşāhede-i didār-ı behcet-^[13]āsārñizla dīde-i gam-dīdemiz nūr ü ziyā bulmak ile'l-ān müyesser olmamışdur. (GA, 15b/13)

Mādām ki defātir-i havātır-ı ādemiyān enām-il-i en'ām-ı kirām-ı rāsihü'l-aklāmıla ^[17]mu'ayyen ve mazbūt ve cerāyid-i zamāyir-i rūšenā-sān benān-ı beyān-ı a'yān-ı ^[18]vāzihu'l-erkāmıla revabıt-ı resā'il-i māh u sāl gibi mukannen (ü) merbut, o ^[19]cemāhīr-i küttāb husūsā meşāhīr-i ashāb-ı kitāb der-i devlet-me'āblarında ^[20]mekārim-i bī-hisāb ile kāmyāb olup irtikā-i şevket ü celādetleri (15b)^[1]erkām-ı nücüm içindeki māh-ı çār-deh misāli engüşt-nümā ve irtifā'-ı ^[2]devlet ü sa'ādetleri māh-be-māh āfitāb-ı 'ālem-tāb gibi kat'-ı menāzille ^[3]mu'anven ü mu'allā buyurılıp, gitdükçe tāli'-i mes'ūdları envā'-ı kerr ü ^[4]ferrle, ikbālde ve vardukça murād u maksūdları esnāf-ı 'izz ü kadrle ^[5]istikbālde vākī' ola. (GA, 15a/16)

Ba'demā hidmet-i 'āliyyelerine gūşış ve kitābet-i ^[7]sāmiyyelerine verziş üzre bezl-i makdūr itdigümüz sāhib-i ^[8]sa'ādet-mahlasları bu niyyet-i bī-riyālarına terahhumen ve killet-i 'āyide ve kesret-i ^[9]lāzımemize te'ellümen bu def'a bir güzidece ve mālen ve me'ālen bir pesendidece ^[10]defter ricāsına dehrin Hatemi 'asrın kerīm-i ekremi himmeti ulyā ināyeti ^[11]bī-hemtā a'nī 'izzetlü ve mürüvvetlü Paşa hazretlerinin hāk-i pāy-ı gerdün-^[12]ilticālarına ubūdiyyet-nāme ile mücerred bu husūsūñ husūli için akribālarından ^[13]Mohaç kapudanı Hasan Big bendelerini irsāl buyurmuşlardır. (GA, 15b/6)

Hatta *Heft-Meclis* nām kitābımız ki sâbıkan vezîr-i a‘zam ^[14] hazretlerine virilüp Sigetvar Cengi târîh-i cülûsa dek inşâ ^[15] olunmuşdı. (GA, 16a/13)

Hususâ dahi bir vezîr-i kebîr-reviş-i tedbîr ve müşîr-i meserret-mesîr?-i ^[7] izze-masîr üç pâdişâh-ı hilâfet-serîr-i ‘âlem-gîre bu külliyyetiyle ^[8] hidmet eylemek ve bu makûle sadâkat ü istikâmetle ‘adâlet ü emânet ^[9] göstermek kütüb-i tevârihde mestûr olan hikâyâtda görülmüş ^[10] degildir. (GA, 19b/6)

Pes bu bende-i ^[3] senâ-kâr bunca ma‘ârif ü fazîletle ve yigirmi yıldan berü üç ^[4] pâdişâh-ı ‘azîmü’ş-şâna hidmetile ve on sekiz pâre ^[5] mü’ellefâtımız olup Rûmuñ Monlâ Câmîsi’dür diyü cemi‘-i ^[6] memâlikde şöhretile mezkûr ve ma‘rûfiken bu bendeye âhar ^[7] mansıb tevcîh olunmamak bunca defterdârlar içinde bir ehl-i ^[8] kemâl sığmamak ve Erzurumda vücûda gelen hidmetler bilinmemek ^[9] eger lâyıq-ı dîn ü devlet ise ne söz! (GA, 30b/2)

Hakkâ ki bu dest-bürd-i Nerîmânî ve (?)bîzed-i Kahramânî ^[26] ne kütüb-i tevârih-i selefde mestûr ve ne kussa-güzârân-ı rûzigârda mezkûr olmuştur. (NA, 1a/25)

Bâhusûs anlarda dahi mukaddem olanlar ma‘düddür. (NA, 1b/10)

Zihî dîvân-ı bülend-erkân-ı pâdişâhî ki müdebbîr-i umûr-ı dîn ü devlet ve mürâ‘î-i ^[22] şerî‘at ü tarîkat olan dâver-i bülend-ahteriyle reşk-endâz-ı târem-i hurşîd-i enver oldı. (NA, 1b/21)

El-hak nice eyyâm idi ki musrâ‘-ı bâb-ı hümâyûn her subh-ı safâda tâli‘-i devlet-mendân gibi küşâde oldukça ^[25] iftirâk-ı hidmet-i ‘aliyyelerinden zâr zâr inlerdi ve hayli zamân olmuşdı ki halka-i der-i devlet-makrûn iştiyâk-ı kudûm-ı ma‘delet-rüsûmları ile yollar ^[26] gözedüp kulağı çınlardı. (NA, 1b/24)

Lâkin bu dâ‘îlerine olan eltâf u ihsân hâric-i dâ‘ire-i vasf u beyân olmağın hummâ-yı lâzîme-i hasret-sâza mücib derd-i ser ise ^[18] fakîre marâz-ı hâ‘îl ve cür‘a-i câm-ı mihnet gayre bâ‘is-i çîn-i pîşânî ise hakîre semm-i helâhıldür. (NA, 2a/17)

Eger ol cânibde karâr ihtimâli muhkem olup hareket vü sükûn beyinde olan rişte-i şübhe güsiste olursa ^[29] inşâAllâhü Te‘âlâ mânend-i berg-i hazân hevâ-yı şevk u garâm ile üftân ü hizân revân olmak mukarrerdür. (NA, 2a/28)

Egerçi tâze hil‘at-i mansıb-ı fâhir, bâ‘is-i dâmen-bûs-ı recâ-yı ihsân olduğı zâhirdür lâkin şarâb-ı dil-küşâ-yı ? ^[31] eser sûret-i hâlden bir vechle bî-haber kıldı ki ne zebân-ı beyânda kudret-i güftâr ve ne pâ-yı kalemde tâkat-i reftâr kaldı. (NA, 1b/30)

Efsûs ki sipîhr-i sūfle-nihâd gencîne-i fazl ü ‘irfânı dahme-i murabba‘-tarh-ı lahde ^[11] bir tarikle nihân eyledi ki ... u nişânından ancak levh-i mezârı kaldı. (NA, 2a/10)

Ya‘nî vâdî-i inşâ gars-ı nihâl-i ^[29] ferhunde-tûlâl-i medh ü senâlarına mahsûs kılma kemâ-yenbağî kifâyet itmedüğü mukarrerdür. (NA, 2b/28)

Binâ‘en ‘aleyh mülâhaza-i dağdağa-i şî‘r ü inşâ dağdağa-endâz-ı hâtr-ı subha-senci du‘â olmak revâ görilüp ^[31] inhâ olunur ki; şâhbâz-ı hümâ-pervâz-ı himmetleri bermuktezâ-yı ‘ulüvv-i fitrat pençe-i tasarruflarında olan şikâriyla kanâ‘atden ‘âr idüp

bîş-mānde-i mā'ide-i devletlerin (3a)¹¹tu'me-i zāğ u zeğān kılup havsala-i isti'dādlarına münāsib sayda āğāz itdūgi istimā' olundu. (NA, 2b/30)

1.8. BAĞLAMA GRUBU

Eserlerimizdeki bağlama gruplarını şu şekilde sınıflandırdık:

1.8.1. Sıralama Edatlarıyla Yapılanlar

1.8.1.1. "ve" Edatıyla Yapılanlar

1.8.1.1.1. "ve" Edatının "u, ü, vu, vü" Şeklinde Okunmasıyla Yapılanlar

1.8.1.1.2. "ve" Edatının "ve" Şeklinde Okunmasıyla Yapılanlar

1.8.2. Karşılaştırma Edatlarıyla Yapılanlar

1.8.2.1. "ne...ne..." Edatlarıyla Yapılanlar

1.8.3. Denkleştirme Edatlarıyla Yapılanlar

1.8.3.1. "veyahud" Edatıyla Yapılanlar

1.8.1. Sıralama Edatlarıyla Yapılanlar

1.8.1.1. "ve" Edatıyla Yapılanlar

1.8.1.1.1. "ve" Edatının "u, ü, vu, vü" Şeklinde Okunmasıyla Yapılanlar

fermān ü ihsān (GA, 21b/5) : tāze vü mutarra (GA, 27b/13) : du'ā vü senā (GA, 19b/13)

derd ü gam (NA, 1b/7) : din ü devlet (NA, 1b/21) : ilm ü irfān (NA, 1b/23) : adl ü ihsān (NA, 1b/23) : fazl u beyān (NA, 1b/29) : küşāde vü şen (NA, 1b/27)

1.8.1.1.2. "ve" Edatının "ve" Şeklinde Okunmasıyla Yapılanlar

sihate mübeddel ve ekl ü şürb ü nefsāniyyetiniz (GA, 22a/3) : selakin fuzalasında ve dükkanlarında (GA, 22a/10) : sefiri hizmeti ve iki yıl dahi āsitāne-i sa'ādet mülāzemeti (GA, 28b/12) : müteveli ve rabi (GA, 48b/16)

nihāl-i vücūd-ı kerīm ve fūrū'-ı kirāmını (NA, 2a/20) : mektüb-ı 'abkariyyü'l-üslüb ve mülattıfa-i 'ināyet-mashüb (NA, 2b/6) : mahfi ve mermüz (NA, 2a/17) : fakire maraz-ı hā'il ve cür'a-i cām-ı mihnet (NA, 2a/18)

1.8.2. Denkleştirme Edatlarıyla Yapılanlar

1.8.2.1. "veyahud" Edatıyla Yapılanlar

Farzā Acem şahından veyahud Buhara padişahından (GA, 47b/1)

1.8.3. Karşılaştırma Edatlarıyla Yapılanlar

1.8.3.1. “ne...ne...” Edatlarıyla Yapılanlar

ne münevverler ve ne fezâyil u ma‘ârif sahibi (GA, 49a/14)

ne zebân-ı beyânda kudret-i güftâr ve ne pây-ı kalemde takat-i reftâr (NA, 1b/31) : ne görülmüş ne işidilmişdür (NA, 1a/26) : ne kütüb-i tevârih-i selefde mestür ve ne kıssa güzârân-ı rûzigârda mezkûr (NA, 1a/26)

1.9. UNVAN GRUBU

İncelediğimiz metinlerde bu gruba ait pek çok örnek vardır.

Mustafa Paşa (GA, 23b/10) : Sultan Süleyman Han (GA, 29b/19) : Mustafa Çavuş (GA, 20a/1) : Sultan Muhammed Han (GA, 47a/2) : Sultan Bayezid Han (GA, 47a/2) : Mahmut Çelebi (GA, 21b/11)

Kemal Efendi (NA, 1a/30) : Mehmet İskender Paşa (NA, 1a/1) : Akif Efendi (NA, 1b/21) : Habîb Efendi (NA, 2a/30) : Vücürî Çelebi (NA, 2b/13)

1.10. BİRLEŞİK İSİM

Hazret-i Muhammed Mustafa (GA, 27a/9) : Hazret-i Hızır-ı Nebî (GA, 58b/10)

Tayızâde Vucürî Çelebi (NA, 2b/13) : Silistre beglerbegisi Vezir-i kişver-gir-i Mehmet İskender Paşa (NA, 1a/1)

1.11. ÜNLEM GRUBU

Nev‘î-zâde Atâ‘î münşeâtında rastladığımız ünlem grubu örneklerine Gelibolulu Âlî münşeâtında rastlamadık.

Ey bargâh-ı dil-keş ü eyvân-ı dil-kuşa (NA, 1b/21) : müjde ey sūdâgerân-ı çâr-sû-yı fazîlet (NA, 1b/29) : Yâ Rab (NA, 2a/8)

1.12. BİRLEŞİK FİİL

Metinlerimizde bu gruba ait pek çok örnek bulunmaktadır. Birleşik fiilleri üç ana gruba ayırarak inceledik.

1.12.1. Bir İsim Unsuru ile Bir Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller

1.12.2. Bir Fiil Unsuru ile Bir Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller

1.12.3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller

Daha sonraki asırlarda sıkça kullanılacak olan anlamca kaynaşmış birleşik fiil yapısı 16. ve 17. yüzyıla ait olan metinlerimizde pek az görülmektedir.

Bir fiil unsuru ile yardımcı fiilden oluşan birleşik fiil yapısı az da olsa Gelibolulu Âlî münşeatinde görülmektedir. Nev'î-zâde Atâ'î münşeatinde rastlayamadığımız bu yapının kronolojik gelişmesi göz önünde bulundurulursa muasır metinlerde bulunması yüksek bir ihtimaldir ve bu durum Nev'î-zâde Atâ'î münşeatine mahsus bir özellik olarak değerlendirilmelidir.

1.12.1. Bir İsim Unsuru ile Bir Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller

ihdâ olunmuşdur (GA, 16a/16) : arz olundu (GA, 46b/11) : mülâhaza buyurıla (GA, 17b/5) : delâlet eylemeye (GA, 16a/1) : tefsîr kıldı (GA, 13b/14) : itmiş olur (GA, 29b/8)

rûz-ı inâyet olalar (NA, 1b/12) : muhalla kıla (NA, 1b/18) : revnak buldı (NA, 1b/23) : bî-nâm u nişân itmüşdür (NA, 1a/12) : takrîr eyledi (NA, 1a/24)

1.12.2. Bir Fiil Unsuru ile Bir Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller

kılma gelmişdür (GA, 47a/6)

1.12.3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller

cevap virmişdür (GA, 49b/18)

^[4]Feth-i kelâm-ı huçeste-hıtâm-ı süre-i Feth-i mu'ciz-nizâm karîn-i da'vât-ı (?)'âlîşe-i berekât-ı nusretlerinden kılınmağla, sükkân-ı sevâmi'-i eflâkden zemzeme-i âmîn güş-ı ^[5]kerrübiyâna resîn ve bast-ı makâl-ı ferhunde-fâl me'sürât-ı mü'essirât-ı hemrâh-ı du'â-yı devletleri olmağla, güş-ı nişimân-ı mecâmi'-i hâkden velvele-i ^[6]'Aleyke 'aynillâh", kubbe-i heft-âsümâna serkeşide oldukda; 'arz-ı dâ'î-i devlet-i kâhire oldur ki: dil-i işrâkî-nihâd, zuhûr-ı mübeşşirât-ı âfâkiyyeden ^[7]müterakkıb-ı ahbâr-ı meserret ve cân-ı tecerrüd-i 'tiyâd, vüfûr-ı ihtilâcât-ı meymeniyyeden muntazır-ı âsâr-ı feth u nusret iken, hâmil-i hamâyil-i nasr u te'yîd olan berîd-i ^[8]mübârek-nüvîd vâsıl olup, rivâyet itdüğü haber-i meserret-eser mânend-i hadîs-i (?)mukâtil mütevâtir ü meşhûr oldukda, 'ämme-i 'âlemiyân istimâ'-ı âyet-i ^[9]mümeccede itmiş gibi secde-i şükre müsâra'at ve kâffe-i cihâniyân 'îd-i adhâya irişmiş gibi irâka-i hûn-ı kurbâna mübâderet gösterdiler. (NA, 1a/4) : kulağı çnlardı (NA, 1b/26)

1.13. KISALTMA GRUPLARI

1.13.1. Belirtme Grubu

irtika-i şevket ü celâdetleri erkâm-ı hüçüm içindeki (GA, 15a/20) : zamân-ı ihsânlarını terakkub u recâ (GA, 17a/6)

1.13.2. Yaklaşma Grubu

bu keminelere matuf buyurılıp (GA, 17a/19) : harem-i muhteremlerine lāyık ve tab'-ı hased-binlerine muvafık (GA, 17b/2)

kuvvet-i māder-zādına nisbet (NA, 1a/13) : Rüstem bālā-yı şecāatlerine kaba-yı Rüstemi (olmak) (NA, 1a/12) : menzīl-i maksūda vūsūl (müyesserdür) (NA, 1b/5)

1.13.3. Bulunma Grubu

meşāhir-i ashāb-ı kitāb der-i devlet me'āblarında mekārim-i bī-hisāb (GA, 15a/19) : yoldaşlıkda bulunan (GA, 18b/9)

kıssa güzārān-ı rüzigārda mezkūr (olmuş) (NA, 1a/26)

1.13.4. Uzaklaşma Grubu

kibrit-i ahmet alev perdāz-ı halvethāne-i kulūb olduğundan bedter (GA, 13b/9) : iki cānibinden yürüyüp (GA, 18a/13)

iktihalden sonra (NA, 1b/1)

1.13.5. Vasıta Grubu

re'y-i 'ālem-ārālarıyla fermān-berdār olduklarında (GA, 14b/15) : enāmil-i kirām-ı rasihū'l-aklāmla mu'ayyen ve mazbūt (GA, 15a/16)

nāme-i gevher-efşānları taraf-ı lisānla işāret (etse) (NA, 1b/15)

2. CÜMLE

2.1. CÜMLENİN UNSURLARI

2.1.1. Yüklem

Metinlerimizde yüklem olarak basit fiil, birleşik fiil ve ek fiille çekimlenmiş isimler yüklem olarak kullanılmıştır. Çalışmamızdaki cümlelerin yüklemelerini şu şekilde sınıflandırdık.

2.1.1.1. Ek Fiille Çekimlenmiş İsimlerin Yüklem Olarak Kullanılması

2.1.1.1.1. Ek Fiille Çekimlenmiş Tek Bir İsmi'nin Yüklem Olarak Kullanılması

2.1.1.1.2. Ek Fiille Çekimlenmiş Kelime Gruplarının Yüklem Olarak Kullanılması

2.1.1.2. Basit Fiillerin Yüklem Olarak Kullanılması

2.1.1.3. Birleşik Fiillerin Yüklem Olarak Kullanılması

2.1.1.1. Ek Fiille Çekimlenmiş İsimlerin Yüklem Olarak Kullanılması

2.1.1.1.1. Ek Fiille Çekimlenmiş Tek Bir İsmi'nin Yüklem Olarak Kullanılması

Fe-emmā çünki müdde'ānız sādık ve sibāk u siyāk-ı ^[19]kelāmınız da'vānıza mutābıkdur. (GA, 49a/18)

Felā-cerem şimdiki hâlde 'asākır-i zafer-me'āsir ahbārıyla ^[19]südde-i sa'ādete müteveccih olan fülān dā'ileri bu senākāruñ (50a)^[1]her hālinde vākıf ve kemāl ü ma'rifetine 'ārifdür. (GA, 49b/18)

Ba'de'l-istimā' fermān-ı 'ālem-mutā' ^[4]ol zāt-ı şerīf-i bāhirü'l-irtifā' cenābına menütdur. (GA, 50a/3)

Aña binā'en ol tārīhde erbāb-ı ma'ārifden te'lifāta kādır olanlara ^[8]nihāyet yogıdi. (GA, 47a/7)

Ya'nī vādī-i inşā ğars-ı nihāl-i ^[29]ferhunde-tılāl-i medh ü senālarına mahsūs kılına kemā-yenbağī kifāyet itmedügi mukarrerdür. (NA, 2b/28)

Eger ol cānibde karār ihtimāli muhkem olup hareket vü sükün beyninde olan rişte-i şübhe güsiste olursa ^[29]İnşāAllāhü Te'ālā mānend-i berg-i hazān hevā-yı sevk u ğarām ile üftān ü hizān revān olmak mukarrerdür. (NA, 2a/28)

Karīb ü ba'īd, ahrār u 'abīd mevāhib-i bī-dirīğinden ğarīk-i ihsān u kerem olan veliyyü'n-ni'am-ı yem-şiyem hazretlerinin südde-i devlet-me'ābına ki mehekk-i ... ihlās ^[23]ve seng-i ferah-misāl jeng-zidā-yı şemşīr-i tab'-ı havās der-çehre-i

niyâz fersüde kılındukda hasb-i hâl bu yüzden ibrâz olunur ki istihbâr-ı hâl-i bende-i müstehâm ^[24]hâtıra-i Hudâ-yı kirâm olursa el-hâletü hâzihi kebüter-i dem-keş-i cân dâne-çîn-i dâm-gâh-ı dünyâ ve bülbül-i nağme-senc-i dil nevâ-yı du‘â-yı devletleri ile güyâdur. (NA, 2a/22)

2.1.1.1.2. Ek Fiille Çekimlenmiş Kelime Gruplarının Yüklem Olarak Kullanılması

Mürüvveti çok, dirîgi yok, in‘âmı şâmil, ihsânı kâmil ^[2]himmeti vâfir, ‘inâyeti mütekâsir, refî‘ü'l-kadr, vesî‘ü's-sadr, ‘azîz ve ^[3]sa‘âdetlü, haşmet ü celâdetlü sultânım hazretlerinüñ hâk-i pâ-yı gevher-^[4]pâyelerine ki pîrâye-i cebâh-ı sipâh ve sermâye-i şifâh-ı ashâb-ı intibâhdur. (GA, 16b/1)

Fermân ü ihsân ^[6]mürüvvet-feşân sultânımıñdur. (GA, 21b/5)

Felâ-cerem ekser(-i) guzât kullarına ve eger bu kemîne bendelerine (21b)^[1]mezîd-i ‘inâyetden rî‘âyetleri ve kat‘-ı merâtibe müte‘allik nice ^[2]himmetleri vücûda gelecek fırsat u ruhsat-günlarıdur. (GA, 21a/20)

Lillâhilhamd ki bu devlet ve bunuñ gibi ^[12]sadâkat ü emânet sultânım hazretlerine müyesser olup devr-i kıyâmete ^[13]dek du‘â vü senâyla añılmaları ve min-ba‘d gelecek pâdişâhlar ^[14]mücâlesetde dahi envâ‘-ı hayrî yâd olunmaları mukarrer ve muhakkakdur. (GA, 19b/11)

Dergâh-ı semâ-mümâs ve bâr-gâh-ı gerdün-esâs türâbına ki hemvâre ^[10]mikyâs-ı mürâdât-ı enfâs ve maksim-i erzâk-ı efâzıl-ı ^[11]enâsdur. (GA, 36b/9)

Muhassal-ı şerh ü beyânında; ^[27]zebân şeyyâd, hâme lâl belki Kitâb-ı *İskender-nâme* defter-i icmâldür. (NA, 1a/26)

Hakkâ ki tâk-ı bâb-ı devlet sirâce-i câh u celâlleri ki mihrâb-ı ashâb-ı fazl u kemâldür. (NA, 2b/15)

İki şem‘-i nür-efşânla mahsûd-ı tüvânân kıldıkları sabâh-ı haşre dek ^[16]muhrîk-i zebâne-i zebân-ı beyân ve bâ‘is-i edâ‘-i şükr-i ni‘met ü hisândur. (NA, 2b/15)

Her çend çâpük-destân-ı kâr-hâne-i belâgat iksâr itdügi hal‘-ı şâhâne ki kabâ-yı i‘câz-türâz-ı berâ‘at der-kâmet-i câme-zîb-i ... münâsib olmak ve kumâş-ı ^[28]şemîme-rüzî-i sahâyif-i münşiyâne ki kâr-ı vassâfân-ı ‘âlî-hazretdür sezâ-yı pây-endâz-ı huddâm-ı kirâm görülmek münselibü'l-ihitimâldür. (NA, 2b/27)

Lâkin bu dâ‘ilerine olan eltâf u ihsân hâric-i dâ‘ire-i vâsf u beyân olmağın hummâ-yı lâzime-i hasret-sâza mücib derd-i ser ise ^[18]fakîre marâz-ı hâ‘îl ve cür‘a-i câm-ı mihnet gayre bâ‘is-i çîn-i pîşânî ise hakîre semm-i helâhildür. (NA, 2a/17)

Ve zemîn-i eş‘âr; revâk-ı pür-tâk-ı evsâf-ı huçeste-âsârları için ifrâz olunsa, ^[30]has ü hâşak-i efkâr-ı za‘îfe ile pür olmağın tahammül eylemek gayr-i mutasavverdür. (NA, 2b/29)

2.1.1.2. Basit Fiillerin Yüklem Olarak Kullanılması

Ve münkirân-ı va'd u va'id (...) ^[15] fehvâsını 'aynen ve 'iyänen bildi. (GA, 13b/14)

Andan mâ'adâ sâl-be-sâl (49a)^[11]ne makûle mü'ellefât-ı fasâhât-misâl iderse içinde nâm-ı ^[2]şerîfleri hayırla añıladı. (GA, 48b/19)

Kerem gördükçe ^[4]âdetdür ki gedâlardan recâ artar. (NA, 1b/3)

Efsûs ki sipîhr-i süfle-nihâd gencîne-i fazl ü 'irfânı dahme-i murabba'-tarh-ı lahde ^[11]bir tarikle nihân eyledi ki ... u nişânından ancak levh-i mezârı kaldı. (NA, 2a/10)

2.1.1.3. Birleşik Fiillerin Yüklem Olarak Kullanılması

Ve hokka-i dehendeki kibrît-i ahmer alev-^[10]perdâz-ı halvethâne-i kulüb olduğundan bed-ter yahûdî-^[11]hâneler âteş-kede-i zalâlet-eser ve müsevî olan bigâneler ^[12]âteşgâh-ı kahr içinde ser-â-pâ 'alev u şerer görünüp irâdet-i ^[13]kâmîne-i Cabbâr; (...) âyetini ^[14]tefsîr kıldı. (GA, 13b/9)

Pes dîvân-ı ^[17]pâdişâhînin hürmeti ve nişâncılık 'arzınıñ sıyâneti öyle ^[18]deñlidür ki ri'âyet-i hâtır için veyâhud kitâbet tarîkinde ^[19]eskiligiçün anuñ gibi şahsa nişâncılık virile ve tevkî'-i (47b)^[11]refî' hizmeti ol makûle nâdâna revâ görüle. (GA, 47a/16)

'İlm-i şerîfleri muhîtdür ki bu âna gelince ecdâd-ı ^[12]izâmları (enârallâhu kuburahum) şehzâdelerine bunca sūr-ı sūrūr-^[13]âmîz ki eylemişdür safahât-ı rûzigârda yazılıp zabt olunmağın ^[14]bi'l-küllîyye âsârı ferâmûş olunmuşdur. (GA, 54a/11)

Ne binâsı ta'mûr ü termîme ^[18]muhtâc olurdu ve ne mâl-ı vakfı bel' ü ketm olunup mürtezikâsı ^[19]rakabe mihnetine giriftâr olurdu. (GA, 48b/17)

Bu kande kaldı ki bozmasına dermân ^[15]tecessüs oluna. (GA, 22b/14)

Lâkin bu taksîr ^[15]vüzerâsından ve gabâvetile muttasıf olan vükelâsındandır ki ^[16]bunuñ gibi merd-i kâmilleri hüsn-i terbiyet itmezler ve lâyıq-ı ^[17]pesend ü tahsîn olacaklayın ri'âyet itdürmezler, diyü kendüsü ^[18]cevâb virmişdür. (GA, 49b/14)

Dil-i işrâkî-nihâd, zuhūr-ı mübeşşirât-ı âfâkiyyeden ^[7]müterakkıb-ı ahbâr-ı meserret ve cân-ı tecerrüd-i'tiyâd, vüfür-ı ihtilâcât-ı meymenîyyeden muntazır-ı âsâr-ı feth u nusret iken, hâmil-i hamâyil-i nasr u te'yîd olan berîd-i ^[8]mübârek-nüvîd vâsıl olup, rivâyet itdüğü haber-i meserret-eser mânend-i hadîs-i (?)mukâtil mütevâtir ü meşhûr oldukda, 'âmme-i 'âlemiyân istimâ'-ı âyet-i ^[9]mümeccede itmiş gibi secde-i şükre müsâra'at ve kâffe-i cihâniyân 'îd-i adhâya irişmiş gibi irâka-i hün-ı kurbâna mübâderet gösterdiler. (NA, 1a/6)

Lillâhi Te'âlâ ve li-resûlihi'l-müctebâ bu fakîr-i perîşân-hâlûñ turre-i müşevveş-ahvâli ba'de'l-yevm benân-ı terdest-^[15]kaleme havâle buyurula. (NA, 1b/14)

Zihî dīvān-ı bülend-erkân-ı pâdişâhî ki müdebbîr-i umûr-ı dîn ü devlet ve mürâ'î-i ^[22]şerî'at ü tarîkat olan dâver-i bülend-ahteriyle reşk-endâz-ı târem-i hurşîd-i enver oldı. (NA, 1b/21)

...ve iktihâlden soñra 'arza-güzârî-i müstemendânedür ki âvîze-i gûş-ı cân kılınan gevher-i şeb-çerâğ-ı va'd-ı ihsân mânend-i kandîl-i 'arş-ı pertev-efrâz-ı ^[2]kâşâne-i bâl ve ziyâ-bahş-ı gam-hâne-i hâtır-ı pür-tılâl olub hübüb-ı nesîm-i 'anber-şemîm-i keremleri deryâ-yı fesihül'ercâ-yı recâyı bir vechle mütelâtım kıldı ki zevrak-ı şikeste-dil, nişeste-i sâhil-i tahayyür iken bî-minnet (ü) püyân ser-menzil-i maksûda vusûl sûreti mir'ât-ı ârzûda nümâyân oldı. (NA, 1b/1)

Es'ad-i evkât ve eymen-i sâ'âtde istisâl-i 'adû-yı bed-fercâm içün ^[16]şîrân-ı peleng-intikâm (u) neheng-iltikâm ile 'azîmetlerin ve ol melâ'in-ı hâsirînüñ hizlân ü hezîmetlerin beyân ve ol fırka-i iblîs-bedraka ^[17]“-mukaddemmâ merdân-ı ejderhâ bizdük” ağızına gidüp, tu'me-i şemşîr-i şîr oldukların bakiyyetü's-süyûf olanlar tabura tahassun eyleyüp, niçe zamân ^[18]zebâne-keş-i kâr-zâr sakf-ı gerdüna güzâr itdüğün bi'l-âhara ğarîmân-ı şedîdü'l-ezme-i cân-sitân ol sūr-ı mahsûmı bâb-ı medyûn gibi töp-ı ^[19]kal'a-küb ile döge döge müflis-i dünyâ vü dîn olan düşmenân-ı la'înüñ başına zindân eyleyüp, âmed ü şüd-i top u tûfeng ve tezâhum-ı seng ü hadeng ^[20]li-mü'ellifîhi,

Atup tîr-i du'â nâvek-figenler

Fenâ gül-bāngi çekdi darbe-zenler

mazmûnın âşikâr itdükde, nâçâr zindâniyân-ı ecel-resîde gibi hôr u zâr ol ^[21]mehleke(-i) siyâset-gâh-ı ma'rekeye çıkdıklarında âvâz-ı tekbîr-i ricâl 'ayyûka ve duhân-ı töp-ı ejder-timsâl şukka-vâr râyet-i mühre-zer-i mencûka peyveste olup ^[22]asker-i cerrâr ve yağmâ-gerân-ı tâtâr peygâr-ı 'adû-fersâ ve katl ve esr ve yağmâya mübâşeret eyledükde şa'sa'-i tîğ-i bürrân çeşm-i âfitâbı hîre ve ebhire-i hün-ı ^[23]revân dîde-i nücümü tîre idüp dilîr-i târem-i pencüm, sâhib-kırân-ı leşker-i encüm ya'nî mirrîh-ı tîğ-zen bu ma'reke-i cevlanuñ seyrinden dimâğ-âşüfte ^[24]olup kürsî-i pülâd-ı zer-nişânından ser-nigün, yıkılmağa karîb oldukda bu beyt-i dil-küşâ zebân-zed-i tâ'ifân-ı 'âlem-i bâlâ olduğın takrîr eyledi. (NA, 1a/15)

Hüsrev-i serîr-i çârümîn pençe-i zer-efşânı ile şafakda mâh-ı kâse-gerdânı ihsânından muhallâ kıla. (NA, 1b/18)

2.1.2. Özne

İncelediğimiz metinlerde özne olarak, az olmakla beraber, tek kelimeler ve kelime grupları kullanılmıştır.

Edilgen yapılu cümle ve gizli özneye sahip cümle örneklerine de rastladık.

Çalışmamızdaki cümlelerin özne bakımından tasnifi şu şekildedir.

2.1.2.1. Tek Kelimelerin Özne Olarak Kullanılması

2.1.2.2. Kelime Gruplarının Özne Olarak Kullanılması

2.1.2.3. Öznesi Gizli Olan Cümleler

2.1.2.4. Öznesi Olmayan Cümleler

2.1.2.1. Tek Kelimelerin Özne Olarak Kullanılması

Bunuñ gibi merd-i kāmilleri hüsn-i terbiyet itmezler ve lāyık-ı ^[17]pesend ü tahsīn olacaklayın ri‘āyet itdürmezler, diyü kendüsi ^[18]cevāb virmişdür. (GA, 49b/16)

Aña binā‘en ol tārīhde erbāb-ı ma‘ārifden te‘līfāta kādīr olanlara ^[8]nihāyet yogıdı. (GA, 47a/7)

Muhassal-ı şerh ü beyānında; ^[27]zebān şeyyād, hāme lāl belki Kitāb-ı *İskender-nāme* defter-i icmāldür. (NA, 1a/26)

Ve reh-zenān-ı ğaddār, seccāde-nişīn-i istiġfār olmaġla ka‘be-i āmāle emn-i tarīk mukarrer olup, herkes nevā-yı hoş-edā-yı mısra‘-ı tesellī-güne ile mehd-i seniyyede ^[7]tıfl-ı dil-i zāra bā‘is-i ārām u sekīne olur. (NA, 1b/6)

2.1.2.2. Kelime Gruplarının Özne Olarak Kullanılması

Andan mā‘adā sāl-be-sāl (49a)^[11]ne makūle mü‘ellefāt-ı fasāhāt-misāl iderse içinde nām-ı ^[2]şerīfleri hayırla añılurdı. (GA, 48b/19)

Bu def‘a dahi has? husūsā kilet-i ‘akılla sayıklama ^[13]hālinde sādır oldıġı ecilden evvelā tevbeniñ vücūdı ^[14]sābit olmamışdur. (GA, 22b/12)

Felā-cerem şimdiki hālde ‘asākīr-i zafer-me’āsir ahbārıyla ^[19]sūdde-i sa‘ādete müteveccih olan fülān dā‘īleri bu senākāruñ (50a)^[11]her hālinde vākıf ve kemāl ü ma‘rifetine ‘ārifdür. (GA, 49b/18)

Nice zamān bu bende-i nā-tüvān hademat-ı ‘ālilerinde dāmen-der-miyān ve ^[10]aklām-ı nüvīsendedġān gibi beyne'l-emsāl ve'l-akrān müşārün ileyhi ^[11]bi'l-benān olmuşiken gamz-ı gammāzān ve cefā-yı hasīdān ile ^[12]ber-muktezā-yı meriyyet-i Yezdān ol dergāh-ı mürüvvet-resāndan ^[13]dür ve cezīre-i Kıbrıs gibi maksim-i erzāk u cāh u celāl ^[14]ol eyyām-ı fırsat ve hengām-ı ruhsatdan mehcür düşüp ^[15]hātıra lāyık olmayanlar ol cezīrede in‘ām u ihsān deryāsına ^[16]müstaġrak oldılar. (GA, 16b/9)

Hakkā ki bu dest-bürd-i Nerīmānī ve (?)bīzed-i Kahramānī ^[26]ne kütüb-i tevārīh-i selefde mestür ve ne kıssa-güzārān-ı rüzīgārda mezkür olmuşdur. (NA, 1a/25)

Bāhusūs anlarda dahi mukaddem olanlar ma‘düddür. (NA, 1b/10)

Muhassal-ı şerh ü beyānında; ^[27]zebān şeyyād, hāme lāl belki Kitāb-ı *İskender-nāme* defter-i icmāldür. (NA, 1a/26)

Zihī dīvān-ı bülend-erkān-ı pādīşāhī ki müdebbīr-i umūr-ı dīn ü devlet ve mürā‘ī-i ^[22]şerī‘at ü tarīkat olan dāver-i bülend-ahteriyile reşk-endāz-ı tārem-i hurşīd-i enver oldı. (NA, 1b/21)

2.1.2.3. Öznesi Gizli Olan Cümleler

Bā-husūs sūret-i mārifetde bir 'imāret ^[16]ihyā itmiş olurlardı ki mütevellī ve rābī istemez ve nāzır u ^[17]kātib dağdağalarını kabūl itmezdi. (GA, 48b/15)

2.1.2.4. Edilgen Yapılı Cümleler:

Hakkā bu beliyye-i haşyet-şi'ār her vechle dehşet-disār u kıyāmet-^[10]āsār olmağm tavk-ı penāyiş-gerdūn-ı 'ubūdiyyete taklīd ve du'ā-nāme-i ^[11]perestāyiş ebkār-ı efkārā bu tarikle ta'vīz olundu. (GA, 15a/9)

Maksūd-ı ^[14]aslī bu bī-vücūdları ferāmūş buyurulmamak ve sāhib-i risāleniñ ^[13]ruhāniyyeti sebebi ile bu kulları ahyānen yād buyurulup yād 'add ^[16]olunmamakdur. (GA, 17a/13)

Vallāhi sūmme vallāhi şimdiye dek ol ^[9]sāhib-i sa'ādetin hāk-i pāyine yüz sürmek ve himmet ü 'ināyetlerinden ^[10]hezāran-ı hezār behreler görmek müyesser olmamış iken beş altı yıldan ^[11]berü vākī' olan mü'ellefātımızñ ekserinde vaf-ı cemīllerine bezl-i ^[12]makdūr olup nām-ı şerīfleri zikr olundukça du'ā-i hayra tekāsül ^[13]ve ihmāl olunmamışdur. (GA, 16a/8)

'İlm-i şerīfleri muhītdür ki bu āna gelince ecdād-ı ^[12]izāmları (enārallāhu kuburahum) şehzādelerine bunca sūr-ı sūrūr-^[13]āmīz ki eylemişdür safahāt-ı rüzigārda yazılıp zabt olunmağm ^[14]bi'l-külliyeye āsarı ferāmūş olunmuşdur. (GA, 54a/11)

Pes dīvān-ı ^[17]pādişāhīnin hürmeti ve nişāncılık 'arzınıñ sıyāneti öyle ^[18]deñlidür ki ri'āyet-i hātır için veyāhud kitābet tarikinde ^[19]eskiligiyçün anuñ gibi şahsa nişāncılık virile ve tevki'-i (47b)^[11]refi' hidmeti ol makūle nādāna revā görüle. (GA, 47a/16)

Bu hāli gören ehl-i i'tibār sandūka-i sīnesin niçe hazīne-i āmāl ider ki ol mahzen-i cevāhir-i 'irfān olan sīne-i bī-kīneyi miyān-ı seng ü hākde çāk çāk olduğı ^[14]müşāhede olundu. (NA, 2a/13)

Ve bundan soñra 'ukalā-yı ulū'l-ebśār cām-ı kalbi sahbā-yı sūrūr ile ne yüzden mālāmāl eyler ki ol reşk-i sāğār-ı Cemşid olan ...-i āyīne-misāl ^[15]dest-i nā-sāz-ı zamānede şikest olduğı görüldi. (NA, 2a/14)

2.1.3. Nesne

İncelediğimiz metinlerde daha çok belirtili nesne, seyrek olarak da belirtisiz nesne kullanılmıştır.

Metinlerimizdeki nesnelere incelerken tek kelime veya kelime grubu oluşlarını göz önünde bulundurduk. Buna göre şöyle bir sınıflandırma yaptık:

2.1.3.1. Belirtisiz Nesne

2.1.3.1.1. Tek Kelimenin Belirtisiz Nesne Olması

2.1.3.1.2. Kelime Gruplarının Belirtisiz Nesne Olması

2.1.3.2. Belirtili Nesne

2.1.3.2.1. Kelime Gruplarının Belirtili Nesne Olması

2.1.3.1. Belirtisiz Nesne

2.1.3.1.1. Tek Kelimenin Belirtisiz Nesne Olması

Hoşā destü'l-hikem-i fezā'il-penāhī ki mü'essis-i bünyān-ı ^[23]ilm ü 'irfān ve müşeyyid-i erkān-ı 'adl ü ihsān olan sadr-ı rüşen-güheriyle mahsūd-ı mahkeme-i Bercīs-i 'ālī-nazar olup revnak ... buldı. (NA, 1b/22)

2.1.3.1.2. Kelime Gruplarının Belirtisiz Nesne Olması

Arz-ı bende-i bī-vücūd u nā-kām oldur ki hālā ^[18]Mustafā Çavuş kullar, yedinden emr-i şerīf vārid olup ^[19]mazmūn-ı meserret-maksūrında sa'ādetlü pādīşāh-ı 'ālem-penāh ^[20]ve zillullāh-ı 'adālet-destgāh ya'nī halīfe-i zamān Sultān ^[21]Murād Hān bin Selīm Hān (Allahümme eyyedehū ilā inkırāzi'l-izmān ve ^[22]ebbedehū mā-dāreti'd-devrān) hazretleri serīr-i saltanata (21a)^[1]cülūs-ı hümāyūn ve tahtgāh-ı hilāfete nişest-i celālet-^[2]makrūn buyurup merhūm u mağfūr-leh Hüdāvendigār a'nī ^[3]Sultān Selīm Hān-ı bülend-iktidār zillullāh iken hāke berāber ^[4]ve sāye-i ilāh iken basīt-i arza sāye-güster oldukları ^[5]emr-i cihān-mutā' ile i'lān u i'lām buyurulmuş. (GA, 20b/17)

Rüşenā vü tābende ve hüveydā ^[12]vü rahşende buyurula ki hādise-i nādire-i saht ve vāki'a-i ^[13]ucūbe-i pāy-taht a'nī ğussa-i kıssa-i hark ve kıssa-i ğussa-i ^[14]āteş-berk ki işbu sene seb' u sebīn ve tis'a-mi'e tārīhinde ^[15]vāki' ve āhir-ı rebī' ve rebī'ü'l-āhir evāsıtında lāmi' u sātī'dur. (GA, 13a/11)

Bu kande kaldı ki bozmasına dermān ^[15]tecessüs oluna. (GA, 22b/14)

2.1.3.2. Belirtili Nesne

2.1.3.2.1. Kelime Gruplarının Belirtili Nesne Olması

Andan mā'adā sāl-be-sāl (49a)^[1]ne makūle mü'ellefāt-ı fasāhāt-misāl iderse içinde nām-i ^[2]şerīfleri hayırla añılurđı. (GA, 48b/19)

Maksūd-ı ^[14]aslī bu bī-vücūdları ferāmūş buyurulmamak ve sāhib-i risāleniñ ^[15]ruhāniyyeti sebebi ile bu kulları ahyānen yād buyurulup yād 'add ^[16]olunmamakdur. (GA, 17a/13)

Evsāf-ı hasenelerini müştēmil olmağın ber-vech-i küstāhī ^[16]bir nüshası ihdā olunmuşdur. (GA, 16a/15)

Zāhir budur ki 'ilmi ^[2]müte'allik olduğı nesneyi ketm eylemez ve su'āl buyururlarsa ümmüddür ki hasb-ı ^[3]hālimiz takrīr ? itmez. (GA, 50a/1)

Bir dilirdür ki tîr-i kader-seyri ^[15]mihver-i çarh-ı saf-derî ve kemân-ı kazâ-şastı mütemmim-i dâ'ire-i serverîdür. (NA, 1a/14)

Es'ad-ı evkât ve eyemen-i sâ'atde istisâl-i 'adû-yı bed-fercâm için ^[16]şîrân-ı peleng-intikâm (u) neheng-iltikâm ile 'azîmetlerin ve ol melâ'in-ı hâsîrînüñ hizlân ü hezîmetlerin beyân ve ol firka-i iblîs-bedraka ^[17]«-mukaddemmâ merdân-ı ejderhâ bizdük” ağzına gidüp, tu'me-i şemşîr-i şîr oldukların bakiyyetü's-süyûf olanlar tabura tahassun eyleyüp, niçe zamân ^[18]zebâne-keş-i kâr-zâr sakf-ı gerdüna güzâr itdüğün bi'l-âhara ğarîmân-ı şedîdü'l-ezme-i cân-sitân ol sūr-ı mahsūnı bāb-ı medyūn gibi tōp-ı ^[19]kal'a-küb ile dōge dōge müflis-i dünyā vü dîn olan düşmenân-ı la'înüñ başına zindân eyleyüp, âmed ü şūd-i top u tūfeng ve tezāhum-ı seng ü hadeng ^[20]li-mü'ellîfihi,

Atup tîr-i du'â nāvek-figenler

Fenâ gül-bāngi çekdi darbe-zenler

mazmūnıñ āşikār itdükde, nāçār zindāniyân-ı ecel-resîde gibi hōr u zār ol ^[21]mehleke(-i) siyāset-gāh-ı ma'rekeye çıkdıklarında āvāz-ı tekbîr-i ricāl 'ayyūka ve duhān-ı tōp-ı ejder-timsāl şukka-vār rāyet-i mūhre-zer-i mencūka peyveste olup ^[22]asker-i cerrār ve yağmā-gerān-ı tātār peygār-ı 'adū-fersā ve katl ve esr ve yağmāya mūbāşeret eyledükde şa'sa'-i tîg-i bürrān çeşm-i āfitābî hîre ve ebhire-i hūn-ı ^[23]revān dīde-i nūcūmı tîre idüp dilîr-i tārem-i pencüm, sāhib-kırān-ı leşker-i encüm ya'nî mirrîh-i tîg-zen bu ma'reke-i cevlanūñ seyrinden dimāğ-āşūfte ^[24]olup kürsî-i pülād-ı zer-nişānından ser-nigūn, yıkılmağa karîb oldukda bu beyt-i dil-küşā zebān-zed-i tā'ifān-ı 'ālem-i bālā olduğın takrîr eyledi. (NA, 1a/15)

Efsūs ki sipîhr-i sūfle-nihād gencîne-i fazl ü 'irfānı dahme-i murabba'tarh-ı lahde ^[11]bir tarikle nihān eyledi ki ... u nişānından ancak levh-i mezārı kaldı. (NA, 2a/10)

...ve iktihālden soñra 'arza-güzārî-i müstemendānedür ki āvîze-i gūş-ı cān kılman gevher-i şeb-çerāğ-ı va'd-ı ihsān mānend-i kandîl-i 'arş-ı pertev-efrāz-ı ^[2]kāşāne-i bāl ve ziyā-bahş-ı gam-hāne-i hātır-ı pür-tulāl olup hūbūb-ı nesîm-i 'anber-şemîm-i keremleri deryā-yı fesîhü'l-ercā-yı recāyı bir vechle mütelātım kıldı ki zevrak-ı şikeste-dil, nişeste-i sāhil-i tahayyür iken bî-minnet (ü) pūyān ser-menzil-i maksūda vusūl sūreti mir'āt-ı ārzūda nūmāyān oldı. (NA, 1b/1)

2.1.4. Dolaylı Tümleç

Metinlerimizde dolaylı tümleçler çoğunlukla kelime grubu halinde kullanılmıştır. Buna göre dolaylı tümleçleri şu şekilde sınıflandırdık.

2.1.4.1. Tek Kelimenin Dolaylı Tümleç Olması

2.1.4.2. Kelime Gruplarının Dolaylı Tümleç Olması

2.1.4.1. Tek Kelimenin Dolaylı Tümleç Olması

Fe-emmā çünkü müdde‘ānız sādık ve sibāk u siyāk-ı ^[19]kelāmuñız da‘vāñıza mutābıkdur. (GA, 49a/18)

Andan mā‘adā sāl-be-sāl (49a)^[11]ne maküle mü‘ellefāt-ı fasāhāt-misāl iderse içinde nām-ı ^[2]şerīfleri hayırla añılurdu. (GA, 48b/19)

Kerem gördükçe ^[4]‘adettür ki gedālardan recā artar. (NA, 1b/3)

2.1.4.2. Kelime Gruplarının Dolaylı Tümleç Olması

Dergāh-ı semā-mümās ve bār-gāh-ı gerdün-esās türābına ki hemvāre ^[10]mikyās-ı mürādāt-ı enfās ve maksim-i erzāk-ı efāzıl-ı ^[11]enāsdur. (GA, 36b/9)

Felā-cerem şimdiki hālide ‘asākır-i zafer-me‘āsir ahbārıyla ^[19]südde-i sa‘adete müteveccih olan fülān dā‘ileri bu senākāruñ (50a)^[11]her hālinde vākıf ve kemāl ü ma‘rifetine ‘ārifdür. (GA, 49b/18)

Ammā hāşā sümme hāşā ^[12]ki bu vaz‘-ı dil-gır sa‘adettü pādişāh-ı gūti-serīr hazretlerinden ola ^[13]ve bunūñ gibi naks-ı şān anlar makülesi şehriyār-ı mürüvvet-feşān ^[14]cenābına şeyn ü ‘ayb idügi kuvvet-i zuhūr bula. (GA, 49b/11)

Nice zamān bu bende-i nā-tüvān hademat-ı ‘ālilerinde dāmen-der-miyān ve ^[10]aklām-ı nüvisendegān gibi beyne‘l-emsāl ve‘l-akrān müşārün ileyhi ^[11]bi‘l-benān olmuşiken gamz-ı gammāzān ve cefā-yı hasīdān ile ^[12]ber-muktezā-yı meriyyet-i Yezdān ol dergāh-ı mürüvvet-resāndan ^[13]dür ve cezire-i Kıbrıs gibi maksim-i erzāk u cāh u celāl ^[14]ol eyyām-ı fırsat ve hengām-ı ruhsatdan mehcür düşüp ^[15]hātıra lāyık olmayanlar ol cezirede in‘ām u ihsān deryāsına ^[16]müstāgrak oldılar. (GA, 16b/9)

Ba‘de‘l-istimā‘ fermān-ı ‘ālem-mutā‘ ^[4]ol zāt-ı şerīf-i bāhir‘l-irtifā‘ cenābına menütdur. (GA, 50a/3)

Ne bināsı ta‘mīr ü termīme ^[18]muhtāc olurdu ve ne māl-ı vakfi bel‘ ü ketm olunup mürtezakāsı ^[19]rakabe mihnetine giriftār olurdu. (GA, 48b/17)

Feth-i kelām-ı huçeste-hıtām-ı süre-i Feth-i mu‘ciz-nizām karīn-i da‘vāt-ı (?)‘ālīşe-i berekāt-ı nusretlerinden kılınmağla, sükkān-ı sevāmi‘-i eflākden zemzeme-i āmīn gūş-ı ^[5]kerrübiyāna reşīn ve bast-ı makāl-ı ferhunde-fāl me‘şürāt-ı mü‘essirāt-ı hemrāh-ı du‘ā-yı devletleri olmağla, gūş-ı nişīmān-ı mecāmi‘-i hākden velvele-i ^[6]‘Aleyke ‘aynillāh“, kubbe-i heft-āsümāna serkeşide oldukda; ‘arz-ı dā‘i-i devlet-i kāhire oldur ki: dil-i işrākī-nihād, zuhūr-ı mübeşşirāt-ı āfākiyyeden ^[7]müterakkīb-ı ahbār-ı meserret ve cān-ı tecerrüd-i‘tiyād, vüfur-ı ihtilācāt-ı meymeniyyeden muntazır-ı āsār-ı feth u nusret iken, hāmīl-i hamāyil-i nasr u te‘yid olan berīd-i ^[8]mübārek-nüvīd vāsıl olup, rivāyet itdügi haber-i meserret-eser mānend-i hadīs-i (?)mukātīl mütevātir ü meşhūr oldukda, ‘ämme-i ‘ālemiyān istimā‘-ı āyet-i ^[9]mümeccede itmiş gibi secde-i şükre müsāra‘at ve kāffe-i cihāniyān ‘īd-i adhāya irişmiş gibi irāka-i hūn-ı kurbāna mübāderet gösterdiler. (NA, 1a/4)

Hak budur ki ne görülmüş, ne işidilmiştir. Muhassal-ı şerh ü beyânında; ^[27]zebân şeyyâd, hâme lâl belki Kitâb-ı *İskender-nâme* defter-i icmâldür. (NA, 1a/26)

Hakkâ ki lücce-i pür-hurüş-ı mekrümetleri cüş itdükçe sâhil-nişin-i nâ-murâdî olanlara asdâf-ı pür-le'âlî ile tabak tabak cevâhir ^[5]nisâr itmeden cüdâ degildir. (NA, 1b/4)

Bu fakîr ü bî-kes ki enfâs-ı hayâtı tahînât-ı derd ü gam ^[8]ve eczâ-yı vücûdî hâşâk-i âteş-efrûz-ı mihnet ü elem olup, bir seneden mütecâvizdür ki sahrâ-yı pehnâ-yı emelde el-'ataş-güyân-ı teşne-leb ü eşk-rîzân-ı ^[9]kalem gibi sergerdândur. (NA, 1b/7)

Lillâhi Te'âlâ ve li-resûlihi'l-müctebâ bu fakîr-i perîşân-hâlûñ turre-i müşevveş-ahvâli ba'de'l-yevm benân-ı terdest-^[13]kaleme havâle buyurula. (NA, 1b/14)

...ve iktihâlden soñra 'arza-güzârî-i müstemendânedür ki âvîze-i güş-ı cân kılman gevher-i şeb-çerâğ-ı va'd-ı ihsân mânend-i kandîl-i 'arş-ı pertev-efrâz-ı ^[2]kâşâne-i bâl ve ziyâ-bahş-ı gam-hâne-i hâtır-ı pür-tulâl olub hûbûb-ı nesîm-i 'anber-şemîm-i keremleri deryâ-yı fesihü'l-ercâ-yı recâyı bir vechle mütelâtım kıldı ki zevrak-ı şikeste-dil, nişeste-i sâhil-i tahayyür iken bî-minnet (ü) püyân ser-menzil-i maksûda vusûl sûreti mir'ât-ı ârzûda nümâyân oldı. (NA, 1b/1)

Efsûs ki sipîhr-i süfle-nihâd gencîne-i fazl ü 'irfânı dahme-i murabba'-tarh-ı lahde ^[11]bir tarikle nihân eyledi ki ... u nişânından ancak levh-i mezârı kaldı. (NA, 2a/10)

2.1.5. Zarf

İncelediğimiz metinlerde en çok kullanılan unsurdur. Bir cümlede birden fazla zarf unsurunun kullanıldığı örnekler çok çeşitlidir.

Bu zarflar cümlenin yüklemine çoğunlukla hal, sebep, şart, zaman ve vasıta bakımından etkilemektedir.

İncelediğimiz metinlerde zarf unsuru çoğunlukla kelime grubu halindedir. Buna göre şu şekilde bir tasnif yaptık:

2.1.5.1. Tek Kelimenin Zarf Olması

2.1.5.2. Kelime Grubunun Zarf Olması

2.1.5.2.1. İsim Tamlamasının Zarf Olması

2.1.5.2.2. Sıfat Tamlamasının Zarf Olması

2.1.5.2.3. Zarf Fiil Grubunun Zarf Olması

2.1.5.2.4. İsim Fiil Grubunun Zarf Olması

2.1.5.2.5. Tekrar Grubunun Zarf Olması

2.1.5.2.6. Edat Grubunun Zarf Olması

2.1.5.2.7. Bağlama Grubunun Zarf Olması

2.1.5.2.8. Arapça ve Farsça Bazı Edatlarla Yapılan Kelime Gruplarının Zarf Olması

2.1.5.3. Şart Cümlesinin Zarf Olması

2.1.5.1. Tek Kelimenin Zarf Olması

Bu def'a dahi has? husūsā killet-i 'akılla sayıklama ^[13]hālinde sādır olduğı ecilden evvelā tevbeniñ vücūdı ^[14]sābit olmamışdır. (GA, 22b/12)

Bāhusūs anlarda dahi mukaddem olanlar ma'düddür. (NA, 1b/10)

El-hamdü lillāh sümme el-hamdü lillāh ki pertev-i āfitāb-himmatleri ile tāli'-i hācet-mendān gül-i gülşen gibi küşāde vü şen ve gubār-ı tütüyā-'ayār-ı kadem-i meymenet-tev'emleri birle dīde-i baht-ı gürisne-çeşmān çeşm-i encüm misāl rüşen oldı. (NA, 1b/27)

2.1.5.2. Kelime Grubunun Zarf Olması

2.1.5.2.1. İsim Tamlamasının Zarf Olması

Hüsrev-i serir-i çārümīn pençe-i zer-efşānı ile şafakda mäh-ı kāse-gerdānı ihsānından muhallā kıla. (NA, 1b/18)

2.1.5.2.2. Sıfat Tamlamasının Zarf Olması

Ve bi'l-cümle ^[3]sultānım hazretleri her hālle a'lemdür. (GA, 21b/2)

Aña binā'en ol tārīhde erbāb-ı ma'ārifden te'lifāta kādır olanlara ^[8]nihāyet yoğıdi. (GA, 47a/7)

Efsūs ki sipīhr-i sūfle-nihād gencine-i fażl ü 'irfānı dahme-i murabba'-tarh-ı lahde ^[11]bir tarikle nihān eyledi ki ... u nişānından ancak levh-i mezārı kaldı. (NA, 2a/10)

2.1.5.2.3. Zarf Fiil Grubunun Zarf Olması

Ne bināsı ta'mir ü termīme ^[18]muhtāc olurdu ve ne māl-ı vakfi bel' ü ketm olunup mürtezikāsı ^[19]rakabe mihnetine giriftār olurdu. (GA, 48b/17)

Vallāhi sümme vallāhi şimdiye dek ol ^[9]sāhib-i sa'ādetin hāk-i pāyine yüz sürmek ve himmet ü 'ināyetlerinden ^[10]hezāran-ı hezār behreler görmek müyesser olmamış iken beş altı yıldan ^[11]berü vākī' olan mü'ellefātımızñ ekserinde vasf-ı cemillerine bezl-i ^[12]makdūr olunup nām-ı şerīfleri zikr olundukça du'ā-i hayra tekāsül ^[13]ve ihmāl olunmamışdır. (GA, 16a/8)

Kerem gördükçe ^[4]'ādetdür ki gedālardan recā artar. (NA, 1b/3)

El-hamdülillāh sümme el-hamdü lillāh; tarīk-i sa'ādet-refīk-i 'ilm ü hüner meş'ale-i 'adl ü ihsānları ile münevver olalı bī-delīl ü rehber menzil-i maksūda vusūl müyesserdür. (NA, 1b/5)

Veliyyü'n-ni'ām-ı kerīmü's-şānum fazīletlü, merhametlü sultānum hazretlerinüñ türāb-ı cenāblarında çārüb-müjgān ve dīde-i katre-feşānla hidmet-i hāk-rübī edā kıldıkda ... ^[5]bende-i bī-riyā oldur ki hidmet-güzārān-ı sūdde-i seniyyeye ta'yīn-i hidemāt-ı 'aliyye esnāsında bu 'abd-i kalīlül-'l-i'tibār dahi ihtār buyurılıp istihbār-ı hāl-i zārī hatıra-i huddāma der-i devlet-medār ^[6]olursa bi-fazlıhi te'ālā edā-i farz du'ālārına kudret mukarrer olup itmām-ı hidmet kemā-yenbağī karīn-i ihtimām iken bir peyām-ı dil-düz ki muhbirīnūñ her nefesi mānend-i küre-i ^[7]haddād āhen-güdāz ve hālet-sūzdur vāsıl olup şu'le-i tizī-i nāy-ı dil-i nālānı sūrāhdār ve āteş-endāz-ı hırmen ü sabr u karār oldı. (NA, 2a/4)

2.1.5.2.4. İsim Fiil Grubunun Zarf Olması

Evsāf-ı hasenelerini müştēmil olmağın ber-vech-i küstāhī ^[16]bir nüshası ihdā olunmuşdur. (GA, 16a/15)

Feth-i kelām-ı huçeste-hıttām-ı süre-i Feth-i mu'ciz-nizām karīn-i da'vāt-ı (?)'ālīşe-i berekāt-ı nusretlerinden kılınmağla, sükkān-ı sevāmi'-i eflākden zemzeme-i āmīn gūş-ı ^[5]kerrübiyāna resīn ve bast-ı makāl-ı ferhunde-fāl me'sürāt-ı mü'essirāt-ı hemrāh-ı du'ā-yı devletleri olmağla, gūş-ı nişimān-ı mecāmi'-i hākden velvele-i ^[6]'Aleyke 'aynillāh", kubbe-i heft-āsūmāna serkeşide oldukda; 'arz-ı dā'ī-i devlet-i kāhire oldur ki: dil-i işrākī-nihād, zuhūr-ı mübeşşirāt-ı āfākiyyeden ^[7]müterakkīb-ı ahbār-ı meserret ve cān-ı tecerrüd-i 'tiyād, vüfūr-ı ihtilācāt-ı meymeniyyeden muntazır-ı āsār-ı feth u nusret iken, hāmil-i hamāyil-i nasr u te'yīd olan berīd-i ^[8]mübārek-nüvīd vāsıl olup, rivāyet itdüğü haber-i meserret-eser mānend-i hadīs-i (?)mukātil mütevātir ü meşhūr oldukda, 'ämme-i 'ālemiyān istimā'-ı āyet-i ^[9]mümeccede itmiş gibi secde-i şükre müsāra'at ve kāffe-i cihāniyān 'īd-i adhāya irişmiş gibi irāka-i hūn-ı kurbāna mübāderet gösterdiler. (NA, 1a/4)

2.1.5.2.5. Tekrar Grubunun Zarf Olması

El-hak nice eyyām idi ki mısra'-ı bāb-ı hümāyūn her subh-ı safāda tāli'-i devletmendān gibi küşāde oldukça ^[25]iftirāk-ı hidmet-i 'aliyyelerinden zār zār ifilerdi ve hayli zamān olmuşdı ki halka-i der-i devlet-makrūn iştiyāk-ı kudūm-ı ma'delet-rūsūmları ile yollar ^[26]gözedüp kulağı çınlardı. (NA, 1b/24)

2.1.5.2.6. Edat Grubunun Zarf Olması

Arz-ı bende-i bī-vücūd u nā-kām oldur ki hālā ^[18]Mustafā Çavuş kullar, yedinden emr-i şerīf vārid olup ^[19]mazmūn-ı meserret-maksūrında sa'ādetlü pādīşāh-ı 'ālem-penāh ^[20]ve zillullāh-ı 'adālet-destgāh ya'nī halife-i zamān Sultān ^[21]Murād Hān bin Selīm Hān (Allahümme eyyedehü ilā inkurāzi'l-ezmān ve ^[22]ebbedehü mā-dāreti'd-devrān) hazretleri serīr-i saltanata (21a)^[1]cülūs-ı hümāyūn ve tahtgāh-ı hilāfete nişest-i celālet-^[2]makrūn buyurup merhūm u

mağfūr-leh Hüdāvendigār a'nī ^[3]Sultān Selīm Hān-ı bülend-iktidār zillullāh iken hāke berāber ^[4]ve sāye-i ilāh iken basīt-i arza sāye-güster oldukları ^[5]emr-i cihān-mutā' ile i'lān u i'lām buyurulmuş. (GA, 20b/17)

Hatta *Heft-Meclis* nām kitābımız ki sābıkan vezīr-i a'zam ^[14]hazretlerine virilüp Sigetvar Cengi tārīh-i cülūsa dek inşā ^[15]olunmuşdu. (GA, 16a/13)

Bu fakīr ü bī-kes ki enfās-ı hayātı tahīnāt-ı derd ü ğam ^[8]ve eczā-yı vücūdı hāşāk-i āteş-efrūz-ı mihnet ü elem olup, bir seneden mütecāvizdür ki sahrā-yı pehnā-yı emelde el-'ataş-güyān-ı teşne-leb ü eşk-rīzān-ı ^[9]kalem gibi sergerdāndur. (NA, 1b/7)

İki şem'-i nūr-efşānla mahsūd-ı tüvānān kıldıkları sabāh-ı haşre dek ^[16]muhrik-i zebāne-i zebān-ı beyān ve bā'is-i edā'-i şükr-i ni'met ü hisāndur. (NA, 2b/15)

2.1.5.2.7. Bağlama Grubunun Zarf Olması

Ve münkirān-ı va'd u va'id (...) ^[15]fehvasını 'aynen ve 'iyānen bildi. (GA, 13b/14)

El-hamdülillāh sümme el-hamdü lillāh; tarīk-i sa'ādet-refīk-i 'ilm ü hüner meş'ale-i 'adl ü ihsānları ile münevver olalı bī-delīl ü rehber menzil-i maksūda vusūl müyesserdür. (NA, 1b/5)

2.1.5.2.8. Arapça ve Farsça Bazı Edatlarla Yapılan Kelime Gruplarının Zarf Olması

Egerçi ki ^[14]şeref-i dest-busiñizla müşerref olmak ve müşāhede-i didār-ı behcet-^[15]āsārīñizla dīde-i gam-dīdemiz nūr ü ziyā bulmak ile'l-ān müyesser olmamışdur. (GA, 15b/13)

Ba'de'l-istimā' fermān-ı 'ālem-mutā' ^[4]ol zāt-ı şerīf-i bāhirü'l-irtifā' cenābına menütdur. (GA, 50a/3)

2.1.5.3. Şart Cümlesinin Zarf Olması

Andan mā'adā sāl-be-sāl (49a)^[11]ne makūle mü'ellefāt-ı fasāhāt-misāl iderse içinde nām-ı ^[2]şerīfleri hayırla añılurdu. (GA, 48b/19)

Bir iki def'adur ma'ışet Tuna sevāhili olmağla imkān olursa ^[13]ol havāliyi olan menāsib eşref-i metālibdür (?). (NA, 1b/12)

Ve zemīn-i eş'ār; revāk-ı pür-tāk-ı evsāf-ı huçeste-āsārları için ifrāz olursa, ^[30]has ü hāşāk-i efkār-ı za'ife ile pür olmağın tahammül eylemek ğayr-i mutasavverdür. (NA, 2b/29)

Eger ol cānibde karār ihtimāli muhkem olup hareket vü sükūn beyninde olan rişte-i şübhe gūsiste olursa ^[29]InşāAllāhü Te'ālā mānend-i berg-i hazān hevā-yı şevk u ğarām ile üftān ü hizān revān olmak mukarrerdür. (NA, 2a/28)

El-hak hāme-i gevher-efşānları taraf-ı lisānla işāret itse, hezār benüm gibi nāmurāduñ (?)kaffāle-i ikbāline tevkī'-i ikbāl çekilmek ekall-i merātibdür. (NA, 1b/15)

2.2. YAPILARINA GÖRE CÜMLELER

Eserlerimizdeki cümleleri yapısına göre dört grupta inceledik:

2.2.1. Basit Cümleler

2.2.2. Birleşik Cümleler

2.2.3. Bağlı Cümleler

2.2.4. Sıralı Cümleler

2.2.1. Basit Cümleler

Metinlerimizde örneği görülen basit cümlelerin bazıları ard arda eklenen hal zarflarından dolayı uzun bir cümle görünümündedir.

Aña binā'en ol tārīhde erbāb-ı ma'ārifden te'lifāta kādir olanlara ^[8]nihāyet yogıdı. (GA, 47a/7)

Ve bi'l-cümle ^[3]sultānım hazretleri her hālle a'lemdür. (GA, 21b/2)

Ba'de'l-istimā' fermān-ı 'ālem-mutā' ^[4]ol zāt-ı şerīf-i bāhirü'l-irtifā' cenābına menütdür. (GA, 50a/3)

Hüsrev-i serīr-i çārümün pençe-i zer-efşānı ile şafakda māh-ı kāse-gerdānı ihsānından muhallā kıla. (NA, 1b/18)

Bāhusūs anlarda dahi mukaddem olanlar ma'düddür. (NA, 1b/10)

2.2.2. Birleşik Cümleler

Çoğunluğu Nev'î-zāde Atā'îye ait münşeatta bulunmakla beraber her iki metnimizde de ki'li birleşik cümlelerin sayısı oldukça fazladır.

Metinlerimizdeki birleşik cümleleri şu şekilde sınıflandırdık:

2.2.2.1. Şartlı Birleşik Cümle

2.2.2.2. Ki'li Birleşik Cümle

2.2.2.2.1. Yardımcı Cümlelerin Asıl Cümlelerin Öznesi Olması

2.2.2.2.2. Yardımcı Cümlelerin Asıl Cümlelerin Nesnesi Olması

2.2.2.2.3. Yardımcı Cümlelerin Asıl Cümlelerin Zarfi Olması

2.2.2.2.4. Yardımcı Cümlelerin Asıl Cümlelerin Yüklemine Açıklaması

2.2.2.3. İç İçte Birleşik Cümle

Veliyyü'n-ni'am-ı 'âlemiyân olan fazîletlü merhametlü sultânım hazretlerinüñ ğubâr-ı tütüyâ-'ayâr-ı âsitâneleri ki kuhlü'l-cevâhir-i dîde-i cân ve rüşenâi-bahş-ı çeşm-i (?)şeref-i a'yândur. (NA, 1a/31)

Hoşâ destü'l-hikem-i fezâ'il-penâhî ki mü'essis-i bünyân-ı ^[23]'ilm ü 'irfân ve müşeyyid-i erkân-ı 'adl ü ihsân olan sadr-ı rüşen-güheriyle mahsûd-ı mahkeme-i Bercis-i 'âlî-nazar olup revnak ... buldı. (NA, 1b/22)

Zihî dîvân-ı bülend-erkân-ı pâdişâhî ki müdebbîr-i umûr-ı dîn ü devlet ve mürâ'î-i ^[22]şerî'at ü tarikat olan dâver-i bülend-ahteriyle reşk-endâz-ı târem-i hurşîd-i enver oldı. (NA, 1b/21)

2.2.2.2.2. Yardımcı Cümlelerin Asıl Cümlelerin Nesnesi Olması

Hatta *Heft-Meclis* nâm kitâbımız ki sâbıkan vezîr-i a'zam ^[14]hazretlerine virilüp Sigetvar Cengi târih-i cülûsa dek inşâ ^[15]olunmuşdı. (GA, 16a/13)

Hakkâ ki bu dest-bürd-i Nerîmânî ve (?)bîzed-i Kahramânî ^[26]ne kütüb-i tevârîh-i selefde mestûr ve ne kıssa-güzârân-ı rûzigârda mezkûr olmuşdur. (NA, 1a/25)

2.2.2.2.3. Yardımcı Cümlelerin Asıl Cümlelerin Zarfı Olması

Ammâ hâşâ sümme hâşâ ^[12]ki bu vaz'-ı dil-gîr sa'âdetlü pâdişâh-ı ğütî-serîr hazretlerinden ola ^[13]ve bunuñ gibi naks-ı şân anlar makûlesi şehriyâr-ı mürüvvet-feşân ^[14]cenâbına şeyn ü 'ayb idügi kuvvet-i zuhûr bula. (GA, 49b/11)

2.2.2.2.4. Yardımcı Cümlelerin Asıl Cümlelerin Yüklemine Açıklaması

Arz-ı bende-i bî-vücûd u nâ-kâm oldur ki hâlâ ^[18]Mustafâ Çavuş kullar, yedinden emr-i şerîf vârid olup ^[19]mazmûn-ı meserret-maksûrında sa'âdetlü pâdişâh-ı 'âlem-penâh ^[20]ve zillullâh-ı 'adâlet-destgâh ya'nî halife-i zamân Sultân ^[21]Murâd Hân bin Selîm Hân (Allahümme eyyedehü ilâ inkırâzi'l-izmân ve ^[22]ebbedehü mâ-dâreti'd-devrân) hazretleri serîr-i saltanata (21a)^[1]cülûs-ı

hümâyün ve tahtgâh-ı hilâfete nişest-i celâlet-^[2]makrûn buyurup merhûm u mağfûr-leh Hüdâvendigâr a'nî ^[3]Sultân Selîm Hân-ı bülend-iktidâr zıllullah iken hâke berâber ^[4]ve sâye-i ilâh iken basîr-i arza sâye-güster oldukları ^[5]emr-i cihân-mutâ' ile i'lân u i'lâm buyurulmuş. (GA, 20b/17)

Pes dîvân-ı ^[17]pâdişâhînin hürmeti ve nişâncılık 'arzınıñ sıyâneti öyle ^[18]deñlidür ki ri'âyet-i hâtır için veyâhud kitâbet tarîkide ^[19]eskiligiçün anuñ gibi şahsa nişâncılık virile ve tevkî'-i (47b)^[11]refi' hizmeti ol makûle nâdâna revâ görüle. (GA, 47a/16)

El-hak nice eyyâm idi ki mısra'-ı bâb-ı hümâyün her subh-ı safâda tâli'-i devlet-mendân gibi küşâde oldukça ^[25]iftirâk-ı hizmet-i 'aliyyelerinden zâr zâr inlerdi ve hayli zamân olmuşdı ki halka-i der-i devlet-makrûn iştiyâk-ı kudüm-ı ma'delet-rüsûmları ile yollar ^[26]gözedüp kulağı çınlardı. (NA, 1b/24)

Feth-i kelâm-ı huçeste-hitâm-ı süre-i Feth-i mu'ciz-nizâm karîm-i da'vât-ı (?)'âlîşe-i berekât-ı nusretlerinden kılınmağla, sükkân-ı sevâmi'-i eflâkden zemzeme-i âmîn gûş-ı ^[3]kerrübiyâna resîn ve bast-ı makâl-ı ferhunde-fâl me'sûrât-ı mü'essirât-ı hemrâh-ı du'â-yı devletleri olmağla, gûş-ı nişimân-ı mecâmi'-i hâkden velvele-i ^[6]'Aleyke 'aynillâh", kubbe-i heft-âsûmâna serkeşide oldukda; 'arz-ı dâ'î-i devlet-i kâhire oldur ki: dil-i işrâkî-nihâd, zuhûr-ı mübeşşirât-ı âfâkiyyeden ^[7]müterakkub-ı ahbâr-ı meserret ve cân-ı tecerrüd-i'tiyâd, vüfûr-ı ihtilâcât-ı meymeniyyeden muntazır-ı âsâr-ı feth u nusret iken, hâmil-i hamâyil-i nasr u te'yîd olan berîd-i ^[8]mübârek-nüvîd vâsil olup, rivâyet itdüğü haber-i meserret-eser mânend-i hadîs-i (?)mukâtil mütevâtir ü meşhûr oldukda, 'âmme-i 'âlemiyân istimâ'-ı âyet-i ^[9]mümeccede itmiş gibi secde-i şükre müsâra'at ve kâffe-i cihâniyân 'id-i adhâya irişmiş gibi irâka-i hün-ı kurbâna mübâderet gösterdiler. (NA, 1a/4)

...ve iktihâlden soñra 'arza-güzârî-i müstemendânedür ki âvîze-i gûş-ı cân kılınan gevher-i şeb-çerâğ-ı va'd-ı ihsân mânend-i kandîl-i 'arş-ı pertev-efrâz-ı ^[2]kâşâne-i bâl ve ziyâ-bahş-ı gam-hâne-i hâtır-ı pür-tılâl olub hübûb-ı nesîm-i 'anber-şemîm-i keremleri deryâ-yı fesihü'l-ercâ-yı recâyı bir vechle mütelâtım kıldı ki zevrak-ı şikeste-dil, nişeste-i sâhil-i tahayyür iken bî-minnet (ü) püyân ser-menzil-i maksûda vusûl sûreti mir'ât-ı ârzûda nümâyân oldı. (NA, 1b/1)

2.2.2.3. İç İçe Birleşik Cümle

Ve hokka-i dehendeki kibrîr-i ahmer alev-^[10]perdâz-ı halvethâne-i kulüb olduğundan bed-ter yahûdî-^[11]hâneler âteş-kede-i zalâlet-eser ve müsevî olan bigâneler ^[12]âteşgâh-ı kahr içinde ser-â-pâ 'alev u şerer görünüp irâdet-i ^[13]kâmine-i Cabbâr; (...) âyetini ^[14]tefsîr kıldı. (GA, 13b/9)

Ve münkirân-ı va'd u va'îd (...) ^[15]fehvasını 'aynen ve 'iyânen bildi. (GA, 13b/14)

Lâkin bu taksîr ^[15]vüzerâsından ve gâbâvetile muttasıf olan vükelâsındandır ki ^[16]bunuñ gibi merd-i kâmilleri hüsn-i terbiyet itmezler ve lâyıq-ı ^[17]pesend ü

tahsîn olacaklayın ri'âyet itdürmezler, diyü kendüsi ^[18]cevâb virmişdür. (GA, 49b/14)

Ya'nî ol ^[10]Behrâm-ı gür-şikâr 'arsa-i şehâmet-i Tahmurs diyü bend-i meydân-ı celâdet ...-süvâr-ı ma'reke-i sâhib-kırânî, sandalî-nişîn-i bâr-gâh-ı Süleymânî, Kahramân-ı ^[11]bî-amân-ı düşmen-şiken, Rüstem-destân-ı İsfendiyâr-efken ki velvele-i kûs-ı heft-cûsı yedi deryâ-yı cüşân ve ma'reke-i haspûş-per ü hurûş ^[12]Heft-hân-ı Rüstemi bî-nâm ü nişân itmişdür. (NA, 1a/9)

Es'ad-ı evkât ve eymen-i sâ'âtde istisâl-i 'adû-yı bed-fercâm içün ^[16]şîrân-ı peleng-intikâm (u) neheng-iltikâm ile 'azîmetlerin ve ol melâ'in-ı hâsîrînüñ hizlân ü hezîmetlerin beyân ve ol fırka-i iblîs-bedraka ^[17]'-mukaddemmâ merdân-ı ejderhâ bizdük" ağzına gidüp, tu'me-i şemşîr-i şîr oldukların bakıyyetü's-süyûf olanlar tabura tahassun eyleyüp, niçe zamân ^[18]zebâne-keş-i kâr-zâr sakf-ı gerdüna güzâr itdügin bi'l-âhara garîmân-ı şedîdü'l-ezme-i cân-sitân ol sūr-ı mahsûmî bâb-ı medyûn gibi töp-ı ^[19]kal'a-küb ile döge döge müflis-i dünyâ vü dîn olan düşmenân-ı la'imüñ başına zindân eyleyüp, âmed ü şüd-i top u tüfeng ve tezâhum-ı seng ü hadeng ^[20]li-mü'ellîfîhi,

Atup tîr-i du'â nâvek-figenler

Fenâ gül-bāngi çekdi darbe-zenler

mazmûnım âşikâr itdükde, nâçâr zindâniyân-ı ecel-resîde gibi hôr u zâr ol ^[21]mehleke(-i) siyâset-gâh-ı ma'rekeye çıkdıklarında âvâz-ı tekbîr-i ricâl 'ayyûka ve duhân-ı töp-ı ejder-timsâl şukka-vâr râyet-i mühre-zer-i mencûka peyveste olup ^[22]'asker-i cerrâr ve yağmâ-gerân-ı tâtâr peygâr-ı 'adû-fersâ ve katl ve esr ve yağmâya mübâşeret eyledükde şa'sa'-i tîg-i bürrân çeşm-i âfitâbî hîre ve ebhire-i hün-ı ^[23]revân dîde-i nücümü tîre idüp dilîr-i târem-i pencüm, sâhib-kırân-ı leşker-i encüm ya'nî mirrîh-i tîg-zen bu ma'reke-i cevânüñ seyrinden dimâg-âşüfte ^[24]olup kürsî-i pülâd-ı zer-nişânından ser-nigün, yıkılmağa karîb oldukda bu beyt-i dil-küşâ zebân-zed-i tâ'ifân-ı 'âlem-i bâlâ olduğım takrîr eyledi. (NA, 1a/15)

Bi-fazlihi sübhânehü erbâb-ı 'ilm ü edebden 'add olumağla sâlih degilse ol tâyife-i 'aliyyenüñ mukallidlerine mukallid olup dest-yârî-i "من تشبه بقومه" ^[10]ile ... ilhâk olunsa cevâb-dih-i pîrân-ı tarîk olur. Bâhusûs anlarda dahi mukaddem olanlar ma'düddur. (NA, 1b/9)

2.2.3. Bağlı Cümleler

Metinlerimizde daha çok "ve" edatıyla bağlı cümleler kullanılmıştır.

Metinlerimizdeki bağlı cümleleri şu şekilde sınıflandırdık

2.2.3.1. "ve" Edatıyla Bağlanan Cümleler

2.2.3.2. Diğer Edatlarla Bağlanan Cümleler

2.2.3.2.1. "amma" Edatıyla Bağlanan Cümleler

2.2.3.2.2. "yani" Edatıyla Bağlanan Cümleler

2.2.3.2.3. “lakin” Edatıyla Bağlanan Cümleler

2.2.3.1. “ve” Edatıyla Bağlanan Cümleler

Müşkil-küşâ, âkil ü dānā a'nī oğlum Zeyrek Ağa hazretlerine ^[6]sa'âdetlü pâdişâhımızñ devām-ı 'ömr ü devletleri du'âlarından ? inhā-i ^[7]dā'i-i bī-riyā oldur ki hāşâ-sümme-hāşâ dūnki gün ol haber-i dil-sūz (yalan) ^[8]cān u ten milketini hüzn âteşiyile sūzān ve dīde-i nadīde-i mātem ile ^[9]halk-ı 'ālem giryān itdikde mihnet yollarıñ pāymāli felāket ^[10]şehrinüñ bergeşte-hāli derdmend ü bī-çāre 'Ālī ol mihnet ^[11]ü endūhuñ perīşān-ahvāli olup mülk-i 'ālemiñ ol ^[12]makūle pâdişāh-ı 'ādilden ayrıldığına mı ağlayayım veyāhud ^[13]nazm u nesre bunca hidmetim ve devām-ı saltanātları du'āsma on altı ^[14]yıldan berü Nusretnāme tertīb ü tezhībindeki meşakkatim ^[15]mukarrer olup bu hidmetleri hebā olduğına mı iñleyeyin diyü ^[16]Vallāhi sümme vallāhi memātı hayātımdan takdīm idüp ağlamakda ve iki ^[17]gözlerim yaşımı mecma'u'l-bahreyn idüp bulanık bulanık akan sular ^[18]gibi çağlamakda iken bi-ināyeti'llāhi-ma'lüm İskender nām bir müşterī kulum ^[19]nāgehān baña Hızır yetişdi ve cān kulağına bir cān-bahş edāsıyla (58a)^[11]muştuluk diye düşdi. (GA, 57b/5)

Ammā hāşâ sümme hāşâ ^[12]ki bu vaz'-ı dil-gīr sa'âdetlü pâdişāh-ı gītī-serīr hazretlerinden ola ^[13]ve bunuñ gibi naks-ı şān anlar makūlesi şehriyār-ı mürüvvet-feşān ^[14]cenābına şeyn ü 'ayb idüğü kuvvet-i zuhūr bula. (GA, 49b/11)

Zāhir budur ki 'ilmi ^[2]müte'allik olduğü nesneyi ketm eylemez ve su'al buyururlarsa ümmiddür ki hasb-ı ^[3]hālimiz takrīr ? itmez. (GA, 50a/1)

Maksūd-ı ^[14]aslī bu bī-vücūdları ferāmüş buyurulmamak ve sāhib-i risāleniñ ^[15]ruhāniyyeti sebebi ile bu kulları ahyānen yād buyurulup yād 'add ^[16]olunmamakdur. (GA, 17a/13)

El-hak nice eyyām idi ki mısra'-ı bāb-ı hümāyūn her subh-ı safāda tāli'-i devlet-mendān gibi küşāde oldukça ^[25]iftirāk-ı hidmet-i 'aliyyelerinden zār zār iñlerdi ve hayli zamān olmuşdı ki halka-i der-i devlet-makrūn iştiyāk-ı kudūm-ı ma'delet-rüsūmları ile yollar ^[26]gözedüp kulağı çñlardi. (NA, 1b/24)

Müntehā-yı āmāl edāsı ve bundan soñra kasabanuñ birinde binā-yı ikāmet idüp kisb ü kār-ı fukarāyı vech-i ma'āş ^[14]ittihāz itmekle küşe-nişin-i ferāgat ve gümnāmī olmakdur. (NA, 1b/13)

Feth-i kelām-ı huçeste-hıtām-ı süre-i Feth-i mu'ciz-nizām karīn-i da'vāt-ı (?)'ālīse-i berekāt-ı nusretlerinden kılınmağla, sükkān-ı sevāmī'-i eflākden zemzeme-i āmīn gūş-ı ^[5]kerrübiyāna resīn ve bast-ı makāl-ı ferhunde-fāl me'sürāt-ı mü'essirāt-ı hemrāh-ı du'ā-yı devletleri olmağla, gūş-ı nişimān-ı mecāmī'-i hākden velvele-i ^[6]'Aleyke 'aynillāh", kubbe-i heft-āsūmāna serkeşide oldukda; 'arz-ı dā'i-i devlet-i kāhire oldur ki: dil-i işrākī-nihād, zuhūr-ı mübeşşirāt-ı āfākīyyeden ^[7]müterakkīb-ı ahbār-ı meserret ve cān-ı tecerrüd-i'tiyād, vüfur-ı ihtilācāt-ı meymeniyyeden muntazır-ı āsār-ı feth u nusret iken, hāmīl-i hamāyil-i nasr u te'yid olan berīd-i ^[8]mübārek-nüvīd vāsıl olup, rivāyet

itdüğü haber-i meserret-eser mánend-i hadís-i (?)mukātil mütevātir ü meşhür oldukda, ‘ämme-i ‘ālemyān istimā’-ı āyet-i ^[9]mümeccede itmiş gibi secde-i şükre müsāra‘at ve kaffe-i cihāniyān ‘id-i adhāya irişmiş gibi irāka-i hūn-ı kurbāna mübāderet gösterdiler. (NA, 1a/4)

Belki bebr-i beyān Rüstem-bālā-yı şecā‘atlerine kabā-yı Rüstemī olmak muhāl ve gürz-i girān-ı Güstehem perniyān-ı ^[13]salābetlerine güy-ı girībān kılınmak münselibü'l-ihitmāldür. (NA, 1a/12)

2.2.3.2. Diğer Edatlarla Bağlanan Cümleler

2.2.3.2.1. “amma” Edatıyla Bağlanan Cümleler

... Hudādan korkarm ammā zurefādan dahi himmet ^[9]umarm deyü... (GA, 22a/8)

2.2.3.2.2. “yani” Edatıyla Bağlanan Cümleler

Menāsıb-ı celīle ... sa‘ādetleri ^[17]ya’nī ...-i hükümetleri ile müşerref olmaktan hālī olmaya. (NA, 2b/16)

2.2.3.2.3. “lakin” Edatıyla Bağlanan Cümleler

Egerçi tāze hil‘at-i mansıb-ı fāhir, bā‘is-i dāmen-būs-ı recā-yı ihsān olduğı zāhirdür lākin şarāb-ı dil-küşā-yı ? ^[31]? eser süret-i hālden bir vechle bī-haber kıldı ki ne zebān-ı beyānda kudret-i güftār ve ne pāy-ı kalemde tākat-i refār kaldı. (NA, 1b/30)

2.2.4. Sıralı Cümleler

Muhassal-ı şerh ü beyānında; ^[27]zebān şeyyād, hāme lāl belki Kitāb-ı *İskender-nāme* defter-i icmāldür. (NA, 1a/26)

Yā Rab! Bu ne musībet-i cān-fersādur ki dil-i ahbāba havāle oldu; havsala-i insān-ı za‘if buña ^[9]nice tahammül ider. Yā Rab! Bu ne āteş-i zebāne-küş-i derd ü belādur ki ... hātır-ı muhlisāne yol buldı. (NA, 2a/8)

2.3. YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER

Metinlerimizde yüklem türüne göre iki çeşit kullanım vardır.

2.3.1. Fiil Cümlesi

2.3.2. İsim Cümlesi

Bu cümlelerin büyük bir çoğunluğu isim cümlesidir. Yüklemi basit fiil olan cümleler az kullanılmıştır. Mevcut fiil cümlelerinin büyük bir bölümü birleşik fiillerle kurulmuştur.

2.3.1. Fiil Cümlesi

Hatta *Heft-Meclis* nām kitābımız ki sâbikan vezîr-i a‘zam ^[14] hazretlerine virilüp Sigetvar Cengi târîh-i cülûsa dek inşâ ^[15] olunmuşdı. (GA, 16a/13)

Andan mâ‘adâ sâl-be-sâl (49a)^[1] ne makûle mü‘ellefât-ı fasâhât-misâl iderse içinde nām-ı ^[2] şerîfleri hayırla añılurdu. (GA, 48b/19)

Ve münkirân-ı va‘d u va‘îd (...) ^[15] fehvâsını ‘aynen ve ‘iyânen bildi. (GA, 13b/14)

Kerem gördükçe ^[4] ‘âdetdür ki gedâlardan recâ artar. (NA, 1b/3)

Hüsrev-i serîr-i çârümîn pençe-i zer-efşânı ile şafakda mâh-ı kâse-gerdâni ihsânından muhallâ kıla. (NA, 1b/18)

Yâ Rab! Bu ne musîbet-i cân-fersâdur ki dil-i ahbâba havâle oldı; havsala-i insân-ı za‘îf buña ^[9] nice tahammül ider. Yâ Rab! Bu ne âteş-i zebâne-küş-i derd ü belâdur ki ... hâtır-ı muhlisâne yol buldı. Dil-i bî-sabr u şekîb küh-ı pülâd olsa da yakar kül ider. (NA, 2a/8)

2.3.2. İsim Cümlesi

Fermân ü ihsân ^[6] mürüvvet-feşân sultânımñdur. (GA, 21b/5)

Fe-emmâ çünki müdde‘ânız sâdık ve sibâk u siyâk-ı ^[19] kelâmıñız da‘vânıza mutâbıkdur. (GA, 49a/18)

İmdi benim rûhum tevbe bozmanıñ maddesi ^[4] yine kendülerdedür. (GA, 23a/3)

Muhassal-ı şerh ü beyânında; ^[27] zebân şeyyâd, hâme lâl belki Kitâb-ı *İskender-nâme* defter-i icmâldür. (NA, 1a/26)

Ve zemîn-i eş‘âr; revâk-ı pür-tâk-ı evsâf-ı huçeste-âsarları için ifrâz olursa, ^[30] has ü hâşak-i efkâr-ı za‘îfe ile pür olmağın tahammül eylemek gayr-i mutasavverdür. (NA, 2b/29)

Lâkin bu dâ‘îlerine olan eltâf u ihsân hâric-i dâ‘ire-i vâsf u beyân olmağın hummâ-yı lâzime-i hasret-sâza mücib derd-i ser ise ^[18] fakîre maraz-ı hâ‘îl ve cür‘a-i cām-ı mihnet gayre bâ‘is-i çîn-i pîşânî ise hakîre semm-i helâhıldür. (NA, 2a/17)

2.4. YÜKLEMİN YERİNE GÖRE CÜMLELER

2.4.1. Kurallı Cümle

Metinlerimizin her ikisinde de şiir cümleleri hariç tüm cümleler kurallıdır.

Ve hokka-i dehendeki kibrîr-i ahmer alev-^[10] perdâz-ı halvethâne-i kulüb olduğundan bed-ter yahüdî-^[11] hâneler âteş-kede-i zalâlet-eser ve müsevî olan bîgâneler ^[12] âteşgâh-ı kahr içinde ser-â-pâ ‘alev u şerer görünüp irâdet-i ^[13] kâmine-i Cabbâr; (...) âyetini ^[14] tefsîr kıldı. (GA, 13b/9)

İlâhî o pâdişâh-ı büzürgvâr hemîşe sadr-ı saltanâtda vâr olsun ^[10]ve ‘ömr-i ‘azîzleri Hazret-i Hızr-ı Nebî gibi haşre dek ber-karâr olsun. (GA, 58b/9)

Bu makûle haber(-i) yalan her zaman bâ‘is-i hayât-ı ^[7]câvidân olageldüğünü tasavvurla hâtır-ı mahzûnımı mesrûr u şâd itdüm. (GA, 58a/6)

Feth-i kelâm-ı huçeste-hitâm-ı süre-i Feth-i mu‘ciz-nizâm karîn-i da‘vât-ı (?)‘âlişe-i berekât-ı nusretlerinden kılınmağla, sükkân-ı sevâmî‘-i eflâkden zemzeme-i âmîn gûş-ı ^[5]kerrübiyâna resîn ve bast-ı makâl-ı ferhunde-fâl me’sûrât-ı mü’essirât-ı hemrâh-ı du‘â-yı devletleri olmağla, gûş-ı nişimân-ı mecâmî‘-i hâkden velvele-i ^[6]‘Aleyke ‘aynillâh”, kubbe-i heft-âsümâna serkeşide oldukda; ‘arz-ı dâ‘î-i devlet-i kâhire oldur ki: dil-i işrâkî-nihâd, zuhûr-ı mübeşşirât-ı âfâkiyyeden ^[7]müterakkıb-ı ahbâr-ı meserret ve cân-ı tecerrüd-i ‘tiyâd, vüfûr-ı ihtilâcât-ı meymeniyyeden muntazır-ı âsâr-ı feth u nusret iken, hâmil-i hamâyil-i nasr u te’yîd olan berîd-i ^[8]mübârek-nüvîd vâsıl olup, rivâyet itdüğü haber-i meserret-eser mânend-i hadîs-i (?)mukâtil mütevâtir ü meşhûr oldukda, ‘âmme-i ‘âlemiyân istimâ‘-ı âyet-i ^[9]mümeccede itmiş gibi secde-i şükre müsâra‘at ve kâffe-i cihâniyân ‘îd-i adhâya irişmiş gibi irâka-i hûn-ı kurbâna mübâderet gösterdiler. (NA, 1a/4)

Muhassal-ı şerh ü beyânında; ^[27]zebân şeyyâd, hâme lâl belki Kitâb-ı *İskender-nâme* defter-i icmâldür. (NA, 1a/26)

İki şem‘-i nûr-efşânla mahsûd-ı tüvânân kıldıkları sabâh-ı haşre dek ^[16]muhrik-i zebâne-i zebân-ı beyân ve bâ‘is-i edâ‘-i şükri-i ni‘met ü hisândur. (NA, 2b/15)

Yâ Rab! Bu ne musîbet-i cân-fersâdur ki dil-i ahbâba havâle oldu; havsala-i insân-ı za‘îf buña ^[9]nice tahammül ider. Yâ Rab! Bu ne âteş-i zebâne-küş-i derd ü belâdur ki ... hâtır-ı muhlisâne yol buldı. Dil-i bî-sabr u şekîb kûh-ı pülâd olsa da yakar kül ider. (NA, 2a/8)

2.4.2. Devrik Cümle

Devrik cümle örneği incelediğimiz her iki metinde de sadece nazım bölümlerinde mevcuttur.

2.5. ANLAMINA GÖRE CÜMLELER

İncelediğimiz metinlerde daha çok olumlu cümleler kullanılmıştır. Olumsuz cümleler fiil cümlelerinde, Türkçe olumsuzluk eki "-ma/-me" ile yapılmaktadır.

İsim cümlelerinde ise, "yok" ve "değil" kelimeleri ile yapılmıştır. Metinlerimizde soru cümlesi kullanılmamıştır.

2.5.1. Olumlu Cümle

2.5.2. Olumsuz Cümle

2.5.2.1. Olumsuz Fiil Cümlesi

2.5.2.2. Olumsuz İsim Cümlesi

2.5.1. Olumlu Cümle

Dergāh-ı re'fet-şi'ār ve bārgāh-ı 'adālet-disār ^[4]tūrābına (lā-zāle 'aliyyen ilā-yevmi'l-karār) 'arz-ı bende-i bī-mikdār oldur ki ^[5]hālā Bosna Sancağında kobaş kazāsına tābi' virbas ve virbaniye ^[6]ve sane nām üç 'azīm nehr üzerinde müşeyyed ü müstahkem köprilere ahālī-i ^[7]vilāyetiñ husūsā 'ämme-i ra'iyyetiñ lā-siyyemā ebnā-i sebīlīñ ve guzāt-ı ^[8]nusret-delīlīñ ihtiyāc-ı ?, olmağla bi'l-fi'l Budin ^[9]Beglerbegisi olan sāhibü'l-hayrāt ve'l-hasenāt, rāğibü'l-mesübāt ve'l-meberrāt ^[10]Mustafā Paşa kulları mukaddemā Bosna Sancağı begi iken zikr olunan ^[11]üç nehr üzerine sevāben ve küffāra mihren üç 'azīm köprü binā itdüm. (GA, 23b/3)

Lillāhilhamd ki bu devlet ve bunuñ gibi ^[12]sadākat ü emānet sultānım hazretlerine müyesser olup devr-i kıyāmete ^[13]dek du'ā vü senāyla añılmaları ve min-ba'd gelecek pādişāhlar ^[14]mücālesetde dahi envā'-ı hayrla yād olunmaları mukarrer ve muhakkakdur. (GA, 19b/11)

Ziyāde taharrī oluna ki mā fi'z-^[19]zamīri tastīr olmaya. (GA, 16a/18)

Feth-i kelām-ı huçeste-hitām-ı süre-i Feth-i mu'ciz-nizām karīn-i da'vāt-ı (?)'ālişe-i berekāt-ı nusretlerinden kılınmağla, sükkān-ı sevāmī'-i eflākden zemzeme-i āmīn gūş-ı ^[5]kerrūbiyāna resīn ve bast-ı makāl-ı ferhunde-fāl me'sūrāt-ı mü'essirāt-ı hemrāh-ı du'ā-yı devletleri olmağla, gūş-ı nişimān-ı mecāmī'-i hākden velvele-i ^[6]'Aleyke 'aynillāh", kubbe-i heft-āsümāna serkeşide oldukda; 'arz-ı dā'ī-i devlet-i kāhire oldur ki: (NA, 1a/4)

dil-i işrākī-nihād, zuhūr-ı mübeşşirāt-ı āfākiyyeden ^[7]müterakkīb-ı ahbār-ı meserret ve cān-ı tecerrüd-i'tiyād, vüfur-ı ihtilācāt-ı meymeniyyeden muntazır-ı āsār-ı feth u nusret iken, hāmīl-i hamāyil-i nasr u te'yīd olan berīd-i ^[8]mübārek-nüvīd vāsıl olup, rivāyet itdüğü haber-i meserret-eser mānend-i hadīs-i (?)mukātil mütevātir ü meşhūr oldukda, 'ämme-i 'ālemiyān istimā'-ı āyet-i ^[9]mümeccede itmiş gibi secde-i şükre müsāra'at ve kāffe-i cihāniyān 'īd-i adhāya irişmiş gibi irāka-i hūn-ı kurbāna mübāderet gösterdiler. (NA, 1a/6)

El-hak nice eyyām idi ki musrā'-ı bāb-ı hümāyūn her subh-ı safāda tāli'-i devlet-mendān gibi küşāde oldukça ^[25]iftirāk-ı hidmet-i 'aliyyelerinden zār zār inlerdi ve hayli zamān olmuşıdı ki halka-i der-i devlet-makrūn iştiyāk-ı kudūm-ı ma'delet-rüsūmları ile yollar ^[26]gözedüp kulağı çñlardı. (NA, 1b/24)

2.5.2. Olumsuz Cümle

2.5.2.1. Olumsuz Fiil Cümlesi

Ve illā varidīn ve sādırīnden sultānımıñ cibilletinde merküz olan ^[17]lutf u kerem ve hilkat-i seniyyelerinde mermüz olan 'ināyet ü himem kerrāren ve merrāren ^[18]istimā' olunmağla Hakk 'alīm ü dānadur ki 'abd-i direm-harīdeleri

mesābesinde ^[19]hüdemāt-ı du‘āya muvāzabet idüp, gün yokdur ki şeref-i mülākāt-ı zāt-ı ^[20]melek-sıfatları hâtırdan güzerān olmaya. (GA, 15b/16)

Maksūd-ı ^[14]aslı bu bī-vücūdları ferāmūş buyurulmamak ve sāhib-i risāleniñ ^[15]ruhāniyyeti sebebi ile bu kulları ahyānen yād buyurulup yād ‘add ^[16]olunmamakdur. (GA, 17a/13)

Bu def‘a dahi has? husūsā killet-i ‘akılla sayıklama ^[13]hālinde sādır olduğı ecilden evvelā tevbeniñ vücūdı ^[14]sābit olmamışdur. (GA, 22b/12)

Bir dem olmaz ki kemend-endāz-ı nazar tār-ı şu‘ā-ı basarı ile manzara-i revāk-ı dīdeden gülgeşt-i bāğ-ı cemāl ārzüsüyla kendüyi bī-tāb idüp dünyāyı geşt ü güzār itdükdē mānend-i bāğ-ı cennet bir eser hüveydā olmayıcak revzene-i mīnā-yı sarāy-ı çeşmi kapayup şāhed-i hayālleri sahb-ı hāssü'l-hāss itmeye ve bir nefes güzār itmez ki berīd-i ‘ālem-gerd-i bālā-yı sarāy-ı kalbden çıkup tavāf-ı Ka‘be-i visāl ümmüdiyle sahrā-yı pehnā-yı sīnede sa‘y-i bī-şümār ile ğark-ı ğubār oldukda misāl-i Beyt-i Ma‘mūr bir nişān bulmayıcak āyine-i ‘ālem-nümā-yı dilde misāl-i bī-misālin görüp du‘ā-yı mülākātı samīme (?)revātib-i evrād-ı müstevcibü'l-akdes kılmaya. (NA, 3a/1)

Hemvāre ol şehriyār-ı diyār-ı fazīlet yek-süvār-ı ^[3]‘arsa-i devlet olmakdan hālī olmaya. (NA, 2b/2)

Hem-vāre rikāb-ı a‘dā kırāb-ı tīg-i cihān-küşā ve kelle-i nā-tirāşīde-i düşmen tōp-ı siyāh nīze-i ser ... olup ^[29]cünūd-ı zafer-me‘āllerine gürüh-ı ricāl-i kafādār ve huyül-i devlet ü ikbāllerine ‘ināyet-i Hudā-yı müte‘āl mihmāz-kār olmakdan cüdā olmaya. (NA, 1a/28)

2.5.2.2. Olumsuz İsim Cümlesi

Ve selātin-i izām ve havākīn-i kirām hakkında nakl olunan ^[11]rivāyātıda işidilmiş degildir. (GA, 19b/10)

Dergāh-ı şeref-medār-ı sultānī ve bārgāh-ı siyādet-şi‘ār-ı ^[18]kişveristānī ki mi‘yār-ı mekādīr-i ümem ve miyās-ı ^[19]tabākāt-ı benī-ādem husūsā maksim-i erzāk-ı eşrāf ^[20]ve makdem-i sādāt-ı zevi'l-evsāf olmadan hālī degildir. (GA, 26a/17)

(...) fehvāsınca niçe düşkünlere ^[3]zahir ve ayakda kalmışlara dest-gīr olduklarıyçün defe‘ātle hacc-ı şerīfe ^[4]varmışsa sevāb bulmalarında ve kerrātla ziyāret ve yellerle muhāveret ^[3]idenler kadar me‘cūr ü müsāb olmalarında şekk ü şübhe vü irtiyāb ^[6]yokdur. (GA, 19b/2)

Aña binā‘en ol tārīhde erbāb-ı ma‘ārifden te‘līfāta kādir olanlara ^[8]nihāyet yogıdi. (GA, 47a/7)

Hakkā ki lücce-i pūr-hurūş-ı mekrümetleri cūş itdükdē sāhil-nişīn-i nā-murādī olanlara asdāf-ı pūr-le‘ālī ile tabak tabak cevāhir ^[3]nisār itmeden cüdā degildir. (NA, 1b/4)

Benim mürüvvetlü sultānum, egerçi merhūmuñ muhabbetinde ‘āmme-i ‘ālemiyān müttefik olmağla dāğ-ı hasretleri ciger-süz idüğü ^[17]mahfī ve mermüz degildir. (NA, 2a/16)

2.5.3. Soru Cümlesi

Behişt-i zât-ı pâkiñdir ‘aceb ferhunde âdemiñ (GA, 58a/19)

Velâkin şimdiki hâlde sa‘âdetlü pâdişâhımızñ ^[9]‘adâlet ü kudreti ve vilâyet ü memleketi ve müstehakk-ı ihsân olanlara ^[10]ri‘âyet ü sehâveti ecdâd-ı ‘izâmından ziyâde iken neden ki ^[11]zamân-ı devletlerinde ashâb-ı ‘irfân kalmamağla cümleden nişâncılık ^[12]hidmeti ‘ulemâdan ve fuzalâdan sâhib-kemâl münşilere virilegelüp ^[13]dîvân-ı pâdişâhîde müftî-i kânûn ol mansıbdâ istihdâm ^[14]olunan zât-ı fazîlet-nümün iken hâlâ Hamza Çelebi nâm ^[15]şahsa nişâncılık hidmeti fermân olunmuş ki Hamzayı hemzeden ^[16]seçmez ve Hümeze Süresin okumak bilmez? (GA, 47a/8)

Ve bi'l-cümle ^[7]anlar sizi hîn-i mu‘âşeretde bir barmak üzre oynatmağâ kâdir iken ^[8]neden gele ki tevbeñizi bozmakda gayrilere muhtâc eyleyeler? (GA, 23a/6)

3. SONUÇ

XIV. yüzyılın ilk yarısından itibaren kendi mecrasını bulmaya başlayan Osmanlı Türkçesi, daha çok manzum olarak verilen çok sayıda eserle 16. ve 17. yüzyılda klasik hüviyetini kazanan bir edebiyatın ifade vasıtası haline gelmiştir. Edebi alanda önemli eserlerin ortaya konmasına zemin hazırlayan Osmanlı Türkçesi'nin özellikle dış tesirlere dayanan tekâmülü, başta Türk cümle yapısı olmak üzere birçok açılardan Türk dilinin millî ve orijinal bünyesini zaafa uğratmak gibi vahim sonuçları da beraberinde getirmiştir.

Bu yüzyıllarda entelektüel ve bürokratik çevrelerce yazılan önemli metinlerin hemen tamamı, yalnız kelime kadrosu ile değil kaide ve kalıp ifadesiyle de Arapça ve Farsça'nın derin tesiri altındadır. Bu tesir, şairlerce "Pelas-pâre-i rindî be-düş u kâse be-kef" gibi Fars cümle yapısının tamamen devşirildiği mısraların Türkçe gazellere sokulması; nâsirleri tarafından ise, Arapça ve Farsça isim/sıfat terkiplerinin bir arada kullanıldığı zincirleme tamlamalardan oluşan uzun cümleleri yine "ki, binâ'en, mâ'adâ, gayri, hakkâ" gibi yabancı edatlarla birbirine bağlayarak Arap cümle yapısına benzeyen ve birkaç sayfada ancak bitebilen fevkalade uzun cümlelerin Osmanlı nesir geleneğine yerleştirilmesi neticesini doğurmuştur.

Bu özellikleri nedeniyle olsa gerek kendisinden daha eski devirlere nazaran daha az sayıda dil incelemesine malzeme olan Osmanlı devri Türkçesi Türk devlet geleneğinin sosyal ve iktisadi açıdan söz konusu talihsizliği haketmeyecek nisbette ihtişamlı bir dönemini ve Türk yazı dilinin hatırı sayılır bir dilimini ihtiva etmektedir. Bütün bu ehemmiyetine binaen ve Osmanlı Türkçesi metinleri üzerinde yapılan dil incelemelerine açılım kazandırmak fikrinden hareketle, eksik ve hataları olacağını peşinen kabul ederek, 16. ve 17. yy. Osmanlı Türkçesi'nin cümle yapısı üzerine çalışmaya karar verdik. Temelde bir dil çalışması olmakla birlikte tezimizde kullanacağımız malzemenin orijinal olması kaygısıyla daha önce yayınlanmamış olan, 16. yy. nesrini temsilen asrın büyük şairi ve nâsiri Gelibolulu Âlî'nin Münşeatını, 17. yy. nesri örneği olarak da yüzyılın en önemli şâir ve nâsirlerinden Nev'î-zâde Atâ'î'nin Münşeatını çalışma metinlerimiz olarak belirledik. Metinlerimizi en az hata ile okumaya çalıştıktan sonra, "cümle" ve "kelime" bahisleri şeklinde temel iki tasnife dayanan geleneksel sentaks incelemesi metodu doğrultusunda incelemeye gayret ettik. İncelediğimiz metinler ait oldukları asırların

özelliklerini mümkün olduğu kadar taşımasını hedeflediğimizden, yaşadıkları asırların en önemli kalemlerinden çıkmasına özen gösterdik. Fakat buna rağmen bir metnin, yazıldığı devrin bütün dil özelliklerini taşıdığını kabul etmenin sağlıklı neticeler vermeyeceğinin bilincinde olduğumuzu da hemen ekleyelim. Sonuç olarak yaptığımız incelemeden çıkan neticeleri maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz:

1) Cümle yapısı olarak her iki dönem nâsiri de çoğunlukla ki'li birleşik cümleyi tercih etmiş olmakla beraber Nev'î-zâde Atâ'î'ye ait münşeatta bulunan ki'li birleşik cümleler çok daha uzun ve karmaşıktır.

2) Basit yapıli cümleler, Arapça ve Farsça kurallarla meydana getirilen kelime gruplarına çeşitli zarf fiil eklerinin eklendiği ve bunların karışık bir şekilde kullanıldığı bir yapıyla çok daha uzun bir hale gelmiştir. Böylece yapı bakımından basit bir cümle, çeşitli hal zarflarıyla genişletilerek birleşik ve bağıli cümlelerden daha uzun bir görünüm kazanmıştır.

3) Metinlerimizde sıralı cümle örneği diğeri yapıdaki cümlelere göre azdır. Uzun basit yapıli ve ki'li birleşik cümlelerin dışında çoğunlukla "ve" bağlacıyla bağlanan bağıli cümle örnekleri de kullanılmıştır.

4) Metinlerimizde yüklem türü bakımından fiil cümlelerinin yanı sıra bol miktarda isim cümlesi de kullanılmıştır. Fiil cümleleri ise, daha çok bir isim unsuruyla yardımcı fiil unsurunun oluşturduğu birleşik fiil yapısı olarak kullanılmıştır. Bir fiil unsurunun diğeri fiil unsuruyla oluşturduğu birleşik fiil yapısı, az olmakla beraber, Gelibolulu Âlî'ye ait münşeatta görülmektedir. Sonraki dönemlerde sıkça kullanılan anlamca kaynaşmış birleşik fiil yapısı örneğine bu dönemde oldukça az rastlanılmıştır.

5) İncelediğimiz eserlerde anlamına göre çoğunlukla olumlu cümleler kullanılmıştır. Fiil cümlelerinde Türkçe olumsuzluk eki "-ma/-me" ile oluşturulan olumsuz cümle yapısı, isim cümlelerinde "yok" ve "değil" sözcüğü ile sağlanmıştır.

6) Yüklem yerine göre kurallı cümleler kullanılmış, devrik cümle yapısı sadece nazım bölümlerinde görülmüştür.

7) Her iki yüzyıla ait metinlerde de, cümle unsurlarında belirtisiz nesnenin, belirtili nesneye göre daha az kullanıldığını tespit ettik.

8) İncelediğimiz her iki metinde de "ile" edatının ekleşmiş şekline rastlamaktayız, "için" edatının ekleşmiş şekliyle ise, çok seyrek karşılaştık.

9) Sözcük türü olarak edatların kullanımının Gelibolulu Âlî'ye ait münşeatta daha yaygın olduğu görülmüştür. Bu edatların büyük bir çoğunluğu cümle başı edatı olarak karşımıza çıkmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

METİNLER

1. TRANSKRİPSİYONLU METİNLER

1.1. GELİBOLULU ĀLĪ MÜNŞE'ĀTINDAN

13a

... ^[3]encūmen-i şıdk u şafā, meşā'il-i envār-ı ^[4]du'āyla rūšenā, nişimen-i hubb u velā, leme'āt-ı şem'-i şenāyla ^[5]pūr-ziyā kılınup, resā'il-i hūlūsuñ her satr-ı metni menār-ı tab'ıñ ^[6]usūl-i dīni ve mesā'il-i meveddet-i manşūsuñ her harf-i gūzini ^[7]Āl-i Fenār-ı 'aklıñ kıyās-ı yakīni oldukça tarz-ı gazelde dehrin ^[8]Kāsım-ı Envārı ve semt-i meşnevīde 'aşrın Muhammed-i 'Uşşārı olan ^[9]zāt-ı pāk u zihn-i derrāklerine ki fevā'id-i ziyā'ıyyesiyle ^[10]gün gibi cihān tolmuş ve mezā'id-i inşā'ıyyesi ^[11]'Abdullāh-ı Mürvārīde nūr-bāhş olmuşdur. Rūšenā vü tābende ve hüveydā ^[12]vü raşşende buyurula ki hādiş-e-i nādire-i saht ve vākı'a-i ^[13]ucūbe-i pāy-taht a'nī gūşsa-i kışsa-i hark ve kışsa-i gūşsa-i ^[14]āteş-berk ki işbu sene seb' u seb'n ve tis'a-mi'e tārīhinde ^[15]vākı' ve āhir-i rebī' ve rebī'ül-āhir evāsıtında lāmi' u sātı'dur. ^[16]Bu minval üzere ki bir şebāngāh āteşdān-ı celal-i kakhār-ı (...) ^[17](...) hezār hānūmān u dūdmanı ^[18]ihrāk bi'n-nār ve ber-mūcib-i (...) şeb-i tārī ^[19]nār-ı şererbār ile tābdār ve rüz-ı pūr-envārı dūd-ı āh u duhān-ı

13b

^[1]siyāh ile mütēgayyirū'l-āsār idüp sirīş-i merdūmān tāb u ^[2]harāretile āb-ı germābe ve qarargāh-ı müslimānān ol āteş-tāb-ı ^[3]bī-nihāyetile maḥz-ı āteş-tābe olmağın yakīn olanları ^[4]libās-ı ğinādan 'üryān ve revāk-ı münakkaş-ı tāk u ser-tāk-ı ^[5]pūr-tumturakları serāçe-i kalbleri gibi perīşān u vīrān oldukda ^[6]li-münşī'ihī

Her haşeb şu'le virürdi rūşen

Haşebī kāğad idi ^[7]tut ki yanar

Her evin kubbesi saçdıkça şerār

Dāneler kudret ^[8]eli sanki atar

Husūsā her şerer-i gazab-peyker

Āteş-endāz ^[9]peyğā-i şūr u şerer

Ve hoqka-i dehendeki kibrīt-i ahmer'alev- ^[10]perdāz-ı ḥalvethāne-i kulüb olduğundan bed-ter yahūdī-^[11]hāneler āteş-kede-i zalālet-eşer ve müsevī olan bīgāneler ^[12]āteşgāh-ı kahr içinde ser-ā-pā 'alev u şerer görünüp irādet-i ^[13]kāmīne-i Cabbār; (...) āyetini ^[14]tefsīr kıldı. Ve münkirān-ı va'd u va'id (...) ^[15]fehvasını 'aynen ve

‘iyānen bildi. Hakkā ^[16]her şerāre-i āteş-dān keşşāf-ı sūre-i duhān ve āteşkar-ı ^[17]sakf-ı bŷŷt-ı kafirān (...) ^[18]sırrını nŷmāyan idŷp bir demde zilāl-ı enām zīr-ı zalām

14a

^[1]ve dŷd-ı āteş-ālŷd-ı kebŷd-fām perdedār-ı āfitāb u ğamām olup ^[2]gerdīş-i bukalemŷn libās-ı gŷnāgŷn ile hod-nŷmŷn, ne sŷrh u ^[3]ne fŷr, ne misk u ne kāfŷr, (...) ^[4](...). Li-mŷ’ellifihī: FARŞA ŞİİR ^[7](...) nesr: ol havālīde esāfil ŷ ^[8]e’ālide zevi’l-āmāl-i māl u me’āl ve pā-beste-i ikāl u ^[9]‘iyāl olanlar her dŷd-ı keşīdeyi bir ejder-i āteşfeşān ^[10]gŷrŷp (...) āyetine iştīğāl ve meşā’il- ^[11]da’vet ŷ teveccŷhlerini iştī’ālden mā’adā hānelerinin cihet-i ^[12]ittisālīni tārŷmār ve tevekkŷl şem’lerini fŷrŷzān u pŷr-envār ^[13]idŷp: (...) deyŷ nev’an ^[14]ma’mŷr ve hande-i bŷkā-āmŷzle mesrŷr olurken ittifāken seriyy-i ^[15]serīr-i cāh u celāl ve ceriyy-i cerī-i hizber-intikāl, samsām-ı ^[16]kabza-i dāverī zarkām-ı kille-i dād-gŷsterī, midre-i ‘ālem-^[17]medār-ı tedbīr, nikāde-i celādet-nikāb-ı cemm-i gafīr, dŷstŷr-ı ^[18]kebīr-i sŷtŷde-kār, vezīr-i dil-pezīr-i sŷnŷde-gŷftār hātīr-

14b

^[1]nŷvāz-ı sŷkkān-ı heft-iklīm ve sāhib-rāz-ı sultān-ı Sikender-dīhīm ^[2]“Vākıf-ı nīrānŷn-ā’ire bi-envārī kuvveti’l-kāhire ‘ārif-i feterāti’n-nā’ime ^[3]bi-tedābirīr-rāsīhati’z-zāhire nāşīrŷr-re’feti ve’l-himem yebzŷlŷ’l-mevāhibi ^[4]ve’n-ni’am, celŷl-i cemilŷ’l-kadr, ‘ādīl-i bī-ādīlŷ’s-sadr vezīr-i kebīr-i rŷşen-sā ^[5]Hazret-i Muhammed Paşā (Allahŷmme eyyedehŷ bi’l-fikri’s-sākīb ve ebbedehŷ bi’r-re’yi’s-sā’ib ^[6]bi-hŷrmeti şeff’ŷ’l-e’ācim ve’l-e’ārib) Berk-i hātīf gibi lami’ ve şeb-i ^[7]tīrede āfitāb-ı ‘ālem-tāb misālī tālī’ olup şem’a-i firāsetleri ^[8]fŷrŷzān ve lem’a-i kiyāsetleri māh-ı mŷnīr gibi nŷmāyān oldukda hıfz u ^[9]hirāset-i emākin ve zabt (u) sıyānet-i mesākin husŷsunda bezl-i ^[10]himmet-i bī-hemtā ve mŷnādīlere ışğā-i nidā itdirŷp (...) ^[11](...) fermānına imtisāl ve gāret-gerān-ı ^[12]fitne-bīdārān def’ine ihtimām-ı bī-hāmāl? sadedinde ‘asākīr-i deryā-^[13]şītāb mānend-i tŷfān u hīzāb ol mahall-i āteşīne karīn ve ^[14]hiddet-i āteş-teşekkŷriyle? yakīn olup sā’ir vŷzerā-i nādīre-dān ve ‘uzamā-i ^[15]rŷşenā-sān dahi ittībā’-ı kār-sāz ve envā’-ı cān-gŷdāzlarıyla ^[16]birer kŷşede kār-gŷzār ve mŷşārŷn-ileyh hazretlerinŷn re’y-i ‘ālem-ārālarıyla ^[17]fermān-berdār

olduklarında, berk-cünbîş ra‘d-ğarnîş yeñiçeriler ^[18]kelend-i âhen-bürleriyle peyveste
ve kemend-i ejderhâ-peykerleriyle miyân-beste ^[19]li-münşi’ihi

Girür her birisi yanar âteşe

Ebed bakmaz ol üskûf-i zer-keşe

^[20]İder ekseri re’s-i mismârî şakk

Elinde yanar âteş olur nacak

15a

^[1]Ne rîş ü ne seblet kalur ulaşık

İder âteş anları torlak ışık

^[2]Nesr, Ale'l-husûs sarsar-ı âteş-perver ve nesîm-i şerer-güster dâmen-der-miyân-ı

^[3]muharrîk-i âteşdân olup âteş-pâreleri perâkende ve her berki hâne-sûz u ^[4]merdüm-
küşende kılmışken li-münşi’ihi

Emr-i Hakk ile ‘asker-i mansûr

Kıldı bâzû-yı ^[5]sa’y u dikkate zûr

Dil-i etfâl keşf-i râz itdi

Ol kül öksüzleri ^[6]niyâz itdi

Gözyaşı seyli döndi batında

Cereyân eyledi mesâkinde

^[7]Söyünüp sâkin oldı âteşdân

Tutdı ammâ sipîhr ü hâki duhân

^[8]Eyleyen dūd içre mihre nazar

Sandı hâkister içre bir ahker

Nesr, ^[9]Hakkâ bu beliyye-i haşyet-şî‘âr her vechle dehşet-disâr u kıyâmet-^[10]âsar
olmağın tavk-ı penâyiş-gerdün-ı ‘ubūdiyyete taklîd ve du‘â-nâme-i ^[11]perestâyiş
ebkâr-ı efkâra bu tarîkle ta‘vîz olundu. FARİSÎ ^[12]Şİ‘R

^[15]MÜNŞİ CÂNİBİNDEN

^[16]Mādām ki defâtir-i havâtır-ı âdemiyan enâmil-i en‘âm-ı kirâm-ı rāsihül’-aklâmla

^[17]mu‘ayyen ve mazbût ve cerâyid-i zamâyir-i rüşenâ-sân benân-ı beyân-ı a‘yân-ı

^[18]vâzihu’l-erkâmla revabit-ı resâ’il-i mâh u sâl gibi mukannen (ü) merbut, o

[19]cemāhīr-i kütüb husūsā meşāhīr-i ashāb-ı kitāb der-i devlet-me'āblarında
[20]mekārim-i bī-hisāb ile kāmyāb olup irtikā-i şevket ü celādetleri

15b

[1]erkām-ı nücüm içindeki mäh-ı çār-deh misāli engüşt-nümā ve irtifā'-ı [2]devlet ü sa'ādetleri mäh-be-mäh āfītāb-ı 'ālem-tāb gibi kat'-ı menāzille [3]mu'anven ü mu'allā buyurılıp, girdükçe tāli'-i mes'ūdları envā'-ı kerr ü [4]ferrle, ikbālde ve vardukça murād u maksūdları esnāf-ı 'izz ü kadrle [5]istikbālde vākī' ola. li-münşi'ihī

Yā İlāhī be-Hakk-ı levh ü kalem

Kıl du'āmız [6]karīn-i lutf u kerem

Ba'demā hidmet-i 'āliyyelerine gūşış ve kitābet-i [7]sāmiyyelerine verziş üzre bezli-makdūr itdigümüz sāhib-i [8]sa'ādet-mahlasları bu niyyet-i bī-riyālarına terahhumen ve killet-i 'āyide ve kesret-i [9]lāzımemize te'ellümen bu def'a bir güzidece ve mālen ve me'ālen bir pesendidece [10]defter ricāsına dehrin Hatemi 'asrın kerīm-i ekremi himmeti ulyā ināyeti [11]bī-hemtā a'nī 'izzetlü ve mürüvvetlü Paşa hazretlerinin hāk-i pāy-ı gerdün- [12]ilticālarına ubūdiyyet-nāme ile mücerred bu husūsūñ husūli için akribālarından [13]Mohaç kapudanı Hasan Big bendelerini irsāl buyurmuşlardır. Egerçi ki [14]şeref-i dest-busıñızla müşerref olmak ve müşāhede-i didār-ı behcet- [15]āsāriñızla dīde-i gam-dīdemiz nūr ü ziyā bulmak ile'l-ān müyesser olmamışdır. [16]Ve illā varidīn ve sādırīnden sultānıñ cibilletinde merküz olan [17]lutf u kerem ve hilkat-i seniyyelerinde mermüz olan 'ināyet ü himem kerrāren ve merrāren [18]istimā' olunmağla Hakk 'alīm ü dānadur ki 'abd-i direm-harīdeleri mesābesinde [19]hidemāt-ı du'āya muvāzabet idüp, gün yokdur ki şeref-i mülākāt-ı zāt-ı [20]melek-sifātları hātırdan güzērān olmaya. Ve gece geçmez ki devlet-i muvāneset

16a

[1]ü mücālesetleri 'ālem-i rü'yāda husūl-i merāma delālet eylemeye. Mütezarrı' ve [2]mütevakkı'dur ki hüsn-i mu'āvenet ve kemāl-i müzāheretleriyle eñ a'lā defter-i [3]'ālī bendelerine hem-ser kılınmağla bezli himmet buyurula ki eyyām-ı devlet-encāmalarında [4]sa'yimize göre şād-kām ve talebimize münāsib muhassilü'l-merām olup [5]māl-i pādişāhī vesīlesiyle ol āsitāne-i sa'ādetleri ka'be-i 'ulyā-yı [6]ashāb-ı hācāt olan sāhib-devlet-i bülend-himmetiñ hāk-i pāyine yüz [7]sürmek ve sultānımızın dest-būs-ı mekrümet-me'nūsılarıyla dahi dīde-i dil ü cāna [8]nūr u ziyā ırgürmek

müyesser ola. Vallāhi sümme vallāhi şimdiye dek ol ^[9]sāhib-i sa‘ādetin hāk-i pāyine yüz sürmek ve himmet ü ‘ināyetlerinden ^[10]hezāran-ı hezār behreler görmek müyesser olmamış iken beş altı yıldan ^[11]berü vākī‘ olan mü’ellefâtımızîñ ekserinde vasf-ı cemīllerine bezl-i ^[12]makdūr olunup nām-ı şerīfleri zikr olundukça du‘ā-i hayra tekāsül ^[13]ve ihmāl olunmamışdur. Hatta *Heft-Meclis* nām kitābımız ki sābıkan vezīr-i a‘zam ^[14]hazretlerine virilüp Sigetvar Cengi tārīh-i cülūsa dek inşā ^[15]olunmuşdı evsāf-ı hasenelerini müştemil olmağın ber-vech-i küstāhī ^[16]bir nüshası ihdā olunmuşdur. Ümmiddür ki meclis-i şerīflerinde defe‘ātle mürā’et ^[17]olunmakda ve bu kulları huzūr-ı ‘ālilerinde terbiye kılınmakda sultānımıñ ^[18]himmet-i bī-nazīrleri mu‘ın ve zahīrimiz ola. Ziyāde taharrī oluna ki mā fi’z-^[19]zamīri tastīr olmaya. Bākī ihsān u mürüvvet ol zāt-ı ‘ālī-himmet ^[20]cenābına merbūtdur.

MÜNŞİ CĀNİBİNDEN VEZİR MUSTAFA PAYAŞA YAZILMIŞDUR

16b

^[1]Mürüvveti çok, dirīgi yok, in‘āmı şāmil, ihsānı kāmīl ^[2]himmeti vāfir, ‘ināyeti mütেকāsir, refī‘ü’l-kadr, vesī‘ü’s-sadr, ‘azīz ve ^[3]sa‘ādetlü, haşmet ü celādetlü sultānım hazretlerinüñ hāk-i pāy-ı gevher-^[4]pāyelerine ki pīrāye-i cebāh-ı sipāh ve sermāye-i şifāh-ı ashāb-ı intibāhdur ^[5]iclāl-i nādīde ve ibtihāl-i nā-şinīde ile rū-mālīde kılındıktan soñra ^[6]ma‘rüz-ı bende-i kemter ve çāker-i muhakkar budur ki āsitāne-i ‘ulyā ve mevki-f-i ^[7]mu‘allāları ki her ruhām-ı tāb-nāki mir’āt-ı murādat-ı zevī’l-idrāk ^[8]ve ‘imād-ı şevket-irād-ı sāf u pāki müttekā-yı ashāb-ı ‘akl-ı derrākdür ^[9]nice zamān bu bende-i nā-tüvān hademat-ı ‘ālilerinde dāmen-der-miyān ve ^[10]aklām-ı nüvīsendegān gibi beyne’l-emsāl ve’l-akrān müşārün ileyhi ^[11]bi’l-benān olmuşiken gamz-ı gammāzān ve cefā-yı hasīdān ile ^[12]ber-muktezā-yı meriyyet-i Yezdān ol dergāh-ı mürüvvet-resāndan ^[13]dür ve cezīre-i Kıbrıs gibi maksim-i erzāk u cāh u celāl ^[14]ol eyyām-ı fırsat ve hengām-ı ruhsatdan mehcūr düşüp ^[15]hātıra lāyık olmayanlar ol cezīrede in‘ām u ihsān deryāsına ^[16]müstağrak oldılar. Ve ‘ubūdiyyeti ve hidmeti vāzih olmayanlar envā‘-ı ^[17]murādat ve kat‘-ı merātīb ü derecāt ile behre ve menfa‘āt buldılar. ^[18]Bu kulları ekserinden akreb ve huzūr-ı ‘ālilerinde nev‘an mukarreb

17a

[1]iken ol keşlerden kām-kār ve ol makūle cāh u celāl yağmālarından [2]hissedār olmak müyesser olmadı. Fe-emmā Hak sübhānehü ve te‘ālā sultānımıñ [3]zıll-ı vücūd-ı pür-cüdlarını, ‘ämme-i mevcūdāta memdūd eyleye ki ile‘l-ān [4]‘ubūdiyyetine naks u hālel ve du‘ā-i devletlerine mütē‘allik hidmetime mürür-ı [5]ezmānla kasr u zelel müretteb olmayup sebk iden hidmetimle ve ma‘lūm-ı [6]şerīfleri olan kemāl ü ma‘rifetiyle zamān-ı ihsānlarını terakkub u recā [7]her āyine-i efkār u etvārdan müşāhed ü hüveydādur. [8]FARISĪ BEYT. [9]Fe-lā-cerem İmām Muhammed Gazzālī kuddise sırruhu hazretlerinin "Eyyühe'l-? nāmı [10]ile müsemmā bir risāle-i hikmet-āsā ki ‘ilm-i tasavvufiñ lübbü'l-lübbi [11]ve erbāb-ı tasarrufiñ mā-sadak-ı hubbidur mülhak u munzāmm. Ve bu kulları [12]lisānından mütercem bir nüshası sultānımıñ hāk-i pāy-ı sa‘ādetlerine inhā [13]ve nazar-ı kimyā-eserleri istid‘āsıyla ihdā olundu. Maksūd-ı [14]aslī bu bī-vücūdları ferāmüş buyurulmamak ve sāhib-i risāleniñ [15]ruhāniyyeti sebebi ile bu kulları ahyānen yād buyurulup yād ‘add [16]olunmamakdur. ? zālik sultānım hazretlerinüñ ‘ilm-i şerīfine hāfi [17]buyurulmaya ki Livā-i Bosna'da vākī‘ olan Kopaş defteri ki [18]‘aid ü rāci‘adan dūr ve mücerred bir kuru nāmıyla meşhūrdur, ‘ināyet-i [19]‘āliyyeleri masrūf ve zimām-ı himmet ü ‘atıfetleri bu kemīnelerine [20]ma‘tūf buyurulup mezbūr defterile şādkām ve hıdemāt-ı sābıkadan [21]‘ivaz muhassilü'l-merām buyururlarsa bā‘is-i sevāb-ı bī-gerān

17b

[1]ve matbū‘-ı erkān-ı rüşenā-sān vākī‘ olduğundan gayri [2]hitām-ı hidmetde harem-i muhteremlerine lāyık ve tab‘-ı hased-bīnlerine muvāfik ve [3]sūret ü ma‘nāda ve sīret ü a‘zāda husūsā kadd ü bālāda [4]ve bahā vü girān-bahāda bī-hemtā üç beş gulām-ı müstesnā ithāfi [5]cāna minnet ve netīce-i ‘ubūdiyyet idügi mukarrer mülāhaza buyırıla. [6]li-münşi’ihi:

Ey gönül var ol āsitāna ko baş

Çıka şāyed saña harāc-ı Kopaş

[7]Gerçi bir yalıñuz başım vardur

İsteriz iki defteri iki baş

[8]Elde bilsen o defteri ‘Āfī

Safha-i dilden eyle şekki ?

^[9]Bākī fermān-ı ‘ālī-şāh, hemvāre mürüvvet ü ihsān-bād.

^[10]ĀSĪTĀNA ARZDIR

^[11]Dergāh-ı nusret-karīn ve bārgāh-ı fursat-rehīn. (...) ^[12](...) ^[13](...) ‘Arz-ı bende-i kemterīn oldur ki Livā-i Bosna serhaddinde ^[14]vākī‘ olan küffār-ı bed-girdār husūsa öşpergar didükleri ^[15]mel‘ün-ı nāmdār leyl ü nehār kasd-ı pezend ü mazarrat ile kılā‘-ı ^[16]pādişāhiden gāh Kontançe semtine ve gāh korupa cānibine ^[17]gelüp, Hatta işbu ramāzān-ı şerīfde ehl-i İslām açlıktan bī-tākat ve ^[18]nehş-i Tunanīñ hod-tenezzül ü tedennīsi bā‘is-i gāret ü hasāretdür ^[19]diyü biriki def‘a kal‘a-i Korupe’niñ karavolcılarını almayup ve hāzır ^[20]olan kuzāt-ı zafer-dest-gāh olan iki üç ādem alup bu gūne ^[21]kasd-ı fāsīd ile tekrār bu cānibde Öşpergar ve bir taraf

18a

^[1]ber-hāksār Yanları tamām dernek ve küffār-ı nā-sütüde-kārila memālik-i ^[2]pādişāhiye kasd u āhenk üzere olduklarını çıkan cāsūslar ve ^[3]bahāsı tedārükine gelen mahbūslar haber virdükleri hīnde bir mikdar ^[4]guzāt-ı zafer-destgāhī birle zu‘amādan İdrīs bendelerin gönderüp bu cümle ^[5]Tōni semtinde hāzır ve a‘dā-i dīnūñ cünbiş-i bī-bereketlerine nāzır ^[6]olup her ne semte segirdürlerse men‘ine ve kangı kal‘aya kasd-ı ^[7]mazarrat kılurlarsa ref‘ ü def‘ine ikdām olup ve illā ser hadde ^[8]karīb geldüklerinde žikr olunan Yan ve ÖŞPERGAR didükleri dalālet-^[9]nişān bir yere gelmedin vakt-i fursat ve hengām-ı ruhsat fevt olunmayup ^[10]birinüñ birinüñ cem‘iyyeti talan etmege sarf-ı makdūr-ı bī-pāyān eyleyesin ki ^[11]cem‘iyyet bir olup ‘iyāzen billāh ehl-i İslāma nāmus ve nām eksükliği ^[12]vākī‘ olmaya diyü muhkem sipāriş olup gönderildükde hikmet Allāhıñdur ^[13]küffār-ı bed-girdār ol maküle efkār-ı nā-hemvār ile iki cānibden yürüyüp ^[14]kılā‘-ı pādişāhiye yakīn geldüklerinde birbirine buluşmazdan mukaddem. işbu ^[15]982 sene ramāzān-ı şerīfinüñ yigirmi dördüncü günü ki rüz-ı cum‘a ^[16]idi Mu‘īn-i mutlakuñ ‘avn ü ‘ināyeti ve server-i enbiyā (S.A.S.) ^[17]hazretlerinüñ mu‘cizāt-ı bī-gāyeti ve zillullāh olan sa‘ādetlü pādişāh-ı ^[18]‘ālem-penāh hazretlerinüñ ‘ayn-ı himmeti ile mezbūr Öşpergar’ıñ cem‘iyyetine ^[19]vāsıl ve ālāt-ı ceng ü cidāline def‘-i mazarratlarıyçün mukābil ^[20]olduklarında bi-nihāye harb u kītāl ve kemā-yenbağī darb u cidāline ^[21]niçe zamān elleşüp guzātından birkaçı mecrūh u zahm-nāk ve küffārdan

18b

[1]nicesi zahm-ı tīg u nīze ile helāk olduktan soñra fırsat u nusret [2]guzāt-ı ehl-i İslāma ve kesr ü hezīmet ü mağlūbiyyet küffār-ı nā-fercāma [3]vāki‘ olup lillāhi'l-hamd üç yarar alay bayrakları ve bellü başlı[4]larından birkaç baş bezādeleri ve yonakları ve bilcümle efkār-ı [5]fāsıdelerinden haber virmege kâbil yigirmi baş yarar dil alındıktan soñra [6]merkūm Öşpergar'ın atı ve ba‘zı silāhı alınıp kendüsi ol hinde [7]bilinmemekle mecrūhan bir uçurıma yavaşılanup güçle halās olup [8]ile'l-ān mürdeligi ve sıhhati haberi alınmayup fe-ermā zıkr olunan dilir ü [9]dilāverlik idüp yoldaşlıkda bulunan gāziler her cihetle mezīd-i [10]ināyetden ri‘āyete ehakk ve kemāl-i ātifet ü merhamete elyak? bendeleri [11]olmağın hällü hällerince himmet ü terakkī recāsına defter olınuşu zu‘amādan [12]işbu rāfi‘-i ruk‘a-i ‘ubūdiyyet Mustafā bendeleri ile dergāh-ı sa‘ādet-türābına [13]arz olundu. Ber-murād buyurulmak bābında fermān der-i ‘adlındür.

[14]BAŞLIK[15]

[16]Mürüvvet-kār, ‘ātifet-disār sultānım hazretlerinüñ hāk-i pāy-ı iksir-[17]te’sirlerine ki rāhat-efzā-yı erbāb-ı re’y ü tedbīr ve zīnet-ārā-yı [18]ārā-i teşvīr ü tebşīr, husūsā müşkil-küşā-yı müdebbirān-ı kadīm ve [19]hātır-zedā-yı sükkān-ı heft-iktīmdür. ‘Arz-ı bende-i kadīm oldur ki hālā [20]cenāb-ı a‘lālarından bu bende-i ednālarına nāme-i cevāhir-nümāları irsāl ü [21]inhā buyunlup mazmūn-ı belāgat-ārāsında iktizā-i

19a

[1]sipihr-i devvār ve istid‘ā-i gerdīş-i nā-üstüvār ki gāhī mir‘āt-i [2]‘ālemi eşkāl-i meserret ü celāletle tāb-dār ve gāhī āyine-i hilkā-ti [3]benī-ādemi esrār-ı āsār-ı (...) ve envār-ı ahbār-ı (...) [4](...) fehvāları mütegayyirü'l-āsār eylemesi her āyine-i [5]erbāb-ı dānişe ma‘lūm u rüşen ve elbette ashāb-ı bīnişe her vechle [6]mübeyyen ü müberhendür. Fe-lā-cerem halīfe-i rüy-ı zemīn zillullāhi fi'l-[7]arzeyn olan pādīşāh-ı felek-temkīn ya‘nī Sultān Selim Hān-ı [8]nigīn ‘aleyhi'r-rahmeti ve'l-mağfireti ilā yevmi'd-dīn, raht-ı ikāmeti serīr-i [9]milketden sarāy-ı āhirete vāsıl ve dirāht-ı āfiyeti fezā-yı [10]hilkātden māverā-yı firdevs-i berīn ve riyāz-ı a‘lā-yı ‘illiyīnde [11]sāye-güsterlige māyil kılup baht-ı taht-ı saltanat u cihān-dārī [12]mihir-i sipihr-i sa‘ādet ü iclāl olan pādīşāh-ı gerdün-iktidārīñ şeref-i [13]kudümü ile münevver olduğı ve taht-ı baht-ı hilāfet-i şehriyārī māh-ı [14]ufk-ı ‘adālet ü nebāhet olan kāmkar-ı ma‘āl-

vekāruñ yümn-i cülüs-ı ^[15]‘izzet-me’nüsüyla günden güne zîb ü zînet ü şeref buldığı ^[16]ale'l-husūs sultānımın hâtır-ı âtırlarında tavâf-ı Ka‘be-i ulyâ ve ziyâret-i ^[17]ravza-i mutahhara-i seyyidü'l-enbiyâ (salavâtullâhi ‘aleyhi fi külli subh u mesâ) ^[18]arzûsı kemâl-i teşevvu kıla mukarrer olduğu bu bende-i kemterlerine i‘lâm u ^[19]ifhâm buyurmuş hemîşe Hak sübhānehu ve te‘âlâ sultānımın âsitâne-i ^[20]sa‘âdetlerini Ka‘be-i ashâb-ı âmâl ve kıblegâh-ı erbâb-ı câh u celâl ^[21]idüp murâdat-ı dünyeviyyelerini husûl-ı merâtib-i uhreviyye ile müyesser

19b

^[1]ve metâlib-i ‘aliyyelerini ‘ulüvv-i himmetlerine müfevvaz u müsahhar buyura ki eyyâm-ı ^[2]adâletlerine: (...) fehvâsınca niçe düşkünlere ^[3]zahir ve ayakda kalmışlara dest-gîr olduklarıyçün defe‘âtle hacc-ı şerîfe ^[4]varmışsa sevâb bulmalarında ve kerrâtle ziyâret ve yellerle muhâveret ^[5]idenler kadar me‘cûr ü müsâb olmalarında şekk ü şübhe vü irtiyâb ^[6]yokdur. Husûsâ dahi bir vezîr-i kebîr-reviş-i tedbîr ve müşîr-i meserret-mesîr?-i ^[7]‘izze-masîr üç pâdişâh-ı hilâfet-serîr-i ‘âlem-gîre bu külliyetiyle ^[8]hidmet eylemek ve bu makûle sadâkat ü istikâmetle ‘adâlet ü emânet ^[9]göstermek kütüb-i tevârihde mestûr olan hikâyâtda görülmüş ^[10]degildir. Ve selâtin-i izâm ve havâkîn-i kirâm hakkında nakl olunan ^[11]rivâyâtda işidilmiş degildir. Lillâhilhamd ki bu devlet ve bunuñ gibi ^[12]sadâkat ü emânet sultānım hazretlerine müyesser olup devr-i kıyâmete ^[13]dek du‘â vü senâyla añılmaları ve min-ba‘d gelecek pâdişâhlar ^[14]mücâlesette dahi envâ‘-ı hayrla yâd olunmaları mukarrer ve muhakkakdur. Bakî ^[15]fermân-ı âlem-gîr hâk-i pây-ı ?-nazîrlere menût ve merbûtdur.

**SULTAN ^[16]MURÂD HÂN SERİR-İ SALTANATA CÜLÜS-I SA‘ÂDET-
NİŞÂN BUYURUP ÜMERÂ-YI ^[17]DEHR (Ü) MELİKÜ'L-ÜMERÂYA
TECDİD-İ HUTBE FERMÂN OLUNDUKDA VÂRİS OLAN ^[18]EMR-İ
ÂLİŞÂN İÇÜN ERKÂNA YAZILAN ARZDUR**

Devletlü sa‘âdetlü ^[19]sultānım hazretlerinüñ hâk-i pây-ı şerîflerine ki melâz-ı enâm ve medâr-ı havâss u ^[20]‘avâmdur. Arz-ı bende-i hulûs-fercâm oldur ki işbu 982 sene ^[21]şevvâlül-mükerremiñ on ikinci günü ki yevm-i sülesâ idi dergâh-ı mu‘allâ

20a

[1]çavuşlarından râfi'-i ruk'a-i rikkiyyet Mustafa Çavuş kulları yedinden [2]emr-i şerif-i sultânî vârid olup mazmûn-ı hümayûnında işbu sene [3]isnâ ve semânî ve tis'a-mi'e ramazân-ı şerifinüñ sekizinci gününde sultânü's-[4]selâtîn hâkânü'l-havâkîn pâdişâhımız sultân Murâd Hân, eyyedehüllâhu [5]ilâ gâyeti'd-devrân hazretleri baht u devlet ü ikbâl ve izzet ü sa'âdet ü [6]iclâl ile serîr-i saltanâta cülûs-ı hümayûn buyurup bu atiyye-i [7]ulyâ ve mevhibe-i uzmânuñ i'lâm ve cevâmîde hutbe-i şerife [8]sa'âdetlü pâdişâhıñ nâm-ı nâmî ve ism-i şerif-i sâmililerine okunma [9]sınuñ tenbîh ü i'lâmı fermân olunmagın imtisâlen bi'l-emsî'l-ma'âli [10]hemân ol gün livâ-i Bosnada ? guzâta 'ale'l-husûs serhadd [11]cânilerindeki guzâta ber-vech-i isti'câl mekâtible âdemler gönderilüp [12]mazmûn-ı emr-i hümayûnuñ icrâsına ihtimâm-ı tām olup kilâ'-ı [13]pâdişâhîde şenlik toplanı atılması ve kasabat ü bāzârlarında [14]mazmûn-ı emr-i hümayûn nîdâ vü ısgâ olunması muhkem tenbîh olundukdan [15]mâ'adâ zillullâh olan sa'âdetlü pâdişâhıñ devâm-ı devlet ü bekâ-i [16]rif'atine ve irtifâ-i rütbet ü irtikâ-i saltanâtına ve merhûm u mağfürün-[17]leh Sultân Selîm Hân-ı 'aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrânıñ isticlâb-ı bihâr-ı [18]rahmet ve istiğrâk-ı deryâ-yı mağfiretine kibâr u sıgâr ve sükkân-ı [19]nevâhî vü aktâr hususâ müte'allimân-ı debistân-ı edeb ve etfâl-i [20]pâkîze-akvâl-i mekteb ve bi'l-cümle humât-ı dîn-i İslâm ve guzât-ı gazâ-[21]fercâm lisân-ı hâl ve zebân-ı tazarru' u ibtihâl ile İzîd-i Müte'âl ve [22]Zî'l-iclâl-i Lâ-yezâl cenâbına cevke cevke du'âlar

20b

[1]ve taraf taraf senâlar idüp sa'âdetlü pâdişâhın eyyâm-ı devletinde ve 'izzetlü sultânımuñ [2]hengâm-ı rif'atinde tedbîr-i dil-pezir ü ârâ-yı 'âlem-girleri bu cânilere [3]dahi şâmil ü vâsıl olup re'âyâ emn ü emân ve berâya [4]râhat ü itminân üzere oldukları 'ilm-i 'âlem-ârâlarına hâfi [5]buyurulmaya. Fe-lâ-cerem Hak Sübhânehü ve te'âlâ sa'âdetlü pâdişâh-ı 'âlem-[6]penâh hazretlerinüñ sâye-i 'adâlet-güsterini ekâlîm-i seb'aya ve memâlik-i [7]rub'-ı meskûna gösterânîde buyurup rûz-be-rûz kerr ü ferr ü şevketleri [8]zuhûr u bürûzda oldukça merhûm u mağfürün-leh Hüdâvendigârüñ [9]makâm-ı mağfiret-en'âmını civâr-ı cennetde 'ind-i melîk-i muktedir [10]riyâzı ile kurbetde garîk-i bahr-i gufrân ve karîn-i 'inâyât-ı yezdân [11]vâki' olup sultânım hazretlerinüñ dahi tedbîr-i dil-pezirleri 'amme-i [12]memâlike

şamil ve re'y-i cihāngīrleri kāffe-i memālike envā'-ı berr ü ^[13]ihsān ile vāsıl olmakdan hālī olmaya, Bākī fermān u ihsān ^[14]zāt-ı mürüvvet-feşāna merbūtdur.

^[15]BAŞLIK

Devletlü ve sa'ādetlü sultānım hazretlerinün ^[16]hāk-i pāy-ı şerīflerine ki bā'is-i nizām-ı enām ve mütemmim-i mehām-ı havāss ^[17]u 'avāmdur. Arz-ı bende-i bī-vücūd u nā-kām oldur ki hālā ^[18]Mustafā Çavuş kullar, yedinden emr-i şerīf vārid olup ^[19]mazmūn-ı meserret-maksūrında sa'ādetlü pādişāh-ı 'ālem-penāh ^[20]ve zillullāh-ı 'adālet-destgāh ya'nī halife-i zamān Sultān ^[21]Murād Hān bin Selīm Hān (Allahümme eyyede hü ilā inkirāzi'l-ezmān ve ^[22]ebbede hü mā-dāreti'd-devrān) hazretleri serīr-i saltanata

21a

^[1]cülūs-ı hümāyūn ve tahtgāh-ı hilāfete nişest-i celālet-^[2]makrūn buyurup merhūm u mağfūr-leh Hüdāvendigār a'nī ^[3]Sultān Selīm Hān-ı bülend-iktidār zillullāh iken hāke berāber ^[4]ve sāye-i ilāh iken basīt-i arza sāye-güster oldukları ^[5]emr-i cihān-mutā' ile i'lān u i'lām buyurulmuş. Hak sübhānehü ve te'ālā ^[6]sa'ādetlü pādişāhıñ baht ü devletini hümāyūn ve taht-ı saltanatını ^[7]envā'-ı şevket ü celālete makrūn buyurup mürüvvetlü sultānımıñ ^[8]re'y-i dil-pezi'leri cümle-i 'āleme şamil olmakdan hālī olmaya ^[9]Fe-emmā lillāhi'l-hamd sultānımıñ tāli'-i mes'ūdlarınıñ te'siri ve ^[10]livā'-i Bosnanıñ sadākat ü diyānetile ma'rūf olan ^[11]ocağ erlerinüñ salāh u diyānetleri tebşir, ^[12]vāsitasıyla 'adū-yı kattāl ya'nī kırāl-ı hazzelehu^[13]llāhü'l-müte'āl a'vārından öşpergar gibi mel'ün-ı nāmdār ^[14]guzātıñ ser-pençesinden ? gücile halās bulup ^[15]bunca alay bayrakları yarar kapudanları ve yonakları ^[16]alınup sa'ādetlü pādişāhıñ cülūs-ı hümāyūnlarından soñra ^[17]evvel varan diller bu bende-i kemterleri cānibinden vāki' olup ^[18]sultānımıñ ayn-ı himmetleri gün gibi zāhir ve baht-i hümāyūn^[19]larındaki kuvvet ü kudretleri her tarikle bāhir olmuşdur. ^[20]Felācerem ekser(-i) guzāt kullarına ve eger bu kemine bendelerine

21b

^[1]mezīd-i 'ināyetden ri'āyetleri ve kat'-ı merātibe müte'allik nice ^[2]himmetleri vücūda gelecek fırsat u ruhsat-günlarıdır. Ve bi'l-cümle ^[3]sultānım hazretleri her hāle a'lemdür. Ve bu hinde bu maküle ^[4]yoldaşlık zuhūrı nādir olduğu ve bu fırsat

biñ yılıñ ^[5]başı idügi müttetikün-‘aleyh ü müsellemdür. Fermân ü ihsân ^[6]mürüvvet-feşân sultânımıñdur.

BAŞLIK^[7]

^[8]Sahâyif-i meveddet âyîn-i nezâketle inşâ ve latâyif-i muhabbet ^[9]kavânîn-i zarâfetle mü’eddâ kılındıktan soñra inhâ-i muhibb-i bî-riyâ ^[10]oldur ki, hâlâ yâr-ı gâr-ı muhtâr ve gam-güsâl-i şîrîn-kâr ^[11]a’nî Mahmûd Çelebi senâkârıñıza, nâme-i letâyif-disâr ve cerîde-i zarâfet-şi‘ârıñız vâsıl olup mazmûn-ı dil-küşâ ve mefhûm-ı ferâh-zedâsında bundan akdem hümâ-yı muhrikâya mübtelâ ve harâret-i garîziyye ile giriftâr-ı renc ü ‘anâ oldıgıñızdan dâ’ire-i ‘akldan dūr ve beşeriyyet ‘âleminden mehcūr düşüp cibillî ve ihtiyârî ve fi‘lî ve ıztırârî hezâr cezbe ve veleh-i bî-şümâr hiffet ü sefeh birle hâşa sümme hâşâ dilberle mülâzemetinden ferâgat ve lezâ’iz-i shehvâniyye ve mu‘âşeret-i nefsâniyyeden istiğfâr inâbet kılup zurefâ-i zamân[?]

22a

^[1]kavlince la’n ü şetme lâyıq ve ‘ayyâşân-ı cihân tarîkince katl ^[2]ü recme müstehak olduğunız mukarrer iken ittifâk-ı sekâmetiñiz ^[3]sıhhate mübeddel ve ekl ü şürb ü nefsâniyyetiñiz mükemmel oldukda ^[4]mehrûlarıñ zülfî sevdâsı süveydâñıza müstevlî olup cân u ^[5]seriñize husûsâ tamarlarıñıza ve siñirleriñize ^[6]bedenle rûh mâ-beynindeki kan gibi intişâr bulup bi’z-zarûre ^[7]ferâgât altına dest-res ve mahbûbân-ı cihân musâhabetlerine bül-heves ^[8]olmağla egerçi ki Hudâdan korkarın ammâ zurefâdan dahi himmet ^[9]umarın deyü tevbeñizi bozmağa dermân ve zevk u safâ ^[10]behresini bulmağa imkân yoklayup şehr-i Selânikiñ fuzalâsında ^[11]ve dükkânlarında kâr ü kisb üzre olan ‘ukalâsından bir çâre ^[12]tecessüs eyleyesiz deyü müşârün ileyh Mahmud Çelebiye minnetdâr olduğunızı ^[13]ve anlar dahi ol şehrûñ Müsevî ‘âlimlerinden ve ‘imrânî kâmillerinden ^[14]igneden iplige su’âl idüp ve illâ sözleri dikiş ^[15]tutmayup ve ulu ve kişi yanında kiçeñiz hiçbir vechle sudan ^[16]çıkmadıgını i’lâm eyleyüp bu diyârda olan hükemâdan dahi ^[17]istihbâr ve derdmendiñ derdine bir çâre istifsâr ^[18]idesiz diyü bu muhlise ilhâh u ibrâm eylemegile bu serhadde

22b

^[1]karîb olan Venedik ruhbanlarına ve kıral vilâyetine ^[2]tâbi‘ Hırvat kıssîslerinden olan bedânedişlere ve sırf ^[3]sarf-ı dilin söyleyen midrepelidli vesâir keşişlere

[4]haberler gönderüp āyīn-i bātıla ve kavānīn-i ‘ātılañızda naks-ı [5]‘ahd ü imāna tağyīr-i tevbe ve hulk-ı imāna çāre var mıdır [6]diyü istihbār olundukda bizüm içimiz de bu makūle ‘ādet [7]ve bunun gibi vāj-gīne hālet müyesser degildür diyü cevābları [8]vāsıl olup, egerçi ki sizden birkaç nevbe bu makūle [9]bī-netīce tevbe sādır ve ‘akābince nedāmet ü ferāğātīñiz zāhir [10]oldıgını bilürdük ve illā sā’yin tevbelerīñiz ekseriyā [11]serhoşla vāki’ olmağla çendān i‘tibār olunmazdı. [12]Bu def‘a dahi has? husūsā killet-i ‘akilla sayıklama [13]hālinde sādır oldığı ecilden evvelā tevbeniñ vücūdı [14]sābit olmamışdur. Bu kande kaldı ki bozmasına dermān [15]tecessüs oluna. Ve bundan mā‘adā eger sizler bizim bildigimiz [16]‘aziz iseñüz zebānıñızdan tevbe lafzı sādır olmak muhāl [17]ve lisānıñızdan evsāf-ı dilberāndan gayri bir kelām sudūra [18]gelmek fāsīd hayāldür. Ve ol mektüb-ı letāyif-disārda

23a

[1]dilber-i sīmīn-berīñiz olan Hüseyin Bālī dahi tevbeniñ halline dermān [2]isteyüp gece gündüz dāmen-der-miyān bir çāre bulmağa şitābān [3]idüğü i‘lām olunmuş. İmdi benim rūhum tevbe bozmanıñ maddesi [4]yine kendülerdedür. Çāreyi yabanda aramak sözü götünden añlamak [5]gibi bir maslahatdır. Nitekim dinilmişdür. Nazm

Her kaçan kim serpile küngāh-ı [6]dilberden etek

Tevbeler bünyādını yikar harāb eyler kötek

Nesr. Ve bi'l-cümle [7]anlar sizi hīn-i mu‘āşeretde bir barmak üzre oynatmağa kādır iken [8]neden gele ki tevbeñizi bozmakda gayrilere muhtāc eyleyeler. [9]Fe-emmā zabt-ı nefse kādır olabilirseñüz bu tevbeñizde sābit-kadem [10]olup yalnız Kütāhiyyeye iken tarīk-i ‘āmm olan Yarık Borgus [11]tarafına dönmeñiz İslāmıñıza münāsibdür. Zīrā dinilmişdür: Bedīhe:

[12]Yegdir erkekden ise baña dişi

Eger agzında kala iki dişi

[13]İştihā derdiniñ emi ...dur

...de kor ādemi ...üñ ...

[14]? tarīkini gözle

Er iseñ itme bokbular bu işi

[15]N’ola zirniñ ma‘deni ma‘deni ise ...

La‘l kāmıdur ...ñ içi taşı

[16]Hayır dirseñ bir özge ‘ālemdür

Şāh-ı mercān olur ...iñ çağışı

[17]Kendüyi kavm-i lūta peyrev ider

Her gulāmpāre güdeniñ ... işi

[18]Nesr: Egerçi ferāgate ve tebdil-i tarīkate kādir degil idükleri [19]ma‘lumdur. Ve illā maksūd hemān bu letāyifdeki me’āl ü mefhūmdur. [20]Hemīşe ol rind-i cihān ve ‘ārif-i cān ālüfte-i mahbūbān-ı zamān

23b

[1]ve āşufte-i sīmīn-berān-ı devrān.

[2]BAŞLIK

[3]Dergāh-ı re’fet-şi’ār ve bārgāh-ı ‘adālet-disār [4]türābına (lā-zāle ‘aliyyen ilā-yevmi’l-karār) ‘arz-ı bende-i bī-mikdār oldur ki [5]hālā Bosna Sancağında kobaş kazāsına tābi’ virbas ve virbaniye [6]ve sane nām üç ‘azīm nehr üzerinde müşeyyed ü müstahkem köprilere ahālī-i [7]vilāyetiñ husūsā ‘amme-i ra’iyyetiñ lā-siyyemā ebnā-i sebiliñ ve guzāt-ı [8]nusret-deliliñ ihtiyāc-ı ?, olmağla bi’l-fi’l Budin [9]Beglerbegisi olan sāhibü’l-hayrāt ve’l-hasenāt, rāğibü’l-mesübāt ve’l-meberrāt [10]Mustafā Paşa kulları mukaddemā Bosna Sancağı begi iken zikr olunan [11]üç nehr üzerine sevāben ve küffāra mihren üç ‘azīm köprü binā itdüm. [12]Fe-emmā büyük sular olup bahār u hazān cereyān u tuğyān üzere olmağla [13]munsabb tecdīd ü ta’mīre muhtāc olup dāyımü’l-evkāt tezmīm olunup [14]‘alā-hālihi terk olundığı takdīrce āyende ve revendeniñ yolları [15]bağlanup hālleri müşkil olduğundan mā’adā küffār-ı bed-girdār vilāyet-i [16]pādişāhīde ‘iyāzen billāh bir cānibe segirtmelü oldukda guzāt-ı zafer-[17]dest-gāh def’ine yetişüp üzerlerine varacak yolları [18]olmayup zikr olunan köprüleriñ vilāyete menfā’ati ve a’dā-i dīne [19]her vechle mazarratı mukarrer olup fe-lā-cerem müşārün-ileyh-i sāhibü’l-hayrāt [20]bu sancakda Nevesi kazasına tābi’ Sane ve Kamangışlu nāhiyelerine

24a

[1]tamām serhadde vāki’ olan ma‘lümü’l-hudūd mülk-i çiftlik ile’l-ān [2]a’dāyı dīn havfinden şenelmek mümkün olmayup husūsā etrāf [3]u cevānibi ‘azīm tağlar ve sa’b vādiler olmağla ekser evkātta re’āyādan [4]hālī kalup yollarında nehb-i emvāl ve

kat'-ı ensāl olduğundan mā'ada ^[5]sipāhisine ancak yedi yüz akça hisse yazılıp fe-
emmā bu makūle ihsānāta ^[6]binā'en husūsā zikr olunan cisrleriñ ta'mirine
mu'āveneten ve ebnā'-i ^[7]sebīlīñ rāhat u itmīnānına sevāben sābiku'z-zikr çifliceği
^[8]avātīf-ı 'aliyye-i hüsrevāniyeden temlik olundığı takdīrce sipāhisine ^[9]dahi sene-
be-sene hisse-i mu'ayyenesi ber-vech-i takdīr virmekle nef'-i küllī ^[10]olup ve bu
tarikle şenelüp serhadde dahi gereği gibi takviyet olunup ^[11]re'āyāsı mu'āvenetiyle
dā'yimü'l-evkāt köprüleriñ ma'müre vü ābādan ^[12]tutulması mukarrer olup sa'ādetlü
pādişāhīñ bu bābdan ecr-i cezīl ve sevāb-ı cemīl ^[13]husūli muhakkak olmağla şol ki
vāki' hāldür 'ināyet recāsına 'atabe-i ^[14]ulyā türābına 'arz olundu. Fermān sadr-ı
'adle merbūtdur. ?

26a

[?]BAŞLIK

^[17]Dergāh-ı şeref-medār-ı sultānī ve bārgāh-ı siyādet-şi'ār-ı ^[18]kişveristānī ki mi'yār-
ı mekādīr-i ümem ve mikyās-ı ^[19]tabākāt-ı benī-ādem husūsā maksim-i erzāk-ı eşrāf
^[20]ve makdem-i sādāt-ı zevi'l-evsāf olmadan hālī degildir.

26b

^[1](Allāhümme sebbithü bi'ş-şeref, bi-hürmetihi men kāle men 'aref) Tebcīl-i ^[2]celīlle
iltisām ve takbīl-i kabīlle ihtirām olundukdan ^[3]soñra ma'rüz-ı evlād-ı Resūl-i
muhtār (salāvātullāhi te'ālā 'aleyhi ^[4]fi-enā'i'l-leyli ve etrāfi'n-nehār) bu yüzdendür
ki Hazret-i Hakīm-i ^[5]Kadīr tabākāt-ı mahlūkātı takdīr ve (بعضها فوق بعض)
mazmūnını, ^[6]kitāb-ı lāzımü't-tefsīrinde tebşīr buyurup herkesiñ lāyık-ı zātı ^[7]ve
şānına münāsib iltifātı mizān-ı 'adāletle mümtāz ve mikyāl-i ^[8]ri'āyetle behre-perdāz
olmağı mücib belki 'ilm ü edeb ve haseb ^[9]u neseb muktezāsınca esāfil ü e'ālī ve
efāzıl u ahālī 'avātīf-ı ^[10]'aliyye-i pādişāhīde bi-kadri hālihīm, lā bī-hasebi āmālihīm
ber-murād ^[11]buyurulmağı müstevcib-i fehm olunmağın tarīk-i 'ilm-i şerīfe ^[12]sālik
ve bizā'a-i 'ilm ü kemāle mālīk olan dā'īler ^[13]zümresinde bī-hasebī'l-menāsib
mekādīr ü merātīb ^[14]gözedilüp meselā müftizādelere ibtidā'en (كل داخل ينفع)
^[15]misdākınca hāric illi teveccūhi enfa' ve kazasker oğullarına ^[16]kırkar akça
medrese virilmek kānūn ve pāy-i taht kadıları ^[17]ebnāsına da otuzar ve yigirmibeşerle
cihet-i tadrīs virilmek ^[18]'ādet-i hümāyūn olduğundan gayri tā dāyeleri koltuğunda

[19]şîr-hāre ve pîrāye-i libās-ı ‘ilm ü fazl u himmetden her vechle [20]āvāre iken babalarına ri‘āyeten ve şeref-i mevleviyyeti sıyāneten

27a

[1]Çelebi ‘ulūfesi ta‘yîn buyurulup kezālik dergāh-ı pādişāh-ı ‘ālem-penāh [2](Allahümme vāle men-vālāhü) kullarından olup dirlige mutasarrıf olanlardan [3]bed’ en yigirmi beşer akça medrese ve otuz akça kazā tevcihi lāyık [4]ve her biri emsāl ü akrāmı içinde mu’anven ü fayık görölüp [5]lākin vücūd-ı ‘āleme bā’is ve nukūd-ı cüd u kereme ābā vü ümmehāt-ı [6]hudūs ü kudemden vāris olan fātiha-i enbiyā vü rüsül [7]ve hātıme-i peyem-berān-ı sübül, sebep-i nüzül-ı (و ما ارسلناك), [8]muhatab-ı (لولاك لولاك لما خلقت الأفلاك), men‘üt-ı "Yāsın ü Tāhā", [9]şeref-bahş-ı zemīn-i Yesrīb ü Bathā, Hazret-i Muhammed Mustafā (sallallāhü ‘ala [10]musalliyeti ‘aşerā), me’vā-yı efnā-yı ‘ālemi tebdil ve āfitāb-ı vücūd-ı azamı [11]ma‘āric-i kurb-ı Hazrete tahvīl buyurdıklarında ümmet-i celilü'l-[12]himmetlerine vasiyyetleri. Kitābu'llāhı evlād-ı kirāmınñ ri‘āyetleri [13]olup sipāriş-i neseb-i kerīmlerini Kur‘ān-ı ‘Azīmān-ı tev’emān ve [14]ensāl-i pākiniñ ‘izzet ü ihtirāmlarını bā’is-i rāhat u amān [15]buyurdudan soñra, (...) āyet-i kerīmesi [16]nāzil oldukda ashāb-ı bā-safā meveddeti lāzım olan [17]ekāribi istiftā idüp, ‘Alī ve Fātımā ve ebnāhümā" diyü [18]cevāb-ı aslı buyurılıp ‘ale'l-husūs evlād-ı kirāmına meveddet ve [19]ebnā-i lāzımü'l-ihitirāmına ri‘āyet, kār-sāz-ı rütbe-i rātibe-i

27b

[1]mağfıret ve esās-endāz-ı kusūr-ı pür-sürür-ı cennet olduğuna [2]ehādīs-i şerīflerinde işāret ve merrāren sipāriş ü işāret [3]olunmuşiken evlād-ı Resülden zuhūr iden ‘ulemā, Çelebi ‘ulūfesinden [4]mahrüm olduklarından mā‘adā, mülāzemetde ve mansıb virildiği zamān da [5]‘avāmm-ı nās ile berāber ve cihet-i şeref ü siyādetleri ‘ālem-i liyākatlerinden [6]zır ü zeber kılunup, halife-i zamānñ hasīb ü nesīb-i dā‘īlerinden [7]iken sār kullarına bezl olunan merāsım-i cezīre bunlardan [8]dirīg olundu. Ve dār-ı āhiretde şefi‘-i ümmet olan cedd-i pāklerinden [9]mevālī-i zamānñ ri‘āyeti ziyāde bulundu. Ma‘a-hāzā cihet-i ‘ilmiyye[10]leri yegān ve şeref-i nesebleri anlardan ziyāde mücib-i i‘zāz-ı [11]bī-gerān idüğü hafı vü pinhān degıldür. Fe-emmā Hazret-i Pādişāh-ı zamān [12]ve zıllullāh-ı sa‘ādet-nişān ki cüybār-ı ‘adāletleri gülistān-ı saltanātı [13]tāze vü mutarrā ve çevgān-ı şāhsār-ı himmetleri küy-ı gonçe-i ‘ātıfeti [14]‘imāme-i

sādāt-ı kirām gibi ser-sebz ü hadrā buyurup, vasiyyet-i Resūlullāha ^[15]mütāba‘at ü ri‘āyet, āl ü evlādına bezl-i himmet buyurmaları ^[16]mukarrer fehm olunmağı mā-cerā ‘arzına cerā’et ve ihtisār-ı kelāmıla ^[17]hasb-i hālimiz rivāyet olunmuşdur. Ümmīdvārız ki bu mevhibe-i ^[18]behıyye ya‘nī evlād-ı resūl hakkındaki ri‘āyet-i ‘aliyye sa‘ādetlü ^[19]pādişāhın dīvān-ı hasenātına mukayyed olup eyyām-ı kıyāmet

28a

^[1]ve hengām-ı şefā‘atde ecdād-ı ‘izāmlarından ziyāde menzilet ve ^[2]nebiyy-i muhtār ‘aleyhi salavātü'l-ebrār huzūr-ı şerīfnde envā‘-ı ^[3]‘izzet ü ri‘āyetle kāmkar buyurular. Li-münşi’ihi

^[4]Sultān-ı cihān iderse i‘zāz

Evlād-ı Resūl olursa mümtāz

^[5]Yā Rab kıl o şāhı rüz-ı mahşer

Ecdād-ı kirāmına ser-efrāz

^[6]MÜNŞİ CĀNİBİNDEN RUMELİ BEGLERBEGİSİ MUSĀHİB MUHAMMED PAŞAYA

^[7]Kerīmü’ş-şān, ‘amīmü’l-ihsān, kerem-kār-ı rast-güftār, hayr-endiş-i ^[8]kāmil, çerāğ-efrüz-ı bī-mu‘ādil Sultānım hazretleriniñ hāk-pāy-ı ^[9]ıksır-mümāsillerine ‘arz-ı hāl-i bende-i ma‘zūl ve senā-kār-ı mecbūr u mecbūl ^[10]oldur ki, devr-i Ādemden tā bu deme gelince her pādişāh-ı ‘ālīşānıñ ^[11]bir musāhib-i fāyiki ve her zillullāh-ı mürüvvet-nişānıñ bir karīn-i ^[12]muvāfıkı mukarrer olup, vüzerā ‘arz idemedikleri ve havf u bīmle ^[13]ketmini ihtiyār eyledikleri umūr u mezālimi ol musāhib nāmına ^[14]olan zāt-ı kām-rān sa‘ādetlü pādişāha ‘arz u i‘lān idüp ^[15]‘arz-ı saltanāta halel viren etvārıñ def‘ine ve hidmet-i ^[16]himmət-i hüsrevāneye lāzım gelen icrā-i Hakkın redd ü ta‘viki ^[17]ref‘ine sebep ola gelüp hem pādişāhı vebālden kurtarmak ^[18]ve hem kendüleri müsāb u me‘cūr kılmak mukarrer olmağla işbu

28b

^[1]zamān-ı sa‘ādet-nişāndaki sultānıñ sa‘ādetlü pādişāh ^[2]huzūrunda kurban menzileti ve irtifā‘-ı şānıla nāfizü’l-kelām ^[3]oldukları merātibile izdiyād-ı rütbeti mukarrer oldukdan gayri ^[4]sāyisler gibi kimseniñ eline bakılmak ve bir mikdār dünyā cıfesi ^[5]içün bir nā-ehli bir fuzūl ehlerinden tercih kılmak vukū‘ ^[6]bulmayup lillāhi’l-

hamd nām-ı şerīfīñiz Mısr u Şām u Halebde belki çāk ^[7]Cezāyir ü Irāk-ı Arabda hayr-endīşligile söylenüp ve herkes ^[8]devām-ı devletīñiz du‘āsına müdāvemmet kılup bu kemter kulları ki ^[9]sābıkā defe‘ātle hāk-pāy-ı sa‘ādetlerine yüz sürmek ve ‘arz-ı ^[10]‘ubūdiyyet idüp merhūm Mustafā Paşa murabbālarından idügi^[11]mizi bildirmek vāki‘ olmışıdı. Pes bu def‘a dört ^[12]yıllık Şark Sefiri hidmeti ve iki yıl dahi āsitāne-i ^[13]sa‘ādet mülāzemeti, bā-husūs sa‘ādetlü pādişāha sunılan ^[14]Nusret-nāme nām mü’ellefemiziñ tertīb ü tehzībi devleti ^[15]ve altı aylık Erzurum defterdarlığında huzāne-i ‘āmireye ^[16]yetmiş yük akça sa’y ü kifāyeti ve kaht u gılā hālinde ‘Osmān ^[17]Paşa merhūmla Erzuruma gelen ‘asākir-i İslām’ıñ zahire^[18]leri cem‘iyyeti ve sekiz yük akça tahmīn olunan kal‘a ta‘mīriniñ ^[19]bir akça ve bir habbe hass olunmaksızın ‘imāreti müyesser olmağıla

29a

^[1]ve bu kullar sa‘ādetlü pādişāhuñ merrāren ve kerrāren ma‘rifet ü fazīletimle ^[2]ma‘lūm-ı şerīfleri olmağla ve def‘-i devlete yalnız bir şikāyetçeyimiz varmayup ^[3]tamām ‘adl üzre deprenmegile cidden ‘azl ihtimāli virilmeyüp Haleb ^[4]ve Mısr defterdarlıkları ümmidinde iken hikmet Hudānıñdur a‘lā ^[5]mansıbdur diyü Bağdād'a gönderilüp ma‘a-hāzā der-i devletden ol ^[6]dahi iltizāmile āhara virilmegin ‘azlimiz haberi bizimle beraber şehre ^[7]girüp bunuñ gibi mihnet ü gamlarla Bağdād çöllerinde kalup, ^[8]mürüvvetlü sultānıma ‘arz-ı hāle müsāra‘at olunmuşdur. Sultānımdan ^[9]lütf u kerem görmedigim takdīrce gayrīlerden husūl-i merām fāsīd ^[10]hayāldür. Ve āsitāne-i sa‘ādaetlerinden behre-mend kılınmazsam bir āsitāna ^[11]dahi ‘arz-ı hāl muhāldür. Mih-ba‘d gayret ü himmet ve ‘ināyet ^[12]ü merhāmet kerīmü‘ş-şān sultānımıñdur.

YİNE MÜNŞİ CĀNİBİNDEN ^[13]VEZİR-İ ‘AZİMÜ‘Ş-ŞĀNA YAZILMIŞDUR

Sākin-i sadr-ı vezāret, ^[14]sālik-i rāh-ı ‘adālet, vekīl-i celīl-i felek-rütbet, ^[15]vezīr-i müşīr-i melek-haslet, lütf ü kerem cevherleriniñ ^[16]kāmı, re‘fet ü ‘ināyet dūrer-i şehvārınuñ bahr-i bī-gerānı, ^[17]hazret-i sultān-ı azzamAllāhü te‘ālā şānehu ve sānehu bi'l-lutfi ^[18]‘ammā şānehu hāk-pāy-ı sa‘ādetleri telsīminden soñra savb-ı ^[19]bā-savāblarına ‘arz-ı bende-i sādiku'l-cevāb oldur ki

29b

[¹]selātīn-i ‘izām-ı kirām verā-i hicābda mahfūzū'l-makām olup [²]vüzerā-yı ‘adālet-encām zümre-i celīlesini icrā-i hakka kā'im-makām [³]ve isgā-i kazāyā-yı mutlakada nāyib-menāb-ı sa‘ādet-fercām [⁴]kılmakdan murād zulmeden def‘-i zulme anları tevkīl ve mazlūmlardan [⁵]ref‘-i semt-i sīteme her birini nasb-ı cemīl-i bī-‘adīl idüp hatta [⁶]vezīr günāh-kār ma‘nīsine gelüp cürm mürādifi olan vizr lafzından [⁷]müştakk olmağla bir vezīr ki zimmetine lāzım gelen icrā‘-i hakda [⁸]ihmāl eyleye, ol cürm ü günāhı kendüye tahmīl itmiş olur. Fe-emmā [⁹]yevmü's-su’alde vekīl ü mü’ekkel ma‘an olurlar. Fi'l-^[10]vāki‘ herkesiñ pādişāha eli irişmez, yazub sunmağla dahi [¹¹]nāvek-i ‘arz-ı hāli isābet pütesine düşmez. Bu takdīrce derd-i [¹²]zulmüñ çāresi vüzerā‘-i dād-gerden olur ve pādişāhlarıñ ‘adl-i [¹³]şāhidine nezzāresi vükelā-i rüşengüherden ‘arz [¹⁴]u terbiyetle vüçüd bulur. Binā’en ‘alā-zālik bu bende-i hakīr [¹⁵]u ser-efkende-i ‘ālī-şehīr on beş yıl ?-i ‘ilm-i şerīfe [¹⁶]hidmet ve akrānım ve emsālim hālā mevālī-i ‘izām pāyelerinde [¹⁷]müsbet yigirmi yıl dahi gāh kalem ü inşāyla ‘arz-ı kudret [¹⁸]ve gāh hıdemāt-ı tīg-ı düşmen-rübāyıla Rumeli serhadlerinde [¹⁹]isbāt-ı şecā‘at eyleyüp Merhūm Sultān Süleymān Hān ve mağfūrūn-leh

30a

[¹]Selīm Hān zamānlarındaki hidmetden mā‘adā sa‘ādetlü pādişāh-ı [²]‘ālem-gīr ve zıllullāh-ı ma‘delet-serīr zamān-ı hümāyūnlarında [³]dahi dört bin tımar defterdārlığıyla şark seferlerine [⁴]müdāvet ve iki sene tamām ‘arz-ı ma‘rifetle südde-i sa‘ādete [⁵]mülāzemet ve te’lif idüp sundığım Nusret-nāme’niñ tezhīb ü [⁶]terbiyetine cidd-i himmet itmegile karīha-i sarīha-i pādişāhīden [⁷]Erzurumuñ māl-i defterdārlığı ‘ināyet buyurulup ol diyārıñ [⁸]kemāl-i kaht u gılāsına rāst gelmegile ve zahāyir cemi‘ne me’mūr [⁹]olanlar edā‘-i himmete kādir olamamağla bu bende āhūr-ı hümāyūna [¹⁰]mā-melekimi bezl idüp ve gılālden gılāyı def‘ için ziyāde [¹¹]bāhāyile alup noxsānına bey‘ itdirüp ‘umūmen ‘asākīr-i İslāmı [¹²]azıklandırıp ve iki üç seneden berü kimse iltizām eylemeyüp [¹³]emāneten zabt itdirilmege ‘öşr-i ‘āşir hāsıl u mahsül [¹⁴]virmeyen yedi pāre mukāta‘atı hüsn-i tedbīr ü istimāletile [¹⁵]yarar tālībleri yetmiş yük ziyāde ile der-‘uhde kılop [¹⁶]bunca hıdmetler itmişken ve Erzuruma defterdār olanlar [¹⁷]ile'l-ān Halebe ve der-i devlete kalka gelmişken Bağdād gibi [¹⁸]bu‘d-i mesāfeye gönderilüp ol dahi der-i devletden āhara virilmegin

30b

[1]‘azlimiz haberi kendümüzle ma‘an Bağdâda dâhil olup bu makûle [2]gadr-i ‘azîm ve cefâ-yı elime giriftâr olmuşuzdur. Pes bu bende-i [3]senâ-kâr bunca ma‘ârif ü fazîletle ve yigirmi yıldan berü üç [4]pâdişâh-ı ‘azîmü’ş-şâna hizmetile ve on sekiz pâre [5]mü’ellefâtımız olup Rûmuñ Monlâ Câmîsi’dür diyü cemi‘-i [6]memâlikde şöhetile mezkûr ve ma‘rûfiken bu bendeye âhar [7]mansıb tevcîh olunmamak bunca defterdârlar içinde bir ehl-i [8]kemâl sıgmamak ve Erzurumda vücûda gelen hizmetler bilinmemek [9]eger lâyıq-ı dîn ü devlet ise ne söz! Emir Allâhıñ ve fermân [10]pâdişâhıñdur ve illâ hâşâ ki bu mertebelere ruhsat-ı [11]‘âliyyeleri ola ve fetihnâmesin te’lîf iden ‘Âlî kullarınıñ [12]altı aylık defterdârlıkdan ‘azline rızâ-yı hümâyûnları sudûr bula. [13]Mercûdur ki Mekke-i Mükerrreme’ye icâzet buyurılıp sedd-i ramak [14]içün bir mikdâr vazîfe ta’yîn buyırıla. Ve eger tekâ‘üde liyâkâtiñ [15]yokdur, husûsâ ‘ilm ü fazla müte‘allik cerâyimiñ hadden artukdur [16]buyurılırsa el-hükmü lillâh! Hırka-i tecrîde girüp mücâvir olmak [17]ve devâm-ı devlet-i pâdişâhiye ol tarikle iştiğâl kılmak enseb [18]ü emkendir. Zîrâ her ne güne mansıb virilürse dâniş [19]ü binîşime binâ’en envâ‘-ı cevî ü cefâları gün gibi rûşen ve mu‘ayyendür. (El-hayru mâ-ahtârehullâh.)

36b

[9]Dergâh-ı semâ-mümâs ve bâr-gâh-ı gerdün-esâs türâbına ki hemvâre [10]mikyâs-ı mürâdât-ı enfâs ve maksim-i erzâk-ı efâzıl-ı [11]enâsdur. ‘Arz-ı bende-i pür-sipâs oldur ki hâlâ Şâm-ı cennet-[12]makâmnda mütevattın ve mazânn-ı icâbet-i da‘vât olan makâmat-ı [13]müteberrikede vüfûr-ı himmet ve nüşûr-ı kerâmeti müte‘ayyîn-i sulehâ-i [14]büzürg-vâr ve etkiyâ-i perhîz-kârdan bâ‘is-i ruk‘a-i [15]senâ-hânî Monla Muhammed Şirvânî dâ‘ileri letâyif-i fûnûn-ı [16]zâhire ile ma‘mûr ve ma‘ârif-i ‘ulûm-ı bātına ile meşhûr [17]lâsiyyemâ zümre-i huccâc ve firka-i züvvâr-ı zevi’l-ibtihâc [18]hakkında her zamân nush u irşâdı ve vâridîn ü sâdırîniñ

37a

[1]kendiden istinsâh u istimdâdı mebzûl ü mevfûr olup [2]envâr-ı kerâmet ile mir‘ât-ı hilkati mücellâ ve âsâr-ı hidâyetile sıfat-ı [3]cibilliyeti muhallâ bir azîz-i bî-riyâ ve sâlik-i salâh-ilticâ oldukdan [4]mâ‘adâ bu def‘a i‘lâ-i kelimetullâhi içün ve (...) [5]fermânına itâ‘at ü imtisâl gösterüp küffâr-ı Engûrusa vâki‘ [6]olan gâzâlarda hâzır

ve seyf-i du‘âyile müzâheretinden gayri ^[7]silâh-ı vegâyırla dahi mu‘âveteni zâhir ü bâhir olup ‘alelhusûs ^[8]mücâhidîne mesûbât-ı cihâd tergîb ü tafzîl ve guzât-ı ^[9]muvahhidîne ucûr-ı mevfüre-i gâzâyı tavsîf ü tafsîl iderek ^[10]müsâferet şedâyidini lezâyiz-i ‘ibâdât gibi i‘tibâr ve metâ‘ib-i ^[11]bedeniyye-i dîn-i mübîn gayretine hezâr şevk ü garâmıla ihtiyâr ^[12]idüp fe-emmâ kesret-i evlâd ü ‘iyâl intizâm-ı ma‘âşına ihtilâl ^[13]virüp kût-ı yevmiyyelerine vüs‘at ve cihet-i ma‘îşetlerinden ^[14]def‘-i killet için sadâkât-ı hüsrevânenen istid‘â-i ^[15]‘inâyet idüp fi-nefsi’l-emr lâyıık u müstehakk-ı en‘âm-ı ^[16]nâ-mütenâhî ve sezâ-vâr-ı ihsân-ı bî-gerân-ı pâdişâhî olduğı ^[17]gün gibi zâhir olmağın (‘alâ mâ-hüve’l-me’hül (...) ezyedü mine’l-^[18]mes’ûl) şâdkâm u behre-mend ve muhassilü’l-merâm u ercemend ^[19]buyurulmak ricâsına ‘atabe-i ‘ulyâ türâbına ‘arz olundu.

45a

^[11]HALEB BEGLERBEGİSİ ?

^[12]Dergâh-ı ‘adâlet-bünyâd ve bârgâh-ı nisfet-mu‘tâd ki melâz-ı mazlûmân-ı ^[13]‘ibâd ve müzîl-i ashâb-ı şirret ü fesâddur, ‘arz-ı bende-i hâkî-nihâd ^[14]oldur ki bu kulları vilâyet-i Halebe dâhil ve kibâr u sığârın ahvâl ^[15]ü etvârına kemâl-i vukûfla vâsil olaldan berü etrâf ü eknâfdaki ^[16]kuzât ü vülât ve nefsi-i Halebde mütevatın olan a‘yân ü sikât ^[17]ızhâr-ı tarîk-i sedâda bir vechile ictihâd eylediler ki yakın zamânda ^[18]erâzil-i enâm ve esâfil-i ‘avâmdan bir şahs-ı denî vü nâkâm ^[19]iken gâh etrâf subaşılârina ‘aseslikle ve gâh kuzât-ı ^[20]kasabaya muhızrılık ve tercemânlığıla a‘vân-ı ‘avânîye yed-i rüşvet ^[21]ve huddâm-ı hükkâma muharrik-i fesâd u şenâ‘ât olan Tercemân ‘Osmân

45b

^[1]nâm bed-baht u bed-gümân için nevâhî ve kurâdaki eşkiyânun yatağı ^[2]ve şirret ü tezvîr ü telbîsün menba‘ı ve ocağıdur diyü salbine emr-i ‘âlî ^[3]vârid olmuşiken ol târîhde Haleb Beglerbegisi olan Dervîş ^[4]Paşa mezbûruñ külli mâlını ekl ü irtişâ kendüyi katılden halâs ^[5]itdükdên mâ-‘adâ hezâr iftirâ vü bühtânda vâlî altındaki eşirradan ^[6]şehâdet-i bî-bünyânile salbine emr-i şerîf îrâd idenleri dahi ^[7]birer tarîkile katlı itdirüp bu minvâl üzre tegallüble her gelen ^[8]Beglerbegilere tercemân ve mâli defterdârlârina celb ü ahzâ müte‘allik ^[9]hidmetlerde dâmen-der-miyân ve ehl-i şer‘a dahi sûret-i hakkıla ^[10]nümâyân olduğı ecilden beş on yılın içinde yüz biñ mikdârı

[11]filoriye mālīk ve kırk elli biñ filorilik ‘akār u emlakile tasallut [12]ve tegallüb tarīkine sālīk olup bir mertebede kudret ü kuvvet [13]bulmuşdur ki nefsi Halebde ve nevāhīsinde vākī‘ olan evlād-ı [14]‘Arabda tercemān-ı mezbūra rüşvet ü bartilla gelüp icāzet [15]almayınca kimse kimseye kız virmek veyahud āhardan kız alup [16]oğul evermek muhāl mertebelerde olmağıla ‘Osmānlık su‘bānlığa [17]mübeddel ve yigirmişer ve otuzar biñ altuna kādīr yarar kullar ile [18]husūsā serhad gedikleriniñ birinden ‘Osmān nāmına bir emr-i şerīf [19]tedārük itmegile ze‘āmet nāmı dahi muhassal olup vilāyet-i Haleb

46a

[1]fukarāsını hattā ekābir ü meşāyih ü aḡniyāsını āteş-i cevr ü zulmile yakup [2]yandırmadan ve tiryāk-i ‘adl ü dāda teşne olan mazlūmları semm-i kātīl [3]ve zehr-i helāhil kāselerine kandırmadan dakīka fevt etmedikden [4]mā‘adā ahālī-i Halebden erba‘īn nāmıyla meşhūr kırk nefer eşirrä ki [5]her biriniñ taht-ı yedinde ikişer üçer yüz mikdārı eşkiyā mukarrerdür. [6]Merkūm ‘Osmān anlara dahi serdār-ı şe‘āmet-nişān olup ehl-i Hak [7]müslümanlardan her kim kendü hakkında kıyl ü kāl ve mezālīm ü mahāyīfine müte‘allik [8]makāl iderse zikr olunan erba‘īniñ birkaçına işāret idüp [9]derhāl isnādāt-ı bī-me‘āl ile mezbūruñ māl ü menālını ehl-i ‘orfe [10]tu‘me-i helāl mertebesinde ekl itdürdükden gayri etrāfdaki [11]eşirräya dahi işāret idüp ya tımarçegine giderken veyahud [12]nefs-i Halebde mesācid ü cevāmī‘den ‘işā namāzını kılup gelürken [13]katl itdürmesi mukarrerdür. Lāsiyyemā cemī‘-i mukāta‘ātı tamām mülk idinüp [14]iltizām iden ümenā ve mültezimīn şart-ı iltizāmlarında kendüyi nāzır [15]istemedükleri takdīrce eşirräyi tahrik idüp kesr-i iltizāmlarına [16]sebeb olmak ve süret-i Hakdan görinüp nice şikāyetçiler düzüp [17]husūsā māl-i defterdārları kendiniñ kabzında olmağıla murādına [18]göre añladup ruk‘a-i ber-mücib bulmak muhakkakdur. Ve bi‘l-cümle lāzımü’s- [19]salb vācibü’s-selb menba‘-ı eşirrä merca‘-ı eşkiyā bir müfsīd-i

46b

[1]bed-likādur ki mu‘īn ü zahīr ve sened ü dest-gīr olduğu Ba‘īr nām [2]re‘īs-i kuttā‘u-t-tarīk ve aña mu‘ādil niçe gümrehān-ı bī-tevfik mezbūruñ [3]kelāmına mesābe-i emrde imtisāl itmekle ‘iyāzen-billāh vāsıl olduğu [4]māl ü menālını havsalasında ketme mecāl olmayup mazill ü zāl [5]olduğı takdīrce celālī misāl kırk elli biñden ziyāde

‘üryân-ı ^[6]bed-fi‘âl kendüye peyrev olmak ve etvârı nâ-üstüvârına mütâba‘at ^[7]semtini farz u vâcib bilmek dâ‘ire-i tahkîke yetişmişdür diyü kibâr ^[8]u sığâr bi-esrihim şehâdan ve ihbâr itdükleri ^[9]sebebden ve bu diyârda vâfî olan hükkâm u kuzât-ı ‘adâlet-encâm ^[10]dahi bu mazmûna muvâfîk ‘arzlar tastîr itdükleri ecilden vâki‘-i hâl ^[11]südde-i seniyye-i ‘adâlet-me’âl türâbına ‘arz olundu.

[12]¶

Hâk-pây-i sa‘âdetlerine ki tütüyâ-yı a‘yün-ı ^[13]a‘yân ve rüşenâ-i dîde-i rû-şinâsândur rüzân u ^[14]şebân devâm-ı devlet-i ebed-peyvend ve rif‘at-i sa‘âdet-^[15]mend du‘âlarına muvâzabat u iştigâle ihdâ olunup sa‘âdetlü ^[16]pâdişâh-ı İslâm (e‘azzallâhu ensârehu ilâ-yevmi‘l-kiyâm) hazretlerine ^[17]sâdik-ı hayr-hâh ve muhikk u munsif-ı bî-iştibâh olan sultânım ^[18]hazretlerine ‘arz-ı hâl-i dâ‘î-i sâdiku‘l-akvâl oldur ki selâtin-i ^[19]âl-i ‘Osmândan zuhûra gelen pâdişâhân-ı ‘izâm ki kemâl-i ‘adâlet

47a

^[1]ve ahâlî-i ma‘ârifî ri‘âyet ü rağbetle cümleden meşhûrları ^[2]İstânbül fâtihi Sultan Muhammed Hân ve Sultan Bâyezîd Hân (‘aleyhimü‘r-^[3]rahmeti ve‘l-gufrân) hazretleridür ki zamân-ı devletlerinde ‘ulemâdan ^[4]ve kemâl ü ma‘rifetile nâmdâr olan ashâb-ı inşâdan niçe kâmiller ^[5]zuhûr eyleyüp vüzerânın hüsn-i tesbiyetiyle niçe ri‘âyetler ve cenâb-ı ^[6]pâdişâhîden gündün güne güne iltifâtlar ve rağbetler kılın gelmişdür. ^[7]Aña binâ‘en ol târîhde erbâb-ı ma‘ârifden te‘lifâta kâdir olanlara ^[8]nihâyet yogîdi. Velâkin şimdiki hâlde sa‘âdetlü pâdişâhımızn ^[9]‘adâlet ü kudreti ve vilâyet ü memleketi ve müstehakk-ı ihsân olanlara ^[10]ri‘âyet ü sehâveti ecdâd-ı ‘izâmından ziyâde iken neden ki ^[11]zamân-ı devletlerinde ashâb-ı ‘irfân kalmamağla cümleden nişâncılık ^[12]hidmeti ‘ulemâdan ve fuzalâdan sâhib-kemâl münşilere virilegelüp ^[13]divân-ı pâdişâhîde müftî-i kânûn ol mansıbdâ istihdâm ^[14]olunan zât-ı fazîlet-nümün iken hâlâ Hamza Çelebi nâm ^[15]şahsa nişâncılık hidmeti fermân olunmuş ki Hamzayı hemzedden ^[16]seçmez ve Hümeze Süresin okumak bilmez. Pes divân-ı ^[17]pâdişâhînin hürmeti ve nişâncılık ‘arzınıñ sıyâneti öyle ^[18]deñlidür ki ri‘âyet-i hâtır için veyâhud kitâbet tarîkinde ^[19]eskiligiyçün anuñ gibi şahsa nişâncılık virile ve tevkî‘-i

47b

[1]refi' hidmeti ol maküle nādāna revā görüle. Farzā 'Acem şāhından [2]veyāhud Buhārā pādişāhından nāmeler gelse ol nāmeleriñ tercemesi [3]fermān olursa cevāblarını yazmak degil ki mefhūmını terceme kılmak [4]müyesser ola. Ve nişāncılık bir mansıbdur ki ehil olanlara mahsūs [5]olup hatta küttāb-ı zevi'l-elbāb içinde ashāb-ı istihkāk [6]zuhūr itmedügi takdīrce kuzāt u müderrisinden birine virilmek [7]anlardan dahi sezāvār kimse yogise diyār-ı 'Acem ve vilāyet-i 'Arab [8]ser-tā-kadem yoklanup ve sūret-i fenāda bulunan nemed-pūşlar [9]bile tettebbu' kılınup müstehakkına revā görülmek farz mesābesinde [10]idügi müttefikun-'aleyh-i cumhūrdur. Felā-cerem bu kemīne kulları ki [11]bi'l-fi'1 Halebde Tımar Defterdāri olup üç yıldan berü [12]ol maküle 'āyidesüz hidmetiyle kalup hālen ki feth-i Şirvān [13]ve ta'mīr-i Kars ve tahrīb-i Revān senelerinde 'asākīr-i mansūre [14]ahvālini yazub Nusretnāme nāmı ile müsem mā bir latīf kitāb [15]idüp inşāallāh sa'ādetlü pādişāh-ı 'ālem-penāh hazretlerine [16]arz-ı arsa-i 'izzet-i destgāh kılındukda umūr-ı saltanata [17]müte'allik ne maküle hidmetler ve dikkatler kılındügi ve revāfiz-ı [18]şeytānet-sipāh darbet-i tīg-i ser-fīzle helāk ü tebāh [19]kılındukdan mā'adā nīze-i berā'a-i berā'at-güvāh ile zahm-horde-i

48a

[1]bī-iştibāh oldukları kemā-yenbağī ma'lūmları olur. Ve bi'l-cümle bu bī-[2]vücūd kulları henüz sinn-i erba'īnle mu'ammer ve nevrüz-ı bahār-ı zindegānī [3]ve nīrüz-ı bihrüz-ı hamsīn-i emānī fevākihinden bī-behre vü bī-hīre [4]idügi mukarrer iken fenn-i inşāda Enīsü'l-kulub, Rāhatü'n-[5]nüfūs, Nādirü'l-mehārib, Nusretnāme, Heft-Meclis, [6]Tuhfetü's-sulehā, Hilyetü'r-ricāl, Menşe'ü'l-inşā, Zübdetü't-[7]tevārīh nām okunur yazılır şöhre-i āfāk, meşhūr-ı Sifāhān [8]u Irāk tokuz pāre mü'ellefātım ve yine fenn-i nazımdan Riyāzü'l-[9]irfān, Tuhfetü'l-uşşāk, Mīhr ü Māh, Mīhr ü Vefā, Dīvān-ı Türkī, [10]Dīvān-ı Fārisī nām altı cild musannefātım olup fe-emmā cenāb-ı [11]müstetāb-ı Hākānīden iltifāt u ri'āyet ve tevkī'-i refi' hidmetiyle [12]kemā-yenbağī ihtirām u rağbet buyurulduğı takdīrce gündengüne [13]niçe āsār-ı büzürgvār zuhūr eyleyüp zamān-ı devletlerinde şu maküle [14]bir kulları mahz-ı rağbet ü iltifātlarıyla zuhūr itmişdür, diyü [15]devr-i kıyāmete dek söylenmek belki tā şark u garbda āfitāb-ı [16]midhat ü tavsīflerininūñ ziyā-yı 'ālem-tābına bā'is bilinmek mukarrer [17]iken ile'l-ān vüzerā-i 'uzemādan ve vükelā-i küberā-i üdebādan [18]bu bendeyi hakk-ı edāyla

terbiyet ve hasb-i hālimizi ve ma‘ārif^[19]u kemālimizi kemā-yelik-i tahkikle rivāyet ider bir muhikk ü munsıf-ı

48b

^[1]sāhib-sa‘ādet bulunmamağla kenār-ı mansıblarıyla ayakda kalup ^[2]irādetullāh ise efrād-ı nev‘-i beşeri birbirlerine sebep-i zāhirī ^[3]halk itmegile mücerred bizim ‘arz-ı hālimiz netice virmeyüp sa‘ādetlü ^[4]pādişāhuñ hayr-hāh-ı bī-iştibāhı ve sa‘ādet ü istikāmet ^[5]ile meşhūr olan mukarreb kullarından sultānım gibi bir merd-i dil-hāhī ^[6]zuhūrımızı murād idinüp yā dergāh-ı a‘lā mansıblarınıñ birisiyle ^[7]veyāhud mülāzemete ve kat‘-ı merātibe bā‘is olmamağičün ‘azl nāmındaki ^[8]derd ü belā meşgalesiyle sūdde-i sa‘ādete varmamıza emr-i ‘ālīşān ^[9]gönderilüp neşv ü nemāmıza derūn-ı dilden cell-i himmet ve zuhūr ^[10]u intimāmıza cān u gönülden takayyüd-mücibü'r-rağbet buyurmadılar ki ^[11]husul-i merām ve menāsıb-ı dünyeviyyeden biri ile vusul-i behre ^[12]vü kām müyesser olup bir çerāğ uyandırırıldı ki rüzgār-ı ^[13]zürkār anı söyündüremezdi. Ve celb-i māl ve tama‘-ı bī-me‘āle ^[14]mahmül olmayup bu vaz‘ı görenler tahsīn ü āferīnden gayri ^[15]söz söyleyemezdi. Bā-husūs sūret-i mārifetde bir ‘imāret ^[16]ihyā itmiş olurlardı ki mütevellī ve rābī istemez ve nāzır u ^[17]kātib dağdağalarını kabül itmezdi. Ne bināsı ta‘mīr ü termīme ^[18]muhtāc olurdı ve ne māl-ı vakfi bel‘ ü ketm olunup mürtezikāsı ^[19]rakabe mihnetine giriftār olurdı. Andan mā‘adā sāl-be-sāl

49a

^[1]ne maküle mü’ellefāt-ı fasāhāt-misāl iderse içinde nām-ı ^[2]şerīfleri hayırla añılandır. Ve zāt-ı kerem-girdāları: (...) ^[3](...) mücibince devr-i kıyāmete dek evsāf-ı ^[4]hamīdeleri dillerde meşhūr olurdı. Bu dahi ‘ilm-i şerīfe ^[5]hafī olmaya ki hālā Van serhaddinde Bitlis hākimi olan ^[6]Şeref Hān kızılbaş-ı evbāş tarafından rū-gerdān olup mahrūse-i ^[7]Vana çıkdıklarında serdār-ı sābık merhūmdan mesfūre berāt-ı ^[8]‘ālī-şān ve muhabbet-nāme-i tehniyet-nişān gönderilüp lākin mezbūr ^[9]Hān gāyetile ehl-i ‘irfān ve vilāyet-i ‘Acemdeki hanlar içinde ma‘ārif ü ^[10]kemāletile müşārün ileyhi bi’l-benān olmağın berāt ü nāmeniñ ^[11]inşāsına hayrān ve mūnderic olan sanāyi‘ ü bedāyi‘e nigerān ^[12]olup vilāyet-i Rūmda bu maküle münşī-i sāhib-kemāl ^[13]olurmuş diyü ta‘accüb itdükde mīr-i mīrān olan Hüsrev Paşa ^[14]Vilāyet-i Rūmda ne hūnerverler ve ne fezāyil ü ma‘ārif sāhibi ^[15]sūhanverler var diyü cevāb

virüp lâkin Şeref Hân ızhâr-ı ^[16]fazilet ü 'irfân kılup: "Biz Rûmı bilirüz ve ashâb-ı nazm ^[17]u nesrden ne makûle rûşenâsânı var idügin idrâk ^[18]kıluruz. Fe-emmâ çünki müdde'ânız sâdik ve sibâk u siyâk-ı ^[19]kelâmınız da'vânıza mutâbıkdur. Neden ki şimdiye dek diyâr-ı 'Aceme gelen

49b

^[1]mektûblar husûsâ Sultân Bâyezîd Hânîñ halâsı içün yazılan nâme-i ^[2]nâ-meslûblar bu gûne inşâyıla olmaya ve 'Acem şâhına gelen mektûblarda ^[3]bedâyi'-i belâgat ve sanâyi' ü fasâhat gûn gibi zuhûr bulmaya" ^[4]diyüp pâşâ-yı mezbûrı mülzem ve vâsf-ı zımnîsini musarrah zemm ^[5]mesâbesine ırgürdi. Ba'dehu bu münşîñüñ dirliği nedür ^[6]ve mansıbınıñ 'âyidesi ne mikdâr nesnedür diyü sordukda ^[7]anlar dahi tımar defterdârı olduğımızı ve seksen biñ akça ^[8]yazar hâsıla tahsîl-i sedd-i ramak kılduğımızı bildirüp ^[9]felâ-cerem Hân-ı mümâ-ileyh muhterem yine bast-ı kelâm-ı pür-kerem kılup: ^[10]Hayf ü dirîğ ki ehl-i kemâle râğbet olunmaz imiş, aña binâ'en ^[11]Rûmda ashâb-ı fezâyil bulunmaz imiş. Ammâ hâşâ sümme hâşâ ^[12]ki bu vaz'-ı dîl-gîr sa'âdetlü pâdişâh-ı gîti-serîr hazretlerinden ola ^[13]ve bunuñ gibi naks-ı şân anlar makûlesi şehriyâr-ı mürüvvet-feşân ^[14]cenâbına şeyn ü 'ayb idügi kuvvet-i zuhûr bula. Lâkin bu taksîr ^[15]vüzerâsından ve ğabâvetile muttasıf olan vükelâsındandır ki ^[16]bunuñ gibi merd-i kâmilleri hüsn-i terbiyet itmezler ve lâyıq-ı ^[17]pesend ü tahsîn olacaklayn ri'âyet itdürmezler, diyü kendüsi ^[18]cevâb virmişdür. Felâ-cerem şimdiki hâlde 'asâkir-i zafer-me'âsir ahbârıyla ^[19]südde-i sa'âdete müteveccih olan fülân dâ'ileri bu senâkârüñ

50a

^[1]her hâlinde vâkıf ve kemâl ü ma'rifetine 'ârifdür. Zâhir budur ki 'ilmi ^[2]müte'allik olduğu nesneyi ketm eylemez ve su'âl buyururlarsa ümmüddür ki hasb-ı ^[3]hâlimiz takrîr ? itmez. Ba'de'l-istimâ' fermân-ı 'âlem-mutâ' ^[4]ol zât-ı şerîf-i bâhirü'l-irtifâ' cenâbına menütdür.

53b

^[3]BAŞLIK

^[4]Ehl-i kemâle râğbetlü ve ashâb-ı istihkâka ^[5]himmetlü kerem-kâr, ma'delet-girdâr, Sikender-vakâr, Cemşîd-i ^[6]iştihâr, a'nî Hazret-i Şehzâde-i 'âlem-medâr

hazretlerinüñ ^[7]hāk-pāy-ı sipihr-iktidārlarına ‘arz-ı bende-i bī-mikdār oldur ki ^[8]beş yıldan berü vilāyet-i Halebiñ tımarları defterdārı ^[9]olup sâbıkan Lala Paşa merhüm şark cānibine serdār oldukda ^[10]Cenāb-ı pādīşāhiden münşī ta‘yīn buyurulup bu anā gelince tīg u kalemi ^[11]ile hıdemāt-ı pādīşāhīde bulunan rāfi‘-i ruk‘ā-i du‘ā Ālī Mustafā ^[12]bendeleri her fenden behre-mend ve nazm u nesr fazāyilinden ercemend ^[13]on sekiz pāre kitābuñ mü‘ellifi husūsā şark seferlerine müte‘āllik ^[14]Nusretnāme nūm mücelled-i mestetābuñ musannifi olup sâbıkā cedd-i ^[15]büzürgvārları merhüm Sultān Selīm Hān (tābe serāhu) hazretlerinüñ ^[16]divān-ı ‘ālıleri kitābetine istihdām olunup ba‘dehu Bozdağa ^[17]gelüp sa‘ādetlü pādīşāh-ı ‘ālem-penāh hazretlerine iki cild kitāb ^[18]sunup bu zamāna gelince dā‘ī-i devletleri ve ‘ibād-ı ‘ināyet-^[19]mu‘tādları zümresiniñ sâhib-ma‘rifetleri olmağla

54a

^[1]bu def‘a dahi sūr-ı sūrūr-āmīz-i sultāniye bir latīf ü makbūl ^[2]pesendīde ve gayr-i medhūl kasīde nazm idüp gönderüp lākin ^[3]‘izz-i huzūr-ı pādīşāhiye vusūlı ma‘lūm olmamağla tekrār bir nüsha^[4]sını dahi bāb-ı sa‘ādet-me‘ābları tūrābına ithāf için ihzār ^[5]itdükden gayri ol sūr-ı sultāniniñ envā‘-ı sūrūr u meserretini ^[6]ve sa‘ādetlü pādīşāhuñ kibār u sığāra bezl-i ni‘met ü himmetini ve eyyām-ı ^[7]sūrūr-ı hümāyūnda zuhūra gelen ‘acāyibi ve nādire māhiyye cinsinden ^[8]kemāhī manzūr-ı pādīşāhī olan garāyibi bir a‘lā kitāb idüp ^[9]nām-ı mergūbını "*Cāmi ‘ü'l-Buhūr der-Meclis-i Sūr*" koyup ^[10]şimdiki hālde ‘atabe-i ‘ulyāları tūrābına ithāf ve ‘arz için ^[11]müteveccih olmuşdur. ‘İlm-i şerīfleri muhītdür ki bu āna gelince ecdād-ı ^[12]‘izāmları (enārallāhu kuburahum) şehzādelerine bunca sūr-ı sūrūr-^[13]āmīz ki eylemişdür safahāt-ı rūzigārda yazılıp zabt olunmağın ^[14]bi'l-külliyeye āsarı ferāmüş olunmuşdur. Lillāhi'l-hamd bu devlet şöhret ^[15]‘izzetlü şehzāde-i kām-baht hazretlerinüñ cem‘iyyet-i pür-rağbetlerine ^[16]vāki‘ olup bu makūle bir latīf kitāb evsāf-ı haseneleriyle ^[17]müretteb ü müstetāb kılınmışdur ki elden ele gezüp tā Hind ^[18]ü Sind pādīşāhlarına yetişüp bi'l-cümle memālik-i rub‘-ı meskūnı ^[19]bahr-ı muhīt gibi tolaşup sa‘ādetlü pādīşāhımızniñ kudret-i tāmmesi

54b

^[1]bilinmege ve şehzāde-i civānbaht hazretlerinüñ rağbet-i kāmīleleri ^[2]gün gibi şark u garbda zuhūr itmege sebebdür. Pes bu bende-i hakīr ^[3]ol āsitāne-i ‘ulyā kulları

içinde emekdâr u pîr ve muhtâr u ^[4]rüşen-tedbîr olmağla ‘arz u i‘lâmına cür’et olunmuştur. ^[5]‘Âlî kulları iltifât-ı ‘âliyyeleriyle ber-murâd olacak ve çerâğ-ı maksûdı ^[6]hânedân-ı ‘inâyetlerinde pür-nûr kılınacak lâyı-ı ri‘âyet ve sezâvâr-ı ^[7]merhamet ü şefkat, ehl-i kemâl ve huçeste-hisâl du‘â-gûylarıdır. ^[8]Fermân-ı ‘âlîşân ve mürüvvet ü ihsân hazret-i şehzâde-i kâm-rân ^[9]cenâbına menûtdur.

57b

^[4]BAŞLIK

^[5]Müşkil-küşâ, âkil ü dânâ a’nî oğlum Zeyrek Ağa hazretlerine ^[6]sa‘âdetlü pâdişâhımızñ devâm-ı ‘ömr ü devletleri du‘âlarından ? inhâ-i ^[7]dâ‘î-i bî-riyâ oldur ki hâşâ-sümme-hâşâ dünki gün ol haber-i dil-süz (yalan) ^[8]cân u ten milketini hüzn âteşiyle süzân ve dîde-i nadîde-i mâtem ile ^[9]halk-ı ‘âlem giryân itdikde mihnet yollarınıñ pâymalı felâket ^[10]şehrinüñ bergeşte-hâli derdmend ü bî-çâre ‘Âlî ol mihnet ^[11]ü endühuñ perîşân-ahvâli olup mülk-i ‘âlemiñ ol ^[12]makûle pâdişâh-ı ‘âdilden ayrıldığına mı ağlayayın veyâhud ^[13]nazm u nesre bunca hidmetim ve devâm-ı saltanâtları du‘âsına on altı ^[14]yıldan berü Nusretnâme tertîb ü tezhîbindeki meşakkatim ^[15]mukarrer olup bu hidmetleri hebâ olduğına mı iñleyeyin diyü ^[16]Vallâhi sümme vallâhi memâtı hayâtımdan takdîm idüp ağlamakda ve iki ^[17]gözlerim yaşını mecma‘u’l-bahreyn idüp bulanık bulanık akan sular ^[18]gibi çağlamakda iken bi-inâyeti’llâhi-ma‘lûm İskender nâm bir müşterî kulum ^[19]nâgehân baña Hızır yetişdi ve cân kulağına bir cân-bahş edâsıyla

58a

^[1]muştuluk diye düşdi. Mu‘îm-i mürşid ki ol hayât âbı fenâ zulmetinden ^[2]ba‘iddür ve vücûd-ı pür-cûd-ı kâm-yâbı âfitâb-ı ‘âlem-tâb gibi kemâl-i ^[3]şevket ile bediddür. Hatta sa‘âdetle atlandılar ve ecdâd-ı ‘izâmları ^[4]merâkîd-ı münevverlerinüñ ba‘zısını tolandılar didüğü gibi bu müjde şükrânesine ^[5]evvelâ ol kulı âzâd itdüm ve arkamda bulunan câmeler ile zâtı ^[6]Ka‘besini âbâd itdim. Bu makûle haber(-i) yalan her zaman bâ‘is-i hayât-ı ^[7]câvidân olageldüğünü tasavvurla hâtır-ı mahzûnımı mesrûr u şâd itdüm. ^[8]Sâniyen ol vâkı‘a-i hâ‘ile def‘ine nezrim kurbânlarını sûretâ Hazret-i ^[9]Ebî Eyyüb Ensârîye gönderdim. Fe-emmâ ma’nîde kendü kendümi ^[10]bu şükrâneye kurbân itmege cânlar virdüm. Ve bu esnâda bu makûle bir şi‘r-i ^[11]âbdârla şükr-i bisyâr idüp hâkpây-ı saltanata ‘arz itdüm. ^[12]Ve pây-ı serîr-i sa‘âdet-

mesîrlerine i‘lâmını emânetullâh tarîkiyle ^[13]hazretiñize farz itdüm ki ol şi‘r-i latîf budur:

^[14]Cihân turdukça tur Nüh ‘ömri sür kim cân-ı ‘âlemsin

^[15]Fenâ tûfânı düşmez sana sen bir şâh-ı ekremsin

^[16]Sa‘âdet mülki çâr erkân idinmiş ‘unsür-ı pâkin

^[17]Mufahhamsin müsellemsin mu‘azzezsın mükerremsin

^[18]Nice biñ kerre yüz biñ âdemiñ sermâye-i ‘ömri

^[19]Behişt-i zât-ı pâkiñdir ‘aceb ferhunde âdemiñ

58b

^[1]Vücûduñ künc-i lâ-yefnâdürür neyer fenâ sende

^[2]Tılsım-ı kenz-i a‘zâmsiñ rümûz-ı sırr-ı mübhemsin

^[3]Hakîkât bâğdır tab‘iñ garâbet bundadır ammâ

^[4]Çeker bülbüllerin gam kül gibi sen şâd u hürremsiñ

^[5]Sabâ gibi ider sâyeñde âsâyiş cihân halkı

^[6]Riyâz-ı ma‘delet şimşadı zıllullâh-ı hoş-demsin

^[7]Cihâni ‘ayn-ı ‘Âlî görmesün hiç hâk-i pâyiñsüz

^[8]O bir ednâ kuluñdur aña sen sultân-ı a‘zâmsin

^[9]İlâhî o pâdişâh-ı büzürgvâr hemîşe sadr-ı saltanâtda vâr olsun ^[10]ve ‘ömri-i ‘azîzleri Hazret-i Hızr-ı Nebî gibi haşre dek ber-karâr olsun. ^[11]İlâhî sarây-ı ‘âmîrelerine cidden mâtem zulmeti girmesün. İlâhî vücûd-ı mes‘ûdı ^[12]şehrini ‘ömrin ‘ayn-ı ‘adû görmesün. İlâhî zât-ı şerîfini ^[13]serîr-i saltanâtdan dūr itme. İlâhî halk-ı ‘âlemi anlaruñ hayâtı ^[14]sa‘âdetinden mehcūr itme. Âmîn.

1.2. NEV'İ-ZÂDE ATÂ'İ MÜNŞE'ÂTI

1a

SİLİSTRE BEGLERBEGİSİ VEZİR-İ KİŞVER-GİR-İ MEMLEKET İSKENDER PAŞA ... OLDUKDA TEHNİYET-İ GAZÂ...

[4]Feth-i kelâm-ı huçeste-hıtâm-ı süre-i Feth-i mu'ciz-nizâm karîn-i da'vât-ı (?)'âlişe-i berekât-ı nusretlerinden kılınmağla, sükkân-ı sevâmi'-i eflâkden zemzeme-i âmîn güş-ı [5]kerrübiyâna resîn ve bast-ı makâl-ı ferhunde-fâl me'sûrât-ı mü'essirât-ı hemrâh-ı du'â-yı devletleri olmağla, güş-ı nişimân-ı mecâmi'-i hâkden velvele-i [6]"Aleyke 'aynillâh", kubbe-i heft-âsûmâna ser-keşide oldukda; 'arz-ı dâ'î-i devlet-i kâhire oldur ki: dil-i işrâkî-nihâd, zuhûr-ı mübeşşirât-ı âfâkiyyeden [7]müterakkıb-ı ahbâr-ı meserret ve cân-ı tecerrüd-i'tiyâd, vüfûr-ı ihtilâcât-ı meymeniyyeden muntazır-ı âsâr-ı feth u nusret iken, hâmil-i hamâyil-i nasr u te'yîd olan berîd-i [8]mübârek-nüvîd vâsıl olup, rivâyet itdüği haber-i meserret-eser mânend-i hadîs-i (?)mukâtil mütevâtir ü meşhûr oldukda, 'amme-i 'âlemiyân istimâ'-ı âyet-i [9]mümeccede itmiş gibi secde-i şükre müsâra'at ve kâffe-i cihâniyân 'îd-i adhâya irişmiş gibi irâka-i hûn-ı kurbâna mübâderet gösterdiler. Ya'nî ol [10]Behrâm-ı gür-şikâr 'arsa-i şehâmet-i Tahmurs diyü bend-i meydân-ı celâdet ...-süvâr-ı ma'reke-i sâhib-kırânî, sandalî-nişîn-i bâr-gâh-ı Süleymânî, Kahramân-ı [11]bî-amân-ı düşmen-şiken, Rüstem-destân-ı İsfendiyâr-efken ki velvele-i kûs-ı heft-cûsı yedi deryâ-yı cüşân ve ma'reke-i haspüş-per ü hurüşü [12]Heft-hân-ı Rüstemi bî-nâm ü nişân itmişdür. Belki bebr-i beyân Rüstem-bâlâ-yı şecâ'atlerine kabâ-yı Rüstemi olmak muhâl ve gürz-i girân-ı Güstehem perniyân-ı [13]salâbetlerine güy-ı girîbân kılınmak münselibü'l-ihtimâldür. Bir şîrzâ-vasf-ı cihâddur ki; kuvvet-i mâder-zâdına nisbet Behmen ... tıfl-ı şîr-horde gibi [14]bî-pistân ve nîrû-yı bâzû-yı hudâ-dâdı yanında pençe-i pür-zûr-ı Tehemten berg-i çenâr-ı hazândîde-sıfât lertzândur. Bir dilîrdür ki tîr-i kader-seyri [15]mihver-i çarh-ı saf-derî ve kemân-ı kazâ-şastı mütemmim-i dâ'ire-i serverîdür. Es'ad-ı evkât ve eymen-i sâ'âtde istîsâl-i 'adû-yı bed-fercâm içün [16]şîrân-ı peleng-intikâm (u) neheng-iltikâm ile 'azîmetlerin ve ol melâ'în-ı hâsirînün hizlân ü hezîmetlerin beyân ve ol firka-i iblîs-bedraka [17]"-mukaddemmâ merdân-ı ejderhâ bizdük" ağzına gidüp, tu'me-i şemşîr-i şîr oldukların bakıyyetü's-süyüf

olanlar tabura tahassun eyleyüp, niçe zamān ^[18]zebāne-keş-i kār-zār sakf-ı gerdūna
güzār itdügin bi'l-āhara ġarīmān-ı şedīdū'l-ezme-i cān-sitān ol sūr-ı mahsūmı bāb-ı
medyūn gibi tōp-ı ^[19]kal'a-kūb ile döge döge müflis-i dünyā vü dīn olan düşmenān-ı
la'ınūñ başına zindān eyleyüp, āmed ü şūd-ı top u tüfeng ve tezāhum-ı seng ü hadeng
^[20]li-mü'ellifihı,

Atup tır-i du'ā nāvek-figenler

Fenā gül-bāngi çekdi darbe-zenler

mazmūnın āşikār itdükde, nāçār zindāniyān-ı ecel-resīde gibi hōr u zār ol
^[21]mehleke(-i) siyāset-gāh-ı ma'rekeye çıkdıklarında āvāz-ı tekbīr-i ricāl 'ayyūka ve
duhān-ı tōp-ı ejder-timsāl şukka-vār rāyet-i mühre-zer-i mencūka peyveste olup
^[22]asker-i cerrār ve yaġmā-gerān-ı tātār peygār-ı 'adū-fersā ve katl ve esr ve
yaġmāya mübāşeret eyledükde şa'sa'-i tīg-i bürrān çeşm-i āfitābı hīre ve ebhire-i
hūn-ı ^[23]revān dīde-i nücūmı tīre idüp dilir-i tārem-i pencüm, sāhib-kırān-ı leşker-i
encüm ya'nī mirrīh-i tīg-zen bu ma'reke-i cevlanūñ seyrinden dimāġ-āşüfte ^[24]olup
kürsī-i pülād-ı zer-nişānından ser-nigūn, yıkılmaġa karīb oldukda bu beyt-i dīl-küşā
zebān-zed-i tā'ifān-ı 'ālem-i bālā olduğın takrīr eyledi. ^[25]Beyt:

Felekden seyr idüp rezmin dedi Behrām-ı hasm-efken

Koluña kuvvet ey rüz-ı veġānuñ merd-i meydānı

Hakkā ki bu dest-bürd-i Nerīmānī ve (?)bīzed-i Kahramānī ^[26]ne kütüb-i tevārīh-i
selefde mestūr ve ne kıssa-güzārān-ı rüzigārda mezkūr olmuşdur. Hak budur ki ne
görölmüş, ne işidilmişdür. Muhassal-ı şerh ü beyānında; ^[27]zebān şeyyād, hāme lāl
belki Kitāb-ı *İskender-nāme* defter-i icmāldür. Nāzm *Farisī* ^[28]Hem-vāre rikāb-ı a'dā
kırāb-ı tīg-i cihān-küşā ve kelle-i nā-tirāşīde-i düşmen tōp-ı siyāh nīze-i ser ... olup
^[29]cünūd-ı zafer-me'āllerine gürüh-ı ricāl-i kafā-dār ve huyül-i devlet ü ikbāllerine
'ināyet-i Hudā-yı müte'āl mihmāz-kār olmakdan cüdā olmaya.

^[30]KEMAL EFENDİ'YE GÖNDERİLMİŞDÜR

^[31]Veliyyü'n-ni'am-ı 'ālemiyān olan fazīletlü merhametlü sultānım hazretlerinüñ
ġubār-ı tütüya-'ayār-ı āsitāneleri ki kuhlū'l-cevāhir-i dīde-i cān ve rüşenāi-bahş-ı
çeşm-i (?)şeref-i a'yāndur.

1b

[1]... ve iktihâlden soñra ‘arza-güzârî-i müstemendânedür ki âvîze-i gûş-ı cân kılınan gevher-i şeb-çerâğ-ı va‘d-ı ihsân mânend-i kandîl-i ‘arş-ı pertev-efrâz-ı [2]kâşâne-i bâl ve ziyâ-bahş-ı gam-hâne-i hâtır-ı pür-tılâl olub hûbûb-ı nesîm-i ‘anber-şemîm-i keremleri deryâ-yı fesîhü'l-ercâ-yı recâyı bir vechle mütelâtım kıldı ki zevrak-ı şikeste-dil, nişeste-i sâhil-i tahayyür iken bî-minnet (ü) püyân ser-menzil-i maksûda vusûl sûreti mir‘ât-ı ârzûda nümâyân oldı. Kerem gördükçe [4]‘âdetdür ki gedâlardan recâ artar. Hakkâ ki lücce-i pür-hurûş-ı mekrûmetleri cûş itdükçe sâhil-nişîn-i nâmurâdî olanlara asdâf-ı pür-le‘âlî ile tabak tabak cevâhir [5]nisâr itmeden cüdâ degildür. El-hamdülillâh sümme el-hamdü lillâh; tarîk-i sa‘âdet-refîk-i ‘ilm ü hüner meş‘ale-i ‘adl ü ihsânları ile münevver olalı bî-delîl ü rehber menzil-i maksûda vusûl müyesserdür. [6]Ve reh-zenân-ı gaddâr, seccâde-nişîn-i istiğfâr olmağla ka‘be-i âmâle emn-i tarîk mukarrer olup, herkes nevâ-yı hoş-edâ-yı mısra‘-ı tesellî-güne ile mehd-i seniyyede [7]tıfl-ı dil-i zâra bâ‘is-i ârâm u sekîne olur: *Farisî mısra‘* Bu fakîr ü bî-kes ki enfâs-ı hayâtı tahînât-ı derd ü gam [8]ve eczâ-yı vücûdî hâşâk-i âteş-efrûz-ı mihnet ü elem olup, bir seneden mütecâvizdür ki sahrâ-yı pehnâ-yı emelde el-‘ataş-güyân-ı teşne-leb ü eşk-rîzân-ı [9]kalem gibi ser-gerdândur. Bi-fazlihi sübhânehü erbâb-ı ‘ilm ü edebden ‘add olumağla sâlih degilse ol tâyife-i ‘aliyyenüñ mukallidlerine mukallid olup dest-yârî-i "من تشبه بقومه" [10]ile ... ilhâk olunsa cevâb-dih-i pîrân-ı tarîk olur. Bâhusûs anlarda dahi mukaddem olanlar ma‘düddür. Deryâ-yı fazl u ‘irfân olan ‘ilm-i ‘âlem-[11]şümülleri hod muhîtdür ki kadem da‘vâsın itmek (?)sıya‘-ı cevher-dâra lâyıkdur ki: hâke düşse zer mürüvvetlü sultânım mütevakkı‘dur ki ... [12]olan menâsıbdan kâmet-i isti‘dâda münâsib teşrîf-i rûz-ı ‘inâyet olalar. Bir iki def‘adur ma‘îşet Tuna sevâhili olmağla imkân olursa [13]ol havâlîyi olan menâsib eşref-i metâlibdür (?). Müntehâ-yı âmâl edâsı ve bundan soñra kasabanuñ birinde binâ-yı ikâmet idüp kisb ü kâr-ı fukarâyı vech-i ma‘âş [14]ittihâz itmekle küşe-nişîn-i ferâgat ve gümnâmî olmakdur. Lillâhi Te‘âlâ ve li-resûlihi'l-müctebâ bu fakîr-i perişân-hâlüñ turre-i müşevveş-ahvâli ba‘de'l-yevm benân-ı terdest-[15]kaleme havâle buyurula. El-hak hâme-i gevher-efşânları taraf-ı lisânla işâret itse, hezâr benüm gibi nâ-murâduñ (?)kaffâle-i ikbâline tevkî‘-i ikbâl çekilmek ekall-i merâtibdür. [16]Tazarru‘ olunur ki teveccüh iden ihsânlarımdan behre-dâr olacak fukarâ-yı müte‘allikâtle devâm-ı

devlet-i ikbāl ve ber-hordārī-i tahammül-i çemen-zār-ı fazl u kemāl ya'nī mahdūm-ı
^[17]‘ālī-kadr du‘alarına safā-yı balle iştigāle bā‘is ola. Nazm:

İrdi söz gāyete bākī ne dimek lāzımdur

Hāl ma‘lūm-ı hod ey dāver-i ‘ālī-mikdār

Tā ki sultān-ı ^[18]nāfizū'l-kelim-i cān ü dil kār-fermā-yı tahtgāh-ı āb ü gil ola. Hüsrev-
 i serīr-i çārümīn pençe-i zer-efşānı ile şafakda mäh-ı kāse-gerdānı ihsānından
 muhallā kıla. Hemvāre ^[19]sadr-ı sa‘ādet ol rüh-ı revān-ı ‘ālemiyānla şeref-yāfte ve
 erbāb-ı metālibe cāme-i dībā-yı zībā-yı menāsib tār-ı pūd-ı eşi‘a-ı hurşid-i ihsānla
 yāfte olmakdan hālī olmaya. Āmīn. Sene 1027

^[20]AKİF EFENDİ HAZRETLERİNE GÖNDERİLMİŞDÜR.

^[21]Ey bārgāh-ı dil-keş ü eyvān-ı dil-küşā, dāmet leke's-sa‘ādetü ve'l-‘izzü ve'l-‘alā.
 Zihī dīvān-ı bülend-erkān-ı pādişāhī ki müdebbīr-i umūr-ı dīn ü devlet ve mürā‘ī-i
^[22]şerī‘at ü tarīkat olan dāver-i bülend-ahteriyle reşk-endāz-ı tārem-i hurşid-i enver
 oldu. Hoşā destü'l-hikem-i fezā‘il-penāhī ki mü’essis-i bünyān-ı ^[23]‘ilm ü ‘irfān ve
 müşeyyid-i erkān-ı ‘adl ü ihsān olan sadr-ı rüşen-güheriyle mahsūd-ı mahkeme-i
 Bercīs-i ‘ālī-nazar olup revnak ... buldı. Nazm:

Cāh ile fahr iderdı ^[24]ezel ehl-i i‘tibār

Cāh ile devlet anuñ ile buldı iftihār

El-hak nice eyyām idi ki mısırā‘-ı bāb-ı hümāyūn her subh-ı safāda tālī‘-i devlet-
 mendān gibi küşāde oldukça ^[25]iftirāk-ı hidmet-i ‘aliyyelerinden zār zār iñlerdi ve
 hayli zamān olmuşdı ki halka-i der-i devlet-makrūn iştıyāk-ı kudūm-ı ma‘delet-
 rüsūmları ile yollar ^[26]gözedüp kulağı çıñlardı. Nazm: *Fārisī* ^[27]El-hamdü lillāh
 sümme el-hamdü lillāh ki pertev-i āfitāb-himmetleri ile tālī‘-i hācet-mendān gül-i
 gülşen gibi küşāde vü şen ve gubār-ı tütüyā-‘ayār-ı kadem-i meymenet-tev’emleri
 birle dīde-i baht-ı gürisne-çeşmān çeşm-i encüm misāl rüşen oldu. Müjde ey cevher
 ...-ı bāzār-ı belāgat ki hāce-i cevher-şinās-ı ‘ilm ü ‘irfān ... kāmranīdür. ^[29]Müjde ey
 sūdāgerān-ı çār-sū-yı fazīlet ki nākıd-ı dārü'd-darb-ı fazl u beyān dest-pirā-yı
 mekrümet-nişānīdür. Nazm:

Metā‘-ı ma‘rifet geldi revācın buldığı demler

^[30]Zer-efşān eylesün nergisler evrāk-ı gülistānı

Egerçi taze hil'at-i mansib-ı fâhir, bâ'is-i dâmen-bûs-ı recâ-yı ihsân olduğu zâhirdür lâkin şarâb-ı dil-küşâ-yı ? ^[31]? eser sûret-i hâlden bir vechle bî-haber kıldı ki ne zebân-ı beyânda kudret-i güftâr ve ne pây-ı kalemde tâkat-i refâr kaldı. Nazm:

‘Arz-ı hâle yok meded kûyına varmak hod muhâl

2a

^[1]Mest-i ‘aşkım şöyle kim güftâr güç refâr güç

Nâçâr müktib-i hâme-i şihâb-şitâb hilye-i ‘arîza-i garîzadan ‘inân-tâb kılınup mevkif-i du‘â ve'l-ikrâr ihtiyâr olundu. ^[2]Tâ ki nüh tû-yı âsümân ber-pâ ve nâmüsiyye-i ebr-i nîsân pîş-gâh-ı gerdünda hüveydâ ola. Hemvâre bâr-gâh-ı celâllerine dest-i du‘â ber-âverde-i ‘imâd ve kâh-ı devlet ü ikbâlleri ^[3]ma‘mûr u âbâd olmakdan ? olmaya.

?

^[4]Veliyyü'n-ni‘âm-ı kerîmü'ş-şânım fazîletlü, merhametlü sultânım hazretlerinüñ türâb-ı cenâblarında çârüb-müjgân ve dîde-i katre-feşânla hidmet-i hâk-rübî edâ kılındıkda ... ^[5]bende-i bî-riyâ oldur ki hidmet-güzârân-ı südde-i seniyyeye ta‘yîn-i hidemât-ı ‘aliyye esnâsında bu ‘abd-i kalîlü'l-i‘tibâr dahi ihtâr buyurılıp istihbâr-ı hâl-i zârî hatıra-i huddâma der-i devlet-medâr ^[6]olursa bi-fazlihi te‘âlâ edâ-i farz du‘âlâlarına kudret mukarrer olup itmâm-ı hidmet kemâ-yenbağî karîn-i ihtimâm iken bir peyâm-ı dil-düz ki muhbirînüñ her nefesi mânend-i küre-i ^[7]haddâd âhen-güdâz ve hâlet-süzdur vâsil olup şu‘le-i tîzî-i nây-ı dil-i nâlâmı sūrâhdâr ve âteş-endâz-ı hırmen ü sabr u karâr oldı. Nazm:

Ne hatâ eyledük ey fîr-i ^[8]kec-endâz-ı felek

Merdüm-i dîde-i a‘yâna tokundı peykân

Nesr: Yâ Rab! Bu ne musîbet-i cân-fersâdur ki dil-i ahbâba havâle oldı; havsala-i insân-ı za‘îf buña ^[9]nice tahammül ider. Yâ Rab! Bu ne âteş-i zebâne-küş-i derd ü belâdur ki ... hâtır-ı muhlisâne yol buldı. Dil-i bî-sabr u şekîb küh-ı pülâd olsa da yakar kül ider. Nazm:

Meded ^[10]Allâh (meded ü) ‘avn(-i) ‘inâyet senden

Bu firâk âteşine döymege tâkat senden

Efsûs ki sipîhr-i süfle-nihâd gencîne-i fazl ü ‘irfânı dahme-i murabba‘-tarh-ı lahde ^[11]bir tarikle nihân eyledi ki ... u nişânından ancak levh-i mezârı kaldı. Dirîgâ ki

nihāl-i nevres-i lutf u ihsānı bāğbān-ı bī-dest ü pāy-ı zamāne hadīka-i fenādan ^[12]bir vechle ğars itdi ki ne görünürde şāhsārı ve ne berg ü yādigārı kaldı. Nazm:

Dikdi ol servi hāke dest-i fenā

Nahl-i maksūdımıñ işi bitdi

Nesr: ^[13]Bu hāli gören ehl-i i'tibār sandūka-i sīnesin niçe hazīne-i āmāl ider ki ol mahzen-i cevāhir-i 'irfān olan sīne-i bī-kīneyi miyān-ı seng ü hākde çāk çāk olduğı ^[14]müşāhede olundu. Ve bundan soñra 'ukalā-yı ulū'l-ebśār cām-ı kalbi sahbā-yı sürür ile ne yüzden mālāmāl eyler ki ol reşk-i sāğār-ı Cemşid olan ...-i āyīne-misāl ^[15]dest-i nā-sāz-ı zamānede şikest olduğı görüldi. Nazm:

Ey pāy-bend-i dām-geh-i kayd-ı nām u neng

Tā key hevā-yı meşgale-i kayd* -ı bī-direng

Añ ol günü ki āhir olup ^[16]nev-bahār-ı 'ömr

Berg-i hazāna dönse gerek rüy-ı lāle-reng

Benim mürüvvetlü sultānum, egerçi merhūmuñ muhabbetinde 'ämme-i 'ālemyān müttefik olmağla dāğ-ı hasretleri ciger-süz idüğü ^[17]mahfi ve mermüz degıldür. Lākin bu dā'ilerine olan eltāf u ihsān hāric-i dā'ire-i vasf u beyān olmağın hummā-yı lāzıme-i hasret-sāza mūcib derd-i ser ise ^[18]fakīre marāz-ı hā'ıl ve cür'a-i cām-ı mihnet ğayre bā'is-i çin-i pīşānı ise hakīre semm-i helāhıldür. Nazm:

Ne çāre neyleyeyin bilmezsin ne hālet idem

Hak sübhānehü ve te'ālā ^[19]merkad-i (nā)pākin mānend-i gülşen-i Halil teşrif-i "سلاما و بردا و" ile tekrīm ü tebcil itdüğçe āteşdān-ı dil-i 'alil ahbāba icrā-yı selsebil-i sabr-ı cemil eyleyüp ol vücūd-ı za'if ^[20]sāye-vār yerde yatdıqça nihāl-i vücūd-ı kerim ve fūrū'-ı kirāmını hadīka-i baht u sa'adetde ser-bülend ü sābit-kadem eyleye. Nazm:

Devha-i ikbāl ü bahtın ser-bülend itsün Hudā

^[21]Kā'ināt olsun tılāl-ı re'fetinden hisse-vār

?

^[22]Karīb ü ba'īd, ahrār u 'abīd mevāhib-i bī-dirīğinden ğarīk-i ihsān u kerem olan veliyyü'n-ni'am-ı yem-şiyem hazretlerinüñ südde-i devlet-me'ābına ki mehekk-i ...

* Metinde "kayd-ı" yazılan kelime "dehr-i" olmalıdır.

ihlās ^[23]ve seng-i ferah-misāl jeng-zidā-yı şemşir-i tab'-ı havās der-çehre-i niyāz fersūde kılındukda hasb-i hāl bu yüzden ibrāz olunur ki istihbār-ı hāl-i bende-i müstehām ^[24]hātıra-i Hudā-yı kirām olursa el-hāletü hāzihi kebüter-i dem-keş-i cān dāne-çin-i dām-gāh-ı dünyā ve bülbül-i nağme-senc-i dil nevā-yı du'ā-yı devletleri ile güyādur. ... Mısra'ı ^[25]"Edirne şehrine bu yıl ferāh geldi vü ğam gitdi" tārīhinden ihrāc olan ğam gibi kem ü bış-i vāsıl-ı dil-rış olmağın bir mertebe hayret-efzā-yı kuvā-yı ^[26]müdrıke ve mütehayyile olmuştur ki penç havās mānend-i hamse-i mütehayyire hayrān ve tā'ir-i rüh-misāl nesr-i tā'ir hareket ü sükün beyninde mütehayyir ve ser-gerdāndur. Nazm:

^[27]Ne 'azm-i terk-i diyār itmege mecālim var

Ne kādirim ki turam bir ğarīb hālim var

Nesr: Şehr içre hod hergün bir güne haber şāyi' olup ol serv-i revāndan ^[28] ... Mazmūnün müzekkir olur. Eger ol cānibde karār ihtimāli muhkem olup hareket vü sükün beyninde olan rişte-i şübhe güsiste olursa ^[29]İnşāAllāhü Te'ālā mānend-i berg-i hazān hevā-yı şevk u ğarām ile üftān ü hizān revān olmak mukarrerdür. Nazm:

Ne yerler kim kadem basdıñ yüzüm ol yerde ferş olsun

^[30]Ne yol kim sāye saldıñ hāk olam ol reh-güzār üzre

Benim mürüvvetli sultānım, nümāyende-i ... sahıfe-i niyāz-mendi bizim Habīb Efendi dā'ileri şāhide-i ^[31]şāhid murād ārzūsıyla ol savb-ı firdevs-nişāna revān oldu. Müteferri'dür ki kabāle-i āmāline resm-i tevkī'-i ikbāl için hāme-i muharrefleri taraf-ı lisānla

2b

^[1]işāret kılup ber-murād ideler. Hukuk-ı sābika-i sebk-güzārı tasdı'-i küstāhāne ile bā'is-i şermsārī olmuştur. Tā ki sultān-ı bahār gül-geşt-i ^[2]şehr-i gülzār itdükçe nesīm-i seher gülgün-ı kilik-i 'āşiyeyi zerkeş-i ber-düş idüp önünce revān ola. Hemvāre ol şehriyār-ı diyār-ı fazāilet yek-süvār-ı ^[3]arsa-i devlet olmakdan hālī olmaya.

YAHYA EFENDİ HAZRETLERİ İNTİKAL İTDÜKDE KAYINATALARI HÜSEYİN EFENDİ HAZRETLERİNE GÖNDERİLMİŞDÜR

^[4]İsti'āne-i sa'ādet-āşiyānelerine 'arza ...-i müstemendāne oldur ki dem-keş-i cān mānend-i ...-ı Harem kayd-ı bend-i ğamdan āzāde tahsīl-i āb ü dāne-i küt-ı yevmiyye

ile ^[5]kesb-i kuvvet-i hizmet-i du'āda ve bülbül-i nağme-senc-i dil misāl-i kumrī-i 'anberīn-kılāde tavg-ı hizmet-i zīver-i gerden-i 'ubūdiyyet bilüp şükr-i ni'met-i vāhibü'l-hatāyāda ^[6]iken es'ad-ı evkātta ta'vīz ... kūşe-i mübāhāt olan mektüb-ı 'abkariyyü'l-üslüb ve mülattıfā-i 'ināyet-mashüb ki fi'l-hakīka (hümā-yı devlet ?) ^[7](kanat büküp) bu üftāde-i hāk-i zillet üzre sāye-endāz-ı sa'ādet oldı. Nazm: *Farisī* ^[8]Habbezā müşrife müşerrefiyyü'n-nefād ki safha-i āyīne-^[9]sīmāsında cilve-nümā olan cevāhir-i hurūfla misāl-i tīg-ı cevher-dār bende-i hakīr-i ihlās-endişe mir'āt-ı safā ve hasm-ı bed-kīşe faslū'l-hitāb olup ^[10]kat'-ı peyvend-i keşmekeş-i mācerā eyleye. Beyāz-ı kırtāsda sevād-ı midādı penbe içre müşg-i ... nişān virüp derün-ı kīsede nihān kılmışlar. El-hak müte'attır-ı ^[11]meşāmm-ı cān ve ta'fīka-i gerden-i havrā-yı cinān olmuş. Bārekallāh zihī bende-perverī ki küh-ı pür-şüküh-ı 'izz ü vakār iken zemzeme-i 'aciz ü iftikāra cevāb-ı ^[12]müstetāb gele. Levhaşallāh hoşā mekrümet-güsterī ki deryā-yı fesihū'l-ercā-yı 'azamet ü iclāl iken sāhil-nişīn-i dūr-ā-dūr-ı hirmāna emvāc-ı sutūrla ^[13]cevāhir-i zevāhir-i āb-dār sala. Nazm: *Farisī Nesr:* Akribānızdan Tayızāde Vücūrī Çelebi ^[14]bendeleri hod katıl-i şemşir-i hirmen iken fetil-i merdān-ı kibrit-i kilik-i zerrīn ile fūrūzān idüp bu kulları gibi çerāğ-ı cerbezebān bezm (ü) hānları ^[15]itmişler. Hakkā ki tāk-ı bāb-ı devlet sirāce-i cāh u celālleri ki mihrāb-ı ashāb-ı fazl u kemāldür. İki şem'-i nūr-efşānla mahsūd-ı tūvānān kıldıkları sabāh-ı haşre dek ^[16]muhrik-i zebāne-i zebān-ı beyān ve bā'is-i edā'-i şükr-i ni'met ü hisāndur. Nazm: *Farisī* Menāsīb-ı celīle ... sa'ādetleri ^[17]ya'nī ...-i hükümetleri ile müşerref olmakdan hālī olmaya.

^[17]FASL-I BAHĀRDA DEFTERDĀRLARDAN BİRİNE GÖNDERİLMİŞDÜR

^[18]Tā ki sultān-ı bahār leşker-i ezhāriyla mülk-i sebze-zānı teshir idüp resm-i 'adl ü dādı pīş-i nihād kılmağla her kūşesin ma'mūr ve berid-i huçeste-nüvīd-i sabāyla ^[19]evrāk-ı gülden her tarafā 'adālet-nāmeler perākende kılup, kulüb-ı 'ālemi gönçe-i handān gibi mesrūr eyleye. Ve şükufe-i riyāzı etvār-ı savma'a-nişīn-i şemārīh-i ^[20]eşcār iken tertīb-i mihr-i işrākī-nihād ve nefes-i mübārek-bād-ı tecerrüd-i'tiyādla beden-i müktesebi tahsil idüp bāğ-ı cennet-şī'ār-ı 'ālem-i envārdan nümūdār olmağla ^[21]andelīb-i nemed-püş mevkıf-i intizārda mānend-i nergis ü gül, çeşm ü gūş iken bir mevhibe-i nāgehānī ve feyz-i Rabbānī safāsıyla na're-zenān-ı ihtiyār perrān olup ^[22]kendüyi ol bezm-i inse vāsıl kıla. Ve lālezāruñ her kıt'asın kıt'a-i yākūt-misāl ve şükufe-safhalarınıñ her tahtesi tahte-i sayrefi gibi sīm ü zerle mālāmāl ^[23]ola. Hevā vü gülşen-i ikbālleri nesīm-i 'anber-

şemim-i lutf-ı Yezdānī hoş-dem ve sebze-zār-ı cāh u celālleri rüz-ı firkatde vürüd-ı feyz-ı Rabbānī birle hürrem ^[24]ve zümre-i senā-kārān-ı hayr-endiş sūr-ı pür-sürür-ı eyyām-ı devletlerinde gül-i rüzī gibi handān ve firka-i muhālifān-ı bedkīş, sünbül-i ma'zül-sıfat perīşān ve nakdine-i ^[25]Beytü'l-māl; sa'y-i bī-gerānları iken** hazīne-i āmāl gibi mālāmāl ve sahāyif ü eyyām ü leyāl-i defter-i icmāle kifāyet ihtimālī muhāl olmak du'āları takdīm olundukda ^[26]kībārdan birinüñ 'arz-güzārī-i dā'ī-i kadīm oldur ki (?)'uzletdür. ^[27]Her çend çāpūk-destān-ı kār-hāne-i belāgat iksār itdüğü hal'-ı şāhāne ki kabā-yı i'cāz-tırāz-ı berā'at der-kāmet-i cāme-zīb-i ... münāsib olmak ve kumāş-ı ^[28]şemīme-rüzī-i sahāyif-i münşiyāne ki kār-ı vassāfān-ı 'ālī-hazretdür sezā-yı pāy-endāz-ı huddām-ı kirām görülmek münselibü'l-ihtimāldür. Ya'nī vādī-i inşā ğars-ı nihāl-i ^[29]ferhunde-tılāl-i medh ü senālarına mahsūs kılma kemā-yenbağī kifāyet itmedüğü mukarrerdür. Ve zemīn-i eş'ār; revāk-ı pür-tāk-ı evsāf-ı huçeste-āsārları için ifrāz olunsa, ^[30]has ü hāşak-i efkār-ı za'ife ile pür olmağın tahammül eylemek ğayr-i mutasavverdür. Binā'en 'aleyh mülāhaza-i dağdağā-i şi'r ü inşā dağdağā-endāz-ı hātır-ı subha-senc-i du'ā olmak revā görölüp ^[31]inhā olunur ki; şāhbāz-ı hümā-pervāz-ı himmetleri ber-muktezā-yı 'ulüvv-i fitrat pençe-i tasarruflarında olan şikāriyla kanā'atden 'ār idüp biş-mānde-i mā'ide-i devletlerin

3a

^[1]tu'me-i zāğ u zeğan kılıp havsala-i isti'dādlarına münāsib sayda āğāz itdüğü istimā' olundu. Nazm: *Fārisī* Bir dem olmaz ki kemend-endāz-ı nazar tār-ı şu'ā'-ı basarı ile manzara-i revāk-ı dīdeden gülgeşt-i bāğ-ı cemāl ārzüsüyla kendüyi bī-tāb idüp dünyāyı geşt ü güzār itdükde mānend-i bāğ-ı cennet bir eser hüveydā olmayıcak revzene-i mīnā-yı sarāy-ı çeşmi kapayup şāhed-i hayālleri sahb-ı hāssü'l-hāss itmeye ve bir nefes güzār itmez ki berīd-i 'ālem-gerd-i bālā-yı sarāy-ı kalbden çıkup tavāf-ı Ka'be-i visāl ümmīdiyle sahrā-yı pehnā-yı sīnede sa'y-i bī-şümār ile ğark-ı ğubār oldukda misāl-i Beyt-i Ma'mūr bir nişān bulmayıcak āyīne-i 'ālem-nümā-yı dilde misāl-i bī-misālın görüp du'ā-yı mülākātı samīme (?)revātīb-i evrād-ı müstevcibü'l-akdes kılmaya. Nazm: *Fārisī*.

** Metinde "iken" yazılan kelime kanaatimizce "ile" olmalıdır.

2. ORIJİNAL METİNLER

2.1. MÜNŞEAT-I GELİBOLULU ĀLĪ

دولت و ولایت و ولایت
 دولت و ولایت و ولایت
 دولت و ولایت و ولایت
 دولت و ولایت و ولایت

دولت و ولایت و ولایت
 دولت و ولایت و ولایت
 دولت و ولایت و ولایت
 دولت و ولایت و ولایت

- ۱ سنی: نورش و شمعش و شمعش و شمعش
- ۲ حرقنی: قدر و منش و منش و منش
- ۳ انجمن: صدق و صفا و صفا و صفا
- ۴ موعایله: روشنا و شمع و صبا و صبا
- ۵ برصیا: قلعه و رسایل و صفا و صفا
- ۶ اصول: وینی و مائس و موصوف و موصوف
- ۷ ال: فنار و عکاش قیاس یقینی: اولدق طرز غزله و صحن
- ۸ قاسم: انوار و وسیع مشوید و عکاش و عکاش
- ۹ فواید: پیک و فواید و فواید و فواید
- ۱۰ مژ و آری: ایله کوه که جهه طمش و فزاید از نایب سنی
- ۱۱ عبدالسرم و آری: نور بخش اولش در روشنا و تائیده و هویدا
- ۱۲ و رخشنده: پیوریل که حادثه در ناوره سخن و واقع
- ۱۳ احویه پای کنت: اعنی غصه و قدر و حرق و وقصد غصه
- ۱۴ آتش بر قیاس: که اشبوسند سبع و سبعین و سمانه تاریکینه
- ۱۵ واقع: و آخر ربع و ربع الاخر او اسطین لامع و شعله
- ۱۶ بوینوال اوزر که بر شبانگاه آشنده جلالت هزاران
- ۱۷ فی ذلک لعیبه لا ولی الا بصائر: صوار فائده و وود و وود
- ۱۸ اجزای بالنار: و بر موجب یقلب الله اللبید و النخار شمع
- ۱۹ نار شرز باره تابدار: و روز بر انوار و وود آه و وفایه

دولت و ولایت و ولایت
 دولت و ولایت و ولایت
 دولت و ولایت و ولایت
 دولت و ولایت و ولایت
 دولت و ولایت و ولایت
 دولت و ولایت و ولایت
 دولت و ولایت و ولایت
 دولت و ولایت و ولایت
 دولت و ولایت و ولایت
 دولت و ولایت و ولایت

سیاه

- 4a سیاه ایلم متغیر الا ناز اید بر سر شک مرومآه تاب
- 2 و حرارت بده آب گرمآه و قرارگاه سلیماناه اولن آتش تا و
- 3 بی نهایتله محض آتش تاب اولکغینز بقیم اولن آتش
- 4 لباس غناوه عریاه - و روان منقش طاق و سراطاق
- 5 بر طوطاق لری سراج قلیبر کبی بریشاه و ویراه اولدقه
- 6 نیشده هر خشب شعله ویر ویر روشن خشبی کاغذ ایدر
- 7 طوکیه یاشن هر اوکن قبه سی صاحب چه شرآز و آنه لر قدرت
- 8 الحسانکه انار خصوصاً هر شر غضب پیکر آتش انداز
- 9 پیغده شور و شر و حقه و صند و کبریت احر علق
- 10 پرواز خلوتخانه قلوب اولد و غنده بدتر یه ویر
- 11 خانه لری آتشکده ضلالت آشر و موسوی اولاه بیگانه لری
- 12 آتشگاه قح اچنده سراپا علو و شر کورینوب ارادج
- 13 گامنه و جبار فاما الذین فسقوا فمأویهم النار آیتی
- 14 تفسیر تلبیه و منکراه و عهد و وعید و یل الکافرین
- 15 من عذاب شدید فمأویهم عینا و عیان ایدر حقا
- 16 هر شرآخ آتشاه کتافی سوره و قاه و آتشکاه
- 17 سقف بیوی کابراه و انزلنا بارجمال الشیاطین
- 18 سیرخ نمایاه اید بر بر فومده ظلال انام زیر ظلام

- ۱ و و و و آتش آلود کبوتر فاع = پرده و آرافتات و غماز اولی
- ۲ کروش بر قلمز لباس کونا کونله خود غمیز نه سرخ
- ۳ و نه فور نه مسک و نه کافور و لا الظلماع و لا النور و لا
- ۴ الظل و لا الحر و مؤنثه یکون و مکان آتش انداخته
- ۵ صنم خانه یا بر جدل ساخته ستون علوناک و آتش ریان
- ۶ نسی شمع و بسیار پروانه کان دلیران بسطج برین آمدند
- ۷ جو آتش با آتش یقین آمدند اول حوالیده اسافل
- ۸ و احالیده ذوی الامال مال و مال و پابسته عقاب
- ۹ عیال اولانل هر دو د کشیده بر اثر در آتش فشان
- ۱۰ کورب و قنار بنا عذاب النار آینه اشتغال و مشال
- ۱۱ دعوت تو تو جهری آشتعاله دن بعد آ خانه لرنیک مجت
- ۱۲ اتصالی تار مار و توکل شمع لرنی فروزان و پرواز
- ۱۳ ایدمیش و این آتمسسه نار نور علی نور دبو نوعا
- ۱۴ معمور و خنده نکا امینله مسروز اولور کن اتفاقا سرنی
- ۱۵ سیرت جاه و جلال و جری جری صحر بر نیتقال صمصاع
- ۱۶ قبضه و آوری ضرب قاع قلله او او کتری مدره عالم
- ۱۷ مدار تدبیر نقاوه جلا و نقاب جمع غفیر دستور
- ۱۸ کبیر ستوه کار وزیر و پذیر شنوه کفتار خاطر

۱	در ریش و ز سبلح فالور اولشقا
۲	نشیب علی القاصصی صبر و آتش برون و نیم شرر کستر داس در میان
۳	محرک آتش دان اولهبر آتش بان کرن پراکنند و هر بریزه خانه سوز
۴	وردم کشنده قلشگر بشتند ادر حقیقی که بر نصیب کلدرا یازوی
۵	سعی و وقت زور و دل اطفال کشف راز اندر اول کل او کسوت
۶	نیاز اندر کموز با شرسید خونی یا جلنده جویایه ایلدی سبک کند
۷	سویغبر کیز اوله ران شاه طوتد را ما سپهر و خاک و خاک
۸	ایلیا و وو اچکن مهره نظر صاه کفک ترا اچم برا خاک
۹	حقا بوبلیه خشیب شماز حرو و هم و هشت و ناز و قیامت
۱۰	اناز او کفیز طوق نیایش کر عزی بودینه تقلید و و جانان
۱۱	پرستایش ایجاز افکاره بوطریقا تعونید اولونیز
۱۲	خامه آب عجوق الفقار علی فاروق راه کفر و دین با او
۱۳	بشعاغ چراغ ایضالکت ظلمت جهر و یکین با او
۱۴	تخریب اشکر و صبح و و یازار او کینه نبر و بر بند عاید مشتاق
۱۵	ماوالده ققار خراطیر او میاه انامل انا و کر او هر و اشخ الا قلامنه
۱۶	معانی و مضیق و جراید ضمیر روشناسه بیان بیان عیان
۱۷	واضح الار قایله روابط رسایل ماه و سال کبی مقفی منوط اول
۱۸	چهار کتابه خصوصاً شاه معراج کاتب در جولد ما بازنش
۱۹	مکایع ریضایه ایلامیات اولهبر ارتقا شوکت و جلا و تاریک

ارباب

۱ ارتقا بمجوم اچنده کی ماه چاروه بنا ای انکشت نام و ارتقا
 ۲ دولت و سعادت تارک ماه باه آفتاب عالم کتاب کبی قطع منازله
 ۳ معنوه و معنی بیوریلبر کتدی که طالع مسعود این انواع کترو
 ۴ فرکه اقباله و در آروم آروم مقصود لری اصناف عز و قدر
 ۵ استقبالیه واقع اوله . یا اللهم کنی لوجه و قلم قان و عانز
 ۶ فریب لطف و کرم بعد ما خدمت عالیه لرینه کوششش و کتابت
 ۷ سائید لرینه و رزیش اوزره بذل مقدور ایند و کرم صاحب
 ۸ سعادت فخلص این بونیند بی دریا لرینه ترنگا و قلیت عابده و کثرت
 ۹ لازمه جزوه تا آنگا بود فعه بر کزیده چه و مالاً و مالاً بر بسندیده
 ۱۰ دفتر جاسنه و هر کس فاعلی حکم کرم اگر کن حکم علیا عنایتی
 ۱۱ بی عتاً این به عزت و قدر پیشا حد در اینک خاکبار از هن
 ۱۲ التی لرینه عنایت نام این مجرّه بود به کثرت صد یا اچمن اقبالرینه
 ۱۳ به حاج قبول این حسن یک بند لرینه ارسال بیور مشا فر اگر چه که
 ۱۴ شرف و سعادت بو سگزله بشرق اولگا - و مشاهده و دید از اچمن
 ۱۵ انار کزله به بدخ و بد فرخورد ضیا بو کما - ای الاله دیس او بند
 ۱۶ والا و ابروین و صاورین و ده سلطان کن جبلتند فر کوز اولاه
 ۱۷ لطف و کرم و خلق سنی لرینه موز اولاه عنایت و هم کمر اوزر اگا
 ۱۸ استماع اولفنا حق علم و توانا که عبید و رم خریح کرم کتابه سنده
 ۱۹ خدمت و عابته مواظبه ایبر کوه بود کدر شرف بلا قاج و ارج
 ۲۰ ملک صفات تارک خاطر و کذراة اولکيه و کجه کچر که اولک مو

و مجالستی عالم رو با ده حصول مراد دلالت ایلمیه متفرع
 و متوقع در کسب معاونت و کمال مظاهرهت لر بله اکی اعلا دفتر
 عالی بنده لرینه همسر قلندرزندل حمت سپور که ایام دولت ابجا کلریند
 سینه کوره شاد گام و طلبه مناسبت محصل اطعام او نوب
 مال بادشاهی وسیله سید اول ارثانه اسعادت لری کعبه علیایی
 اصحاب حاجات اولان صاحب دولت بلند همگن خاک کابینه یوز
 سور مکر و سلطان مکر دست بوسن مکرمت ما نو سلر یلد فر دین دل و جان
 نور و ضیا ایز کور مکر میسر اوله و الله تع و الله شمدید ک اول
 صاحب سار مکر خاک کابینه یوز سور مکر و حمت و عنایت یارند
 هزاران هزار مکر کور مکر میسر اولمشی ایز کور مکر میسر اولمشی
 برو واقع اولان مولانا محمد اکبر زینده وصف جمیل پند
 مقدور اولمشی شریقلی ذکر اولمشی دعا و غیره تکامل
 و احوال اولمشی حتی هفت مجلس نام کنیز کور مکر بقا وزیر اعظم
 حضرت لرینه ویر یلیم سکنه آر جنکی تاریخ جلوسه دک انشا
 اولو غنچه ای او صاف حسنه لرینه مشتمل اولمشی بروج کور مکر
 بر نشی سنی اهدا اولمشی امید و کور مکر مجلس شریقلی و فغان کور مکر
 اولو غنچه و بوقولاری حضور عالیه کنیز لرینه قلندره سلطان مکر
 حمت چه نظیر لر مبعین و ظهیر اوله زیاد دیکر اولون که ما
 الصغیر سسط اولمشی باح احاده دروس اول ذاب عالی حمت
 جناب مریوطه لرینه سنی سنی سنی سنی سنی سنی سنی سنی سنی سنی

انبا آگاه کوه و خبر
 دانه ای انبا کذا آگاه
 کوروش بنده چیز لرینه
 انار و روشن شده
 انار زنده و قد خدا
 روش کوه
 اناسه جنبانده
 انامه واقع شده
 انباض بکشیده و ره کوه
 کاهه را انباط بیرون
 کوه چیز را انبا انبا
 می الارض
 انبلاجه بریده سید
 انبلاجه و ضانه یعنی اره
 زیز ارمی
 انبلاجه شده روستا
 وضده شده تغان انبلج
 خلاه افواضی
 انبلاجه بیدار شده
 انبلاجه سنی سنی

دولت

انتقال بر اکتف شده
 ز انبلاجه انبلاجه

اجتناب با یکدیگر
از بیخند

۱ مروج چوناه و ریش یوماه انعام شامل احسانه کمال
 ۲ حقیق و آخر عنایتی متکثره رفیع القدره وسیع القدره عزیزه
 ۳ وسع و تلو حشمت و جلاله تلو سلطان حضرت بکریت فاکبر کرمه
 ۴ باریه که پیرایه جباه سجااه و سرمایه شفاه اصی بانباه
 ۵ اجلال ناویح و ابتهال ناشنیده ایلد رومالیده قلند صفا
 ۶ معروض بند کتره و جا کر محقر بود که آستانه رعلیا و موقوف
 ۷ معلل لری که حور فاع تا بناخه مرآت مر اوایه خوسر اناوراک
 ۸ و عجا و شوکت ایر او صاف و پاکه مشکای اصحاب عقل قرال
 ۹ پنج زمانه بو بند زنا تواته خدمت عالیه لرند و امس ورمیاه
 ۱۰ واقلا و نویسنگان کین بی الامثال و الاواه مشارالیه
 ۱۱ بالبناه اولمشکنر نجر غمازاه و جفاک حابده ایلد
 ۱۲ بر مقتضای مشیبه یزوانه اولد ورمه مروت رسا کن
 ۱۳ حور و جزیم قاریسی کبر مقسم از زانق و جاه و جلال
 ۱۴ اول ایام خوصه و هفتک رخصته نه لجز و شویب
 ۱۵ خاطم لایح اولمیان اول جریه انعام و احاه و رسته
 ۱۶ مستورا اولدیار و عبو و تینی و خدمتی و آینه اولمیان اولغ
 ۱۷ مر اوایه و قطع مراتب و در جابلد بهره و منفعت بولدیار
 ۱۸ بو قول لریم اکثرینده اولوب و صندر عالیارنده نوعا مقرب

تفاه و عظم

جبا

ابتهال زرز کله
تینا ابتهال اندر

رفا
کله کجنا

دراک

ایضا
کله کجنا

نعمت مروک زنا از مروت
انگار تلخ

اجلال
جلال

درک و شاک

- 1 ایک ہی مدول کر ماہو کا مکار و اول مقولہ جاہ و جلال بیغالی بند
- 2 حصہ و آزا و لکھا میسر اولدیز فاما جی سخانہ و تعالی سلطانیکن
- 3 ظلی و جہد پر جہد لہی عامہ در جہد آتہ محدود ایلیہ کہ ایلا الہ
- 4 عبور و تہم نقص و خلل و وعاد و لیا رینہ متعلق خدمتہ مرور
- 5 از مانہ قصر و قول شمارتیب اولی میز سبعا ایدہ خدمتہ معلوم
- 6 شرفیاری اولاہ کمال و معرفتیا زمانہ اجناسا بنی رقبہ و رجاء
- 7 حر اینہ اینہ افلا زوا طار و تہ مشا حد و تصویر اور
- 8 زور لطف تو مایم کن اور طلبیم نامرا و اہ جہانیم فراور طلبیم
- 9 فلا جرح لعل محمد غزالی قدسی سہرہ حضرت نازنین ایہا اولدنا می
- 10 ایلیہ مستقر بر رسالہ حکمت آرا کہ علم بصورت کن لیب اللہی
- 11 وارباب تقریر مقصدہ جتی اور ملیج و منضم و بر قول ارحیف
- 12 سائندہ مترجم بر شیخ سلطانی فکر خاکیا اسما و نامینہ انہا در
- 13 و نظر یکجا از ارجح اسید عاسیلہ ایدانہ اولدیز مقصودہ
- 14 اصیل بویج و جہد لری فراہوش بیور ملیج و صاحب رسالہ تک
- 15 روحانیتی سببی ایلیہ بر قول لری احبانا یاو بیوریلو بیا و غدہ
- 16 اولو ملیج وورخت فکر سلطانی حضرت نازنین علم شرفیاری خفی
- 17 بیور لیکہ کہ لواذ برسند و واقع اولاہ قوباشی و فخر کہ
- 18 عاید و راجعہ و فور و مجر و بر قر و نایلیہ مشہور وور غنا بیج
- 19 عالیہ لری مروجی و زماغ حکمت و عاطفتاری بو کینہ لری نینہ
- 20 معطوف بیوریلوب فریور و غیر لری کلام و خدایات سابقہ و
- 21 عیوض محضت اراج بیور لری رسم انشا اللہ باجنا ثواب بیج کراہ

در مطہر

- ۱ و مطبوع ارکان روشناسا و آقع اولدوغندن غیریت
- ۲ فتاح خدمتده خرج مختارینه لایحه و طبع خرده بینارینه موافق
- ۳ صورت و معناه و سیرت و احصائه خصوصاً قد و بالاه
- ۴ و بها و کراهه بها: بی همتا اوده باش غلام مستثنی ایجابی
- ۵ جان منته و نتیجه دیوبندیته ایدونجه مقوز ملاحظه بیورله
- ۶ شعران کونکل و ارا اول آستانه قوباشن جقه شاید کاغذ خال قوباشن
- ۷ اگر چه بر یالاک بنبوع و اارور استرینز لیک و قاتر ایلم باشن
- ۸ الده بل سح اودونقر عالی صغیر و ولده ایله شکر تراشن
- ۹ باغ قناهه عالی شاه هواج مروم و احصاء باور
- ۱۰ عرسه سینه نیند
- ۱۱ و رگاه نقره قرین و بارگاه قرصه رهیند تر ایند و باغ
- ۱۲ مؤیدگه بهزیمه اعداد الدین و مشید ابقوه عا کونک
- ۱۳ اتملین ای عرضی سینه کترینا اولدر که لو ایدوسنه سر حدینه
- ۱۴ واقع اولاه کفار بد کروز خصوصاً او شیر فاردید کار
- ۱۵ ملعنه نامدار لیل و نهار قصه گزند و مقصد ایلم قیلاخ
- ۱۶ یا اوش صیده گاه قوستا بی سینه و گاه قروپه جابینه
- ۱۷ کلمبر صتی اشبور مضاه شریفه اهدا سلاغ اجل قدره بی طایفه
- ۱۸ و نزلده نیک خود تنزل و تندی سی یا عین قمار و ضارینه
- ۱۹ و بیور ایلم وضعه قلع قروپه نکر ترا و جیار نیکو لایحه و حاضر
- ۲۰ اولاه غزاه ظفر و سکا هده ایلم اوده اقع الون بو کونه
- ۲۱ قصید فاسد ایله تکرار بو جاننده اشیر غار ویر طرفه

ذکری
 الیوم و الیوم طایفه باشن
 ولله تلمعه نشن اولعز فو ایند
 و غیره و فایس اطالاد اولدر
 و نه نوال کون که کور ادر
 در لایحه در اکل

1. بر خاک رس بانان قاع خورگن و کفاز تا ستوده کارله مالکین
 2. پیرنشاچی به قصد و احسن اوزن اولدقارین جقاه چاسوسلر
 3. و بهاس تدارکینه کلااه محبوسلر خلو و یروکارلر حینده بر مقدار
 4. غزاه ظفوسلر سجاچی برله زعاوه اوریس سنا لرین کوندریز بونظلم
 5. توی سحینه حایر و اعداد توینکر جنبش بی بر کتارینه ناظره
 6. اولبر حرنه سمته شکر و راسه منعه و منق قلعه به قصد
 7. مفرق تلوراسه رفیع و رفیعنه ایداع اولینغیز و آلا سرده
 8. قویب کله کارینلر فکر اولناه بانه و ایشرفار و و کار کرمالدا
 9. نشاه بر دره کلیمیز و قنا فرضه و ضعیف رخصه قدر اولونغیز
 10. بر بیکر بر بیکر جمعیت نالاه اتمکه صرف مقدور بی پایاه ایله سی که
 11. ایکی جمعیت بر اولوب عیاق اباته اهدا اسلام ناموس و نام الکلی
 12. واقع اولمیه و یو حکم سبارش اولینغیز کوندر لکده حکم الکلی
 13. کفار بد کرواز اول مقوله افکار نامور ایله ایکی جانبده تور
 14. قلاچ پیرنشاچی به تعیین کله کلر ندر بر برینه بو کوشمروه مقدم ایشبو
 15. ششتم رمضان شریفنک بکراش و وروج کوی که روز جمعه
 16. ایدر معیای مطلق عجز و عنایتی و سرور اینیا صیاحه علیه و علی
 17. حضرت تارنیک شجاعت بی غایتی و ظلمت اولاه سعادتمو بهشتاه
 18. عالمینه حضرت تارنیک غیر عجز ایلمز بر ایشرفارش جمعیتنه
 19. و اصغر و آلاچ جنک و جدالک دفع مفرق تجریم مقابل
 20. اولدقارینده بی نهاییه حرب و قتال و کما ینغی حرب و جدالک
 21. بجز نامه اللشبر غزاهه بر قاجی مجرد و در کنگنک و کفاره

۱ بجسی ز فتح تیغ و نیزه ایلد هلاک اودند هیکل فرست و نضوح
 ۲ خدایه اهل اسلامه و کسر و صحرایی و مغلوبه کفار نافع
 ۳ واقع اولمیر سید محمد اویچ یراز اناں سیراقاری و بلبلویشند
 ۴ کربنده بر قایج باش بیکر زاده کزیر و یونانازی و باجلم افکار
 ۵ فاسده کربنده خبر ویرکم قایلن یاران باش یرار اول الله قده
 ۶ وقوع اشیر خارش آخ و بعضی سلاجی النمبر کند و سجاد اول جینده
 ۷ بلبلنمک جروگا بر او جزمله یوقار النمبر کوجله فلاص اولمیر
 ۸ ای الاله تره کئی و صحت خبری النمبر فاما فکر اولنا و لید
 ۹ وولا و کئی ایوبین مولدا شلقده بولنا غماز بار هر جهتم فرید
 ۱۰ عنایتده رعایتده احوا و کمال عاطفده و مرعته ایوبنده کزیر
 ۱۱ ادمغینز حالو حال کج صحت و ترتر جانسه و فتر اولینب ز غمادنا
 ۱۲ اشبور افخ ز قوه یوقیت مصطفی سنا ارباب و رگا سعادت ز اینده
 ۱۳ عرض اولند ز بر و کو پور کما با سنا ز ما و رعد کدر
 ۱۴ حقیقت حجت بعینه بوی سینه
 ۱۵ سینه وزیر خسته
 ۱۶ قوه کار عاطفده و تاز سلطاع حضرت سیک فاکپار اگر
 ۱۷ تاثیر کینه که راحه افزای ارباب ز ابر و تدبیر و زینده ارازی
 ۱۸ اراد تشویز و تبشیر خصوصاً شکل کتایل قدر آه قوع و
 ۱۹ خاطر ز فاین کاه هفت اقلیم و ز عرض سینه ز قدیم اودر حال
 ۲۰ جناب اعلی کربنده بربنده اونا کربنده نامه جوهر فالگری ارسال
 ۲۱ و انهاد پور یلبس مضمین بلاغه ارا سنده اقتضای

1 سپهر و و آرزو و آسند عاده که روشن نا استواز که گاه هر آن
 2 عالمی اشکال سرسره و جلالته تا بدارت و گاه آینه و خلق
 3 بنی افراسیاب از آثار کمال من علیها فان و انوار اخلاص
 4 کل بوجع صوفی نشان فخر از کرم متغیر الانار ایلمی هر آینه
 5 ارباب و انشته معلوم و روشن و ابته اصحاب بینته هر چه
 6 مبینا و منبر صحرای فلاح جرم خلیفه درین زمین ظل الله فی الارض
 7 رضین اولاد پهلوان تکریم تمکین یعنی
 8 نیکین غلبه الریه و لغفوه ایام الیوم الیوم رضیه اقامت سوره
 9 ملکته شرای ایخته و امیر و بر رضیه عافیتی فضایی
 10 خلقته ماورای فیروسی برسی و ریاض اعلیاء علیها حره
 11 سایه کشته که مایه قلعه بخت تخت سلطنت و جهانداری
 12 هر سپهر سعادت و اجلال اولاد پهلوان که خیز افتد از کفر شرف
 13 قد و بن ایلم نور اولد و بحر و تخت بخت خلافت و شهر یاری ماه
 14 افق عدالت و نها صفا اولاد کما رعایا تو قارن یمین جلوس
 15 عرش مانوسیده کونده کونده زریب و زینت و شرف بودگی
 16 علی الخصوص سلطان فکر فاخر عاظر لرین طراف کعبه علیا و زیارت
 17 روضه مطهره سید الانبیا صلوات الله علیه فی کل صبح و مسافر
 18 آرزوی کمال تشوقله معزز اولد و بحر بویند کنگرینه اعلی
 19 و انعام بیور کش همیشه جاسمانه و تعالی سلطان فکر آستانه
 20 سعادت کین کعبه اصحاب آمان و قبله گاه ارباب جاه و جلالت
 21 ایرعب مراوات و نیویه کین حصول مراتب اخرویه ایلمی سر

ز ساد
 صورتی در اینت و دلور از ان خالص
 تشویر تا بلایه اریغیه خالصه صورتی درین زمین
 و انبیا و کبریا و محبت صغیر
 و تکلفات عاویبه درین مصداق اول
 بر سر و عاویبه درین مصداق اول
 استیاف و اخلاص فکرتی درین زمین
 زید و خلوص انصاف اولاد
 محاسن رضیه انصاف و محبت
 صومعه کین و استیجابت
 و تسلیات استظافت
 واحد استظافت از ان خالص

مطالب

۱ و میا لب علیه لرینی علو مختارینه مفوض و مستخر بیور که اباع
 ۲ عدالتارنده قلب لکوا من بدت الله محو اسنجی پیروز و شکوناف
 ۳ طاهر و آینه فاشاره و سیکر اولد قاری و فعالتک حج شریف
 ۴ و ارشی تو اب بولم لریند و کراتک زیارت و یلتر لجا و
 ۵ ایند قدر ماجور و مشاب اولد لریند شکر و شهادت و اریکان
 ۶ یوقد خصوصاً و وزیر کبیر و شمشاد بیز و مشیر مسرتا مشیر
 ۷ عیون مصیر او بچاوشاه خلافت سر بر عالمگیر بو کلیتله
 ۸ خدمت ایلمک و بومقوله صدق و استقامتله عدالت و امانت
 ۹ کوستر من کتب توار کچم مطهر اولد اولد کورکش
 ۱۰ و کلدر و ملاطین عظام و حواقین کرام حقدنه تقیر اولد
 ۱۱ روایاتده ایند کتبی و کلدر کتدالکده که بوجول و بونکری
 ۱۲ صدق و امانت سلطان حضرتارینه میسر اولد و عود قیامت
 ۱۳ و عا و شایده اکلدر و میا بعد کله کجک پارخا هار
 ۱۴ مجال سنده و فی انواع خیر له یا اولد و فی عود و عود باغ
 ۱۵ قره عالمگیر خاکیان که نظر ایند منوط و در بطور سلطان
 ۱۶ و ارفاه سر سلطنته کتوی سعادت شاه پور امراد
 ۱۷ و حو مایر الامریه بجدید قطبه قره اولدند و اری و اولد
 ۱۸ ارجا خت شاه اچمن ارکانه یاز ملاه حضرت و اولد و سعادتلو
 ۱۹ سلطان حضرتارینک خاکبار شریفارینه که ملا جوان و مدار خواص
 ۲۰ و عود و عود عیون بندر خلوص فرج اولد که کتبی و عود
 ۲۱ سوال انکار منک اولد ابلنج کونجه کویع تلتا ایدر و کاه مغلا

1 جاوشنیده. رافع رقیعہ رقیعہ مصطفیٰ جاوشن قولی زید ندین
 2 امر شریفی سلطانی و آرو اولیٰ بن مضمونہ علی پونندہ اشبو سندن
 3 اثنی و غانیان و سمانہ رمضان شریفینک سکر بخ کونندہ سلطان
 4 السلاطین ماخا فاه الحواقینین بہشتی سحر سلطانی مر او فاه ایدہ الب
 5 الی غایۃ الدررۃ حضرتنا حیرت و ولد و اقبال و عوہ و سحر
 6 و اجلال ایہا سر سلطنہ جلوسن حایینز پورین بر عظیمہ
 7 علیہا و موصیہ عظیمہ ناسخ اعلائی و جامعہ خطبہ شریفہ
 8 سعادہ لو بہشتی حکم نامہ و اسم شریفی سائبانہ او قونہ
 9 سنکس تنبہ و اعلائی قرآنہ او لو غنیز امتثالاً للامر العالی
 10 حمانہ اول کونہ لو آریوشنہ دم خر قضاتہ علی لکنوی سر حد جا
 11 جانباریندہ خزانہ بروجہ استیعال مکاتبہ او مار کونور بلعبر
 12 مضمونہ امر حایونک اجراسنہ اھتمام تابع اولینویر قلم
 13 بہشتی حیرت شنگلک طوباری انالیسی و قصباتہ و بازار
 14 مضمونہ امر حایینز نیر او اصغاب او لوتنہ سی حکم تنبہ اولند قونہ
 15 مادی اظہار اللہ اولادہ سعادتو بہشتی حکم حیرت و اولی و بقا
 16 رفعتہ و ارتفاع رتبتہ و ارتقاء سلطنہ و و حیرت مضمونہ
 17 لہ سلطانیہ سلج فاه علیہ الریم و العفران استیالین بحیاری
 18 رحمت و استغوا و حیرت مضمونہ کبار و صفار و کمانہ
 19 ندای و اقطار خصوصاً متعلقاتہ و بسناتہ اوب و اطفال
 20 پاکیزہ اقوال مکتب و بالجم حمانہ عین اسلام و غزوات
 21 فرجای لسانہ حال و وزبانیہ تفریح و ابتھال ایہ ایند متعل
 22 وزبانیہ تفریح و فرجای لال لال انجانہ جو جوق و حیرت

و طرز

۱ و طرف طرف نشا کر امیر سعاد تو پیر شاه شکر باغ قولنده و عزت تو لوطا
 ۲ هنگام رفع عنده تدبیر و لذت و و رای عالمگیر لری بوجا بان
 ۳ خرفین شایل و و اصد اولدین بر عایا امنی و آیاه و برایا
 ۴ راحه و المیناه اوزرنا اولد قاری علم عالم ارا کرینه خفی
 ۵ پیر رلیک فلا جرم حواس جان و تعالی سعادت تو پیر شاه عالم
 ۶ پناه حضرت تارینک سایه عدالت کترینی اقالم سعید و مالک
 ۷ ربیع مسکون کستر آئیده بیور میر روز بروز کروز و شوکت کتر
 ۸ ظهور و بروز و اولدی مروج و مغفوره خداوند کارکن
 ۹ مقام مغفرت ایجابی جوار جنت عند ملک مقتدر
 ۱۰ ریاضی ایلد قرینه خریج بحر خفاه و قرین عنایا یز فراه
 ۱۱ واقع اولد سلطان حضرت تارینک و قوت تدبیر و لذت لری عامه
 ۱۲ ممالک شکر و این جهانگیر لری کاتره ممالک انواع بر
 ۱۳ و اصابت و اصد اولمقده خایه اولدی باغ فراه و اصف
 ۱۴ فایه دروغ خانه در بوطر
 ۱۵ و لولو سعادت لولو سلطان حضرت تارینک
 ۱۶ خاکبای شریفانینه که باغی نطاع انواع و مشمع معاصی خواص
 ۱۷ و عوام مورخ ضعیف بی وجه و ناکام اولد که حالا
 ۱۸ مصطفی جاوش قولدی بدنده امر شریف وار و اولدی
 ۱۹ مضغز مشرک معروندن سعادت لولو پیر شاه عالمیناه
 ۲۰ و ظل الله عدالت و شکاه یعنی خلیفه زماة سلطاه
 ۲۱ مرآة خاتمه بنای سعادت اللهم ائده الی انقراض الازماة
 ۲۲ و ائده ماوارع الدوره حضرت تارینک و سلطنته

اینک ایضا
 العسک غلبه قوی و
 غنی بر جمع
 نیک آئیده
 نده اولد
 و عبده
 و اجدید
 ایجابی
 کویا که
 بر او نهند
 ایچنجه
 اسکیه
 در رشتن

- 1 جلوس هایمنه و تختگاه خلافت نشینت صلوات
- 2 معرزه بیورمبره در جمع مفعول قدره و نگاره اعتراف
- 3 سلطانه سیم قاه بلند اقتدار نظر اسد ایکن شا که بر آبر
- 4 و سایر بی که ایکن بسط ارضه سایر کشور اولی
- 5 اجرها غطای ایل اعلاء و اعلا بیورمش صحیحانه و تعالی
- 6 سعادت بیورمش حکم تخت و ولتن هایمنه و تخت سلطنتی
- 7 انواع شوکت و جلالت معرزه بیورمبره در و سلطنتی
- 8 زاین و لیزرین جمله عالم شاه اولی و اولی او کی
- 9 فاما بیورمش سلطان طالع مسعود ایکن تاندری
- 10 و لوای بوسنه کن صدق و یوانته معروف اولان
- 11 او جانغ آرا ایکن صلاح و یوانته تبشیری
- 12 واسطریله عدوی قتال یعنی قرال صا اول خذله
- 13 الله المتعالی اعوانته اشرفا ذکین ملعونه نامدار
- 14 غزایکن سربنده مجروح و کوجله ظلم بولعب
- 15 بویکی الای بیورمش و یوانته و یوانته
- 16 انقبض سعادت بیورمش حکم جلوس هایمنه که بنده صلوات
- 17 ادل و اراده و لاک بوسنه کتدرای جاننده واقع اولی
- 18 سلطان ایکن خیزن حکم کوه کین ظاهر و نجیح هایمنه
- 19 کزنده شیخ قوت و قدر تار و هر طریقه باهر اولی
- 20 فلا جمع اگر غزاة قولارینه و اگر بویکنه بنی لرینه

22a

1 تو ای لعن و شتم لایع هو عیاشاه جهاه طریقی قتل
 2 و رجم مستحق اوله و غلظ مقرر الیکن اتفاق شقا متکثر
 3 صحتہ تبدیل و اکل و شرب و نفسا نیتکار تکمل اولد قدره
 4 مهر و کزن زلفی سوواسی سویدا کزنه مستوی اولد جان
 5 و سرکین خصوصاً طر لیکزه و سکر لیکزه تمامه علامتار
 6 بد نلم روح ما بینده کچ قاه کچی انتیشار بولور بالظوره
 7 فراغت اللنه و سدر رس و محبوباه جهاه مصاحبتارینه بواله
 8 اولغله اثر چه که خداوه قورقیزه اما ظرفاوه و فرجه
 9 او فریزه و یو توبه کزی بوزمه حرماه و قوه و صفا
 10 بهره سنی بولوا ایماکه یوقلید بشره لایکیر فضلا سنده
 11 و وکانا رینده کار و کسب اوزره اولاه عقلا سنده بر چاره
 12 تجتس ایلی سزه و یو حشار الیه جمع یلی یه میند ار اولد کزی
 13 و انار و فر اول شهرش موسوی عالیار تیده و عراز کمالار تیده
 14 اکنه وده ایپلکه سوال ایبره و الاسوز کزی و کیش
 15 طوقیبر و اولو و کچی یاننده کچی کزه چه بر وجهله صوره
 16 جقد و غنی اعلا الیبره بویار اولاه حکماوه و قوی
 17 استخیاره و عرو مندن عروینه بر چاره استفسار
 18 ایده سزه و یو بولخلصه الحاج و ابراع ایلمکله بوسر حدی

الذوار از انفق و در اوله شکر
 الزور کدر ایکیه الازار ایچی و در زور
 زباج ایلمک سنده
 شکر شکر فوج و طاهر کور ایچی
 صف منانه و در و انقدر اطلب ایچی
 مطا بیلور سوار صاهه بایر ایچی
 طمانه لایسط طح کرفه و شکر کور
 با فلاه طلبه الی صفا منانه و فنه
 و کور صو جانین صاندر و قور
 قور و در و کور و ایچی
 تا قور و ایچی ایچی
 وارور ایچی ایچی
 کور و ایچی ایچی
 و نظره کور ایچی
 القوم و اوله و ایچی
 تا ایچی ایچی ایچی

در

1. واشفقت في سبي كراهة حوراة باركة بالصدقة والبروك لا اعلى
2. وجه التلوذ والفساؤ
3. حور كاه رافد شعاره وباركاه عدالت ونازه
4. ترا بنة لاز آل عالم اليا بوع القراره عرم سبوح وبعدها اولد كره
5. حالابوسنه سنجي غنغ قوباشي قضا سنه تابع وير باس ووير باينه
6. وصاد ناع او و غنغ نهر او زرينه مشيد و مستي كره كوي ياره اها ياره
7. ولا يكر خصومه عامه رعتك لاسيما انبار سبيلكش و غزاة
8. نهرت وليكش احبناج ناما لير اولقم بالبعد نهدن بكاره
9. بكنيس اولاه صاحب الخيرانه والحناك راغب المنوبان والما بركه
10. مصطف پاشا قولارك بعد ما بوسنه سنجي بكم اليكش فكر اولمان
11. او و نهر او زرينه ثوابا وكفاره مهر او و غنغ كوي رينا اندر
12. فاما بيون صورا دلبر بهار و حواجر باه و طغياة لوزن اولجيا
13. متصدين تجدير و شعرا محتاج اولعب و ايج الاوقات ترميم اولعب
14. علم حاله ترك اولند و غي تعدي به اينده ورونه نكش يوللرك
15. بانغلبه حاللرك مشكل اولد و غنغ ماعد كفار بذكر وار ولايه
16. بلكه هديه عياة اباسه بر جابه سكر تملو اولد قده غزاة طفره
17. و سكه و فعينه يتشعب او زر رينه واره جاي يوللرك
18. اولعب فكر اولناه كوي بركش ولايه منفعتي و اعداد و بينه
19. حور و جهل مفرح مقرر اولعب فلا جوع مشكرا ليه صاحب خرك
20. بوسنجاقده نوسر قضا سنه تابعه صانه و منغولاناجد رنير

التعليق حاوره
 افكاره بمبناه و زياره شعوري
 نظم الورد و ما ظاهرا بعد از نزلت
 الشوقها و نظمة
 الانتظام
 وزير كرات افق بعنه و وزير
 استانه سكر

بكرانه
 الغايد و نكش و عيناك
 تديا النعم فدا الف
 و تجيز نزه متغوه فدا الف
 مودت فدا الف و عيناك
 التبعيم نكش و عيناك
 كينما و نكش و مال استانه و كاه

تعارفاره واسو النور اليا بوع
 نفاض و نغ
 نفع و بيش
 سدا الجند و بيش و نغ

النوع
 لكونيم و سعاده و فاضله
 لولسك معيا اولد لولسك
 نغ و بوش

- 1 عِنَايَةِ مَسْأُومَةٍ وَابْتِغَاءِ كَرَامَتِ نِزَادٍ وَزُورِ سَنَنِ قَدَرِ
- 2 وَوَدْلَتِي تَرَوِزِ بَرَوِزِ اَفْرِزِ وَانْوَاغِ كَرُوْقَلِ عَمَائِيْزِ اَيْلِيْهِ
- 3 دِيَارِيْهِ هَرِيْزِيْهِ مَرَاوِيْزِيْهِ مَلِيْزِيْهِ خَلُوْجِيْهِ اَمْرِيْهِ اَنْدِزِيْهِ
- 4 وَشَمَلِيْزِيْهِ خُوْجِيْهِ اَيْلِيْهِ لُطْفِيْهِ كَرْمَلِيْهِ اَنْدِزِيْهِ مَرَاوِيْزِيْهِ
- 5 مَرَاوِيْزِيْهِ اَوَّلِيْهِ سَمَائِيْهِ وَوَرَكِيْهِ
- 6 مَعْلَا اَسَاسِيْهِ وَهِيَ كَمَا هِيَ عَالِمِيْهِ كَامِيْهِ وَكَرَامِيْهِ اَوْلَادِيْهِ
- 7 اَوَّلِيْهِ مَرَاوِيْزِيْهِ وَوَرَكِيْهِ كَمَا هِيَ وَوَرَكِيْهِ كَمَا هِيَ
- 8 مَرَاوِيْزِيْهِ وَوَرَكِيْهِ اَوْلَادِيْهِ وَوَرَكِيْهِ وَوَرَكِيْهِ
- 9 كُوْرِكِيْهِ اَوْلَادِيْهِ وَوَرَكِيْهِ مَكَرْمِيْهِ كَوَاعِدِيْهِ حَاصِرِيْهِ اَوْلَادِيْهِ
- 10 وَكَلِمِيْهِ سَمَائِيْهِ مَالِكِيْهِ وَرَاهِيْهِ عِلْمِيْهِ كَمَا هِيَ وَوَرَكِيْهِ
- 11 سُرُوْرِيْهِ عَمْرُوْدِيْهِ وَوَرَكِيْهِ اَوْلَادِيْهِ
- 12 وَوَرَكِيْهِ مَرَاوِيْزِيْهِ اَوْلَادِيْهِ مَدُوْ اَوْلَادِيْهِ مَدُوْ اَوْلَادِيْهِ
- 13 اَكْصُوْنِيْهِ اَوْلَادِيْهِ مَرَاوِيْزِيْهِ حَاصِرِيْهِ اَوْلَادِيْهِ اَكْصُوْنِيْهِ اَوْلَادِيْهِ
- 14 وَوَرَكِيْهِ وَوَرَكِيْهِ وَوَرَكِيْهِ وَوَرَكِيْهِ وَوَرَكِيْهِ
- 15 فَيَاضِيْهِ تُوْسَلِيْهِ مَحْبُوْبِيْهِ عَرَبِيْهِ صَبْرِيْهِ لَاسِيْهِ نَفْسِيْهِ تَرَبِيْهِ
- 16 جَبْرِيْهِ كَرْمِيْهِ لَكْرِيْهِ مَحْبُوْبِيْهِ فَايِيْهِ مَشَقِيْهِ عَزِيْهِ نَهَائِيْهِ
- 17 كَبِيْرِيْهِ مَشَقِيْهِ بُوْلُوْغِيْهِ نَفْسِيْهِ عَصِيْهِ بَنِيْهِ حَرَبِيْهِ هَلَاكِيْهِ بَلِيْهِ كَمَلِيْهِ
- 18 جَهَنَّمِيْهِ بِيْطِيْهِ فَاكِيْهِ بَرَقِيْهِ جَابِرِيْهِ فَالْمَطْلُوْبِيْهِ هَمِيْهِ بَلِيْهِ
- 19 صَاغِيْهِ سَعَادَتِيْهِ سَمَائِيْهِ مَدِيْهِ مَدِيْهِ تَوَقُّعِيْهِ جَبْرِيْهِ مَلِكِيْهِ قَائِرِيْهِ

١ فاع سرده واقعه اولاده معلوم الحرفه ملك جفتك ايا الاك
 ٢ اعداد و ميز خوفندة شنگار ملكز او ملكيز خصوصاً اطراف
 ٣ و جواتي عظيم طاغار و صعيب و اوير او ملكيا اكثر او قاتل رعايا
 ٤ خايا قلوب و لايتت نهب اموال و قطع انسان اولدوغنده بعد
 ٥ سپاهيسنه انجا تير يوز اچ حصه ياز لوبر فاما بره عولسانه
 ٦ بناء خصوصاً فورا اولنا جبر اكر تعميرينه معاونه و ابناء
 ٧ سبيلك راحه و اطمینانه ثوابت بقا الزر جفتك
 ٨ عوالطف عليه رخصه و آنچه تملك او لوندون تقدير سپاهيسنه
 ٩ و نه سنه سنه حصه زمعینه س رفته تقدير كلكم نفع كلي
 ١٠ اولدور و بطريقه شنگار سرده و في كراي كمي تقويم اليبتر
 ١١ رعایا كرمعا و نقيم و ايم الاوقات كوبر كرمعوح و ابا و اس
 ١٢ طوكتا مقور اولدور سالدر بيلت و بوباب اوجو و بوز و تواجير
 ١٣ حصويا محققا اولقمه شوكت واقعه حالدر عنایه رجانه جتدر
 ١٤ عليا ترينه و من اولدور قناه و در در بوطدر منشي جانينك
 ١٥ زعامت محكولي رجانه صدر اعظم كرمعوح
 ١٦ حال مصنع و نامه بلاغه نشاه ملكور
 ١٧ حضرت معيا فور الجلال و جهاه افرينز لايزال جل جلاله
 ١٨ عن الشبه و المنال سعادتو سلطنت شوكتي و قرني
 ١٩ اقبلي اعياة اولاده نور و عيش كرميك عرج و رفعتني
 ٢٠ و جمله اقارب اولدور مائز كابر اعز كابر خصوصاً عباد

الآن كما في
 و كان ملكه
 و غلبه
 و طبع
 و تدبير
 و كرم
 و در
 كالم
 و نفع
 و في الامور
 و القلاع
 و الكلام
 و في الامور
 و القلاع
 و الكلام

غاية

لا طه متا
 فورا
 و في الامور
 و القلاع
 و الكلام

120
و بیاجه و کعبه
بمکتب شریف فضیلت النفاکین سنجند
و ساجد و سجده و نماز و ایستادن و غیره
تجدید و تکرار کنند هر کس که
خاصه فقیر بخواهد که

دیدی و آرد اول دیز هر چه خورد
ورق عریض و اول آب و انگ اومر که فرار از زهره فوده او وار اول
اول اوازه راز و عروانه بر آرز او زهره اوراق
از آری دور دج و دزد راز دزدی ادا و ادر
ال اوزع ارز و دایع اول و او ز داد اده و دا
داد راع دزدی و دونه دل زاردن رده و دوی
زهره ال داد و دود اول اوزره زود اوزره ورد
دوزه ده دوزه دار و دوی د اوزره
دردا و در داری دوا ز جردن اول رجه و او اوز
و و او هه هوهه ژوار و دود راع و دود اول دق اع
روز و روز زوز و زوز و روزی روز زوز و روزی
اوزره ذاب زوا و اوزی دار اوع و اول روح و زواره

و کعبه
مکتب عالی موفی
صوبه لایه و اراضی
مکتب عالی اهدای
مکتب فضیلت از آن
صا و کالو و اوزره

و او ز و در دایع اوع دوزه ده
داد او را داد او را داد از و د او را در دم دوا داد از و
شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر
وزگاه شرفی مدار سلطانیه و بارگاه سیاه و شمار
کشورستانه که مقیاس و مقادیر افع و مقیاس
طفا و بنی اوع خصوما مقصع ارفاق اشراق
و مقصع ساه ارف قوی الاوصاف اول هوه خالی و کلمه

و کعبه
مکتب فضیلت نال
افغانز افندار
مکتب عالی ایوب و بیفتن
مکتب عالی ایوب و بیفتن
مکتب عالی ایوب و بیفتن
مکتب عالی ایوب و بیفتن

الله
مکتب عالی ایوب و بیفتن
مکتب عالی ایوب و بیفتن

26 b

- ١ اللهم زينني بالشرق بحجرتي من قال تن عرفني بتجليل
- ٢ جليله الشياخ و تقبيل قبيلته اجترام اولون قدوة
- ٣ صكارة معروفين اولاد رسول من نار صلوات الله تعالى عليه
- ٤ في اناء اللد و اطراف النهار بوزونة و ركة عفره صلح
- ٥ قدر طبقات مخلوقات تقديره و بعضها فوق بعض مشهور
- ٦ كتاب لانه التفشير كثير بشير بيور بر حركه لا يها فاجي
- ٧ وراثته مناسبه التفاضل ميزان عدالتهم ممتاز و ملكيال
- ٨ رعايتهم براهه پرواز اولمغني موجب بلکه علم و اوبه و حسب
- ٩ و نسب مقتضاه سنج اسافروا عاليا و افاضل و اباي اعوان
- ١٥ عاليه باهوش هیده بقدر حاله لا يحسب اما لجه بر مر او
- ١١ بيور لمغني مستوجب فهم اولمغنين طريعا علم شريف
- ١٢ ساکن و بضعاء علم و کمال مالکن اولان و ارحيل
- ١٣ زرع سندن بحسب المناصب مقابرو و مراتب
- ١٤ کوزه و بلوبه مثلا معنی زاده لهم ابتداء کمال و افضل يتفجع
- ١٥ ميسداقني خارجه آتلي توجهها نفع و قاض عسرا و خولارينه
- ١٦ خر تراچه مدرس و رکن قانونه و پاي کتد قاضيل
- ١٧ اناسنرم او نوز و يکون بشره جهده تدريس و رکن
- ١٨ عاورد هاجوه را اولد و غننه خير زنا و ايه کرر قولتوغنده
- ١٩ شير خواره و پير اولد باس علم و فضل و حکمتده حقا جهل
- ٢٠ اواره ايکن با باکرته رعائيه و شرف مولوتيني صيانته

- ۱ جلی غلوفہ سی تعیین بیوریلوب کذکر ورکاہ پارشاہ عالمیناہ
- ۲ اللہم والہ من والائہ قولہ لیسیدہ اولہم ورکذکر متصرف اولانار
- ۳ بدایا بیوریلوب بشر اجمیر سوا ووزرا قضا و صیوہ لایو
- ۴ و صریر امثال و اوزار اچندہ معنویہ و فایوہ کوریلوب
- ۵ لکنز وجوہ عالم باعینہ و تقویہ جوہ و کرمہ ابان و اہابان
- ۶ ما حدیث و قدیمہ و آریخہ اولانہ فاکر انبیا و رسل
- ۷ و خاتم پیغمبرانہ سبب نزولہ و ما ارسلناک
- ۸ مخاطب لولاک لولاک سی خلقہ الافلاک منعویہ یس و طہ
- ۹ شرف بخش زمیں بٹرب و بطیجی حضرت محمد مصطفی صلا علیہ
- ۱۰ مصلیہ عترتہ ما وای انبای عالم تبیین و افتاب وجوہ اعظم
- ۱۱ معاریق قرین حضرت محمد بن بیوریلوب فائزہ امیہ جلیلہ
- ۱۲ الہمینتہ و صیترتہ کتاب اللہ اولاد کرامتہ بر عینا کرامتہ
- ۱۳ اولوب سبارشہ نسب کرمالہ بنی قرآن عظیمہ توامانہ و
- ۱۴ انسال نیا کنگر عترتہ و احترام بنی باعینہ راحہ و امامہ
- ۱۵ بیوریلوب صکر الالمودہ فی القران آیتہ کریمہ سی
- ۱۶ نازل اولدقہ اصحاب باصفا مویح لازم اولان
- ۱۷ اقارچی اسفتا ایدمبر علی و فاطمہ و ابناہا دین
- ۱۸ جواب اعلی بیوریلوب علی الخضر اولاد کرامتہ مویح و
- ۱۹ ابناہ لازم الا حرامتہ رعایتہ کار ساز رتبہ رتبہ

27b

- ۱ مغفرت و اساس انداز قصور بر سرور جنت اولاد و غنة
- ۲ آحاد بن شريف كنيح ايشان و مرار اسبارش و وصيدح
- ۳ اولاد نكمن اولاد رسولده ظاهر ايدنه غلاما جليلي علونه سنده
- ۴ مجموع اولاد فائزده ماعدا ملازمنده و منصب و يرلدن زبانه
- ۵ عوام ناسله برابر و جهت شريف و سياقتا راجع عالم نياقتا
- ۶ تائيد و زبانه و فائز خليفه زمانه حبيب و شيب و اعيانده
- ۷ ايكدم ساير قولار بنده اولاد اولاد مكارم جزيله بونار و س
- ۸ درين اولاد و واز اخونده شفيق ائمه اولاد جدا كارنده
- ۹ موالات زمانه رعايتي زيله بولندي مع هذا محمد عليه
- ۱۰ لرديك و شريف نساير اناوه زباوه موجب اعزاز
- ۱۱ بچكراه ايدون خفي و پنهان و خلد فاما حفره پنهان زمانه
- ۱۲ و ظلاله سماره نشانه كه جويا رعد التار كلساه سلطنتي
- ۱۳ تازه و مطرا و جوكان شاحصار همتا در كوي غني اعلي طفتي
- ۱۴ عمامه ساهان كرام كهي سر سبز و خرا بيور سبر و مديت رسول الله
- ۱۵ متابعت و رعايت آل و اولاد بنده بدل همت بيورمه لرديك
- ۱۶ مقر زهر اولاد و غفلت ماجرا عرضده جرائع و اختصار كلامه
- ۱۷ حسب عالمز روايه اولاد فاشدره ائمه و ارز كه بومو حبه
- ۱۸ بهتد يعني اولاد رسول حقيده كج رعايت عليه سعاد تلو
- ۱۹ بيلن هاش و يوازه حسنه مقيد اولاد لرديك اتيام قيامت

۱ و هنگام شفاعت - اجداد و عظاما بنده زبانه منبر لایه
 ۲ و نبی مختار علی صلوات البراکه حضور شریفه انواج
 ۳ عزت و رعایت کما کما زبور له
 ۴ سلطانه جهانه ایدر اعزاز - اولاد رسول اولورس مختار
 ۵ یارب قدر لوشهر روزی شرف اجداد کرامینه سرافراز
 ۶ منته و انبیه روم و ...
 ۷ کرم انشاء عجم الاحسان کرم کار راسته کفشار خیر انیش
 ۸ کامل جواج افزونیه معاول سلطانه حضرتانین فاکب
 ۹ اکسیر فائز - لینه عرض حال نبی معزول و ثنا کار مجبور و مجبور
 ۱۰ اولدر ... و اورامده تا بومده کلینی حقیقته عالی کائنات
 ۱۱ بر مصاحب فایقی و حضرتان راسته در وقت شکر بر قرینت
 ۱۲ موافق حق اولدر و زرا عرض ایدر مدکار و خوف و بیمه
 ۱۳ کتم اختیار ایدر کاره امور و نظامی اول مصاحب نامینه
 ۱۴ اولاده فای کاوره سعادتمندینش عرض و اعلا ایدر
 ۱۵ عرض سلطنته خلل ویره الطوارش و فعیته و فومته
 ۱۶ همه خسروانیه لانه کلا تا اجراء حقان زور و تعویف
 ۱۷ رفیعته سبب اوله کلعب هم بهنای و بالده قورتر می
 ۱۸ و هم کند و ار مشاب و ماجور قلمی مقرر اولغیم ایشبو

مجبور
 بمنزله

28 b

- ۱ از مان سعادته نشاندند که سلطان فرسافتلو پلشاید
- ۲ حضور نبره قریب منبر لقی و ارتفاح شایله ناکند الکلام
- ۳ اولد قاری خرابیله از رویا و زبنتی مقرر اولدورده غیر
- ۴ سایر کبریا که منبر الیند با قلمی و بر مقدار و نیا جیفه یک
- ۵ اجمنه برنا اهل بر فضل اهلینده تر جمیع قلمی و قویج
- ۶ بولعیب تدا محمد ناع شریفه کبر و شاع و صلبه بلکه جافا
- ۷ جزایر و عراق عربی خیر اندیش لکله سولیندی و هر کس
- ۸ قواعی حو لنگر و عاینه مداومت قلمی بو کتر قوللار کور
- ۹ سابقا و فعایتله خاکبار سعادتا رینه یوز سورمک و عرض
- ۱۰ عبودیت ایدر و حرم مصطفی پاشا فرمایاننده ایدر
- ۱۱ گیمزی بلدی مکر واقع اولمشدی پس بو وقع و ورت
- ۱۲ سیلق شرقا سفر خدمتی و ایکی بیرونی آستانه
- ۱۳ ساوره ملازمتی با خصوص سعادتلو پلشاه صونلا
- ۱۴ نصوص نامه ناع مؤلفین ترتیب و تذهیبی و ولتی
- ۱۵ والی ایلق ارض روم و قدر و ارغنده خیرانه و عاصیه
- ۱۶ یتیمش بوکراچی سچی و کینایتی و محط و غلاما حالده عثمانی
- ۱۷ یا شام حمله ارض رومه کلامه عا کرا سلامین فرخنده
- ۱۸ نری جمعیتی و شکر یوک اچی تخمین اولناه قلعه تعمیرینک
- ۱۹ بر اچی و رجه خوجه اولمقسنین عازیم میسر اولمغله

- ۱- سلاطین عظام کرام و راء حجابہ محفوظ لقاؤ اداؤ
- ۲- وزیر اعلیٰ عدالت انجاء زمرہ جلیلیہی اجراء حقہ تابع مقام
- ۳- واصفہ قضایا مطاہرہ نایب مناب سعادت و سعادت
- ۴- قلمندہ مراو ظلمہ و دفع ظلمہ اناری توکید و منطوما و
- ۵- رفع ستم ستم حور بنی نصیب عمیدین غریب ایدر حتی
- ۶- وزیر کناہکار معنی ستم کلبر جرم فراوی اولانہ وزیر لفظندہ
- ۷- مشفق اولمغلبہ روزیر کہ و میند لایح کلاہ اجراء حقہ
- ۸- اجمال ایلہ اول جرم و کناہ کدوبہ تمجید انجاش اولور فاما
- ۹- یوم السوالہ و کبیر و موکلر معام سؤل اولور اری
- ۱۰- الواقع حرکتین بیک سہ الی ایر شیمز باز قدر صونمغلبہ حریف
- ۱۱- تا کوک عرض جلا اصابت بونہ سنہ ووشتر بو تقدیرہ ورو
- ۱۲- کلکشن چارہ سی وزیر ادا و او کوفہ اولور و بیٹھ حکمر عدل
- ۱۳- شہدینہ نظارہ سی و کلابر ووشتر کھروہ عرض
- ۱۴- و تر بیندہ و جوو بولور بناؤ علی فوکلر بو شبع حقیر
- ۱۵- و سراف کیندیم علی شہیر اودہ بستی سید طرح علم شریف
- ۱۶- خدمت و اقراض و امثالہ حالاً مولای عظام پایہ لرند
- ۱۷- مثبت بکار بیدر جو کلاہ قلم و این ایلہ عرض قدر
- ۱۸- و کاه خدمات تیغ و شفق زبایلہ روم ایلہ سر خدمت
- ۱۹- اثبات شجاعت ایلوب روم نظارہ سلیمانہ ظاہر و معقولہ

1 و بوفو لاتی سعادت تو بپوشا هفت هزار او که از معرفت و فیض کلمه
 2 معلوم شرفی را اولمقام و دور و نه با لک بر شکا بچیز تو آید
 3 تمام عدل اوز را و بر غلظت جدا عزل ایستاد و بر پلید صلب
 4 و بیرون قدر او را گفتار امیدند اکنون حکمت خدا نگرند اعیان
 5 منصب و پرتو بگذاره کون بر پلید منع خدا و در ولت اول
 6 خوف ایتمز المله اخرج و بر مکن عز لیغ خدی زلمع بر اکثر شهرت
 7 کیر و بر بوکس که مکن و غمال که بعد او چون لاندن قالب
 8 مروتلو سلطانم عرض حالت رخه او گوشت سلفا مخرج
 9 لطف و کنی که در مدد مخرج تقدیر چه غیر باره حصول و اع فاسد
 10 خیال و در و استان در ساوتار تیده به هر مند قلینر سیم بر استان به
 11 عرض عرض حال محال فرز من بعد غیر و همت و عنایت
 12 در وجه کن، ان که سلطان نگرینه منش جیانه تر است
 13 وزیر و شریف است نه در دست سالی صدر وزارت
 14 سالک راه قدالت و کید جلید فلک ز تبنت
 15 وزیر فربه ملکر خصلت لطف و کرم جوهر کیشیک
 16 کانی زافه و عنایت و در شهروارینک تجوی کرانی
 17 حضرت سلطانه عظم الله تعالی شان و صانه باللطف
 18 عجا شان خاکیا سعادت ناری تلخیصت هکراه صوب
 19 با صوابلرینه عرض منج در صاوح الجواب اولدر کم سلاطین

تغنی بر هر کوه تغنی آریا
شما از هر کوه
کوه از هر کوه

1 تغنی بر هر کوه تغنی آریا
 2 تعبیر تر است و نه که کوه
 3 و طر آنی تغنی آریا
 4 و تعبیر آریا
 5 تعبیر آریا
 6 تعبیر آریا
 7 تعبیر آریا
 8 تعبیر آریا
 9 تعبیر آریا
 10 تعبیر آریا
 11 تعبیر آریا
 12 تعبیر آریا
 13 تعبیر آریا
 14 تعبیر آریا
 15 تعبیر آریا
 16 تعبیر آریا
 17 تعبیر آریا
 18 تعبیر آریا
 19 تعبیر آریا

1 ایقان بقای او نیت
 2 و بی کجای فرشته قال آنکه
 3 ای بیغیب انشمن و آنکس
 4 ای بیگانه شکر
 5 ای بیگانه شکر
 6 ای بیگانه شکر
 7 ای بیگانه شکر
 8 ای بیگانه شکر
 9 ای بیگانه شکر
 10 ای بیگانه شکر
 11 ای بیگانه شکر
 12 ای بیگانه شکر
 13 ای بیگانه شکر
 14 ای بیگانه شکر
 15 ای بیگانه شکر
 16 ای بیگانه شکر
 17 ای بیگانه شکر
 18 ای بیگانه شکر
 19 ای بیگانه شکر

1 تلشیع التناع
 2 تلشیع التناع
 3 تلشیع التناع
 4 تلشیع التناع
 5 تلشیع التناع
 6 تلشیع التناع
 7 تلشیع التناع
 8 تلشیع التناع
 9 تلشیع التناع
 10 تلشیع التناع
 11 تلشیع التناع
 12 تلشیع التناع
 13 تلشیع التناع
 14 تلشیع التناع
 15 تلشیع التناع
 16 تلشیع التناع
 17 تلشیع التناع
 18 تلشیع التناع
 19 تلشیع التناع

۱ سلیم خاۋه زمانانیش خدمتده ما عدا سعادونلو پهلشاه
 ۲ عالمگیر و طاهر الله معبدک سسر بز زمانه هایونانند
 ۳ خوف و دره بیدر بیمار و قدره ارغیله شرق سفر لرینه
 ۴ مداد منق و ایکی سنه قاجا عرض معرفتیه تتر سعادت
 ۵ ملا فومده و تالیف اندیکر صوند و غنوه نامه کنن تذهیب
 ۶ وتر تیبینه جتر همت ایتمکله قریک کدر کدر پهلنا عهد
 ۷ ارض رومش مال و قدره ارغیله عینایه بیوریلیر اول و یار
 ۸ کمال قحط و غلاسه راست کلنگله و فو خایر جمعنه کما اور
 ۹ اولانار اول خدمتده قاور اوله فغله بونیش اغوزهایون
 ۱۰ ماملک بیدل ایدریر و غلالده غلابی و فوع انجمن زیاده
 ۱۱ بهایله الکبر نقصانده بیع اندر قریه عجمایا کراسلام
 ۱۲ از قلندرین دایک اولور سنه و هه برونگه التیز ان ایلمیون
 ۱۳ امانه ضبط ایندر کلک عیشر عاشر حاصیر و محصور
 ۱۴ و بر مایه بیدر باره مقاطعاتی جس تدر بر و استمالته
 ۱۵ بر آرطالباره بتش بر یونک زیاده ایلم و خدیو قلع
 ۱۶ بونج خدمتار ایتمشکنر و ارض رومه و قدره اولانار
 ۱۷ ای الاله حلبه و ورولته قالد کلشکنر بعد او کبی
 ۱۸ بعد سافیه کوند ریلیر اول و فو ورولته اخر و بر کلکینر

- ۱ عزیز خبیر کند و زله معانفاده و آخر اولی بزرگ بوقوله
- ۲ غدر عظیم و صفای الیم گرفتار او بشور و ز پس بونده
- ۳ شاکار بوجی معارف و فضیلت و بیکر سیده بزو او بوج
- ۴ پاوش به عظیم ان آنه خدمتله و اوه سز یار مو
- ۵ مؤلفای اولوب زومکن منلا جامیسه و رو بوز جمیع
- ۶ عمالکده کشر تله مذکور و معروفکن بونده به آخر
- ۷ منصب توجید اولو غمق بوج و قدر و از را اچمن بر اهدن
- ۸ بحال صغوغ و ازض رومده و جوده کلاه خدمت بلغمی مع
- ۹ اگر لایه و نیز و جوله ای نه سوز افر الیکن و فرما
- ۱۰ پیمت هکن و رو الاصلن که بومرتبه لای رخصت
- ۱۱ عالی لری اول و فتح نامه سی تالیف ایده علیا قول لایکن
- ۱۲ التی ایلیغ قدر و ار لیده عزله رضاء طایونار صدور بوله
- ۱۳ فر جوور کمز مکره مکرته به اجازت بیور بلین سدر مع
- ۱۴ اچمن بر مقدار وظیفه تعیین بیورله و اگر تقاعد کما قنکر
- ۱۵ یوقدر خصوصاً علم و فضل متعلق جرایم حدوة آر تودر
- ۱۶ بیور بیور الحکمه جوقه تجریده کیر عبرت خجادر اولی
- ۱۷ دو و آج قولی پیمت صوب اول طریقاً اشتغال قلمی انسته
- ۱۸ و انکن ور ز بر اخونه کونه منصب ویر بیور و انش
- ۱۹ و بینش بناء انواع جو و جفالر کوه کین دوشن و معبر الحنا انضاره

- 1 کندیة استنصاح و استمد آویز مبدول و موفور الیبر
- 2 انوار کرامتله مرآة خلقتی مجلآة و انار صدایتله صفت
- 3 جبلیتی محلیت بر عزیز ریاء و سکر صلاح التجا اولدونه
- 4 مایه ابو و فوعه اعلاء کلمه الله الحجز و جاهدوا فی سبیل الله
- 5 فرمانده الطایح و امثال کوستور کفار انکروسه و افح
- 6 اولاه غزاله حاضر و سیف و عاید مظاهر تده غیرت
- 7 سلاح و غایله و فو معا و نتی طاحن و باجن اولور علی الخصوص
- 8 موقدینه اجور موفوره غزاله توصیف و تفسیر ایندک
- 9 حساقره شد ایدر خیر لذایذ عبا و کبی اعتبار و متاعین
- 10 بدینه و وینر مینر غیرتیه حرار شوق و غرامله اختیار
- 11 ایدر بنر ناما کزیه اولور و عیال انبیطاع معاشنه اختلاک
- 12 قوت یومیه ارینه و سعید و نجهت معیشتارینه
- 13 اچمنر صدقار خسروانه توه استدعای
- 14 عنایت ایدر بیث فی نفس الامر لایق و مستحق انواع
- 15 ناسناح و سزا و ارا حان بی کران پلناح اولدورن
- 16 کوه کین ظاهر اولمغیر علی ما هو انما اولک باب ازید من
- 17 المبول شاک و کاع و هر مند و محصر المرام و از بکنده
- 18 بیور لکار بکنده عتبه و علیا تر اینه عرض اولدوب

و غا جنک رفاده
سختا تا کهنده
دهود و غده

نحران و نیز کروه
دواع جمع غم و غم لانع
بمعاشنه ان غذاها کانس
اما مینر غذاها لانع شد
ار غم شتر و اوج و غذاب
غرامه تا داه یعنی اولدک

منه

1 اسیریم و غارت و غارت بدارید خواه از فرزاد ایلیم
 2 حوایم و لایتمی نالاه و بیجاوه و ملکتمی بوقول خطم غوغاوه صافتم
 3 و قسیم عتبه علیایه اطاعت و انقیاد و زورم غیالینه عداوت
 4 و عتاد و صدر تنز کو ستر بز صوم لیتنی پاید آریلمه و مع و لایتمی
 5 معوض و آرو و یاز ایلیم و بو مقابلم عنایایم بی غایایم
 6 کلک صیده بهره مند اولم کونا کونم رعایتار و رغبت
 7 معزز التفات و در خجتم مشایده ایلیم و معارنلو پهلما
 8 همگش مکنج و قدرتمی و اباعی جد مور و اولاه شمایم
 9 و وریایم کراهه کبی نهایت عیال و لایتمی کما هو صفا معلوم
 10 ایدم غیر الکا کور حرکت ایلیم مخ اللام علی من الله عاکر الام
 11 ~~تغذیه بجزر بیدر و ریزه ایلیم~~
 12 حرگاه عدالت بنیاد و بارگاه تصفیه اعتقاد که ملا و مظلوم
 13 عبا و وزیر اصحاب شریک و فاکور عرض بنیاد کار نهان
 14 اولدر که بد قولاری و لایم حله و اخیر و کبار و مینارک احوال
 15 و اطوارین کمال و قوفله و اصین اولاده بر و اطراف و الکافه
 16 قضایه و ولایه و نفس حلیه متوطن اولاه اعیان و ثنایه
 17 اظهار طریقی سداوه بد و بجم اجتهاد ایلیم بار که یقین زمانه
 18 آرازل انام و اسافر جوامع و بر شخص و بی و ناکام
 19 ایکنز گاه اطراف سوبیشارینه عسکرم نوکاه قضایه
 20 قصبایه محض لیب و ترجمان لغله اخوان عوامی به پیدر شورش
 21 و ضایع حکامه محرک فاکور و شناعت اولاه ترجمان عثمان

مکنج
 تو انامی

45 b

- 1 ناع بند بخت و بد کمان اچھرت نواعی و قرآن کچھ اشقیان کیتا نغی
- 2 و شہت و تزویر و تبلیغش منبع و او جانغی و و یو صلبنہ امر کا
- 3 وار و اور کین اول تار کینہ طلبت کجھار بکینہ اولاد و رویش
- 4 یات۔ جز بورن کما مالز اکل و ایش گند و بی تلبہ خلاص
- 5 ایند کردہ ما عداھن ارفرا و دہشتانہ و الی التندہ غر اشر او ح
- 6 شہا و بیج بنیانہ صلبنہ امر شریف ایر او اید تار و وحی
- 7 بر و طریقہ قدر ایند رہن بمسوال اوزرہ تغلبہ صر کین
- 8 کجھار بکینہ تر کجھار و مال و قدر و آر کینہ طلب و اخذہ متعلق
- 9 خید متار و و آمنہ و ہر مینا و اھن شرع و ہر صدرہ حقیقہ
- 10 نمایا ہ اولد و غی اجلہ کیش اودہ بیکل اچھرت یوزر بیکر مقاریر
- 11 فلور بیکہ مالک و قری الکی بیکل فلور بیلو عقارہ الملک کتسلط
- 12 و تغلب طریقہ کیش اولدین ہر مرتبہ و ہر قدر و قوت
- 13 بو کتیر کہ نفس طلبہ و نوا حین ہر واقع اولاد اولاد
- 14 عذبتع تر جان فر ہورہ رشوت و بر طیلہ کلعت اجازت
- 15 الملایج کیک بیکتہ بیکر ویر مکر و یا خود آخروہ قینا کوب
- 16 او غن او ر ماکس محال مرتبہ لرتینک او کفما عثمانلو شعبان لغ
- 17 مبدل و بیکر بشرف او تو زر بیک التونہ قار و زرار قول لایم
- 18 خصوصاً سرحد کیک کار کینک بریندہ عثمان نامینہ بر امر شریف
- 19 تدارکن اتمکہ بر عامت نامی و ہر محمدین اولدین ولایت طلب

۱ فقر استن حتمی اکا برو مشایخ و اغنیاسنی و آتش جزو و ظلمه با یقین
 ۲ یا ندرمه حد و تری یک عدل تو و آوه تشنه اولاه منظور ماری سیم قابل
 ۳ و زجر صلا جهنم کاسه لرینه قاندرمه و حقیقه فوج اتقد کدره
 ۴ ما بعد احوال در حلبه اربعین نامیم مشهور تر با نوا اشتراکه
 ۵ هر برینکس کج بدندع ایکیشرا و چو بیوز مقدار کرا اشقیاق مقروود
 ۶ فرقع عثمنا۰ اناره و فوسروا ز شامه نشانه اولوز اهر صوا
 ۷ سلما تاره و حرکت کند و صفین قید و قال و مطلق سو می ایفند بتعلی
 ۸ مثال ایدرسه فکر اولناه اربعینکس بر قا چند اش رت ایدرس
 ۹ و در حال اسنا و ابیح مال ایلد قز بورش مال و منالنی اهر عرفه
 ۱۰ طعم در حلال مرتبه سندع اکله ایدر و کده غیره و اطرافه کچی
 ۱۱ اشرایه و فواشرا ایدرس یا بیمار چکنه کیدر کتر و یا خفت
 ۱۲ نفس حلبس مساجد و جو امده عشا نمازین قلمبر کلر کتر
 ۱۳ قدر ایدرسه نور روز لا یتما یجمع بقاطعیا نجاج بیکر ایدر یوبا
 ۱۴ التزاع ایره امانا و ملتر مین شرط التزاع امانین کند و چر تاظر
 ۱۵ استمد و کار دقتیر چه اشرا اینجی محکم ایدر کسر التزاع امانینه
 ۱۶ سبب اولما و صوریه حقیق کور یغیر کج شکایتی چار و وز صبت
 ۱۷ خصوصاً مال و قدر و آرزو کند ینکس تبضدع اولغنا و اویت
 ۱۵ کور اکلده بر رفعد بر صبت بولج محققه و با یجم لا از
 ۹ الصلبت واجب التلک منبغ اشرا و مرجع اشقیاق بر مقسند

بدلتا

- 1 به لقا فرکر معبیز و ظهیر و سندی و سکنیز اولدوغی بیغز ناک
- 2 رئیس قطاع الطریق و الکا معاول نیچر کمر حاة بیج توفیق ذر بورک
- 3 کلامنه مشابه امره امتثال انجیل عبا فوا بائنه و اصغر اولدوغی
- 4 مال و منالنی جو صلیه سندی کتبه مجال اولی عبر مضین و منال
- 5 اولدوغی تقدیر جلالی مثال قرآن الی سیکنده زیاده عریبان
- 6 بد فعال کندوبه پیرو اولکوا و اطوارنا استوار نیه متابعت
- 7 ستمنی فرضه واجب بلکرت و ایتم حقیقه بتیشند رو یوکیار
- 8 و صیغاز و اشراق و اخیاز با سرع شربا و نه و اخیاز اندک
- 9 سبده و بود یاره و الی اولاه کلام و قضاة عدالت انجاء
- 10 و غیر بوضوحه موافق و مضار سطر ابتدا کتیر اجلده واقع حال
- 11 شرح سنیه و عدالت مال ثرا بنه و خرا اولندی
- 12 خاکین سعا و نار نیه کتیر توتیا و اعیان
- 13 اعیان دور و شنای و دیده و و شناسا کتیر روزان
- 14 و شبان قروان و اولی ابد بیوند و قیام رفیع سعادت
- 15 تختی و عالی رینه هوا طبع و اشتغال لکن اجد کتیر اولم غیر سعادت
- 16 بهشتیه اسلاوه انحر الله انصاره الی یوم القیام حضرتارینه
- 17 صا و با غیر خواه و محیی و منصف بیج اشتباة اولاه اسطاف
- 18 حضرتارینه عرض حال و اخر صا و خالق القوال اولد کتیر سلاطین
- 19 ال عثمانه ظاهره کلامه بهشت هان عطاق کتیر کمال غدا کتیر

47a

- ۱ و اہالیہ ہمارے رعایہ و رغبتہ تمام وہ مشہور ہے
- ۲ استانبول فاتح سلطان محمد خاں و سلطان بازرگ خان علیہما
- ۳ الرقہ والغواۃ حضور میں ورکے زمانہ و لٹاریتہ علمی و فن
- ۴ و کمال و معرفت نامداری اولاد اصحاب انشونہ پیمہ کا طائر
- ۵ ظہور الیہدیت و زراعت حسن تربیت پیمہ پیمہ زعائن و صبا
- ۶ پیمہ پیمہ کوندہ کوندہ کوندہ کوندہ کوندہ کوندہ کوندہ کوندہ
- ۷ الکاتب اول تاریخ ارباب ہمارے تالیفاتہ قاور اولوکرہ
- ۸ نہایت یوعدیہ و کبیر شہدیکارہ سعادت پیمہ پیمہ پیمہ
- ۹ عدالت و قدرت و ولایت و ملکیت و مستحق اجارہ اولانارہ
- ۱۰ رعایت و سخاوت اجراء عظامتہ زیاہ اکیزنتہ و نکرہ
- ۱۱ زمانہ و لٹاریتہ اصحاب عرفانہ قائل غلبہ جماعہ و فن انجیلی
- ۱۲ خدمت علمی و فضلائہ صاحب کمال منشیارہ و یریکہ کلماب
- ۱۳ و یوہ پیمہ پیمہ معنی قانویہ اول منصب استخدا
- ۱۴ اولانہ قاری فضیلت نغونہ اکیزنتہ حالاً جمیع طلبہ کمال
- ۱۵ شخصہ و نجلیہ خدمت فرماہ اولو نغونہ کہ حمزہ پیمہ و ن
- ۱۶ سبخت و نغونہ سورہ رس اولو نغونہ پیمہ پیمہ و یوکرہ
- ۱۷ پیمہ پیمہ خدمت و فن نجلیہ عرضتہ صبا پیمہ اولیہ
- ۱۸ و کلید کہ رعایتہ خاطر الحجز و باضہ کتابہ طرقتہ
- ۱۹ اسکی کلمہ انہ کہ شخصہ و یریکہ و تویع

- 1 ازین خدمت اول بقولنا تا و آنه زوا کور که قرضا عین خدمت
- 2 و یا خدمت بخارا پهل شاهنده نامه رکعت اول نامه رکعت دوم
- 3 نمر 3 اولونه جواب اینی یازمجا و یکله همومنی تریه قلمی
- 4 مبر اولتر وقتا بخیلایر منصبدرکرا اهد اولاناه کهنوی
- 5 اولعب حتر کتابه قوریه الالبابا اچنده اصحاب استحقاقا
- 6 ظهورا اتمدویچه تقدیرجه قضاة و مدرستیندا برینه ویریککن
- 7 انارقه عرف سزاوارک ب یوغی و یارحج و ولایب عربا
- 8 سزاقدم یوقلغهن و صوریه فناه بولتاا تقدیروشار
- 9 یلدتبع قلدغهن مستحقه زوا کور مگر قرصی مناسبتی
- 10 ایدویچه متفق علیه جمهوروز قلاجرح بوکینه قولاری کیم
- 11 بالفیقر حلبا تیمار و قتر و آری اولعب اوج بیلدن برو
- 12 اول بقول عایده سز خدمتیل قالدین حالاکه فتح شروانه
- 13 و تعمیر قارض و تخریب رواة سند کندن عاگر منقول
- 14 احوالن یازوبت نوح نامه تیار ایلدستیم بر لطیف کتاب
- 15 ایدوب انشا الله سعادتو پهل شاه عالمیناه حقواریند
- 16 عرض عرصه عرض و سیکاه قلند قده امور سلطنته
- 17 متعلق نه بقول خدمتار و وقتا قلندونی و رواقض
- 18 شیطنت سپاه - ضربت بیغ سرتینله هلاک و تباه
- 19 قلند قده مایه کینه بر اعمه بر اعدا کواه ایلد زخم خوروه

نبا هست و نبا هست
 نامور شده و بزرگوار
 شده نهونایه و نیک

بر اعم بر اعدا

1. اشتباه اولد ملاز کما یبغی معلولاری اولوز و بالجم بوز
2. وجه قولار عنوز سن اربعینله معترق نوروزها زنگا
3. و نیزوز بهروز غیبی اماغ فواکهنده بی بهره و بی خیاری
4. ایدویچ مقور اکیز قس انشا و انیس القلوب راحة
5. النفوس نادرا الحاربت نضرت نامة هفت مجلس
6. تحفة الصلحاء حلیة الرجال منشأة الانشاء زبدق
7. التواریخ نایع او نور یاز نیلور شهره افان مشهور صفاها
8. و عراق طعوز باره مو لقا وینه قس نظره ریاض
9. العرفان تحفة للعشاق مهروماه مهری و فادیلان ترکا
10. دیوانه فارسی نایع التری طبله مصنفان اولعترقا اما جناب
11. مستطاب قاقان حرة التفات و رعایت و توفیق رفیع حدیله
12. کما یبغی احراق و رغبت بیورلدوزی تقدیرجه کونده کونه
13. نجه انار نیر کوار ظهوز ایله بزگانه و ولتار نیر شو مقوله
14. بر قولاری محض رغبت و التفات ایله ظهور ایشرد و مؤن
15. حور قیامته و کن سولیمکر بلکه تاشوخ و غریب آفتاب
16. مدحت و توصیفار نیک صیاقی عالمثابنه باغ بلنگا شعور
17. ایلکیز طری الاه و زرار عطا دة و کلار کبر اید ادا دادا
18. بو نیر ذوق ادا ایلکیز تربیت و صب حالیزیر و معارف
19. و کمالیز کما یلیق تحقیق زوایه ایدر بر حقی و نصف

48 b

- 1 صاحب سعادته بولونمغله كنار منصاريله ايقده قالو ح
- 2 اراوه اتدايب افر او نفع بشري بر لرينه سبب طلوع
- 3 خلوة اعني مجروح بن عرض حالم بنيتي ويرميوب سعادته
- 4 يلك هدر خير خواه في اشتباهي وصدائقه واستقامته
- 5 ايلامته اور اولاه توبه قولارينده سلطانغ كين بر مرود و لخواه
- 6 ظهور فردي مر او ايد بنجر باور كاه اعلا منصارينك بر سبب
- 7 و باخصه ملازمته و قطع مراتبه بايخ اولمغله عزال نامته
- 8 و در و بلا متغله سيله سده سعادته وار من امر عالیشان
- 9 كوند يلعبن تشو و نمازة نوروه و لده جل همت و ظهور
- 10 و انتمازه جابه و كوكلده تقية موجب الرغبه بيور مديا كه
- 11 حصول فرآع و مناصبه و نيونه و بري ايله و حصول بهر
- 12 و كاه ميسر اولعبن بر چراغ او با نذر و كوي كه روز كاه
- 13 زوركار آي سونينده مزور و جلبت مال و طبع جي ماله
- 14 محمول اولعبن بر بو و صني كورنال تحييت و افرينده غاير
- 15 سوز سويليه مزور و بر با خصوصي صورت معرفت بر عيار
- 16 اصبا ايش اولور كوي كه متويا و جايخ استه مرو ناظر
- 17 و كاتبا و خدعه لرين قبول اعز و بر نه بناسي تعيار و زمينه
- 18 محتاج اولور و نه مان و قن بليع و كوع اولعبن خرتزه سبب
- 19 رقبه محنتن كرفتار اولور و يرانده ماعا سال حال

۱ | مکتوب خصوصاً سلطان با بزریت فاکه خلاصه المجددین از زینب نام
 ۲ | تا مکتوب از بکو نه این کایله او نیه و عجم شاهانه مکتوب
 ۳ | بدایع بلاغت و صنایع فصاحت کوه کهن فرهور بولند
 ۴ | و بیبر پاشای فروریز کزاع و وصف ضمیمه فرموده
 ۵ | مشابهند ایر کوروز بوند بو مشینکس ویر کنگنه ویر
 ۶ | و منصبینکس خائیر سیر نه مقدار تهنه وز و تصور و قد
 ۷ | انار حرف تیماز و فاد و آرخیز اولد و غزیز و سکا هینراچی
 ۸ | یا زرخاصله تحصیل سدر مع قلد و غزیز بلدریب
 ۹ | فلاجم خان هوخ ایلد محتجینه بط کلام بر کرم قلون
 ۱۰ | حیف و فرینغ که اهر کماله رغبته اولونغرا عیثن اکا بناد
 ۱۱ | رومده اصحاب فضایست بر لغز ایشه اما حاشا غ حاشا
 ۱۲ | که بر وضع و لکیر سعادتلو پاشا که کیتن ستر حضرتار سینه اولد
 ۱۳ | و بر کنگنه کهن نقصن کن انار مقوله سی شهر یاز مروی قشانه
 ۱۴ | جنابنه شینت و حینت اید وینا قویه ظهور بولم لکن بو نقصن
 ۱۵ | وزیر آینه و غبا و تله متصف اولاه و کلا سنده مور کت
 ۱۶ | بو نکات کهن مروج کایله حسن تربیت اعزاز و لادج
 ۱۷ | کند و تحیه اولاجقلین رعایت ایستد مزلر و یونین کند
 ۱۸ | جوان ویر مشرفلاجم شمدیکالدر عاکر ظفوا تا اثر اخبار لک
 ۱۹ | سیر و سعوانه متوجه اولاه قلا و اعیانر بو ثنا کار کرم

فکر و فراسه از لغز قلده
 فطنت معنانه
 الفکر فعیبر عین فاعل
 فکر و فراسه از کنگنه قلده
 الفطنت کهن

کتاب التبرکات فی علاج النحر
تألیف شیخ محمد باقر
کتابخانه مجلس شورای اسلامی

502

۱ هر حالند واقف و کمال و معرفتند عارف ز رخا هر بند که شایسته
 ۲ متعلق اولاد و بعد تفریح کتب الیگز و سوالی بود بر اینست امید و کرب
 ۳ حاکم تفریحی است در این کتاب بعد از استماع فریاد عالم مطایح
 ۴ اول نواز شریف در این کتاب جینا بنده منوطند
 ۵ اگر کار ساختن کار خاکیان الیه بشمار گویند رویان بیشتر از
 ۶ معروض بنده و شنا کار اولاد که بعد تا بود اولادین مجلس شایسته
 ۷ سر راه و صحبت ابتعا شمه متحیر و سرگشته اولادین و اولادین
 ۸ ضعیف ترینه که صاحب سواد عالی است و حرفه تاریخ روز اول
 ۹ سر حدینه گویند بر امر سبب اینه امتیازاً حور و بیدر کلین
 ۱۰ سر حدینه قلم گوی استقامت خدمت اقامت و کاغذ صفت
 ۱۱ یوز اولادین که در اولادین کتابت اید بیت بعد و در اولاد
 ۱۲ کامبر نیچر ایام اولادین فلان زمتده کار از شرواده قدر حائنه
 ۱۳ سر از اولاد به صحنه پیش انفقوره منشره ناموز
 ۱۴ اولاد اول خدمت بقایه مندر طلبکرتیکار و قدر و آرزوی اولاد
 ۱۵ ۹۱۶ تاریخ خدمت اید و تعیین کلنج اولاد مقوله صحیح منضم
 ۱۶ قالمبر صدای یقین علیج و وانا و در کمال سال زکات بیکر التمس
 ۱۷ انجوا محصله خللال و فرجی از مزینه بنده لا افترا و و پیش
 ۱۸ حد المینه ظاهر کمال و حور و بیس علی التواکی سفیر
 ۱۹ پایمال و متاجبه بدینیه و فارت بالیه الیه بر کشته حال

کتاب التبرکات فی علاج النحر
 تألیف شیخ محمد باقر
 کتابخانه مجلس شورای اسلامی
 این کتاب در کتابخانه
 مجلس شورای اسلامی
 ثبت شده است
 شماره ثبت
 ...
 این کتاب در کتابخانه
 مجلس شورای اسلامی
 ثبت شده است
 شماره ثبت
 ...

ار لبر

- 3 اس کا نام کی سیکٹ براد مگر جو بوفرسہ
- 4 **☆** حضرت زین العابدین کا رغبتملو و اصحاب استحقاقہ
- 5 مختلف کرم کار معدلہ کروا کر سکنڈ و قار مجسید
- 6 اشتہار اعلیٰ بہ حضرت شہزادہ عالم مدار حضرت تارینک
- 7 فاکہا سپہا اقتدار کربنہ عرض بنیہ بیقتار اولدر کر
- 8 پیشی بیلکہ بزو ولایہ حلبک تیمار کر یہ وقت واری
- 9 اولدر سابقا لالہ اپٹ فرمع شرقا جانبنہ سروار اولدر
- 10 جناب پلک عیدہ نشتر تعیینہ پور یلمین بو انہ کلنی تیغ و کلمہ
- 11 ایلہ خدمت پلک نامہ بو لانا رافع رقعہ ذوی عالم مصطفیٰ
- 12 بنیہ کر یہ حرفندہ بلانند و نطق و تشریفنا یلندہ از جنند
- 13 اوہ ساز یار کتابک مؤلفی صفو صا شرقا سفر لیتعلو
- 14 مقصد نامہ ناع مجلد مستطابک مصنفی اولدر سابقا جد
- 15 بزرگوار کر یہ روح سلطانہ بلوغ کا خطاب شراہ حضرت تارینک
- 16 دیوانہ عالیاری کتابتہ استخداغ اولتعبیر معنی بوز طاقم
- 17 کلبہ سحر نلو پلک عیدہ عالمینہ حضرت تارینہ ایک جلد کتاب
- 18 صورتبیت بوزمانہ کلنی واعیہ و لکڑی و عبا و عنایت
- 19 مقنا و رکب زوم سنگر صاحبہ معرفتاری اولکفلہ

542

- 1 بود و فقه و تفسیر و در آئین سلطانی به بر لطیف و مقبول
- 2 پسندیده و غیر مدخول قصیدت نظم ایدین کوند و غیر لکیرت
- 3 عز حضور پیمت هم به و صویا هوان او لطفه تکرار بر نشی
- 4 استی و فریبان سعادته تا پارسی تر آینه اثخان ایچن اجضار
- 5 ایند که غیرت اول سور سلطانی تک انواع سرور و مسترینی
- 6 و سعادلو پیشا حکر کما و صفاره بدل نعمت و عفتی و ایام
- 7 سرورهای یونخ ظهوره کلاه عجایبی و ناوره ما حد جنبنده
- 8 کما منظور پیشا اولاه غرابی بر اعلای کتاب ایدین
- 9 نای مرغوبتر جامع الجور در مجالس سور قویان
- 10 شمد کماله عبت و علیا لر تر آینه اثخان و عرض ایچن
- 11 نامتوجه او کدر علی شریفایر محیط ورک بوانه کلنی اجداون
- 12 عظامایر انار الله قبورق شهر آه ایند بونج سور روز
- 13 آئین که ایلتا و در صفای روز کاره یازیلون ضبط او لطفین
- 14 با کلمه آنار عز قراوش اولقشر تدا کمد بوهول شهرت
- 15 عز تلو شهر آه دکا مینح صف تارینک جمعیت پر رغبتالینت
- 16 واقع اولعین بوهول بر لطیف کاتبه اوصاف حسنه لریا
- 17 مرتب و مستطاب قلفند که آله الیه کمنز ترا حد
- 18 وسند پیشا حالینت تشعب و باجلم مالکون ربع مکنو
- 19 بحر محیط کین طولا شعبن سملو پیشا کمنز قدره تا مسمی

مستطاب
کوچک خردیست

بیتها

۱ | شتله و بیهوشی معین مژده که اول صیاح ایچی فنا ظلمتند
 ۲ | بعبور و وجه پر جو و کامیابی افتاب عالم کتاب کی کمال
 ۳ | شوکتیله بدیدور حتی سعادتله اتلندیلر و اجداد و عظام
 ۴ | برآید منور کینر بعضیله طولا اندیلر وید ویکر کی بو مژه شکر
 ۵ | اولک اول قویا از او ایتم و ارقمده بولناه جامه کاید فواجی
 ۶ | کعبه شی ایا کوا ایتم بو مقوله خبر یا لاله عزز ماه باعنه حیاح
 ۷ | جا و واک اوله کلد و کئی تصورله خاطر محروغ مسرور و شاد ایتم
 ۸ | ثانیاً اول واقعه هائیکه و فعه تدرع تر بانار بی صورتا صوح
 ۹ | ایچ ایوب انصا کدریم کوندریم فاما معینم کند و کند و می
 ۱۰ | بو شکر آینه تریا اتمک جانلور و روح و بو ائشان بو مقوله بر شعر
 ۱۱ | ایدرک شکر بسیار ایدر فاکبای سلطنته عرض ایتم
 ۱۲ | و بای سر سارح میر کرینه اعلامین امانده الله طریقیله
 ۱۳ | حضرت تازده فرض ایتم که اول شعر لطیف نبور
 ۱۴ | ۴۶۰ طوره و چه طوره عمر سورج جا عالمین
 ۱۵ | فنا طوقایه خوشتر سا که سر بر شاه اگر بیت
 ۱۶ | ساوت ملکی چار ارگاه اید غش غم با کین
 ۱۷ | منقوش معنی مغزین ناکر است
 ۱۸ | پنجم پیش کئی بوز بیش او مندر دمایه عمر
 ۱۹ | نه شه و آج با کدر عجب فرخنده اوع است

عجیب

58b

۱ و صوره کتب لا یفتنا و در دنیا فنا سنه
 ۲ طلوع کتب اغوا بین رموز ستر به بین
 ۳ حقیقت باغیر طبعش خرابه بوند و راما
 ۴ چای بیلا کتب کل کتب ستر شا و و غر بین
 ۵ صبا کتب ایدر ساکنه اسایشن جهاه خلقی
 ۶ ریاض معده شمشاد و در ظل اند خوش بین
 ۷ جهای عبیر عالی کور مسخر جبه فاک پایکش
 ۸ او بر او نا فو کدر اگر سح سلطان اغوا بین
 ۹ الهم او پویان بزرگوار حث صد سلطنت و ار الوان
 ۱۰ و غیر عزیز کز حفره خف بنی کبی حشر کون بر قرار الوان
 ۱۱ الهم ترا عامر این جدا مانع ظلمتی کبر مسخر الح و جود مسعود
 ۱۲ شهر بنی عمر آغیز عدو کور مسون الهم فوای شریف
 ۱۳ سر سلطنته و و رایت الهم خلق عالمی انکثر حیاتی
 ۱۴ سعادتة مجورانه امین اللهم بحرمه محمد الامین و صبر بین

و در مسدود و در عین
 و در عین و در عین
 الهم الخلیفه علی بن ابی طالب الدوله الجلیله صاحب
 جاه و جلال و جلال و جلال الیوسفی بالاستقلال اعنی
 حقه سلطان عظمی الله شان و صانه باللطف عما شان

2.2. MÜNŞEÂT-I NEV'Î-ZÂDE ATÂ'Î

عزت و قیام و اقدی

بکر کیسی وزیر کینتو و کیر صلیت بکنوز یلنالی لور د فده امنیت غزا

امد از خاکت دوستی جمع تا بر دست بر این مایه بون تا ز قبح و صحر هم شاه فلان با بلیت در صبح جمع و صبح بان طوق عالمشین بر
 فتح کلا حجت شام سور فتح معجز نظام فرین دیوان جالبه نبشت لهر تریدن قلعه کسکان صوامع فکدن فرزند ابن کوسه
 کروید بیستین و بیست مهال فرخنده فال نایران مؤثرات عمده دعای دولتری و لغله کوشه فنبان مجامع خاکدین ولوله
 علیک عین ندیده محبت اسمان کسر شبنم اولد فده عرض داعی دولت قاهر اولد که دل شرفی نادره مبرشرت افاقیدن
 منقرب انجاست و جان بخرد اعتماد و فور احتیاجا بمنجیدین منتظر تا فرسخ و فرشت لیکن حامل جانیل نصر و تابید اولان
 مبارک نوید و اصل احوال روایت بند و کبر سر اثر مانند حدیث مقال استوار و مشهور اولد قرق عامه عالمیان استماع است
 سحر انجمنش کیم سخن شکر مساعت و کافو جهایان عبد صبحی ایرانشکی ارا قوه کون قربانیه مبارک کوسه دیم یعنی اولان
 بهرام کوشکار عرصه شامت خرمیوت دیوبند میدان جاد صا سوار معرکه صاحبقران صدقانی شین بارگاه سلیمانی قرین
 بی مان دشمن شکن ستم و ستان سفید بار اقلن که ولوله کوسه سخوشی بدی درای پوشان و معرکه جیبوسل پر و خروشی
 نهضتوان ستمی بی نام و نشانی لشکر بگدیر میان ستم بالاسی شجاعانه قیامی ستمی اولتی مجال و سرزگران گستره پرنیان
 صیدان بربنده کوی کربان ستمی منقلب الاضمال در بر شیراز و صف جواد در کوفت دور زنده نسبت بهمن دشمنی طفل شیر خورده
 در پامان و نیروی بازوی جد اوادی با نعلین پیچیده بر زور نهان بر کجاست حران بر صفت لرزان در بر دلیر کینه فرزند شیری
 محو صرخ صفیدی و کجایان شفا شستی منم دانه سروری ار اسعد اوقات و ایمنه ساعتان استیصال عدوی بدر فرجام بکون
 شیران پلنگ انتقام شهساک انتقام ابله عرک تیرین و او اولان عین جاسر تک جلالان هند بکیرین بیان اول فرقه ابله بد
 مفدا مران از در دانه کدوب طعمه شمشیر اولد فرین بقینه الشیو اولان لرزاید و کخن طوبی بچه زمان دوقی شش
 زبانش کارزار سغف کز نه گذار اند و کین بالا فرغ غرمان شدید لایه جان تمان اول سور محسوفی باب مایه بون کی طوب
 قلم کوب ابله دور دونه مصلحتین و ناورین اولان و ستان لیکن شمشیر زندانی المیوب ابد و شایطوب و تغشک و تراحم سنگ و خندان
 اوب تیر دعا اول کفنند فنا کلمه کیم کدی ضد بنزیر شمشیر من شکار ابد من با چار زندانیان جل رسبل کبی خوار اول
 مهلکه سیمتگاه موکه چقد قلر نزه اواز کبیر رجال عبوت و دغای طوب اژدر نمانا شقد و اربیت مهر زر سحره پیوسته
 عسکر جبار و بغا کران تار پیکار عدو فرسا و قتل و بیهوشی می کسرت ابلدکن شمشیر تیغ بران چشم قصابی خیزه و انجور
 روان دهن بخومی تیر ایدوب لبر طار سیم صاحبقران لشکر انجم یعنی تیغ زرین بو سو که عیونان کسیر ندان و باغ شفته
 آفتاب کرسی پولاد زرت تاندن سرنگین بطنه قریب و لد قرین بوبیت و کشت زبان ز دغایان عالم با اولد و غن لهر نندی
 یلین کندن سیر ابدوب زرنگ و دهر ختم افکن فولکد قوت ی روز و عاتک در میدان شاکه بود سبزه زبانی و سبزه قیامی
 تکتب تیغ سلطن مسطور و نه زمان قصه کدازان رو کارده ماکو اول شمشیر حق بوزینه کوی شمشیر شمشیر که محفل شمشیر و با نعل
 زبان شیدا خام لال بگد کتاب بکنند زاده دفتر جهاد بر تطلو فده ساختی دران بقعه که چنان کسین در اجاره نه عجم ار ستم
 نه عرب ز حمید کران هموار و قرب اعدا قرب تیغ جهانش و کلمه ناز کسین دشمنی طوب سیمه نیزه سر مند و مال لر می
 جنود نظرا لکینه کرده رجال قهار و جنود دولت و قبا لکینه عنایت خدی ستمان همراز اولان در حج اولیبه امداد عن
 عطا و نعلین
 بسبب

بکر

عزت

کمال اقدی بگونه

I.C. YUKSEKOKULU MANTASION

دیده بشیم و گنجی از نیکو عرصه که زنی مستمند در او بزه کوشش جان قتلان کوه شجرانغ و مداحان مانند قندیل عرش بر تراز
 نازد بال و ضیا بخش غنی خاخر و بر طلاق ببنوب سیم عبیر سیم کز طی در بای میسج انار بجای بر جایی بر و جمله منداطم قلد که
 می شکسته دل نشسته ساحل خیر امین در منت بر بان سر منزل مقصد و ده وصول صورتی مرآت آرزو در نمایان اولیدی کرد بود
 ند که لرون رجا تر حفا که بی جز و شش بکمر ساری جوش آید کس حالت بدین نافر دمی اولاندر اصداف پر لالی با طبع صوفی عجب
 ز تمدن سجا و قلدر الحیدر ثم الحمد طریق سعاد ر غنی علم و هنر مشهده عمل و احسانری بزم منورا و کجی در دلیل و در بر منزل مقصود
 بهر زمان غدر سجاده نشین استغفار و مقله کعبه امانه اسن طریق مفر اقباب هر کس غشی جوش ادای صریح تسلیمی کونه ابله مهند
 حل دل زار و باعث آرام و سکند اجار دلاکی شود حالت اگر اکنون غمناک شده الحاله بهر بوفیق و در کس انقباس غمناک و در غم
 غزای و عبودی جاش کک آتش افزای محنت عالم اجاب بر سندن متجاوز که صحیحی بهنای طبع العطش کویان تشنه لب و تشنه زبان
 کم کسی سرگرد اندر بفضله سجا نه ارباب علم و ادب در عدا و تنوع صالح و کله اول طایفه غلبه تک مقلد بر نه مقلد اجاب دستبازی
 به ارسای فو الخاق اولی و لسه جوابه بهر آن طریق اجماع با حصول مکرده دخی مقدم او در نمر معدود در دریای فضل و عرفان اولان علم عالم
 ثور لری خود محبط در کمر قدم دعوا سنج وضع جوهر اولان ابقدر که خاک در و شمر در و در و سلطانه متوفی غدر که صد و طبع
 لایز مناصب در قامت استعداده مستقیم تشرف و در غایت اولان بر یکی در فودر البشیر معیشت طوبه سوا حلی اولان امکان احوال
 ان جوالی اولان مناصب در سلطانیدر منتهای مال ادای و بودند نیکوتر نصیحت بر نه بنای قیامت ایدوب کسب و کار فقر و وجه مشا
 یاز اتمکه کوشه تشبیه فراغت و کشای او بقدر نندنگ و لرسول الجبئی بوفیق پریشان حاکم طوف مشوش احوالی بعد البوم بنان برود
 هوالمه سیر بله الحق خاند کوفت نری طرفه ساندان است هزار بنم کجی ناز و کفاله اما لانه بوقیم قبال حکم عقل در ستر
 بیخ و نیکوتر او سبب ایدان است نریدن بهر دار و اولان بفری فقری مستحق نر دوام دولت قبال و بر و زاری کجی نر فضل انان یعنی جود
 قدر حال بر نه صفای باله استغفار باعث اطمینان ایدر دی سوز غایت باقی نه و تک ناز عارده حال معلوم خود ای داور عا مقدر ناکه سلطان
 غدا اطمینان و دل کار فرمای کشکاه اب و کل اجماع حسرت و سیر جارین پیچی و رفیق ابله شفققره ماه کار کردانی احساندن محال فله محو
 بر عادت اول روح روان عالمانه شرف یافته و اباب سالیه جاره و بیای بی سنا صحت بود اشعه نور شد احاله بافته

صورت عا کپیغه گیسر او مفضلان حج اولیه این

بارگاه و کشتی ایوان دلکش و راست تک سعاده و العز و العلی زهی دیوان بلند ارکان پادشاهی مدبر امور دین و دولت و مدعی
 سعادت و طریقت اولان و او بلند اختر بله رشک انداز طارم نور شد انور اولدی خوش دست حکم قضای بل پناهی که مؤسس بنیان
 ممد عرفان و مشیت اکان عدان خان اولان صدر روشن که بله محو و حکم جبر جیح نظر اجاب رونق ناز اولدی جاهیل و فزاید
 ال اهل اختیار جاهیل دولت انکلیله بولدی فقار الحق نوحه بازم بیکه معجز باب بیابون صبر صفا و طالع دولت نمدان کیش او بیکه
 نتراف خدمت علیه نرندن زار زار اکلردی و خیل زمان اولمده که خلفه و دولت محزون استغناء قدم مولیت سونری ابله بولر
 و زوب تو لاغری خیردی سیر ننگ که نماید آهن خرد و ک شد خزان و داد و مقدره اگر او طالب دولت نباشد بناچار بود دولت
 می نند غم الحیدر نیکو نر قناب نشتری بله طایع عاجتمندان کلر کجی کش و سشن و عبا تو با عبا قدم بهشت تو امری بر برین نیت
 رسنه چشمنا چشم ناچم شان بر کس اولدی شرده ای جوهر این بازا با غایت که خواجه جوهر سمس علم عرفان سندر ای کاران در
 زده ای سوداگران چارسوی فضیلت که نامقدار انضرب فضل و بیان دست پیرای مکرست نشانی در منبع سعادت نکلدی و لجن اولدی
 زشتان مینو نیکو که در اوق کجی اگر چه تازه خلعت منصف فخر با عادت امر بر کس جای احسان اولدی غنی ظاهر در کون شرب نکت چپ
 ...

...

مست عشق شود که گفتار بوج و فنا کوی ... تا که نوبی مان بر با و ناموسید ...

معمور اباد اولفد رجا اولیه ...

والی النعم کریم نام غیبست و مرتبه عالم حضرت نیک ... بر طرف اولی و اولی حوصله ان صغیف بود که ...

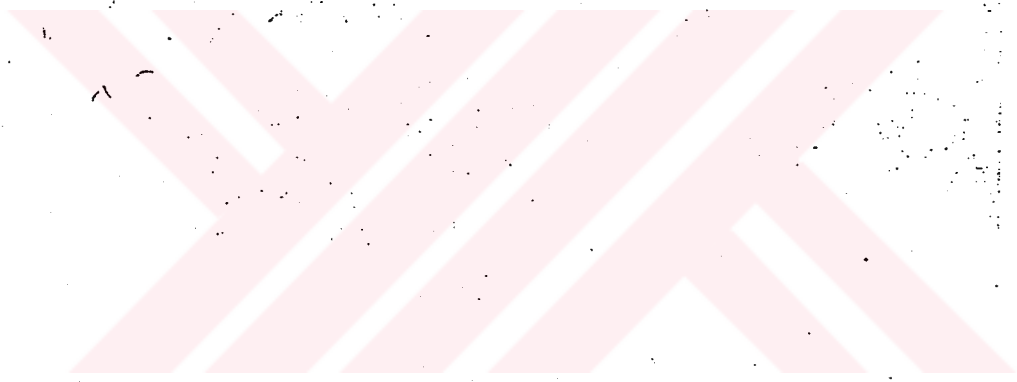
کائنات اولی لظلال اولفد رجا اولیه ...

قریب بعید احوال و عید موافقت در یقین احسان کرم اولان ... و سگد فرج مثال زنگ زای شمشیر حواصی در جبهه نیاز فرسوده ...

طومر و زرع و زغن قلوب جو صلا استعدا در بنه مناسب صیرغ غا از انده که استماع اولندی ز شریف ثولاق بنه بهر بی سرو پای این
 شاپوت نه زید بکدی می غیب فردم اولکر که کند انداز نظر نار شفاع اجری بنه منظره رونق دیه در کلکشت نافع جمال ار و بسید کند
 پشاب پروید نیاید گشت و که از انده کن مانند نافع جنبت بر اثر هوید اولیجی روزنه سببای سراج شرفیا یور شاد خالگری تجرب حاصل
 تبه و بر نفس کلزار تمز نه برید عا کنر در منجید با نای سراج قسیدان خضوب طواف کند و سنان امید به صحرای پنهانی سینه و سوسه پیشای ای غرق غبار
 و لاقش مشال بنت معمور بر تان اولیجی اینه عا کنسای در مشال پنهانی کور و ب دعای ملاقات صمدی و لب اور دست و خیز از حدت
 سوز وصال تو جویم بوقه سبزی سوز خیال تو بدیم چو بسم اندر حوا

سوز وصال تو جویم بوقه سبزی سوز خیال تو بدیم چو بسم اندر حوا

KAYNAKÇA

- Abdullah Battal Taymas. (1934): **İbnü Mühenna Lügati**, İstanbul.
- AKSEVER, Halil İbrahim. (2000): "Münşeat Mecmuaları ve Edebiyat Tarihimiz İçin Önemi", **İlmi Araştırmalar**, Sayı: 10, İstanbul.
- AKÜN, Ömer Faruk. (1964): "Ali Mustafa Efendi" maddesi, **İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 2, İstanbul: M.E. Basımevi, s.414-421.
- BANARLI, Nihat Sami. (1971): **Resimli Türk Edebiyatı**, İstanbul: ME Basımevi.
- BİLGEGİL, Kaya. (1982): **Türkçe Dilbilgisi**, İstanbul: Dergah Yayınları.
- CAFEROĞLU, Ahmet. (1974): **Türk Dili Tarihi II**, İstanbul.
- DEVELLİOĞLU, Ferit. (1993): **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- ERCİLASUN, A. Bican. (1983): "Geniş Zaman Ekine Dair Bazı Düşünceler", **Türk Kültürü Araştırmaları**, Ankara.
- ERGİN, Muharrem. (1993): **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul: Bayrak Basım Yayım.
- GENCAN, Tahir Necat. (1954): **Sıfat Birlikleri**, Ankara: TDAY.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin. (1948): **Kutb'un Hüsrev ü Şirin'i**, İstanbul.
- _____. (1961): "Salebi'nin Kısasü'l-Enbiyası'nın Tercümesi Üzerine Bir Gramer Denemesi", **TDED**, C:XI, İstanbul.
- _____. (1992): **Türk Dilinde Edatlar**, İstanbul: MEB Yayınları.

KORKMAZ, Zeynep. (1977): "Eski Anadolu Türkçesi Üzerindeki Çalışmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar", **Türkoloji Dergisi**, Cilt: VII, Ankara.

KORTANTAMER, Tunca. (1997): **Nev'izâde Atâyî ve Hamse'si**, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

KÜKEY, Mazhar. (1975): **Türkçe'nin Söz Dizimi**, Ankara.

MANSUROĞLU, Mecdut. (1955): "Türkçe'de Cümle Çeşitleri ve Bağlayıcıları", **TDAY-Belleten**, Ankara.

—————. (1960): "Türkiye Türkçesi'nde Söz Yapımı Üzerine Notlar", **TDED**, C: X, İstanbul.

PALA, İskender. (1995): **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Ankara: Akçağ Yayınları.

ŞEMSEDDİN SAMİ. (1989): **Kamus-ı Türki**, İstanbul: Çağrı Yayınları.

Tarama Sözlüğü. (1971): Ankara.

TEKİN, Şinasi. (1976): "Eski Türkçe", **Türk Dünyası El Kitabı**, Ankara.

TEKİN, Talat. (1968): **A Grammar of Orkhon Türkic**, Bloomington.

TİMURTAŞ, F. Kadri. (1977): **Eski Türkiye Türkçesi XV. yy. Gramer Metin Sözlük**, İstanbul.